

UNIVERSAL
LIBRARY

OU-234468

UNIVERSAL
LIBRARY

127

23446 2

10

الفن الثاني ٣٦١

(من كتاب)

جامع العلوم الملقب بدستور العلماء

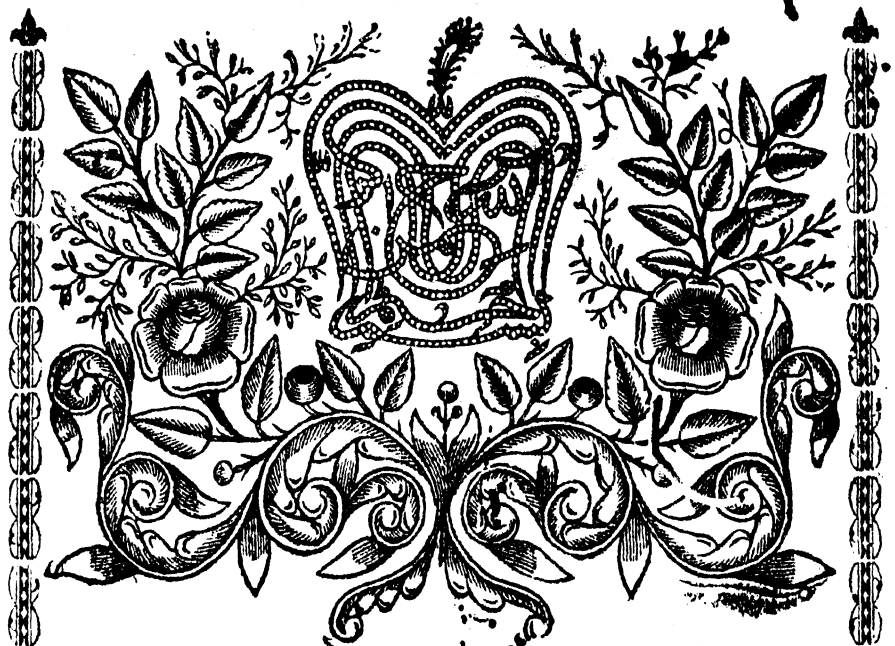
في اصطلاحات العلوم والفنون بتصريح شاف وتوضيح واف
للقاضي الفاضل عبد النبي بن عبد الرسول العماني الاشتهر
صاحب التصانيف الرائقة والحواشي الفاتحة اثرناه بالطبع
لقية المصنفات في هذا الموضوع المقبول وحملنا على انتخاها
كونه بسيطاً في مهمات العقول والمنقول

(قد امر)

بتهدية وطبعه الجامع للفضل الديوي والديني المولى السيد
ابوالفرح يوسف الحسيني الحيدر آبادي معتمد مجلس
دائرة المعارف النظامية

الطبعة الاولى

في مطبعة دائرة المعارف النظامية بحيدرآباد دكن الهند
بادارة العبد الحقير امير الحسن النعماني مدير المطبعة كان الله

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

باب الالف مع الالف

(الف (۱) الاحمد) وفي حديقة الحقيقة للحكيم السنائي رحمة الله عليه (۱) *

گفت احمد از صراط مستقیم * نام من احمد ولی خالی زمیم
چون علی بشنید قول سرمدی * از زبان جان بگوش بخردی
گفت من محمود بی و اوم بحق * راز پنهانت نهادم بر طبق
سوار خود است و میم احمد است * موی آن موی پیش چشم بخداست
هر که بر دزد پیش چشم مو * جمله اسرار همی داند او

(الف (۲) الآل) خطبه کرد عمر رضی الله عنه ام کلثوم را از علی رضی الله عنه
پس عذر آورد بصر سن نام کلثوم و باینکه نگاه داشته شده است اورا برای
پسر برادر خود جعفر رضی الله تعالی عنه پس گفت عمر رضی الله تعالی عنه

(۱) ثم لما نظرت في الحديقة ما وجدت هذه الايات فمما فعلها تكوون في نسخة

(الف (۱) الاحمد)

الاحمد صل الله عليه وسلم

(الف (۲) الآل)

اراده نکرده ام باهرا ولیکن شنیدم رسول خدا را صلی الله علیه و آله وسلم
که میفرمود هر سببی و نسبی که هست منقطع می شود در روز قیامت سوای
سبب و نسب من و همه فرزندان دختری عصبه ایشان پدران ایشان باشند
سوای فرزندان فاطمه پس بدستی که من پدر و عصبه ایشانم - فعلیکم
ایها المؤمنون بحب نبی فاطمة رضی الله تعالی عنها و تعظیمهم و تکریمهم
و اعانتهم بالجنان و اللسان و الابدان نعم القائل -

سادات اعظم اند و اوصاف شان جلی * فرزند مصطفی رحیم گوشه علی
بر فعل شان نظر مکن ای دل بجاهلی * الصالحون لله و الطالحون لی
و ایضاً

سادات نور دیده اعیان عالم اند * از حرمت محمد و از عزت علی
فرد اطعام معده دوزخ شود کسی * کامر و زاز محبت شان نیست نمثلی

گر زلتی از ایشان صادر شود رواست
توان شکست حرمت ایشان ز جاهلی
از بهر آنکه سید کونین گفته است
الصالحون لله و الطالحون لی

فاضل نامی سید غلام علی آزاد بلنگرامی سلمه الله تعالی در رساله خود مسمی
(بسنن السادات فی حسن خاتمة السادات) فرموده که آنچه در باب بشارت
سادات عالی درجات * و فقههم الله تعالی للخیرات * نظر جامع او را می رسیده
ولیکن بر ارباب فطانت و ذکا این هم هویدا است که هر چند نفع قرابت
و شفاعت آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم عاصیان اهل بیت را نجات و مفرور
است اما شاک نیست که صدور منہیات از ذات ایشان خلاف مرضی آنحضرت

است صلی الله علیه و آله وسلم و چون سادات مباشر حرکات ناپسندیده شوند
 بخاطر اشرف را چه قدر گران میرسیده باشد که اولاد من خلاف طریقه من
 اختیار کرده اند و خود را دستور العمل ضلال و اضلال امت من ساخته
 و در حقیقت ساداتی که برخلاف جد بزرگوار راه روند و دیده و دانسته
 طریق عمیق و نافرمانی سر میکنند آنحضرت را در جناب عزت تعالی شانه
 خجالت میدهند ما ذلله منها و باز فردای قیامت از آنجناب چشم شفاعت
 دارند این معنی از عالم انصاف بمر لاجل بعید است خوب گفت کسی که گفت
 فرزند نبی که نیست بر راه نبی * چون آیه منسوخ کلام الله است
 گرفتیم که آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم با وجود ملال خاطر اقدس
 بر عایت صله از رحمت بشفاعت کشاید این کس را در اخوان و اقربان چه
 آبروست زیرا که بی شک عنایت و التفات آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم
 بصالحاء اهل بیت دیگر خواهد بود و بعضا اینها دیگر * میل اول طبعی است
 و میل ثانی قسری طائفه اولی بر صدر بهشت خرامان روند و طائفه آخری
 سر در گریبان خجالت فرورده از در آیند نزد ارباب غیرت بهشتی
 که باین رسوایی دست دهد بدتر از دوزخ است عرفی گوید -

کسی که لذت طاعت بود محروم من ضامن

که بگذازند در جنت ولی با داغ حرمانش

پس ساه اقرار یابد که در شکر طهارت طینت و بشارت مغفرت طریقه
 جدا مجد اشرف خود اختیار کنند و بر آیان مامورات و اجتناب منهیات
 قدم افشند و امت را بر راه مستقیم شرع هدایت نمایند که منطوق الولد الحار
 یقتدی بآبائه الغر * أحق و اقدم اند بتابع طریقه نبوت و تعدیل قسط اس

شریعت * و نشاید که با اعتماد شرافت نسب از راه رو بند و در تیه معاصی و مناهی
 سرگردان شوند که حق سبحانه و تعالی میفرماید ان اکرمکم عند الله اتقاکم *
 والمراد باهل البیت فی قوله تعالی انما یرید الله لیزهب عنکم الرجس اهل البیت
 ویطهرکم تطهیرا * ازواج النبی صلی الله علیه و آله وسلم لدلالة ما قبل هذه الآیة
 وما بعدها * و ما روی مسلم فی صحیحہ انه خرج النبی صلی الله علیه و آله وسلم غداة
 وعلیه صرط من رجل من شعر اسود فجاء الحسن بن علی فادخله فیه ثم جاء الحسین
 فادخله معه ثم جاءت فاطمة فادخلها ثم جاء علی فادخله ثم قال انما یرید الله الآیة
 بدل علی انهم اهل بیت لا علی انهم لیس غیرهم لان تخصیص اهل البیت بهم
 لا تناسب ما قبل الآیة المذكورة وما بعدنا کما لا یخفی علی التأمل والضیر
 فی تطهرکم علی التغلیب لان النبی صلی الله علیه و سلم داخل فی هذا الحکم و کلام
 القاضی البیضاوی صریح فیما ذکرنا و فی التفسیر الحسینی و صاحب عین المعانی
 فرموده که ظاهر تفسیر بران دلالت دارد که اهل بیت ازواج اند اما از
 عائشه و ام سلمه و ابی سعید خدری و انس بن مالک رضی الله تعالی عنهم نقل
 کرده ندکه اهل بیت فاطمه و علی و حسن و حسین اند رضوان الله تعالی
 علیهم اجمعین و در اسباب نزول از ام سلمه رضی الله تعالی عنها آورده که فاطمه
 رضی الله عنها در آمد و جهت پدر سنبوسات یا گوشت بخته آورده حضرت
 فرموده کتابی فاطمه علی و هر دو فرزند را بخوان تا بر بن خوان با ما هم کاشه
 شوند چون طعام خورده شد مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم فضاة آن کلیم
 بر ایشان پوشید و گفت خدایا اینها اهل بیت من اند رجس را از ایشان ببر
 و ایشان را پاکیزه گردان این آیت نازل شد و من سر خود در زیر کلیم کردم که
 یا رسول الله من نه از اهل بیت تو ام فرمود که انت علی خیر و ازین جهت است

كآل عبار ابرينج تن اطلاق ميكنند انتهى * و انت تعلم ان القاضي البيضاوي لم يطلع على شيان نزول هذه الآفة الذي ذكره صاحب عين المعاني او اغمض عنه او لم يثبت عنده وان ثبت ان هذه الآفة الكريمة نزلت مرتين مرة في حادثة الازواج المطهرة ومرة في هذه الحادثة التي روتها عائشة رضي الله عنها وغيرها فلا اشكال والله اعلم بالصواب *

(الف (٣)) وقال المعارف النامي مولانا الشيخ نور الدين عبدالرحمن الجامي

قدس سره الجامي

آيت قرآن كه خوب و دلگش است
 شش هزار و شش صد و شصت و شش است
 يك هزار و شش و عده و ديگر و عيده
 يك هزارش امر و يك نهي شديد
 يك هزار او مثال و اعتبار
 يك هزار از قصه هاشم ياد دار
 بانصدش بحث حلال است و حرام
 صد دعا تسبيح اندر صبح و شام
 شصت و شش منسوخ و ناسخ از كتاب
 فهم بكت و الله اعلم بالصواب
 باب الالف مع الباء الموحدة

ابو القاسم صلى الله عليه وآله وسلم

(الف (٤))

(ابو القاسم) كنية سينا محمد صلى الله عليه وآله وسلم وانما يكنى به لان ابنه عليه الصلاة والسلام كان قاسما من خدجة الكبرى رضي الله تعالى عنها *
 (ابو بكر الصديق) اسمه عبدالله بن ابي قحافة عثمان بن عامر بن عمرو بن

ابو بكر الصديق
 رضي الله عنه

كعب بن لؤي وهو اول خلفاء الراشدين بعذر رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم رضي الله تعالى عنهم اجمعين ومدة خلافته سنتان وثلاثة اشهر وثمانية ايام وقيل سنتان وشهران * توفي رضي الله تعالى عنه في ليلة الثلاثاء بين المغرب والعشاء لثمان مضت من جمادى الآخرة سنة ثلاث عشرة من الهجرة * وله ثلاث وستون سنة * وكان سبب موته حزنا لحقه على مفارقة رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم * وكان مدة شدة مرضه خمسة عشر يوما * ودفن رضي الله تعالى عنه في حجرة ام المؤمنين عائشة رضي الله تعالى عنها مع رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم رأسه عند صدره عليه الصلاة والسلام * وفي شرح المقاصد مرض ابو بكر رضي الله تعالى عنه مرضه الذي توفي فيه في جمادى الآخرة سنة ثلاث عشرة من الهجرة بعدما انقضت من خلافته سنتان واربعة اشهر وستة اشهر فشاور الصحابة وجعل الخلافة لعمر رضي الله تعالى عنه انتهى * (فان قيل) ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم توفي في ربيع الاول بلا خلاف وهو رضي الله تعالى عنه توفي في جمادى الآخرة فيكون خلافته سنتين واربعة اشهر لاسيما وجه الشك (قلنا) ان ابتداء السنة يحسب من المحرم فان احتسب خلافته من المحرم باعتبار ان ابتداء السنة منه كان ستة وان احتسب من وفاة النبي صلى الله عليه وآله وسلم كان اربعة ولكل وجهة يفهم من مارس كتب التواريخ * وانما سمي رضي الله تعالى عنه عتيقا لجماله وكماله * والعتيق الكريم من كل شي والخيار منه * ويقال ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم قال له انت عتيق الرحمن من النار * وقيل لان امه كان لا يمشي لها ولد فلما عاش سمته عتيقا لانه عتيق من الموت *

﴿المجد﴾ نعم الناظم

﴿ف(ه)﴾

يكي شمارز امجد حروف تا حطى * چنانكه از كلن عشر عشر ناسف نص

وليك از قرشت تا ضعف شمر صدصد * دل از حساب جمل شد تمام مستخلص

﴿ ابو المنصور الماریدی ﴾ هو تلميذ ابي نصر العياض ابي بكر الجرجاني *

تلميذ محمد بن الحسن الشيباني من اصحاب الامام الاعظم ابي حنيفة رحمه الله تعالى كذا في شرح المقاصد وما ريد قرية من قرى سمرقند *

﴿ ابو حنيفة ﴾ كنية الامام الهمام الاعظم نعمان بن ثابت رضي الله تعالى عنه *

ولادته في سنة ثمانين وتوفي في شهر رجب او شعبان في سنة مائة وخمسين من

الهجرة * والمنصور الخليفة جعله مسجوا نائبات في السجن ساجدا ودفن في بغداد

في مقبرة خنزرا رضي الله تعالى عنه * وروى عن الامام الشافعي رضي الله عنه

بان الناس في فقهه عيال * على فقه الامام ابي حنيفة

وفي المصنفات روى عن كعب الاحبار رضي الله تعالى عنه قال انا نجد في التوراة

التي انزلها الله تعالى على موسى عليه السلام ان الله تعالى سيكون في امة محمد

صلى الله عليه وآله وسلم نورا يكنى بابي حنيفة رضي الله تعالى عنه * وهو رضي الله

تعالى عنه على طريقة ابي المنصور الماریدی (١) والشافعي رحمه الله تعالى على طريقة

ابي الحسن الاشعري وفي البحر الرائق شرح كنز الدقائق قد حكى في المناقب

ان ابا حنيفة رأى النبي عليه الصلوة والسلام في المنام فقال له كيف اوجبت علي من

سبلي فحلي سجود السهو فاجاب لكونه صلى عليك ساهيا فاستحسنه *

﴿ ابن الحاجب رحمه الله تعالى ﴾ هو ابو عمر عمان بن عمر بن ابي بكر المشهور

(١) وفي هذا البيان تسامح ظاهر فان ابا المنصور متأخر عن الامام الاعظم

وكذا الاشعري عن الامام الشافعي فكيف يتصور كون الامامين على

طريقتهم وانما المواد ان طريقة الماریدی هي طريقة الامام الاعظم وطريقة

الاشعري هي طريقة الامام الشافعي ١٢ المصحح

﴿ ف (٦) ﴾

﴿ ابو المنصور الماریدی ﴾

﴿ ف (٧) ﴾

﴿ الامام الاعظم ابو حنيفة نعمان بن ثابت رضي الله تعالى عنه ﴾

﴿ ابو المنصور الماریدی ﴾

﴿ ابو حنيفة ﴾

﴿ بان الناس في فقهه عيال * على فقه الامام ابي حنيفة ﴾

﴿ وفي المصنفات روى عن كعب الاحبار رضي الله تعالى عنه قال انا نجد في التوراة التي انزلها الله تعالى على موسى عليه السلام ان الله تعالى سيكون في امة محمد صلى الله عليه وآله وسلم نورا يكنى بابي حنيفة رضي الله تعالى عنه * وهو رضي الله تعالى عنه على طريقة ابي المنصور الماریدی (١) والشافعي رحمه الله تعالى على طريقة ابي الحسن الاشعري وفي البحر الرائق شرح كنز الدقائق قد حكى في المناقب ان ابا حنيفة رأى النبي عليه الصلوة والسلام في المنام فقال له كيف اوجبت علي من سبلي فحلي سجود السهو فاجاب لكونه صلى عليك ساهيا فاستحسنه * ﴿ ابن الحاجب رحمه الله تعالى ﴾ هو ابو عمر عمان بن عمر بن ابي بكر المشهور (١) وفي هذا البيان تسامح ظاهر فان ابا المنصور متأخر عن الامام الاعظم وكذا الاشعري عن الامام الشافعي فكيف يتصور كون الامامين على طريقتهم وانما المواد ان طريقة الماریدی هي طريقة الامام الاعظم وطريقة الاشعري هي طريقة الامام الشافعي ١٢ المصحح

﴿ ف (٨) ﴾

﴿ ابن الحاجب عمر بن عمان ﴾

بأن الحاجب * ومن مصنفاته (الشافية) و (الكافية) و (مختصر الاصول
الحاجبي) وكان مالكيًا ولد في سنة سبعين وخمس مائة (في اسنا) من مضافات
مضر وتوفي يوم الاربعاء في ستة وعشرين من شوال سنة ست واربعين وست
مائة في الاسكندرية وصار مدفونًا خارج باب البحر *

﴿ ابو مضر ﴾

﴿ ابو مضر ﴾ بفتح الميم وفتح الضاد المعجمة استاذ جارا لله الزمخشري كان عالمًا
وحدانيًا في عصره وقال الزمخشري في مرثيته -

وقائلة ما هذه الدرر التي * تساقطها عينك ساهطين سمطين

فقلت هي الدرر اللواتي حشا بها * ابو مضر اذني نثار من عيني

قوله وقائلة اي رب طائفة او جماعة تقول لي مثل هذا وتناثر في الاصل تنثر
بحدف اخذى التائين للتخفيف وروى تساقط مكان تنثر *

﴿ ف (٩) ﴾

﴿ ابو علي ابن سينا ﴾

﴿ ابو علي ﴾ حسين بن عبد الله بن سينا ولد في ولاية بخارى في سنة سبعين
وثلاث مائة وكان تابعًا للنفس الامارة في الشهوات واللذات وصاحب نوح بن

منصور الساماني واستفاد من كتبه ولما احترقت صاره تمها بالاحراق ولما اراد

السلطان محمود قتله فر الى همدان ثم صار وزير شمس الدولة ثم بعد وفاته صاحب

علاء الدولة والي اصفهان وقال الامام اليافعي انه حفظ القرآن الخييد

وتوفي في رمضان سنة ثمان وعشرين واربع مائة * (واعلم) ان الامام محمد الغزالي

رحمة الله عليه كفر رجلين وهما (ابو نصر الفارابي) و (ابو علي) في رسالته المنقذ

من الضلال وهما كانا من اكابر الحكماء المشائين وانما كفرهما بسبب نفيهما

علم الله تعالى بالجزئيات ونفي حشر الاجساد ويجاب قدم العالم وكان تكفير

ابي علي في حياته كما حكى انه لما سمع تكفيره قال:

كفر چومنی گداف آسان نبود * محکم تر از ایمان من ایمان نبود

در دهر چو من یکی و آنهم کافر * پس در همه دهر یک مسلمان نبود
 و مصنفات ابی نصر فی الحکمة کثیره و کان تارک الدنیا و توفی فی سنه اربعین
 و ثلاث مائه * و عارف نامی مولانا الشیخ عبدالرحمن الجامی قدس سره السامی
 در نفحات الانس من حضرات القدس در بیان احوال شیخ مجدالدین
 بغدادی قدس سره مرقوم ساخته که شیخ مجدالدین بغدادی فرموده که در
 واقعه از حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله وسلم پرسیدم که ما تقول فی
 حق ابن سینا قال صلی الله علیه و آله وسلم هو رجل اراد ان یصل الی الله
 بلا واسطی فحجبتہ یدی هكذا فسقط فی النار * من این حکایت را پیش استاد
 مولانا جمال الدین چلبی میگفتم: او گفت عجب و بعد از آن فرمود که از بغداد
 بشام میرفتم تا از آنجا بروم روم چون بموصل رسیدم در مسجد جمعه بودم
 چون در خواب شدم دیدم که کسی میگوید که آنجا میروی که فائده
 گیری من نظر کردم جمعی دیدم که حلقه زده بودند و شخصی میان ایشان
 نشسته و نور می از وی با آسمان پیوسته وی سخن میگفت و ایشان می شنیدند
 گفتم این کیست گفتند مضطقی صلی الله علیه و آله وسلم من پیش وی رفتم
 و سلام گفتم جواب گفتند و مراد حلقه جای دادند چون بنشستم پرسیدم
 که یا رسول الله ما تقول فی حق ابن سینا فرمود که اضله الله علی علم دیگر
 گفتم ما تقول فی حق شیخ شهاب الدین مقبول گفت هو من متبعیه
 بعد از آن گفتم که از علماء اسلام نیز پرسم - پرسیدم که ما تقول فی حق
 نجرالدین الرازی گفت هو رجل معاتب - گفتم ما تقول فی حجة الاسلام
 محمد الغزالی - گفت هو رجل وصل الی المقصود - گفتم ما تقول فی حق
 امام الحرمین عبد الملک ضیاء الدین ابی المعالی رحمه الله تعالی - گفت هو من

نصر ديني - كفتم ما تقول في حق ابي الحسن الاشعري - كفت انا قلت
وقولي صدق الايمان والحكمة بماية بعد ازان کسی که نزدیک من بود مرا كفت
ازین سوالها چه ميکنی دعائی در خواست که ترا فائده کند بعد ازان
كفتم يا رسول الله (صلى الله عليه وآله وسلم امر ادعائي يا موز فرمود (قل
اللهم تب علي حتى اتوب و اعصمني حتى اعود و جب الي الطاعات و كره
الي الطيبات) انتهى *

﴿ ابو حامد الغزالي ﴾ كنية حجة الاسلام زين الدين محمد الطوسي الغزالي
قدس سره صاحب احياء العلوم و كيميا سماعات وله قدس سره مصنفات
كثيرة قالوا من اراد ان يضع القدم في سلوك مسلك الدقائق و الحقايق و لطائف
المعارف فلا بد له من مناسبة بها الاترى ان من اراد الاستفادة من مجلس الشعراء
فان كان له طبع موزون يمكن له الاستفانة منهم و من كتبهم و الافلا فن كان
حريصاً على مطالعة كلام العرفاء و يريد الكمال مشهم فان كان له مناسبة بهم
و بمذاقهم و استعداد لانوارهم يرجوان تشرق عليه شمس المعرفة و الاخلاص مثل
من ليس له طبع موزون و يريد ان يكون شاعراً بمطالعة كتب العروض
و علامة المناسبة ان يطالع اولاً من كتب حجة الاسلام قدس سره سيما احياء
العلوم و كيميا سماعات فان وجد في نفسه سروراً و شوقاً و تنفراً من الدنيا و ميلاً
الى ملازمة ارباب الكمال و اصحاب الحال فانه علامة تلك المناسبة الشريفة وله
قدس سره كمالات و خوارق في كتب السير و قال الامام عبد الله بن اسعد
اليافعي رحمه الله في الارشاد انه قال الشيخ ابن عساكر في حديث رسول الله
صلى الله عليه وآله وسلم ان الله يبعث لهذه الامة على رأس كل مائة سنة من يجدد
لها دينها انه يبعث على رأس المائة الاولى عمر بن عبد العزيز و على رأس المائة

الثانية الامام الشافعي رضي الله تعالى عنه وعلى رأس المائة الثالثة ابو الحسن
 الأشعري وعلى رأس المائة الرابعة ابو بكر الباقلاني رحمه الله وعلى رأس المائة
 الخامسة ابو حامد الغزالي رحمه الله وولادته في سنة خمسين واربعمائة
 في طوس وتلمذ في نيسابور من الامام الحرمين عبد الملك ضياء الدين ابي المعالي
 رحمه الله وخرج منها بدموته وورد بغداد و فوض اليه تدريس النظامية
 وكان يحضر مجلس درسه ثلاث مائة من الاعيان المدرسين في بغداد و من ابناء
 الامراء اكثر من مائة ثم ترك جميع ذلك وتزهد و آثر العزلة واشتغل بالعبادة
 واقام بدمشق مدة وفيها صنف الإنجيا ثم انتقل الى القدس ثم الى مصر واقام
 بالاسكندرية ثم اتى عصابه بوطئه الاصيلي طوس وآثر الخلوة وصنف الكتب
 المفيدة و توفي في صبح يوم الاثنين رابع عشرين من جمادى الآخرة سنة خمس
 وخمس مائة وقال السمعاني في سبب الاسباب ان الغزالي تخفيف الزاي
 المعجمة والغزلة قرية من قرى طوس وقال ابن خلكان ان الغزالي تشديد
 الزاي المعجمة على عادة اهل خوارزم ورجحان فانهم يقولون للمصارعصاري
 والله اعلم بالصواب

﴿ابن حنبل﴾ هو ابو القتيح عثمان بن حنبل الموصل كان نحويا مجتهدا في النحو توفي
 في بغداد في صفر سنة اثنين وتسعين وثلاث مائة وله مصنفات كثيرة في النحو
 ﴿ابو الفضل﴾ كنية احمد بن حسين بن يحيى بن سعيد الهمداني المشهور ببديع
 الزمان مصنف (المقامات البديعية) وصاحب منتخب التاريخ يحيى بن سعيد كه بتاريخ
 ثمان وتسعين وثلاث مائة ابو الفضل مذكور كه ساكن هرات بود وفات يافت
 گویند كه بسكته فوت شد و در دفنش تعجيل كردند شب از قبرش آواز آمد
 چون ببش قبر كردند دیدند كه ريش خود را بدست گرفته از هول قبر فوت

﴿ف ١٠﴾
 ﴿ابو القتيح عثمان بن حنبل﴾
 ﴿ابو الفضل احمد بن يحيى بن حسين﴾

﴿ابو الفضل بن ملا مبارک﴾

شده انتهى * و نیز شیخ (ابو الفضل) و الفضول بسر ملا مبارک بود در ادرکلان
 او ابو الفیض فیضی است در عهد جلال الدین محمد اکبر پادشاه فرما روای دهلی
 بمصاحبت و علوجاهی سر فراز بود تاریخ روز جمعه چهارم شهر ربیع الاول
 سنه یک هزار و یازده او الفضل مذکور یعنی ابن ملا مبارک که در دکن بود
 و حسب الحکم متوجه آگره شده در نیم گروهی از سرای سنیر که شش گروهی
 از آگره واقع است بفرموده شاهزاده سلیم بدست لاله نرسنگ دیو بند بله
 قتل رسید *

شیخ اعجاز رسول الله سر باغی برید * تاریخ است کذا فی منتخب التاریخ

﴿باب الف مع الحاء﴾

﴿ف ۱۱﴾

﴿الاحمد﴾ قد ذکر فی اول الکتاب یمنا و تبرکاتیل ان علاه الدین سلطان
 دهلی کتب الی السلطان احمد سلطان ال کجرات *

من یلام و علی حرف جرات * هست ممکن که علی جرنگند

لما وصل المکتوب الی السلطان احمد کتب فی الجواب *

نام من احمد و لا ینصرف است * نیست ممکن که علی جرنگند

(احمد نگر) بلدة طیبة فی الدکن من مضافات اورنگ آباد خجسته بنیاد

حفظها الله تعالی عن الآفات و الشرور و هم همادی الایام و الشهور و چون

بلده مذکور مولد فقیر است و تملق خدمت قضاء آجا از زرگان سرانجام

میدهد و مدة العمر در و خوش گذرانیده و نشو و نما یافته حق از بر خود

واجب میداند ازین جهت شمه از احوال ان از تواریخ متبره استنباط کرده

و آنچه بجز متواتر تحقیق بیوسته همرا عرض میدارد که بلدة مذکور را

احمد نظام شاه بحری علیه شایب سحاب الرحمة و الغفران بنیاد نهاده و احمد

﴿احمد نگر﴾

نظام شاه بحری بسرملك نائب بحری است وملك نائب بحری از اولاد
 برهمنان یجانگر است نام اصلی او تمابهت (۱) و نام پدر او بهریون در
 زمان سلطان احمد شاه بهمنی از اولاد بهمن بن اسفندیار که کوس سلطنت در
 محمد آباد پندر (۲) می نواخت در ملك یجانگر اسیر شده بملك حسن موسوم
 گذشته در سلك غلامان پادشاهی انتظام یافت و چون سلطان احمد شاه بهمنی
 ملك حسن را قابل و صاحب خط و سواد هندوی دید و قتل و رأی او را
 پسندید به پسر بزرگ خود محمد شاه بهمنی بخشید و با وی بمكتب فرستاد خط
 و سواد فارسی در اندك فرصت بهم پوزساید و مشهور بملك حسن بهریو
 گردید و اوز را به طایفه منصب و تقاره و ماهی و صراتب ممتاز کرده بمخدمت
 قوش بیگی یعنی داروغگی شکارخانه خاص سرفراز فرموده بحری خاص
 خود حواله نمود و لفظ بهریو را به جری تحریف کرده بمخطاب اشرف
 هایون نظام الملك بحری امتیاز بخشید و بخلعت صوبه داری ملك تلک قامت
 اعزاز او را دو بالا ساخت و بعد فوت احمد شاه بهمنی چون نوبت سلطنت
 به محمد شاه بهمنی پسر بزرگ احمد شاه بهمنی رسید اشرف هایون نظام الملك
 بحری بموجب وصیت وکیل السلطنة شده بملك احمد پسر خود منصب
 یوز اشکویی داده چند اقطاع و برگات که در تحت قلمه (دولت آباد) بود تحت
 جنیر داخل ساخته بملك احمد تقویض نموده و حاجی محمد جان قدسی بمعرفت
 قلمه دیوگیر المتعارف قلمه دولت آباد جواهر زواهر آباد را بر انظم عالی
 مقدار کشیده میگوید*

(۱) در تاریخ فرشته تمابهت و بهریون ۱۲ قطب الدین محمود علی مرحوم

(۲) و آن درین زمان از مضافات حیدرآباد دکن است ۱۲ المصحح

- در ایام خورداد و اردی بهشت * زندد و لات آباد دم از بهشت
 زد لها صبارفته گرد ملال * هو ای بهشت است یارشکال
 در و دستش از سبزه فیروزه فام * حصارش ز سنک ز مرد تمام
 ندیده کسی جز درین مرغزار * بقاب الاسد ابتدا ای بهار
 نه از سیل دیوار باغش خراب * نه بر نخل مومش ستم ز آفتاب
 جو اند پیران این سرزمین * نه سر مانه گر ماهشت است این
 ز رشع هو انای صحت بگل * طیبیان ز یکاری آنجا خجل
 دل غنچه اش بشگفتد از صبا * بان ندرستی که دیده هوا
 حصارش کند بر سر چرخ ناز * که طاؤس عرش است پر کرده باز
 مر این قلعه راه دیادر میان * که رفت از زمین سبزه بر آسمان
 درین ملک مردم خوش آسوده اند * هو ایست گوی که فرموده اند
 نیا بندرگی درین بوستان * که گر دد ز بالش بنام خزان
 کلی غنچه نگداشت فیض سحاب * درین بوستان جز کل آفتاب
 گرازگر به خالی کند اردل * عجب گر رود بای موری بگل
 بسیار اگر ارسالی تمام * درین خاک کل راند اندام
 بهار از بی زینت هر چمن * بر دما به از بر شکال دکن
 زخم گشته بازارها سبز پوش * دکانه ادکان ز بر چند فروش
 هو ایش بخوبی ازان است فرد * که هرگز کسی را تصرف نکرد
 ز بس برده برده بندد سحاب * عزیز است چون ماه و آفتاب
 زمین دگر نرسیدد فرود * ز فیروزه رنگی پچرخ کبود
 و ملک احمد بنیر رسیده بلوازم ضبط و نسق مشغول کشت اما قلعه سنیر که

که يك گروه از (جنیر) سمت مغرب واقع است و قلمه (چوند) و (هر سل) و دیگر قلاع که در عهد سلطان احمد شاه بهمنی تحویل مرهته های اعمادی بودند تصرف ملک احمد نیامده هر چند وکیل السلطنه فرامین واجب الاذعان قلمه داران جهت تفویض قلاع ملک احمد فرستاد اما مرهته ها عذر نمودند که هر گاه سلطان ما محمد شاه بهمنی بسن رشد و تمیز خواهد رسید و صاحب اختیار ملک و مال خواهد گردید آنوقت بموجب فرامین اطاعت نموده قلاع را خواهیم سپرد اما ملک احمد که صاحب عزم بود همت تسخیر قلمه سنیر کماشته محاصره فرمود بعد شش ماه قلمه داران نجافر و دامنه با کلید قلمه ملازمت نمود ملک احمد بفتح قلمه سنیر سر افتخار بذروه فلک دوار رسانیده بر نقد و جنس که بقلمه مذکور خارج از حیطة شمار بود متصرف شده در همان ایام قلمه چوند و هر سل و جیو دهن و غیره قلاع را جبر او قهر امسخر ساخته تمام ملک کوکن را در قبض و تصرف خود در آورده محمد قاسم فرشته در تعریف قلمه سنیر گوید که آن قلمه ایست واقع بر قله کوهی که از غایت ارتفاع بام ایوانش بفلک کیوان رسیده و عقاب بلند پر و آزار رسیدن بفرز آبت بر طمع بریده *

کسی ندیده فرارش مگر بچشم ضمیر * کسی نرفته به پشتش مگر به پای کمان ملوک راز رسیدن بان گهسته امید * عقاب گاه عروجش فکند بال توان وره قم الحروف قلمه سنیر را در عهد قلمداری عبدالعزیز خان پسر خدمت طلب خان که کوس شجاعت و سخا و تقاره جوان مردی و و غایبی نواخت سیر کرد بعد فوتش خلف او محمود عالم خان بقلمداری سنیر می پرداخت هر گاه بسبب تقوی و چو به شش ضربه دکن و سردیست مکه که در عهد محمد فرخ سپر

فرمانروای دهلی در سنه نهم و عشرين و مائة و الف امير الامرا سيد حسين علي خان ناظم دکن توسط شنکر اجی مله از زاردار صلح نموده قرار یافت و بشرط عدم ناخت و ناراج ملک و عدم تعرض طرق و شوارع و نگاهداشتن بازده هزار سوار در رکاب ناظم دکن اسناد چوپه و سردیسنگهی شش صوبه دکن بمهر خود بآنخواه ملک کوکن و غیره در وبست حوائج گردازین ممر غنیمت قریات و قصبات و امصار و بلاد و بقاع واقف گشته شریک غالب شده تمام ملک گجرات و مالوه و خاندیس و (ماروار) و دکن و اکثر ملک از هندوستان و سنگاله را تصرف خود در آورده و از ضعف عساکر اسلام کار با بنجار رسید که شمار اسلام را از قری و امصار برداشتند و مساجد را کثیر بلاد منهدم ساختند و کواکشی منع نمودند و از بلده برهان پور گاو قصابان را اجبرا و قهرا از اندرون شهر برده دست بریدند و روزی راقم الحروف از قلعه احمدنکر مخانه خود بی آمد مستوره چادر بر سر کشیده فریاد کرد گریه جان سوز و ناله دل دوزا آغاز نهاد که شیر خواره در کنار دارم هلاک می شود بمداستفسار سبب جگر سامعین را این آتش پاره جواب سوخت که بمزدوری و چرخه زنی چند فلوس بهم رسانیده قدری گوشت گاو خریده با اطفال میخوردم از آن روز که گوشت گاو موقوف شده بدال و ساگ میگذرانم شیر در رستان خشک شده شیر خواره قریب بهلاک رسیده و دیگر اطفال نان بدال نمی خورند و بمقتضای طفلی عذر نمی پذیرند غنیمت بسبب غلبه خود قلعه (سنیر) را محاصره کرد چون محمود عالم خان دید که برادران و نوکران باغواهی محمد حسین نوبته که صاحب مدار محمود عالم خان بود با مرهته ساخت داشت همه برگشتند و قصد هلاک دارند و از عساکر اسلام مدد و معاونت نمیرسد طفل

مزاجی را کار فرمود و حیات مسترار را شهادت که زندگی ابدی و باعث
 سرخ روئی سرمدی بود گزیده تاریخ شانزدهم شهر جمادی الاولی سنه سبعین
 و مائة و الف از قلعه (سنیر) فرود آمده قلعه را حواله غنیم نمود و قلعه از دست
 مسلمین رفت و فوت شد انالله وانا الیه راجعون (آمدیم) بر سر مطلب که چون
 اشرف همایون نظام الملک بحری فوت شد پسرش ملک احمد خود را با احمد نظام
 شاه بحری مخاطب ساخته لواء سلطنت بر افراشت چون این خبر بسمع
 سلطان محمد شاه بهمنی رسید هجاها نگیر خان را بالشکر جرار روانه کرد
 هجاها نگیر خان از کتل (تلی گانوت) قصبه (بهنکار) رسید و احمد نظام شاه بحری
 از کتل قصبه (جیور) فریاد آمده مقیم نمود هر دو لشکر بفاصله شش کوه
 قریب یکماه در مقابل یکدیگر نشستند چون ایام برسات بود هجاها نگیر خان
 باستماع آنکه بالشکر احمد نظام شاه بحری خرابی روی داده و طاقت مصاف
 ندارند بساط عشرت گسترده باستماع سر و دوش را ب خوارى مشغول بوده
 بی خبر بود و چون خبر بی خبری آن بی خبران با احمد نظام شاه بحری با خبر رسید
 شب سیوم ماه رجب المرجب سنه خمس و تسعین و ثمان مائة باعظم خان
 از کوهستان قصبه (جیور) سوار شده وقت صبح حوالی قصبه (بهنکار) رسیده
 بزق آسار لشکر هجاها نگیر خان ریخت هیچکس را بحال قتال و جدال نداده
 هجاها نگیر خان باسید اسحق خان و نظام خان بقتل رسید و مابقی اسیر
 شدند احمد نظام شاه بحری آنها را ارگاؤمیش سوار کرده در لشکر خود
 تشهیر نمود و بجان امان داده بجانب محمدآباد (بدر) روانه ساخت و جایی که
 صورت فتح روی نمود احمد نظام شاه بحری باغی طرح کرد و آن را باغ نظام
 موسوم گردانید و از همین جهت آن جنگ بجاگ باغ نظام اشتها دارد و گردان

باغ حصار بزرگ بنحشت و گل کشید و عمارات عالی بنیاد نهاده (نگینه محل) و (سون محل) نام کرد و شهر عظیم از سواد موضع (کافور باری) از چاهی که به (نا کابائین) اشتهار دارد آورده در اندک زمان از باغ را رشک روضه رضوان گردانید و احمد نظام شاه بحری بشکرانه آن فتح قصبه (جیور) مع قریه (امام پور) وقف مشایخ و علما فرمود و مظفر و منصور (بجنیر) رفت و باستصواب یوسف عادل خان نام سلطان محمود شاه بهمنی از خطبه عمو ساخته نام خود داخل کرد و چتر سفید که در آن عهد از خصایص سلطان دهلی و کجرات بود بر سر گرفت و چون خیال تسخیر قلمه (دولت آباد) در سر داشت و وسواس افواج سلاطین (بیجاپور) و (حیدرآباد) و (بیدر) بود و (از جنیر) بتدارک آنها رسیدن دشوار دیدر ای او چنان اقتضا کرد که مابین (دولت آباد) و (جنیر) شهری بنیاد کرده دارالسلطنت و تخت گاه خود بابد ساخت لهذا در شهر سنه تسع مائه در ساعت سمد مقابل باغ نظام جانب مغرب کنار نهر سین طرح شهر انداخت و چون بمسامع آن بادشاه جم جاه رسیده بود که وجه تسمیه (احمدآباد) که پای تخت ملک کجرات از محدثات سلطان احمد شاه گجراتی است آن است که اسم آن بادشاه و نیز اسم وزیر صاحب تدبیر و اسم قاضی معونات کیش احمد بود راز انفاقات حسنه ایندمنی در وقت طرح آن شهر نیز صورت بست و از آنکه نام شهر یار احمد بود و نام اصلی نصیر الملک که وزیر الممالک او بود هم احمد و نام قاضی لشکر ظفر بیکر نیز احمد لهذا آن شهر را بنام (احمد نگر) موسوم کرده و پامرای نامندار و سلاحداران عالی مقدار و اهل خدمات و سایر رفقای خود حکم فرمود تا عمارات عالی بنیاد نهاده رشک مصر و بغداد ساختند و حمام

و مساجد متعدده بنا نمودند و نهرهای فراوان آورده و باغهای مطبوع
 لالکش طرح داده (احمدنگر) را به از کشمیر سبز و سیراب ساختند و هوای
 خوش و سواد دلکش دارد و هوای احمدنگر به از دوای سائر بلاد است
 و احمد نظام شاه بمذفوت ملك اشرف که قلمدار (دولت آباد) بود قلمه مذکور
 را بتصرف خود در آورده شکست و ریخت قلمه را تعمیر نموده بمردم اعتمادی
 خود سپرده مظهر و منصور با احمدنگر مراجعت نمود * در آن اوان نصیر الملك
 گجراتی که وزیر او بود فوت شد و بجای او کمال خان دکهنی را بوزارت
 برداشت و بعد از آن احمد نظام شله بجزی بیمار شد و بیماری او ناسه ماه امتداد
 کشید از کان دو اوقه راز دخت و خوانده شاهزاده جوان بخت سعادت نشان
 شیخ برهان که هفت سال عمر او بود ولی عهد خود گردانید و چهل سال
 حکومت کرده در سنه اربع و تسع مائه را بت سعادت از دار فانی بملك جاودانی
 برفراخت غریب و از خلق برخاست که زمین و آسمان در لرزه آمد نهش
 پاکش سادات و فضلا و امر با تجمل سلطنت دوش بدوش بر کنار هر سین
 رسانیده نماز جنازه ادا کرده بخاک سپردند *

ای سرگهزار خانه و بران کردی * در ملك وجود غارت جان کردی
 هر گویا هر قیمتی که آمد بجهان * بردی و بزیر خاک بنهان کردی
 و بر مرقد او گنبد عالی بنا نموده کرد او حصار وسیع بخته و سنگین برداشتند
 و آن را به باغ روضه و سوم ساختند و اندرون حصار مقبره قبور متعدده
 و چند گنبد خورد واقع است و زمین بیرون حصار مقدار دو تیر پرتاب بلکه
 زیاده بجانب جنوب از قبور بخته و سنگین و گنبد های متعدده مملو است يك
 و جب زمین از قبور خالی نیست * (این خاکسار) اکثر اوقات باطال بعلمان

عجت آگین در آنجا میرفت و اندرون گنبد احمد نظام شاه بحری بحرانی
 که جانب شمال واقع است بتکرار علمی اشتغال میداشت خصوص مز
 عنایت الله مرحوم ولد میر طاهر جنیری که بجهت تحصیل علم بنفیر خانه
 سکونت داشت و از اول نامطول با استعداد تمام ازین خاکسار تحصیل
 نموده سبق معزالیه اکثر اوقات همانجا مقرر بود. آن محب سمیدش پیدرا گفتم که
 امسال در ماه رمضان المبارک بخانه خود بروند و چون فالزیار است کسب
 خریزه نمایند قبول نمود و گفت که اگر با کسب خریزه کسب مسائل فقهی
 دست دهد اولی است قبول کردم چنانچه در آن ماه رمضان تکرار شرح و قایه
 با حاشیه چلبی در همان محراب گنبد اشتغال داشته روز میگذرانیدیم. الحال هم
 گاه گاهی بیابغ روضه زیارت قبور و فاتحه بزرگانی که در آنجا مدفون اند فایز
 می شوم و غیر آن پناه حافظ محمد عبد الله که شاگرد رشید و الدمر حوم بودند
 اندرون حصار باغ روضه مدفون اند با وجود عدم بصارت که در او ان
 خواندن کافیه عارض شده بود دخل در عبارت بوجهی می نمودند که
 از باب بصیرت معجب روی می داد و طبع رسا و فکر صائب داشتند و کلام
 مجید را بشامهای متعدده پسندیده و طرق حمیده می خواندند و از علم
 قراءت بهره تمام داشتند و رساله در تجوید نظم و نثر تصنیف کرده اند.
 و راقم الحروف از خدمت ایشان قدری شرح ملا و چند
 ابواب کنز الدقائق استفاد کرده اللهم اغفر له و ارحمه و انت الغفار الرحیم.
 و عجبی لله میر عنایت الله روز یکشنبه وقت ظهر سنه اربع و ستین و مائة و الف
 در جنک هدایت محی الدین خان که با فاعنه بود شریک شهادت چشید (القصة)
 در کمال خان در تربیت و تعلیم آداب برهان نظام شاه چنان کوشش بلیغ نمود که

پہنچواندن کتاب مجسطی کہ محک امتحان فضلا بلکہ عرق ریز حکمای یونان
 و عراق است منقول شدم و در وصف شاہ طاہر ابن رباعی خواند
 در وصف کمالش عقلا حیراند * تقراط حکیم و بوعلی ناداند
 با این همه علم و حکمت و فضل و کمال * در مکتب او علم الف می خوانند
 (برہان نظام شاہ) کہ بصحبت علما و فضلا رغبت تمام داشت خواہان صحبت
 شاہ طاہر شد و مکتوبی شوق آمیز و محبت انگیز بقلم آورده مصحوب ملا
 پیر محمد شاہ طاہر فرستاد * ملا پیر محمد مکتوب برہان نظام شاہ را بشاہ
 طاہر کہ بدر پرینداہو در سامندخو آجہ جهان چون چارہ نداشت شاہ طاہر
 را سامان سفر مہیا کردہ زوانہ (احمد فگن) نمود * اعیان (احمد نگر) و امراء
 نامدار و مقربان پادشاہ عالی مقدار چہار کروزہ استقبال کردہ باعزاز و اکرام
 بشہر در آوردند * برہان نظام شاہ بعد از ملاقات تعظیم و تکریم تمام نمودہ
 قدر منزلتش را از سائر مقربان در گاہ گذرانیدہ و بعد از فراغ از مہمات کہ
 با سلطان بہادر گجراتی داشت اندرون قلمہ (احمد نگر) در مکانی کہ حالا
 مسجد جامع است مجلس درس مقرر کردہ * شاہ طاہر در ہفتہ دوروز بدرس
 علمای بای تخت در ان مدرسہ مشغول میگشت و کتب تحصیلی مذکور می شد *
 و در ان درس سید جعفر برادر شاہ طاہر - و شاہ حسن الجواد - و ملا
 محمد شیبہ پوزی - و ملا حیدر استرآبادی - و سید حسن مشہدی - و ملا
 علی کلشی استرآبادی - و ملا ولی محمد - و ملا رستم جرجانی - و ملا علی
 مازندرانی - و ابوالبرکہ - و ملا عزیز اللہ کیلانی - و ملا محمد استرآبادی
 و قاضی زین العابدین - قاضی لشکر ظفر بیگر - و سید عبد الحق
 کتابدار پرگنہ (ابر) و شیخ جعفر - و مولانا عبد الاول - و قاضی

محمد نور المخاطب بافضلخان - و شیخ عبد الله قاضی - و دیگر
فضلا و طلبا حاضر میشدند و برهان نظام شاه با استاد خود ملا پیر محمد
شروانی از شروع درس تا اختتام بدوزانوی ادب می نشست و خود هم رد
و قدح و سوال و جواب می نمود * برهان نظام شاه بصحبت شاه طاهر که
مذهب امامیه داشت با اهل و عیال و ملازمان خود مذهب امامیه اختیار
نمود * و قاضی (انبر) را برهان نظام شاه بعد مباحثه که میان شاه طاهر و سایر
فضلا بسبب مذهب بود بدرجه شهادت رسانید * و تفصیل این کلام مناسب
مقام نیست و شاه طاهر در زمان سلطنت برهان نظام شاه در سنه ست
و خمسین و تسع مائة فوت شد اندرون حصار باغ روضه بیرون گنبد نظام شاه
بحری جانب شمال مدفون گردید * و برهان نظام شاه بعد از چند گاه
استخوان شاه طاهر بکر بلای معالی فرستاد * و از شاه طاهر چهار پسر ماند
باسم شاه حیدر - و شاه رفیع الدین حسین - و شاه ابوالحسن - و شاه
ابوطالب - و سه دختر که اسامی آن ستورات مغفوره همچون ذوات
آنهاست و است و تا حالت ترقیم این حروف فرزندان شاه طاهر بر عمارات
عالیه و محله شاه طاهر که (در احمد نگر) واقع است قابض و متصرف اند
و سنک و چیره و عمارات فروخته بسوی برند * و حویلی را قم الحروف نزدیک
محله شاه طاهر است و درین ایام یک منزل حویلی که در آن محله واقع است
از ورثه خرید نموده و برهان نظام شاه بعد جلوس در سنه (۹۰۸) بر تخت
سلطنت (قلعه پنخته سنگین) که در زمین باغ نظام بنا نهاده بست و چهار برج
دارد هر برج و فصیل را بهر یک از امرای نامدار عالی مقصدار تفویض نموده
ازین جهت در اندک زمانی مرتب شد قلعه (احمد نگر) معدوم الظیر و شیرازه

ملك دكن است و در سنك بست و تدوير و خوش اسلوبى و استحكام يگانه
 قلاع روى زمين است و آب و هواى (احمدنگر) كه طبل بردواى ديگر امصار
 و بلاد دارمشهور خواص و عوام است و احمد نظام شاه بحري جانب شمال
 احمدنگر باغى احداث کرده موسوم به باغ (فيض بخش) گردانيد كه مشهور
 باغ بهشت است بر اندرون باغ حوض كلان مشمن - و اندرون حوض
 عمارت پخته دو منزله مشمن - و بر کنار حوض ايوان عاليشان و حمام مطبوع
 بنيانها ده * در ايام تعطيل با طلباى يكدل و يك روى بجهت شكار ماهى دران
 باغ انفاق سير و فرج ميشد * ابجلال نهران حوض شكست خورد و باغ
 از بى آبى رونجزانى آورده بهر گاه بحسب انفاق مرور دران باغ مي شود
 افسوس و حسرت دست ميدهد و زهان نظام شاه جانب جنوب احمدنگر
 باغى طرح داده مسعى بساخ (فرح بخش) او اندرون باغ تالاب سر به - و ميان
 تالاب چيوتره و سينع مشمن :: و بالاي چيوتره عمارت عالي مشمن - دو منزله
 بطرز غريب و طور عجيب بنا نموده قلم دوزبان در تحرير و صنفش عاجز
 و سرگردان است * و عقل مهندس در ادراك كنه طراحي آن حيران * و شاه
 ظاهر هر چند بتعريفش تكلف نموده اما بكنه و صنفش نرسيده ميگويد *

چهار قصيده غرا

چند اين منزل فر خنده فال دلگشا
 قبله گاه ملك و ملت كعبه صدق و صفا
 مستدير الشكل سقف او چو سطح آسمان
 مستقيم الوضع ديوارش چو خط استوا
 پايه هاى كرسيس بر گوشه هاى بام عرش

چشم های روزنش بر روضه های جان فزا
 کرد بر گردش گلستانی چوستان ارم
 عندلیب از هر طرف از شوق گلستان سرا
 هر زیور شاخ گل از سوزن باریک خار
 نکه های غنچه دوز در گریبان قبا
 در میان آن همایون روضه حوض دانه رب
 در میان حوض او برجسته نخل دلر با
 آن چو کوز از کثافت های جسمانی بری
 وین چو شاخ سدره در حسن و لطافت منها
 روضه فی نعمتها الرضوان قال هذه
 جنة الفردوس و الانهار تجري تحتها
 ساحت آئینه سیمایش بر وز بزم باز
 جلوه که امتان هند و ورکان خطه
 تاقیامت کرد باد قتنه تواند نشاند
 بر جبین طاق گردون سای او گردن
 ریخت چون کیچ بر زمین صنمت گر سحر آفرین
 بهر طرح این همایون صرح مرصوص البنا
 شد زمین بر توان خط نورانی بدید
 امتداد که کشات بر سقف مرفوع السما
 بهر او تا کیچ زده صبح گردون از صاف
 بر فروزد ز آتش خورشید را باد مهلا

عاج صبح و آنوس شام راپیو ند کرد
 بهر خاتم بندی درو ازه اش دست قضا
 بهر جام روز نش می آورد قوس قزح
 شیشه های خوب رنگ از کوره گرم هوا
 بر ندر در روز مهر از روزن این خانه چشم
 ماه شب منزل کند بز بام این عشرت سرا
 هر دورا مقصود اصلی آنکه یگراه نبگردند
 در گستان جمال خسر و فرمان روا
 آفتاب عالم افروز سپهر سلطنت
 شاه غازی شیخ برهان بنایه لطف خدا
 آن هایون اختری کز ارتفاع منزلت
 منزلش رارفته چرخ پیر با پشت دو تا
 آنکه کار ملک بی رایش نمی یابد نظام
 تا قضا از حاتم رایش نمی کرد رضا
 آنکه چون بر رفر ف اقبال گردد متکی
 بهر او استبرق افلاک باید متکا
 سلطنت را نهند گردون اساس مستند
 بخت را اندیشه انجم مسیرش مقبدا
 مطربان بزم او هر یک با و از پسند
 ساقیان مجلسش هر دم بجم غمزدا
 نمی ربایند از دماغ عشق بازان نقد عقل

می دهند آئینه رخسار ساقی را جلا
تا بود طبع عناصر قابل کوبت و فساد
تا شود میل طبیعی مبدأ نشو و نما
چار طاق ملکش این باد ز افساد فلک
چار باغ دولتش خرم زیباران بقا

(در باغ فرح بخش) نهر عظیم از سواد موضع (کافور بار می) می آید و اندرون
در وازه حصار باغ مند کور نزدیک خزانه آب تخته سنگی است کلان برو بخنط
نستملیق این قطعه منقور است * ﴿ قطعه ﴾

نام این از خوبی آب و هوا * شد فرح بخش این چنین مشهور باد
بود نعمت خان چو ساعی بنا * سمیه ای او همه مشکور باد
خواستیم تاریخش از پیر خرد * گفت یارب تا ابد معمور باد
و چون شاه طاهر را بانست خان کدورتی بود در تاریخ باغ فرح بخش چنین
میگوید *

در باغ فرح بخش گذر کن شاهان * اسباب نشاط را نظر کن شاهان
نعمت خان را ز بهر تاریخ بنا * از باغ فرح بخش بدر کن شاهان
شاه نور (۱) المتخلص بنزهت که در قصبه چهار کونده قلندرانه می گذرانید

(۱) و در حاشیه این چنین مسطور است: و حقائق و معارف آگاه شاه نور
المتخلص بنزهت رحمه الله علیه که در قصبه چهار کونده قلندرانه می گذرانید
و از ادب بخیدمت شاه مسافر توشبندی داشت و با فضل و استعداد نام
هنکامه سخنوزی گرم نموده رتبه سخن را پایه اعجاز و سائید شعر او هم لو
بشمر مرزا صائب رحمه الله می زند صاحب دیوان و مشید قصائد غز است

در تشریف باغ (فرح بخش) و باغ (فیض بخش) می گوید
آدم که ز سیر چمن هشت بهشت • در کاشن دل نهال فرحت میکشت
هر هشت بهشت بر مشامش چورسید
بوی گل باغ فرح و باغ بهشت
ز همت صاحب دیوان است شمر او اکثر بطرز مرزا صاحب واقع شده بی فکر
سخن بلیغ میگفت چنانچه در هجو برهن بجه که سوء ادب را شمار خود
ساخته بود فی البدیهه گت •

شب کدامین منت گلچین بود در گذار تو
اندکی بز سر دبیگی دارد گل رخسار تو
نیستم آنگه ز گراج میکپدن های کیست
مانده از جوش حلاوت لعل شکر بار تو
با کمال سر فرازی ای نهال باغ حسن
میکند مشق خمیدن سر و خوش رفتار تو
درس میخواندی بسکب می نوشتی پیش ازین
این زمان مشق خط بینی است کار و بار تو
دست تقوی ز همت پیدل کشید از دامن
بسکه شید هر فاسق آلوده دامان بار تو

و نسبت خان در عهد برهان نظام شاه امیر کبیر سلیقه شمار و نیک کردار بود
و در توفیق حسنت بکانه روز گره و محله نعمت خان (در احمد نگر) اظهر من
الشمس است عمارات عالیه و مسجد محته و حوض کلان پیش مسجد و دو کابین
محته و بادگیر و فیع الشان احداث نمود و دو کابین بازار را وقف اخراجات

کر دو عقب مسجد حامی بنیاد نهاده که مثل او در بلاد روی زمین نیست *
 شاه طاهر در تاریخ سنای حمام نوشته فرستاد (و ان کتتم جنبا فاطهروا)
 نعمت خان يك سرداشت بنام ملانادری که بحضور پدر خود فوت شده
 اندرون دوکان شمالی بازار مدفون است و قبر نعمت خان و زوجه او اندرون
 سردابه واقع است که در جنب مسجد جانب شمال است و نعمت خان لا ولد
 فوت شده اندرون دوکان شمالی بازار مدفون است آرد کاین و عمارات
 و حمام در بن ایام او بخرابی آورده سنگ و چیره هر روز فروخته می شود * اگر
 مرور روزگار بر همین منوال است در چند روز نام و نشان نخواهد ماند *
 سبحان الله رستی و عمر عیاری در عمارات شکنی و بنیاد کفی انگاشته
 امکانه لکوک را ببلغ سهل میفر و شنود در همین علوهمت را منحصرا ساخته
 خود را حاتم زمانه می انگارند *

القصة از زمان برهان نظام شاه مذهب امامیه رواج یافت (واحد زگر)
 بهارات و دکانین پخته و حمام ها و باغ ها متعدد و نه رهای غیر معدوده
 رونق دیگر گرفت * و چون برهان نظام شاه بسبب شاه طاهر در ترویج
 آن مذهب بود و وظائف اهل سنت و جماعت را که احمد نظام شاه بحری
 مقرر کرده بود کشیده بشیعه مذهب ان داد و چهار دیواری نخته و مسجد (۱)
 عالی شان و حوض کلان و حجرهای متعدد مقابل تلمه احمد زگر ساخته

(۱) در عمرانی که نزدیک منبر است صندوق تبرکات بود بدین تفصیل موی
 مبارک نبی آخر الزمان صلی الله علیه و آله و سلم و چند سی پاره قران مجید بخط
 حضرت امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه — و دو موی زلف حضرت امام
 حسین رضی الله تعالی عنه است ایشان در بیولا چونت ترک سید حسین

(تمة حاشیه صفحه ۳۱) منقول که جامع کلمات بود و سیاهی سیادت و سعادت از جبین او هویدا تقسیم یافت سه ورق ازان بخط مبارک نظر آمد و سایر تبرکات در تصرف امرای اکبر در آمد و والده ماجده سید حسین مسطور که خیر النساء نام داشت عقیقه زمان و یگانه دوران بود روز و شب سجاده نشین بود و قوت خود بجز خه زنی بهم میرساند و بعد فراغ این کار تلاوت قرآن مجید و صاوة بسری فرمود و از فرزندان خود چیزی نمی گرفت و تعویذ و دعای او در دفع امراض و آسیب جن تیر بهدف بود در اقم الحروف خاکسار عبدالنبی گاه گاهی باستان بومی ان خاتون مریم ناصیه خود را منور میساخت و بدعای ایشان بهره اندوز میشد و سید حسین مذکور در صورت و سیرت و اخلاق عظیم المثال بود و از قید فکر دنیا مبرا و معرا و ستار و چو بهر استادانه در گبدرومی خان و گاهی دزد و نویم گنبد که پیر و ن کو تله دو از ده امام در صحرا واقع است تنهای نواخت و وجود میگرد و مستانه میگذازند و با هیچکس اختلاط سرسری هم نمی داشت اکثر بفریب خانه تشریف می آورد و گرم میگرد و والده بنده پنج بیگه زمین از جمله زمین مشروط بنیاز ایشان کرده بود من بعد خاکسار پنج بیگه دیگر نیاز و والده ایشان نیز عوفه الحمال فرزندان سید حسین متصرف اند — دراز زمین وقت قلبه زانی قبر که به برآمد اندورنش صندوق بوسیده بود و اندرون صندوق کتاب طب بود معزالیه ان کتاب را بنده نمودند قریب بست و پنج جز بود مملو از نسخه های مجرب خواستم که بعضی را نقل بردارم خبالت بمضی حساد بدست یافته بعد فوب ایشان کتاب مذکور در تر که اولاد منقول منقول الاثر گشت ۱۷ مته عقی عنه

مدرسه مقرر کرد و آن را مکان لنگر دوازده امام نام نهاد و قصبه (جیور) و (سیور) و (راسیاپور) و چندین قریه های دیگر وقف اخراجات سادات و طلبا و فضلاى شیعیه مذهب نموده هر روز دو وقت طعام مکلف لطیف باهل مدرسه و دیگر مستحقین تقسیم می یافت *

و اسمی امرای نامدار که در آن عهد بودند برخی ازان تحریر می آرد میر احمد المخاطب بمیر مرتضی خان تکتی - و چنگیز خان - و شرزخه خان - و اعتماد خان - و فرهاد خان یوسف - و زمره فرهاد خان - و نعمت خان - و رومی خان - و صلابت خان گرجی - و حکیم کاشی - و صدر جهان - و اختیار خان - و ابهنگ خان - و فولاد خان حبشی - و نساط خان - و غالب خان شهید - و آتش خان - و سید منتجب الدین - و عالم خان میواتی - و شمشیر خان حبشی - و سید الهداد خان - و سهیل خان - و سید جلال الدین - و خواجه سهیل - و قاسم خان - و میرزا خان سبز و اری و جمشید خان - و بهائی خان - و جمال خان - و محری خان - و اسد خان رومی - و بهادر خان گیلانی کور - و موئی خان و غیر هم *

(و والده برهان نظام شاه) که دختری یکی از اکابر استرآباد بود در جنین فوت شده همانجا مدفون گردیده * و گنبد غالب خان شهید در قبور پائین مقبره قدوة الواصلین زبده السالکین جامع کمالات صوری و معنوی حضرت سید عبدالرحمن چشتی که سرید و خلیفه بندگی حضرت شاه نظام نارنولی است که - - - بیعت ایشان بشیخ نصیر الدین محمود چراغ دهلی میرسد مقدار دو تیر برناب واقع است قدس الله تعالی اسرارهم و بر قبر غالب خان شهید این چند ابیات بخط خوش بر سنگ منقور است *

ما عاشقیم و کشته شدن اعتبار ماست
 شمشیر عشق تیز ز سنگ مزار ماست
 بی زخم تیغ عشق ز عالم نمی رویم
 بیرون شدن ز مهر که بی زخم عار ماست
 ماباه و جود سنگ ملامت سلامتیم
 گویا که سنگ های ملامت حصار ماست
 مار اگر فته یار سوی دار می برد
 ساقی بیار می که دی گیرد از ماست
 چون کاتب خوف نینم که دود و ر خط یار
 عالم مبطور از قلم مشکینا ر ماست

(برهان نظام شاه) در سنه احدی و ستین و تسع مائه جان بجان آفرین سپرد
 و پهلوی احمد نظام شاه بحری اندرون گنبد در باغ روضه مدفون گردید
 بعد از چند گناه استخوان هنر دو پادشاه بکر بلای معلی نقل نموده بیرون
 گنبد خاص آل عباس بنافصله یک درع بخاک سپردند مدت عمر برهان
 نظام شاه پنجاه و چار سال و مدت سلطنت او چهل و هفت سال بود بد
 او حسین نظام الملک پسر برهان نظام الملک بر سریر سلطنت
 جلوس نمود شجاع و حاتم روزگار بود کارهای عمده و فتح های عظیم
 از و واقع شده (رامراج) را که صاحب یک لک سوار و نه لک پیاده در ملک
 (بیجانگر) دم نخوت می زد قتل کرده داخل جهنم ساخت استخوان کاسه
 بر آن کافر شقی نزد سامریان قصبه (بهنگار) بود گاه گاهی بر چوب کرده در
 بازار و هنگام ازدحام مردم می نمودند و گدائی می کردند چون (راجه ساهو)

که در قید عالمگیر پادشاه بود محمد اعظم شاه پسر عالمگیر پادشاه اورانزدیک
کتل (فرداپور) سفارش ذوالفقار خان پسر وزیر الممالک اسدخان از قید
خلاص داده وقت مراجعت فوج کفره با او مجتمع شده (با احمد نگر) رسید
قصه (بهنگار) را غارت کرده بخانه ها آتش داد در آن هنگامه کاسه سر آن شقی
سوخته شد و حسین نظام الملک اندرون قلعه احمد نگر در مکانی که مدرسه
شاه طاهر و سایر علما مقرر بود مسجد عالی سنگین بنا نموده مسجد جامع
مقرر کرد و حسین نظام الملک مدت سیزده سال حکومت کرده وفات
یافت و مرتضی نظام الملک بن حسین نظام الملک بحکم وصیت جای نشین
پدر شد بعد چند روز خبط دماغ بهم رسانید و در باغ بهشت منزوی شد
و میرزاخان سبزواری او را در حمام باغ بهشت قید کرد تا از حرارت حمام
هلاک شد مدت حکومتش شش سال و چند ماه بود و مهر او گویای این
مصرع بودی

داد مرا مرتضی نام شاه منشی

(و در عهد) او ملاملک قمی هنگامه پرداز سخن بود در شعر رتبه عالی داشت
نیز در عهد او در احمد نگر پایه سخن را بر تبه اقصی رسانیده ملا ظهوری در نظام
و نثر طرز خاص دارد و ساقی نامه او که نام نامی برهان نظام شاه معنی
ساخته عجب صفائی و نمکینی دارد ذائقه را چاشنی خاص می بخشد چون ملا
ملک قمی قابلیت و کمال ملا ظهوری مشاهده کرد فریفته او گردید دختر خود
را در حباله نکاح و آورد ملاملک قمی همیشه مزه تر داشت و ملا ظهوری
ترشیزی رنگین کلام و در مکارم اخلاق تمام بود ملا ظهوری بعد فوت
ملا ملک قمی یک سال رخت سفر بر بست بهام جاودانی رحلت نموده

وجگر سخنوران را باتش مهاجرت سوخت

وقت جان دادن فلاطون این دو حرفی گفت و رفت

حجف دانا مردن و افسوس نادان زیستن

و پس از مرتضی نظام الملک میرزا خان مذکور حسین نظام الملک نظام

ابن مرتضی نظام الملک را که خرد سال بود بسلطنت برداشت و او بمقتضای

صغر سن بله و ولعب مشغول می بود میرزاخان اورا بهانه در خانه خود

مقید ساخت چون یاقوت غلام که بخطاب خداوند خان ممتاز شده و بد اتفاق

جمال خان بدر و از قلعہ لشکر پیرار کشید میرزاخان بقصد آنکه از کشتن

حسین نظام الملک فتنه فرو خواهد شد سر آبی گناه معصوم را بریده از قلعہ

بیرون انداخت و اسمعیل نظام الملک بسر برهان نظام الملک را بالای برج

الهی بسلطنت برداشته چتر بر سرش گردانید و بسق چینان را حکم کرد

تأخریاد کنند که حسین نظام الملک ناخلف بود کشته شد اسمعیل نظام الملک

را بجای او نصب کردیم چون سر حسین نظام الملک را معائنہ کردند ناثرہ

قتال وجدال استعمال یافت و در و از قلعہ را آتش دادند میرزاخان از قلعہ

برآمده فرار نمود قریب چهار صد کس از در و از قلعہ تا مسجد قدوة الواصلین

زبده المار فین نور دیده حضرت نبوت صمدانی مقرب بساط رحمانی یگانه

آفاق حضرت سید اسحاق قدس اللہ سرہ و نور مرقدہ که در احمد نگر واقع

است کشته شدند و گنبد مبارک حضرت سید اسحاق قدس سرہ بالای

کوهی که از احمد نگر سه کوه جانب شمال واقع است زیارت گاہ عالم است (۱)

(۱) هر شب پنجشنبه اکثر خواص و عوام بسمادت زیارت فایز گشته و شب

باش می شوند - در ایام بارش سیر گاہ بی نظیر است - عرس شریف دوم ماه

و جمشید خان و بهائی خان و امین الملک و سید مرتضی و دیگر موافقان
 میرزاخان گرفتار شده بقتل رسیدند * و میرزاخان در (جنیر) اسیر شده
 بحکم جمال خان بقتل رسید * مدت حکومت حسین نظام الملک دو ماه بود بعد
 مرور ایام برهان نظام الملک برادر مرتضی نظام الملک بممد و معاونت
 جلال الدین محمد اکبر فرمان روای دهلی در شهر رجب المرجب سنه تسع
 و تسعین و تسع مائة بتخت سلطنت (احمد نگر) جلوس نمود * و اسمعیل
 نظام الملک معزول شد * و در سنه ثلاث و الف وفات یافت * و بعضی گویند
 که چاند بی بی خواهرش زهر داده هلاک کرد * بعد او ابراهیم نظام شاه ابن
 برهان نظام شاه رونق بخش سلطنت (احمد نگر) شد میان او و ابراهیم عادل
 شاه والی بیجاپور نزاع افتاد در چهل کر و هی احمد نگر جنگ عظیم واقع شد
 بتاریخ شانزدهم ماه امر داد در سنه هزار و سه بزخم تیر هلاک شد بعد فوت او

تتمه حاشیه صفحه (۳۶) شعبان می شود در سنه (۱۱۷۲) هجری روز عرس
 فاتحه خوانده بیرون گنبد مبارک بالای چبوتره نماز مغرب می خواندیم باران
 بی هنگام بشدت تمام شروع شد و باد تند وزیدن گرفت و مسجد و خانقاه
 از فقره اوزارین معمور بود ناچار ناه به گنبد بردیم و تمام شب با چند کس
 اندرون گنبد گرداگرد قبر مبارک گذرانیدیم مولود خوانی حاضر بود
 بنغمه های دلکش روح افزا - و غزلیات در نشید و غیره میخواند و تا صبح
 یکی از جانشین را که قریب بست و پنج کس بودند مرجب انتقاص وضو
 عارض نشده و مردانی که برون گنبد بودند یعنی در مسجد و خانقاه هوای
 سرد از جگر ایشان میگذاشت همه باستفقار مشغول بودند ندکی دوباره
 یافتند بر سر فرزند آدم هر چه آید بگذرد ۱۲۵ نه - پرور

بمضی امر (احمد) پسر (خدا بنده بکلانی) را و برخی (موتی شاه) پسر (قاسم) شلو این برهان نظام شاه) را بپادشاهی برداشتند چون فتور عظیم در سلطنت احمد نگر روی داد عصمت مآب عفت ایاب ملکه زمانی چاند بی بی دختر حسین نظام شاه این برهان نظام شاه بن احمد نظام شاه این اشرف همایون نظام الملک بحری که در تدبیر و شجاعت و ضبط و نسق بردل و ران زمان و جوان مردان دوران و سلاطین ماضیه سبق برده بود امور سلطنت (احمد نگر) را بکار فرمائی امراء نامدار (۱) عالی مقدر مثل عنبر چنگیز خانی که در عدل و داد و امانت و دیانت و تدبیر مملکت نظیر خود نداشت و اعتماد خان ثانی و غیره امر اسر انجام پی داد و دو اندک فرصت فخر غلام چنگیز خان را وکیل السلطنت ساخته بخطاب ملک عنبر سزوه از گزید و آغاز دولت ملک عنبر و جلوس او بر مسند کار پردازی و اشکر آرائی در سنه الف است چنانچه بزرگی فرموده *

در خدمت رسول همین بك بلال بود

بعد از هزار سال ملك عنبر آمده

چون ملك عنبر فوت شد در روضه (خلد آباد) که نزد بك (دولت آباد) واقع

(۱) گنبد چنگیز خان در موضع (ساووزی) که يك گروه از احمد نگر بجانب

شمال واقع است دم رفعت میزند گنبدی است بیس بلند هشت پهلو مثل فانوس

چرخ اغلب اکثر اوقات با همدمان صداقت انما یعنی طالب علمان بی زیاد در ایام بهار

سیر میگردیم

وقتی که از گذشته خود یاد میکنیم

کف میزنیم بر کف و فریاد میکنیم

است قرب جوار گنبد قدوة الواصلین زبدة العارفين سید یوسف بن سید
 علی بن سید محمد الحسینی الدهلوی الدولت آبادی المشهور بسدر انجا
 درین زمان مشهور بشاه راجو قتال که والد ماجد حضرت سید محمد کیسودراز
 است قدس الله تعالی اسرار هم مدفون گردید و بر قبر ملک عنبر گنبدی است
 عالی شان چون خبر افراط و تفریط سلطنت احمد نگر با اکبر بادشاه رسید
 شاهزاده شاه مراد ابالشکر جرار و امراء نامدار تنسیخیر (احمد نگر) گماشت
 چاند بی بی با سماع این خبر بهادر نظام شاه ابن ابراهیم نظام شاه ابن رهان
 نظام شاه را پادشاهی برداشت و خود بسیر انجام مملکت و استعداد اسباب
 جنگ پرداخته استقلال تمام بهر ساینده شاه مراد چند ماه قلمه احمد نگر
 محاصره کرده هزیمت یافته بدھلی مراجعت نمود در انتهای راه بر حمت ایزدی
 پیوست اکبر بادشاه برای فتح قلمه احمد نگر و تنسیخیر ملک دکن شاهزاده دانیال
 رابا خانخانان و مرزا شاه رخ و مرزا یوسف خان رخصت فرمود شاه دانیال
 با احمد نگر رسید چهار ماه و چهار روز قلمه را محاصره کرد آخر الامر بنمک
 حرامی داروغه قلمه در سنه هزار و هشتاد و هشت مفتوح شد و بهادر نظام الملك گرفتار
 گردید و چاند بی بی که در حسن و جمال و سیرت و صورت باقتاب و ماہتاب
 همسری داشت و از اطوار و اقوال لشکر یان دھلی چنین مرگوز خاطر آن خدیو
 گیہان عصمت و عفت شده بود کہ اگر بدست آنها اقتدعت او نخواهد ماند
 ازین جهت در خم بزرگ که پراز تیز آب گندک نموده بودند خود را انداخت
 و در طرفه العین لاشی گردید تا قالب او بدموت هم از نظر ناخرمان محفوظ ماند
 و چاند بی بی بالسری از لاطین بیجا پور در عقد ازدواج درآمدہ بود چون پدر
 او حسین نظام شاه با جہیز وافر و فوج متکثر بدمراہتہ شدن او روانہ بیجا پور

ساخت شوهر او با مرء نامدار و اسباب جلوس و تزك استقبال نموده بخانه
خود آورد شب زفاف از شوهر خود کدورتی بهم رسانیده و او را الاثق
صحبت خود ندیده اخیر شب نقاره کوچ نواخت و روز روشن سوار شده
جانب احمد نگر روانه گردیده چند افواج بیجاپور بمزاحمت و ممانعت
تا چهل گروه سبیها کردند و دست و پا زدند همه هزیمت یافتند و چاند بی بی
بافتح و نصرت کوس سردانگی نواخته داخل قلمه احمد نگر شد چون اعتماد
خان ثانی بو سواسی که در خاطر او ز راه یافته بود (بجنیر) رفت * چاند بی بی وقت
محاصره شاهزاده دانیال قول نامه بمهر خاص خود در ستاد و بران قول نامه
کف دست بخود را از غفران و صندل رنگین کرده نقش نموده آن قول نامه نزد
فرزندان اعتماد خان موجود داشت و بنظر ارقام الحروف در آمده آن نقش
ناطق بر این است که نگشتان ان عقیفه دراز و باریک بود و کف دست خوزد
و یک انگشتری دران وقت در خنصر داشت هر کس که دران مجلس
حاضر بود و آن نقش کف دست ملاحظه کرده و بر بلاغت و فصاحت
عبارت قول نامه و معانی رنگین و متین آن واقف گشت کف بر کف زد
و افسوس نمود و چشم پر آب کرد * بلده احمد نگر تا حالت تحریر این سطور سه
مرتبہ بغارت آمده * (مرتبہ اول) کافر شقی (رامراج) حاکم بیجا نگر در عهد
حسین نظام شاه با فوج جرار و پیاده های بی شمار احمد نگر را متصرف شده
خنایز در مسجد لنگر دوازده امام علی جدم الإجد الصلوة والسلام
گشته و نه ماه توقف کرده قلمه را محاصره نمود جنگ عظیم واقع شده آخر
الامر ان ملعون جهنمی هزیمت یافته خائب و خاسر فرار نمود و (مرتبہ دوم)
پسر ملك عنبر چند کیز خان که (بابونا) مشهور بود وقت تخیل سلطنت

نظام شاهیه با امر اکدورتی دات آمده (احمدنگر) را تراج کرد چند عمارات
 چوبین امر او بالاخانه دروازه کلان محله شاه طاهر را سوخت و عمارات
 اهل حرفه و غربا و خوش باشان را سلامت گذاشت (و مرتبه سوم)
 در سال ششم از عهد محمد فرخ سیر فرمانروای (دهلی) روز چهارشنبه
 بست و دوم شهر جمادی الاول سنه ثمان و عشرين و مائه و الف در عهد امیر
 الامر احسین علی خان که ناظم دکن بود در قلمداری اسدالدین
 خان پسر تهو رخان (کهند و دپهاریه) از ناسر داران غنیم بود با چهل هزار
 سوار و پیادهای بی شمار و دیگر ناسر داران از کتل (کنجاله) و (نیبه دهیره) فراز
 آمده (احمدنگر) را محاصره کرد محمد ابراهیم فوجدار که از طرف قلمدار بود
 و جمعیت قلیل داشت تاب مقاومت نیاورده یک پهر روز باقی مانده فرار
 نمود مقاهیر دروازه (بندیل پوره) را آتش داده درون شهر درآمدند و تمام
 شب تا یک پهر روز بر آمده غارت کردند و اکثر عمارات و دکا کین سر ختند
 و چون سیف الدین علی خان برادر امیر الامر احسین علی خان با پنجاه هزار
 سوار در تعاقب غنیم بود بالای کتل (کنجاله) فراز آمد و خبر رسیدن او
 باشقیار سید همه کوچ کرده گریختند اکثر سادات و فقرا و غربا فرصت
 نیافتند که بقلعه روند همه با اهل و عیال بتاراجی آمدند (وز اقم الحروف)
 دران وقت بسن بلوغ رسیده بود باوالد ماجد مرحوم بعد نماز ظهر بقلعه
 رفت و والد مرحوم بشیخ فتح محمد ملاقبصه (جیور) که از رفقای قدیم والد
 مرحوم بود فرمودند که مستورات را بهر عنوان بقلعه رساند و اهتمام در
 فرستادن کتب خانه از همه اسباب خانه بیشتر دانند چنانچه شیخ مذکور
 کتب را در جای نمازهای مسجد جامع بسته بر سر مز دوران فرستاد

و مستورات را در بالکی و بهل که موجود بود سوار کرده و آنه قلمه نمود
 و اساس البیت و دواب که در خانه مانده بود همه بغارت رفت * شیخ عظمت الله
 پسر شیخ تاج محمد که در محله شاه طاهر دکنی سکونت داشت میگفت
 که من تمام شب بسبب خوف ایذای غنیم بر بام خانه خود بودم می دیدم
 که از خانه شریعت پناه دوازده شتر از ظروف و فروش و غیره متاع خانه بار
 کرده بردند از ن باز اکثر شرافو غرابا و اهل حرفه که اسباب معاش آنها
 غارت رفت و خانهای آنها سوخت جا بجا متفرق شدند * در آن شب
 که (احمدنگر) می سوخت و روشنی آتش تاشش کرده در اطراف و جوانب
 نمایان بود یاد دارم که بخدمت زوالده ما چنده مرحومه خود از گرسنگی
 شکایت کردم هیچ میسر نیامد روز دوم قریب نیم روز اسدالدین خان
 ابن تهور خان قلعہ دار طعام فرستاد و والد مرحوم آن را بمتعلقان
 و ملا زمان خود تقسیم نمودند در آن آن شیخ عبدالملک همشیره زاده والد
 مرحوم که در (احمدنگر) رفته بود خبر آورد که دکانین بازار و عمارات
 مردم می سوخت و در حویلی سرکار رفته بودم اساس البیت بغارت رفت
 و محل سرا سوخت و دیوان خانه را آتش داده بودند اما سلامت ماند و غله
 باقیست و والد مرحوم شکر الهی بجا آورده که از بالکی را با (راجی محمد) که
 مرد متورع و خالص است قدیمی بود فرمودند که قدزی از غله قلمه فریستد
 و بمتعلقان شاه ابوتراب و شاه قاسم و غیره فرزندان شاه طاهر دکنی و بمتعلقان
 سیادت و نجابت مرتبت - تقایق و معارف منزلت (سید بخش) الکرمانی
 الخیر ابادی قدس سره کننده را قلم الحروف بخدمت ایشان بعضی رسائل
 منطبق استفادہ کرده و دیگر مستحقین و مردمانی که در جوار سکونت دارند

زود موافق یادداشت رساند و آنها که در قلعه آمده اند آنها را همین جا و اصل سازد و علو همت و الدم مرحوم اظهر من الشمس و این من الامس است همگی همت ایشان مصروف بخیرات و خدمت فقرا و سادات بود بعضی فقرا را طعام بخته می رسید و بیهضی خام و چند قطعات از زمین مشروط قضا که جمله یکچا و رو پنجاه بیگه زمین است نیاز بزرگان نموده چنانچه تا حال جاری است (و بنده خاکسار) بر آن هم اضافه کرده بعضی قطعات را نیاز سادات نموده و والد مرحوم عقیدت و ارادت و تربیت از خدمت عارف بالله الغواص فی بحار معرفه الله حضرت شاه عبدالماجد نیره قدوة الواصلین زبدة السالکین حضرت شاه و جیه الحق و الملة و الدین العلوی الحسینی الاحمد آبادی قدس الله تعالی اسرار همدارست داشت * و در خدمت حضرت شاه نصیر الدین خلف الصدق شاه عبدالماجد و بخدمت ملا احمد بن سلیمان که از شاهین علمای احمد آباد و صاحب ثنائیف بودند انار الله برهانهم تحصیل علوم ظاهری نموده و تجوید از فرید المصر شیخ فرید رحمة الله علیه که حواشی ایشان بر مولی زاده مطول و دیگر کتب تحصیلی مشهور و معروف است درست کرده و در (پیران پتن) در خدمت فاضلی عارفی که در مسجد آدینه تنها میگذرانید چندی استفاده نموده و برکات و سعادات یافتند و با مرشد خود سفر (شاه جهان آباد) گزیده بخدمت قضای دهلوه که از مضافات احمد آباد است مفوض شده پنج سال سرانجام خدمت نموده استمه اداد و باز با احمد آباد بخدمت مرشد چند سال کتب سعادت نموده و چون مرشد را اتفاق سفر دکن بلشکر محمد اورنگ زیب عالمگیر که در قریه (ککله) رایات اقامت بر افراشته بود افتاد که همت بنطاق خدمت نسته دولت دارین

اندوخت و چون مرور با حمد نگر واقع شد و در آن وقت در (احمد نگر) شاه
 عسکر قدس سره که مجذوب و اصل بود شهره تمام داشت و در لنگر دوازده
 امام میگذرانید و الدمرحوم باستماع کلمات ایشان متوجه ملازمت شد
 در آشنای راه در خاطر گذرانید که در مدرسه لنگر دوازده امام اگر امامیه
 می باشند مذهب شاه عسکر چه خواهد بود چون سعادت قدم بوس یافت
 چند پاره نیشکر برداشت و گفت یکی و دو و سه و چهار و بوالدمرحوم
 عنایت کرد و فرمود چهار یار برحق باز همین دستور چهار مرتبه چهار چهار
 پاره های نیشکر متفرق عنایت بپیکر دو همان کلمات میفرمود و الدمرحوم
 تجدید قدم بوس فائز گشته ره مخضت شید و چون و الدمرحوم بلشکر رفته
 بخدمت قضای (احمد نگر) مامور گردید و با حمد نگر آمد در آن وقت طائر
 روح بر فتوح او با شیان جنان پرواز نموده بود در قدس ریش مابین احمد نگر
 و نگر دوازده امام بیرون دروازه شاه گنج واقع است * و الدمرحوم بعد
 تاراجی احمد نگر بسبب مخالفت حاجس احمد نگر که ظالم و حامی کفار بوده در
 قلعه احمد نگر سکونت گزیدند هر چند اکار و سادات و جماعت مسلمین
 مکرر مجتمع شده قلعه آمدند و تکلیف نمودند که در شهر شریف باید آورد
 قبول نموده در سنه (ثلاثین و مائة و الف) شب پنجشنبه نوزدهم شهر شوال
 شش گهری شب گذشته ازین عالم انتقال نمود و در مقبره حضرت شاه
 بنگالی قدس سره که مقابل قلعه واقع است مدفون شد (۱) و الدمرحوم عثمانی

---

(۱) یاد دارم که چون جنازه را برای نماز جنازه نهادند استادی حضرت سید
 بخش قدس سره قدم بوسی کرده فرمودند که قطب احمد نگر که یکی از خلفاء
 نکل شاه وجیه الدین گجراتی قدس سره بود انتقال کرد و بی ریب مغفور است

است یعنی از فرزندان جامع القرآن کامل الحیاء و الایمان حضرت عثمان بن عفان رضی الله تعالی عنه* (وفضائل) و کمالات مرتبت - حقایق و معارف منزلت - قدوة العارفين حضرت مولانا حسام الدین - قدس سره و نور مرقدہ جد کلان و الدمرحوم بودند* (و طریق) انتساب بایشان این است که شیخ عبدالرسول ابن شیخ ابو محمد ابن شیخ عبدالوارث ابن شیخ ابو محمد ابن شیخ عبدالملک ابن شیخ محمد اسمعیل ابن شیخ شهاب الدین ابن مولانا شیخ حسام الدین عثمانی قدس الله تعالی اسرارهم* (و مرقد) شریف ایشان در گدگشت قصبه* (کیر پنج) که از احمد آباد است گروه جانب مغرب واقع است زیارتگاه مردم است* و قصبه مذکور وطن و مولد والد مرحوم و اجداد است* و خدمت قضا و خطابت قصبه مسطور، از قدیم بزرگان راقم الحروف تعلق دارد* و عارف بالله المستغرق فی بحار معرفه الله (مخدوم شیخو) قدس الله سره العزیز از اجداد مادری و الدمرحوم اند* و ایشان رافضی از جناب قدوة الواصلین زبدة العارفين استاد السکل فی السکل حضرت شاه (وجیه الحق و الملة و الدین) العلوی الحسینی الاحمد آبادی است قدس الله سرهما و نور

﴿ تمه حاشیه صفحات ﴾ (٤٤) ازان که زیاده از دو هزار کس برای صلوة جنازه حاضر اند شیخ محمد علی پسر شیخ عظمت الله درویش بمعارضه برخواست جناب سید بخش اورا بدلائل و براهین عقلی و نقلی ساکت کرد نماز جنازه خوانده نادفن اشکبار بودند* و بنده راقم الحروف را نزد خرد نشانده تسکین و صبر نمی فرمودند و دست گرم بر سر می نهادند تمام عالم در چشم من که بسن بلوغ بر سیده بودم تارک بو دیا الهی هیچ کس بلای مرگ پدر مبتلا نگردد ۱۲ منہ رحمه الله تعالی

مرقدہما (بزرگی) در بیان شمشہ از احوال شیخ رحمۃ اللہ علیہ میفرماید *

- مستمندی دل پسندی عاشقی * در طریق عشق مطلق صادقی
 دزجہان نامش بشیخو مشہر * شوق وصل یار دروی منحصر
 جای جسم او (بکبر پنج) بود * جان او جسته ز چار و پنج بود
 در پس ہر سال یکبار از مقام * آمدی در احمد آباد آن امام
 تازیارت بر مزاورہ پیر خود * با حضور دل کند از روی ود
 ہم نمودی سیر در بازار و شہر * تا بسیند صنع او در سر و جہر
 بعد از آن رفتی بسوی شہر خویش * این روش میداشت آن درویش کیش
 گرچہ در عرفان حق بی خویش بود * لیک استمداد او زان بیش بود
 بی طلب یکدم نبود او را قرار * بود در کار خدا بس استوار
 گرچہ وصلش کی بکوشش میدہند * لیک عشاق از دل و جان می جہند
 چونکہ پروانہ نداند کشت نار * می بر آرد از وجود خود دمار
 گر نہ مرغی می پرد بر آسمان * از کف صیاد خود یابد امان
 اتفاقا از (کبر پنج) آمدہ * در میان شہر گامی می زدہ
 ناگہان بانفس خود گفت ای لیثم * کردنت سیر چنین شہر عظیم
 برخیاں موجب حب الوطن * غافلانہ باز در خانہ شدن
 بی ملاقات وجیہ الاولیا * بی لقاء مرشد اہل صفا
 از سعادات دوجا لم دوردان * زین پیش از دیدنش غافل بمان
 بعد ازین پیش وجیہ الدین رفت * چون بدست آتش آمد چوب تفت
 از دم آتش بر آورد آہ سرد * زان پیش در خدمت او عرض کرد
 کای امام المسلمین من طالبم * طالب دیدار یا رغا لبم

پیش تو خود حاجت اظهار نیست * لیک مارا صبر از گفتار نیست
 رفته ام من بر در پیر و جوان * کس ننمودم خداوند جهان
 گر دعالم در پیش گردیده ام * لیک جز نام خدا نشنیده ام
 من بسی گشتم بسان آفتاب * حق تعالی را ندیدم بی حجاب
 در جوابش گفت آن شیرین صنم * غم مخور شیخو که غم خوارت منم
 من بتو خواهم نمود الله را * می نمایم روی شاهنشاه را
 هان برو این بار از نزدیک من * بار دیگر پیش من سردر فگن
 تا لقای باک بنمایم ترا * بی حجب لیکن بحکم کیریا
 شیخ رفت و چند روزی صبر کرد * بر امید عهد شاه اهل درد
 بر مراد دوست مرگ انتظار * بهتر از صد شربت وصل نگار
 هر خشنودی دایر درد و رنج * خوشتر از انواع حلوا و ترنج
 مرد را از یارگر بلوی بود * خوبتر از من و از سلوی بود
 گر خورم از دست جانان چوب و خشت * دامنش نیشکر و نان و بهشت
 مهره قوسی که خوردم زان پسر * می شمردم دانه انگور تر
 سنگ از دست صنم گر می رسید * بر تنم چون نار بستان می خلید
 زخم پیکان کز کمان فقر بود * بر دلم باران رحمت می نمود
 چشم من کز قطره اشکی زغم * می چکاند بر گر بنام چو نم
 دست جو دو دست دامان مراد * میکند بر در بحق نون و صاد
 آن شه بسطام و قطب عارفین * عمده شطار و شیخ العاشقین
 گر دمی رنجی ندیدی در وجود * در دعا میگفت کای رب و دود
 گرسنه را یاد ناوردی زنان * بذل نان کن ورنه از من جانستان

چون بلائی سخت بروی میرسید * باز گفתי ای خداوند مجید
 يك بلا دیگر عطا فر ما ما * نان خورش سازم از آن درد و بلا
 این چنین بلوازرگان خواستند * تا بصحت جان خود آراستند
 بنگر از حق ناچه سان کرب و بلا * رفت بر فرق امیر کر بلا
 شاه دشمن پرور ماهر زمان * میکشد تیغ بلا بر دوستان
 جز عدو ایمن نباشد زین بلا * کز نسا محروم شد خواجه سرا
 این سخن رایست پایان از رسوخ * باز گو احوال آن شیخ الشیوخ
 شیخ بر فر موده شاه السیرج * رفت و بر سجاده شیخی نشست
 در مشیخت گریه چپالاک بود * لیک از هجران بدل صد چاک بود
 همچو ماهی مدتی بی آب ماند * باز خود را بر لب دریا رساند
 چون مسجد رفت و در مسجد نیافت * مضطرب شد بر در خانه شتافت
 حلقه برد ز دکه پیر راه کو * مرشد عالم وجبه الله کو
 از در خانه بیرون آمد کنیز * بر در خواجه سلام آن عزیز
 شاه بیرون آمد از خانه چو ماه * بل مه و خور در طناب او چو واه
 چون زیارت کرد مرد با صفا * گفت شاهها و عده خود کن وفا
 گفت ای شیخو بسوی من بین * بس بگو من کیستم ای اهل دین
 گفت او بر جستم از دام دوئی * لیک قطب حق وجیه الدین توئی
 بعد از آن فرمود چشم خود پوش * چشم هم پوشید آن صاحب خروش
 گفت چشمت باز کن در من نگر * کین زمان من کیستم ای بر هنر
 چشم چون بکشاد آن مرد وحید * سر بسر شکل محمد غوث دید
 دست و پا و رنگ رو و چشم و سر * جبه و دستار و اوصاف دگر

گفت این خود غوث دوران آمده * این زمان از عالم جان آمده
 پس وجیه الدین کجاشدای عجب * چون نهان از چشم ماشدای عجب
 غوث انس و جان محمد غوث گفت * آنچه من بنیامت داری نهفت
 چشم خود بر بند یکدم ای عزیز * بعد از آن بکشا و در من کن تمیز
 چشم بست و همدران ساعت کشاد * چشم او بر صورت احمد قتاد
 لویه و دستار وقد و خدواب * از سراپا حلیه شاه عرب
 یافت او وجه النبی لا کذب * دید پور ابن عبدالمطلب
 جسم و جان باک نخر المرسلین * اسم و رسم رحمة للعالمین
 لا اله گفت والا لله گفت * گوهر آدم رسول الله سفت
 ای عجب خواب است یاقش خیال * بالیقین مرآت ذات ذوالجلال
 پس بذوق دل فرستادن نمود * بر جمال سید عالم درود
 سید الکوین از روی کرم * گفت ای شیخ خود دیده کن بهم
 چشم خود بر دوزم چون چشم باز * تا تمام راز یار دل نواز
 از مزه سوزن گرفت او چشم را * کرد چون فرموده خیر الورا
 داد باسخ دیده بکشا ای پسر * وز فراست جانب ما کن نظر
 دیده را و اگر دو آن چیزی که دید * هست برار باب بینش با پدید
 من چه گویم آنچه دید و آنچه یافت * من چه دانم بر دل و جانش چه یافت
 از وجود خود شد و تسبیح خواند * بر زبان صد حرف در تزیه راند
 بر زمین افتاد زان پس بیخبر * گوئیا از جسم او جان شد بدر
 حرف این معنی ندانی از کتاب * تا باشی روز و شب اندر حساب
 ﴿ الاحدیة ﴾ قال العارف النامی الشیخ عبدالرحمن الجانی قدس سره السامی

فی شرح باعیاہ * اول تعینی کہ نانی غیب هویت و نانی مرتبہ لاتمین است
 و وحدتی است صرف کہ اصل جمیع قابلیت است و او را ظهور و بطون
 مساوی است و مشروط و مقید هیچ یکی از انتفاء اعتبارات و اثبات آن
 نیست بلکه او عین قابلیت ذات است مر بطون و ظهور و ازلیت و ابدیت
 و انتفاء اعتبارات و اثبات آن را * و مر این وحدت را دو اعتبار است (اول)
 اعتبار اوست بشرط عدم اعتبارات و سقوط آن بالکلیه * و این اعتبار
 احدیت است * و ذات را با این اعتبار واحد گویند * و متعلق این اعتبار ظهور
 ذات است و ابدیت او * پس احدیت مقام انقطاع و استهلاك کثرت نسبیہ
 و وجودیہ است در احدیت ذات و در وحدت اگر چه کثرت منتفی است
 از وی کثرت نسبیہ متمقل الثقیق اتمت در وی * همچون تمقل نصفیت
 و ثلثیت و ربمیت در واحد عددی کہ ائتشاء همه اعداد ازوست * و جمیع
 تمینات و وجودیہ غیر متناهیہ مظاهر این نسب متمقلہ در مرتبہ و احدیت است
 و لفظ احدیت در اصطلاح ارباب سلوک بر سه چیز اطلاق می کنند (یکی)
 احدیت ذات کہ غیب هویت است و لاتمین * (دوم) احدیت سلب
 اعتبارات کہ * مقابل و احدیت ثبوت اعتبارات است (و سوم) احدیت
 جمع کہ الوهیت است و درین مرتبہ ذات باصفات ملحوظ است کہ
 (حیات) و (علم) و (ارادت) و (قدزت) و (سمع) و (بصر) و (کلام) است *
 ﴿ ارسطو ﴾ تلمیذ افلاطون و کان هو اشرافیا و لکن اختار تلمیذہ ارسطو
 طریق النظر و الفکر ثم هو کان وزیر اسکندر ذی القرنین ابن فیلقوس
 الرومی و دون الحکمة باسر اسکندر و لهذا لقب بالمعلم الاول ثم بعد ارسطو وقع
 التحریف فی الحکمة و اعظم اسباب التحریف نقل کتب الحکمة من لغة

﴿ ف ۱۳ ﴾

ارسطو

اليونان الى لغة العرب *

﴿ قال ﴾ شيخ الاشراق الشيخ شهاب الدين ابو الفتح مجي المقتول في التلويحات انه رأى ارسطو في المنام يمدح ويثنى على افلاطون فسأله عن فلاسفة الاسلام هل وصلوا الى مرتبة افلاطون قال ما وصل احد الى مرتبته ولا الى جزء من الف جزء من مرتبته فحدث عنده من عرفته من جماعة الحكماء الاسلاميين فلم يلتفت الي * ولما ذكرت ابازيد البسطامي واما محمد سهل بن عبدالله التستري رحمه الله تعالى واما لهم اتهم ووجدت البشاشة على وجهه فقال هم فلائفة وحكماء على التحقيق * فاهم ارتحلوا من منازل العلوم الرسمية ووصلوا الى العلم الحضوري والاتصال الشهودي وشغلوا عن العلائق الهيولانية حركتهم مما حركت انماهم وكلامهم مما كلام انماهم * (وقال) في التلويحات لا يكون الانسان من الحكماء ما لم يحصل له ملكة خلع البدن فلا تلتفت الى هؤلاء المشبهة بالفلاسفة المخبطين الماديين فان الامراء عظم مما قالوا * (وقال) ايضا هؤلاء القوم وان فضلوا ووفقوا اما اطعموا على كثير من خفيات سرائر الاولين سيما الانبياء منهم *

﴿ وارسطو ﴾ در انولوجيا گفته خلوت گزیدم وریاضت کشیدم و خلع بدن نموده از ملبس طبع مجرد شدم و در خود حسنی غریب و نوری عجیب میدیدم و خود را جزئی از اجزاء عالم روحانی می یافتم و صاحب تاثیر بودم پس ترقی کردم بحضرت ربوبیت و نوری مشاهده می کردم که نه زبان و صف آن تواند گفت و نه گوش نت آن تواند شنید * ناگاه فکر میان من و آن نور حجاب شد و من متعجب بماندم که چگونه از آن عالم تهزل کردم * و شیخ مقتول در (تلويحات) و مولانا قطب الدين علامه در شرح (حكمة الاشراق)

این مشهور در ابافلاطون نسبت کرده اند *

ف (۱۴)

اشارة

الاشارة (۱۴) وقال العارف بالله الصمد بابا فتح محمد البرهان بوری فی (مفتاح الصلوة) بعضی دوستان ازین فقیر استفسار کردند که در التّجیات وحده لا شریک له نیست وجه چه باشد گفته شد دو وجه احتمال دارد (یکی) آنکه باشاره انگشت چنانچه در حدیث صحیح است که بر شیطان از تیر آهنی سخت است کفایت نموده باشند (دوم) آنکه چون در معراج از فرشتگان این کلمه وارد شد و آنجا محل شُرک نبود تا دفع کرده شود چنانچه در (معراج النبوة) و غیره آورده اند که خطیب آمد بآن سرور عالم صلی الله علیه و آله وسلم که تا بگو فرمودند (التّجیات لله والصلوات والطیبات) حق سبحانه تعالی فرمود (السلام علیک ایها النبی ورحمة الله وبرکاته) پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم عرض نمود (السلام علینا وعلی عباد الله الصالحین) ملائک گفتند (شهدار لا اله الا الله واهدان محمد اعبد ورسوله) آتهی * و نکته در ترک عاصیان با ذکر صالحان بزرگان چنین گفته اند که اینهارا پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم بکمال شفقت خود در علینا داخل فرمودند و ذلک لیس ببعید فانه علیه السلام رحمة للعالمین *

ف (۱۵)

الاعیان

الاعیان الثابتة (۱۵) و عارف نامی شیخ عبدالرحمن الجابی قدس سره السامی در شرح رباعیات خود فرموده که مرتبه نخستین که تعین اول است از ملکوت که مرتبه ارواح است و ملکوت از جبروت که مرتبه صفات است و جبروت از لاهوت که مرتبه ذات است ممتاز نیست * بلکه وحدتی است صرف و قابلیتی است محض و این مراتب همه در و مندرج و مندمج است من غیر امتیاز بمضاعن بعض الاعیان و لاعلماء و خصوصیات این

اعتبارات را باعتبار اندراج و اندماج درین مرتبه بی امتیاز ایشان از یکدیگر شیوانات ذاتیه و حروف عالیات و صور اصلیه نیز می خوانند و بعد از امتیاز ایشان از یکدیگر در مرتبه نایه بسبب نورانیت علم صور شیون مذکوره اند و مسمی اند با عیان نایه و ماهیات انتمی *

﴿ ف ۱۶ ﴾

﴿ الا عصار ﴾

﴿ الا عصار ﴾ و يقال له بالفارسیه گر دباد و بالهندیه به گولا * نعم الناظم *

سرخ پوشی بمیان آمد و رقصان برخاست

گر دبادی است که از خاک شهیدان برخاست

* نعم الناظم * لباس سبز پوشیدان نگار حور زادن

محمد الله که آخر سبز شد نخل مراد من

بان تقریب حکایتی یاد آمد که روزی با طالب علمان یکدل و یک روی بسیر باغ (فرح بخش) که سمت جنوب از آمدن گر واقع است رفته بودیم و بگنار تالاب تفرج و نشاط می کردیم و هر یک یاد وطن بر باد داده بود و بارها جرت از گردن نهاده آب تالاب مصفا بود و ثمرات آن موسم مهیا یک کالک گر دبادی برخاست رقص کنان و دامن کشان تالاب در آمد طرفه تماشای مفت دست داد که آب تالاب بسبب گر دباد با هم می پیچید و دود درع بلکه زیاده بلند می شد و می افتاد همچین چند کرت مثل مناره بلند شده نظاره مایان می کرد و بر پایاداری مجلس و مجلسیان سر تا پا آشک حسرت و افسوس می پاشید و سر بر تخته آب می زد هر گاه بحکم ضرورت در آن باغ سر اسر داغ می روم بیاد آن دوستان (۱) که در آن مجلس حاضر بودند متالم می شوم و مترجم بان بیت

(۱) که با فقیر تکرار علمی داشتند و روز شب بفقیر خانه می گزرایدند و بمقتدت و رسوخ مؤدت بمحسن خود ممتاز بودند و الحال هم در اوطان خود در طبه

ف ۱۷ (التقاء الساكنين)

الا اي باغبان بامن بگو صدقي اگر داری
اگر باغ است همان باغ است ولی یاران غمی بینم
(التقاء الساكنين) و بر ارباب فطرت و فکرت و اصحاب ظرافت و خبرت
مخفی نماید که نعمت خان عالی قطعه هزلی در کدخدائی کامگار خان بنظم آورده
و در آن قطعه تاریخ کدخدائی چنین می سراید :

باخرد گفتم سخن را دستگاهی شد و سیم
پیش اهل دل بود تاریخ گفتن فرض عین
حرف مدرسا سخن مدغم پیر عقل انگاه گفتم
نحو مجائز کرد این جا التقاء ساکنین

فاضل نامی میر غلام علی بلگرامی سلمه الله تعالی بشرح آن چنین داد سخن داده
که سال کدخدائی کامگار خان از مصراع تاریخ که بمدی آید سنه تسع و تسعین
و الف مستفاد می شود و خالد مکان (قلعه گولکنده حیدرآباد) را در سنه ثمان
و تسعین و الف فتح کرد و ازین جا بوضوح پیوست که کدخدائی کامگار خان
با دختر سید مظفر وزیر ابوالحسن والی حیدرآباد يك سال بمد فتح واقع شد
و در مصراع

نحو مجائز کرد این جا التقاء ساکنین

يك سال کم است لهذا شاعر تعمیمه کرد و حرف مدرسا باماده تاریخ مدغم یعنی
ضم ساخت * حروف مدرسا اصطلاح صرفی الف و او یارا گویند اینجا

(حاشیه صفحه ۵۳) اللسان و عذب الیاز اندنه مثل بعضی تلامذه که بر
ایذای فقیر کمر بسته محنت سا لیسار افراموش کردند جزاهم الله تعالی غنی
خیر الجزاء ۱۲۴ من رحمه الله تعالی

حرف را مفرد آورد زیرا که مراد بك حرف است و آن الف باشد تقریباً
 هزل - یا آنکه در فارسی حرفی که بالای آن مد کشند همین الف است و همزه
 التقاء بشکل کجک می نویسند در تاریخ بك عدد حساب کرد - اما تاریخ گویان
 عرب همزه را که بعد الف می آید حساب نمی کنند که صورتی از صورتی حروف
 تهجی ندارد *

(و مخفی نماید) که نقادان سخن را بر ماده تاریخ سخنی است که جواز التقاء
 ساکنین در بعضی مواضع از مسائل صرف است پس اراد لفظ نحو درین
 مصراع بیجا واقع شد این اعتراض شهرت دارد - و صواب آن است که
 مسئله را از جهت در علمی می آرند و همان مسئله را از جهت دیگر از علم دیگری
 شمارند * و ازینجاست که بحث از التقاء ساکنین مطلقاً در صرف می کنند
 که از عوارض جوهر کلمه است و از التقائی که در آخر بالتحاق کلمه دیگر
 حادث می شود بحث در نحو هم میکنند ازین جهت که از عوارض آخر کلمه
 است و نحوی از همین عوارض بحث دارد چنانچه در آخر (فوائد ضیائیه)
 شرح ملا جامی در محل نون تا کید بگفتگوی التقای ساکنین می پردازد *

(و هر گاه) در محل مخصوص التقای ساکنین بالتقای ختاین است و نحو بیان
 بحث از التقای ساکنین کلمین میکنند اراد لفظ نحو مناسب تر افتاد * باید
 دانست که التقای ساکنین که بلحوق نون تا کید در چهار تنبیه و و اوجع حادث
 می شود جمیع نحوات آن را در نون ثقیله روا داشته اند و یونس نحوی برخلاف
 جمهور در خفیفه نیز روا می دارد - پس در محل مخصوص که صورت تنبیه است
 الف داماد که فاعل فعل است بانون عروس که تا کید فعل میکند جمع گشته *
 و اگر نون عروس را ثقیله می گیرند باعتبار تشددی که در کار میگرد پس

مراد از نحو مذهب جمهور نحویان است و این التقایز دانه جایز * و اگر خفیفه می گیرند باعتبار سکونی که برای حصول کار داشت چه پیش ازین وقت ایجاب و قبول شرط در میان آمده بود که ازین طرف برخاستن نباشد بس مراد از نحو مذهب یونس است که جواز این التقایز او است خاصه اتمی *

﴿ الانتقال ﴾ بدانکه اگر انتقال در یک دو مسئله معین نکنند بلکه چند گاه یک دورا تعیین نموده باز بعد مرور ایام یک دو مسئله دیگر را حسب الاحتیاج مقرر کرد پس درین صورت فتح باب و قلب موضوع مذهب و خلط مبحث می شود بنابراین این چنین جایز نیست — و نیز واجب است باید دانست که از روایت مذکوره (۱) اباحت زکاة مستفاد می شود در باب حلیه نساچه مذهب حنفی آنست که در حلیه زکاة فرض است و نزد شافعی فرض نیست پس اگر کسی حنفی برای دفعیه زکاة حلیه تقلید شافعی نماید جایز باشد ولیس كذلك چرا که فقهاء علیهم الرحمة والفران همه حیلها را جایز داشته اند و حیل زکوة استثنا نموده اند چنانچه گفته اند که حیل در اسقاط زکاة باطل است نظراً لحقوق الفقراء والمساكين والاسینسد باب الزکاة — (و نقل) امام ابو یوسف رحمه الله تعالی مشهور است که شخصی حیل زکاة را از امام پرسید بخانه خود سرور آمد و نشست و از غایت خوشی نشسته می جنبید — دبه جنگی که در خانه داشت دانست که امروز این کس داعیه جنگ با ما دارد از مکان خود بجست و سر خود را بسر او زد بخدیکه سرش پاره پاره کرد مردم خانه از صورت حال او با امام خبر رسانیدند امام فرمود آری کسیکه چنین زکاة اد نماید جز چنین یابد *

ف ۱۸

﴿ الانتقال ﴾

﴿ف ١٩﴾

﴿الایمان﴾
﴿ایصال ثواب هفتاد هزار بار کلمه طیبه موجب نجات است﴾

﴿الایمان﴾ و عارف نامی نورالدین شیخ عبدالرحمن الجامی قدس الله تعالی سره السامی در (نفحات الانس من حضرات القدس) در بیان احوال ابو الربیع الکفیف الحافی رحمه الله تعالی فرموده که هفتاد هزار بار کلمه لا اله الا الله گفتن در نجات گوینده یا نجات آنکس که آن را نیت وی گویند آثار تمام است * شیخ ابو الربیع گفته است که پیش ازین این ذکر را هفتاد هزار بار گفته بودم ولیکن بنام کسی معین نساخته بودم تا روزی در مانده طهمی حاضر شدم با جماعتی و با ایشان کودکی صاحب کشف بود در آن وقت که آن کودک دست برد تا بخورد ناگهان گریست گفتندش چرا بگریستی گفت اینک دوزخ راست میکنند و مادر خود را در وی در عذاب می بینم * شیخ ابو الربیع گفت در باطن خود گفتمم خداوند تو میدانی که هفتاد هزار بار کلمه لا اله الا الله گفته بودم آراجهت آزادی مادری که آن کودک از آتش دوزخ معین گردانیدم گفت چون این نیت در باطن خود تمام کردم آن کودک بخندید و شاشت نمود و گفت مادر خود را می بینم که از آتش دوزخ خلاص یافت الحمد لله پس بطعام خوردن مشغول شد با آن جماعت * شیخ ابو الربیع میگوید که مرا صحت خبر نبوی صلی الله علیه و آله وسلم درین باب و کشف آن کودک معلوم شد انتهى *

﴿ف ٢٠﴾

﴿الایجاد﴾

﴿الایجاد﴾ و قال العارف النامی المشیخ عبدالرحمن الجامی قدس سره السامی فی شرح رباعیاته - ایجاد عبارت است از استتار وجود حق سبحانه و تعالی بصور اعیان نابتة و ماهیات و انصبغ او با حکام و آثار ایشان و غایت و ثمره استتار وجود حق بصورت هر عین نابت ظهور اوست سبحانه بحسب شانی که این عین نابت مظهر اوست بر خودش سبحانه یا بر همین شان

یار امثال او جمعا و فرادی یا خود جمع بین الظهورین * و هر شانی که ظاهر می
 شود حق سبحانه بحسب وئی یا شانی است کلی جامع بر جمیع افراد شیون را *
 یا شانی است که بعضی است از افراد این شیون و ظهور او سبحانه با حدیث
 جمع خودش متحقق نمی شود مگر نسبت باین شان کلی جامع که حقیقت انسان
 کامل است * پس حق سبحانه در مرآت انسان کامل بر خودش از حیثیت شان
 کلی جامع بکلیت و احدیت جمعیت ظاهر باشد * پس اکتساب کند هر
 شانی حکم جمیع شیون را و بر نك همه بر آید و بر هر فردی بوصف مجموع بنماید
 زیرا که همچنان که در مرتبه احدیت جمع هر شانی بر جمیع شیون مشتمل است
 همچنین در مرتبه انسان کامل که آن شان کلی جامع است هر يك از ان
 شیون بر همه مشتمل است و غایت غایات از ظهور حق سبحانه بحسب هر شان
 این اکتساب مذکور است نه آنکه ظاهر شود آن شان فقط نا ظاهر شود
 حق سبحانه بحسب آن شان اتفی *

(ف ۲۱)

ب
ن
ا
ب

(ا ب ا ه) در انبای روزگار بختی نماید که در استعمال ادویه با هیبه شرط است
 که غذای مناسب باشد و اگر خلطی زایش بود نخست آن را ناك سازند
 و ایضا چنان نیست که در هر مزاجی هر معجون می مؤثر بود بسا باشد که با وجود
 اتحاد مزاج يك دوا در شخصی موافق آید و در دیگری بلکه همان دوا در حق
 يك شخص با وجود عدم تغییر مزاج آن وقتی نافع آید و وقتی بی و عقل در
 خصوصیات اعتراف به جز دار دوا زیجاست که در مطلب و احدی نسخه های
 متعدده صورت می شود طالب را باید که اگر احیاناً از دوائی که حکیم داننا تجویز
 کرده است منتفع نشود دواء دیگر ملتمس گردد و بد ظن نشود خصوص
 در امر باه که ادویه این کار بعد مراعات بسیار شرایط مؤثر می آید *

(مربای) شقاقل مصری باهرا قوت دهد و نعوظ تمام آرد و مثانه را قوت دهد
 شقاقل تازه در آب خیسانند تا سه نوبت بعده مقشر سازند و بجوشانند تا نیم
 بخته شود آن گاه عسل صاف بر سر آن ریزند و آبش نرم بجوشانند
 تا قوام آید و در ظرف کنند و بعد از چهل روز استعمال نمایند و سفوفی که
 درین باب مجرب است این است

(شقاقل) يك توله - (بهمنین) دو توله - (تودرین) سفید و زرد
 دو توله (خصیه الثملب) - يك توله - (مایه اشتراعی) نه ماسه -
 (مشك) - سه ماسه (عبر) .. سه ماسه - (نبات) - هفت ماسه - همه را
 علیحده علیحده کوفته بیخته وزن نموده سفوف سازند شربت پنج ماسه
 باشیر ماده گاو و اگر طبیعت حار و خشك بود شربت دو ماسه - اما
 مایه اشتراعی و عنبر صحیح الاصل بود *

(واگر) موی عانه را بی آنکه با آب ترک کنند تراشند و روغن جوز هندی آله
 و خصتین و موضع حلق و مقعد چرب کنند و چون جذب شود دوسه بار
 چرب نمایند و بهمین دستور بفاصله دور و ز موی عانه را تراشیده روغن
 مذکور مواضع مسطوره را چرب می نموده باشند قوت باه را فائده عظیم
 دارد *

(و خوردن) مغز پسته بریان در نهار و نیز خوردن بیضه های نیم پرشت از سه
 عدد تاده عدد موافق طبیعت باه را قوی گرداند و منی افزایش دهد - و اگر تخم
 شانم و تخم پیاز و تخم گند و دارچینی و تخم ترب یک یک ماسه کوفته باز رده
 بیضه های نیم پرشت مخلوط کرده یا شامند قوت قوی حاصل آید *
 (و معجون) سقنقور و لبوب کبیر در امر قوت باه قوی الاثر است *

(و طریق) نیم برشت نمودن بیضه این است که آب را در ظرفی بجوش آرند و بیضه را در آن آب اندازند و صد عدد شمارند یا تسبیح صد دانه بدست گرفته الله الله گویند و بگر دانند تا تمام شود آنگاه بیضه را بسرعت از آن آب بر آرند و بشکنند و زردی را بگیرند و نهار آشامند و سفیدی را نخورند *

(و باید دانست) که استرخاء آلت یا زبرودت باشد یا از رطوبت علامت آنچه از برودت باشد این است که آله لاغر و نزار باشد * و مع ذلك در بعضی اوقات عند سخونت بدن خفته در استرخاء پیدا آید * و نشانه رطوبی آنست که آله دائم مستقر خبی باشد و در جمیع حالات بر یک هیچ بود و مع ذلك فرجه باشد - بالجمله اندر رطوبی آنچه ذی قبض و مجفف باشد چون اهل سعد - وج - و مانند آن بکار برند و در آنچه بسبب برودت باشد اشیاء مسخنه چون جنسید ستر - و فریون - و فلفل - و شیطرج استعمال نمایند *

﴿ بو علی سینا ﴾ هو ابو علی سینا کما مر *

﴿ بوزر جهر ﴾ کان حکماً و کیماء عالماعلاماً و لیا کلاماً * و من کلامه عادانی الاعداء فلم ارعدوا اعدی من نفسی * عالجت الشجعان و السباع فلم یغلبنی احد کصاحب السوء * اکت الطیب و ضاجعت الحسان فلم ارالذم من العافیة * اکت الصبر و شربت المر فم رأیت اشد من الفقر * صارت الاقران و بارزت الشجعان فلم ار اغلب من المرأة السلیطة * رمیت بالسهم و رجعت بالاحجار فلم اجد اصعب من کلام السوء من فم مطاب بحق * تصدقت بالاموال و الذخائر فلم ار صدقة افضل من رد ذی ضلالة الی الهدی * سررت بقرب الملوک

﴿ ف ۲۲ ﴾

﴿ بوزر جهر ﴾
﴿ بو علی سینا ﴾

وصلاتهم فلم ار احسن من الخلاص منهم *

﴿ ف ٢٣ ﴾

﴿ تخليل الاصابع ﴾

﴿ تخليل الاصابع ﴾ قدوة المحدثين المتأخرين الشيخ عبدالحق الدهلوي رحمه الله تعالى در شرح (صراط المستقيم) فرموده و كيفيت تخليل اصابع رجل آنكه تخليل كند مختصر يد يسرى ابتدا كند از مختصر رجل يميني و ختم كند مختصر رجل يسرى بجهت رعايت يامن * و تخليل كند اصابع يدين را بدر آوردن اصابع يكي در ديگري * و سنت بودن تخليل اصابع بر تقدير بست كه آب درون انگشتان برسد * و مقصود از تخليل مبالغه و تكميل تطهير بود * و اگر انگشتان يكي ديگر چسپيده بود بحد يكيه آب درون آنها نرسد تخليل واجب بود بالاتفاق انتهى * و (مخفي نماند) كه تخليل اصابع يدين بوقت شستن يدين نامر فمين مسنون است نه وقت شستن يدين تا رسغين *

﴿ ف ٢٤ ﴾

﴿ الترتيب بين قضاء الفوائت من الصلوة ﴾

﴿ الترتيب ﴾ و اعلم ان الترتيب بين الفروض الخمسة والوتر فائتا كلها و بمضاه فرض — و لما وقعت المناظرة بل المكاررة في حصن (احمد نكر) بيني وبين بعض المتعصبين في حل الوقاية و شرحها في باب قضاء الفوائت كتبت الحواشي عليها و عرضتها على اصحاب الانصاف * الراغبين عن التعصب و الاعتساف * فاستحسنوها و قالوا الحق اليك * و لاشي عليك * و تلك الحواشي هذه * — قال المصنف صلى خمسا صلى خمسا مع سعة الوقت و لم يذكر هذا القيد لظهور * قال المصنف فائتة اى فائتة واحدة لان تصوير المسئلة بان صلى خمسا مع تذكر الفائتة انما تصور اذا كانت الفائتة واحدة * و اما اذا كانت الفائتان فتصوير المسئلة حيثذانه صلى اربعا مع تذكر فائتين و قس على هذا * قال المصنف ان ادى سادسا اى سابعاً و المراد اداء السادسة خروج وقت الخامسة اى ان خرج وقت الخامسة و دخل وقت السادسة و الفائتة غير منظورة في الحساب

والا فالخامسة معها سادسة والسادسة معها سابعة وهذا هو التحقيق الحقيقي *
 لان الفوائت بمجرد دخول وقت الخامسة تصير ستة * واما ذكر اداء
 السادسة التي هي سابعة بالنظر الى المتروكة ليصير كون الفوائت ستا متيقنا *
 ولهذا لو ترك الفجر ثم صلى الظهر ثم العصر ثم المغرب ثم العشاء ثم الفجر من اليوم
 الثاني مع تذكر صلوة الفجر المتروكة ثم طلوع الشمس يصير الفوائت ستا وتقلب
 المؤديات صحيحة على اصلها لوجود عدة سقوط الترتيب بخروج وقت السادسة *
 وهي صيرورة الفوائت ستا قبل وقضى صلوة النجر المتروكة قبل الزوال او بعد
 اداء الظهر لا تفيد المؤديات * فيعلم من هاهنا ان عدة سقوط الترتيب هي كثرة
 الفوائت * وحد الكثرة ان يصير الفوائت ستا وليس عدة ذلك السقوط اداء
 السادسة التي هي سابعة هكذا في حواشي الهداية * — (قوله) وهو القياس
 لان الكثرة عدة لسقوط الترتيب والعملة لا تؤثر في نفسها بل في غيرها وهو
 ما بعد الستة فالكثرة تكون مصححة لصلوات التي بعدها فيكون نفسها فاسدة
 غير صحيحة * (قوله) ان ادى سادسا يعني ان خرج وقت الخامسة التي هي
 سادسة مع المتروكة ودخل وقت السادسة التي هي سابعة مع المتروكة *
 ﴿ فالحاصل ﴾ ان مدار تصحيح الخمس ليس على اداء السادسة السابعة *
 (قوله) فحين ادى السادس الذي هو السابع * (قوله) تبين الخ لان صفة
 الكثرة اذا ثبت بوجود الاخيرة اسندت الى اولها * (قوله) كانت في الكثير
 وهو الخمسة مع المتروكة * (قوله) وهذا باطل اتفاقا لانه لا قائل بفضية الترتيب
 في الكثير * (قوله) ان كانت في الكثير بان ادى الخامسة وخرج وقتها سواء ادى
 السادسة اولا * (قوله) فلا يجوز اي فلا يجوز القول حينئذ بفساد الغير
 الموقوف لانه نذاقيل حينئذ بهذا الفساد يلزم الفساد وهو رعاية الترتيب

في الكثير وهذا باطل بالاتفاق وضمير لا يجوز الى زعامة الترتيب *
 (قوله) او في القليل عطف على قوله في الكثير اي حتى يظهر ان رعاية الترتيب
 ان كانت في القليل بان ادى الفائتة قبل الخامسة فيجوز القول بفساد الغير
 الموقوف فيصير ما ادى فاسداً آتياً *

﴿ ثم اعلم ﴾ ان المراد بالحدیثة في الوقاية ما يكون مقارناً بالمؤدى
 وبالقدیمة فيها ما يكون سابقاً عليه فاحفظ فانه بنفسك هناك * (ولما ذكر) صاحب
 (التوضیح) فيه مسألتين في مثال الجهل في موضع الاجتهاد الصحيح وكان
 وجه الفرق بين حكميهما خفياً على الاذهان القاصرة اذ كرها بحيث يزول
 الخفاء عنه فاقر

﴿ المسئلة الاولى ﴾ من صلى الظهر بلا وضوء يظن انه على طهارة ثم صلى
 العصر بالوضوء زاعماً صحة ظهره ثم تذكر انه صلى الظهر بلا وضوء ثم قضى
 الظهر بناء على هذا التذکر ثم صلى المغرب على ظن ان العصر جائز بناء على
 جهله بفرضية الترتيب الذي موضع الاجتهاد صحيح المغرب لان الترتيب مجتهد
 فيه ولا يضر الجهل في موضع الاجتهاد ويكون الجاهل بهذا الجهل معذوراً
 ولا مواخذة على المعذور فلا يجب عليه إعادة المغرب ويجب عليه قضاء العصر
 عندئذ لانه اذاع زاعماً صحة ظهره وهذا الزعم مخرج الاجماع وعند الشافعي
 رحمه الله لا يجب قضاء العصر لعدم فرضية الترتيب عنده * هذا اذا كان يزعم
 وقت اداء المغرب ان عصره جائز حتى يصير جاهلاً عن الترتيب الذي هو
 موضع الاجتهاد الصحيح * اما لو علم وقت اداء المغرب ان عصره لم يجز فعليه
 إعادة المغرب كما يجب عليه قضاء العصر *

﴿ والمسئلة الثانية ﴾ من صلى الظهر بلا وضوء ثم علم به وزعم صحته ثم صلى العصر

بالوضوء زاعماً صحة ظهره فلم يقض الظهر يكن عالماً بعدم الوضوء حتى صلى الظهر
 فعلم به وزعم ان الصلوة الموداة بلا وضوء من غير علم بذلك صحيحة لا يجب
 قضاؤها فلم يقض الظهر بناء على هذا الزعم فالحكم حينئذ ان عصره غير صحيح
 فالواجب عليه قضاء الظهر ثم إعادة العصر (فان قيل) انه كما صلى المغرب في
 المسئلة الاولى بناء على زعمه صحة العصر كذلك صلى العصر في المسئلة الثانية بناء
 على زعمه صحة الظهر فما وجه الفرق بين زعم صحة صلوة العصر وبين زعم
 صحة صلوة الظهر حيث حكتم بفساد صلوة العصر وجوب اعادتها وقضائها
 وبصحة صلوة المغرب وعدم قضائها واعادتها - (قلنا) فساد الظهر قوى
 وفساد العصر ضعيف لانه فيعيد الظهر المذكور مجمع عليه بالاتفاق لانه
 لم يذهب اخذ من المجتهدين الى صحته وفساد العصر مجتهد فيه فن قال بفرضية
 الترتيب يقول بفساده ومن لا فلا ففساده ليس بقطعي بخلاف فساد الظهر
 المذكور فزعم صحته مخالف للاجماع فالجهل بفساده لا يصلح عذراً فلا يكون
 حكمه متهدياً الى صلوة اخرى اعنى المغرب فلا يكون فاسداً بل صحيحاً فزعم
 صحة الظهر المذكور زعم بخلاف المجمع عليه وزعم صحة العصر زعم بخلاف المجتهد
 فيه * فالفرق بين الزعمين ظاهر * وقال افضل المتقدمين برهان المتأخرين دليل
 الطالبين سلطان العارفين شاه وجيه الحق والملة والدين الاحمد آبادى قدس سره
 ويؤيد مرقد ه حاصل الفرق ان فساد الظهر بترك الوضوء قوى مجمع عليه
 فكانت متروكة بيقين فلا يتعدى حكمه الى صلوة اخرى انتهى *

(واعلم) ان الجهل في المسئلة الثانية جهل بالاجماع اى بالمجمع عليه وهو
 لا يصلح عذراً وشبهة والجهل في المسئلة الاولى جهل في موضع الاجتهاد وهو
 يصلح شبهة دارية للحد وما يترجح فيه معنى السقوية من الكفارات فافهم *

﴿ ف ٢٥ ﴾ ﴿ التربیع ﴾ و نزدیک اهل تنجیم تربیع عبارت است از چهاره بین خانه نظر کردن کو اکب بیگدیگر * و این دلیل نیم دشمنی است چنانکه یکی در حمل باشد و دوم در سر طان و اگر دو ستاره نظر به پنجم و مهم دارند دوستی تمام باشد و این را تثلیث گویند مثلاً یکی در حمل باشد و دوم در اسد * پس آنچه در حمل است نظر او به پنجم است و آنچه در اسد است نظر او به مهم است زیرا چه از حمل تا اسد پنج خانه است و از اسد تا حمل نه خانه و اگر بسوم و یازدهم نظر دارند چنانچه یکی در حمل باشد و دوم در جوزا دلیل نیم دوستی است و این را تسدیس خوانند و اگر با اول و هفتم نظر دارد دشمنی تمام بود و این را مقابله گویند و اگر دو ستاره در یک برج باشند، آن نامند * و الحاصل ان التربیع عندهم عبارة عن كون الكوكب في ربع الفلك مثلي ان يكون القمر مثلاً في اول درجة الحمل والشمس في اول درجة السهر طان فيكون البعد بينهما تسعين درجة و قس عليه التثلیث بان يكون الكوكبان في ثلث الفلك والتسدیس والتسعیع وغير ذلك هكذا *

﴿ ف ٢٦ ﴾ ﴿ التصریف ﴾ قال السيد السند الشریف الشریف قدس سره فی رسالته المشهورة (صرف میر) در حرف تصرف نیست زیرا که در حرف تصرف نیست — و دلالت هم بر معنی فی نفسه ندارد انتهى * و فی بعض النسخ زیرا که در حرف تصرف نیست و علی ای حال حاصل کلام آن قدوه از باب کمال اینست که در حرف تصرف اصطلاحی نیست یعنی تغییر لفظ واحد بسوی صیغهای مختلفه که بغرض تحصیل معانی متفاوته است در حرف نیست بدو سبب (اول) آنکه در حرف اصلاً تحویل و تغییر بوجهی از وجوه واقع نمی شود * پس این تحویل خاص که عبارت از تحویل لفظ واحد بحدی صیغهای

التصريف

مختلفه است نیز نخواهد شد چه ظاهر است که سلب عام تقاضا میکند
 سلب خاص را (ودوم) آنکه اگر بر تقدیر فرض و تسلیم تحویل خاص مذکور
 جائز داریم آنچه غرض از تحویل است در حرف مترتب نخواهد شد زیرا
 که حرف بذات خود دلالت بر معنی ندارد چه ظاهر است که در دلالت
 بر معنی خود محتاج است بسوی انضمام فعل یا اسم * پس اگر حرف را
 تحویل کنند بسوی صیغهای مختلفه حصول معانی متفاوته ازان صیغ بنفسها
 متصور نیست فلان فائده فی تصریف الحروف * و ازین بیان مندرج شد اعتراضی
 که فیما بین مبتدیان متعارف است * و تقریر آن این است که در قوله قدس
 سره (زیرا که در حرف تصریف نیست یا تصریف نیست) دور لازم می آید *
 و مدار اندفاع بر این است که مراد از تصریف در مدعی معنی اصطلاحی
 است و در دلیل مراد از تصریف یا تصریف معنی لغوی *

﴿ الجاحظ ﴾ من المنزلة كما سيجي في الصدق ان شاء الله تعالى و كنيته
 ابو عثمان واسمه عمرو بن نجر وكان عمره ستا و تسعين سنة و توفي في سنة خمس
 و خمسين و مائتين في البصرة *

﴿ ف ۲۷ ﴾

الجاحظ

و عارف نامی مولانا نورالدین شیخ عبد الرحمن الجامی قدس سره السامی
 در بهارستان فرموده جاحظ گوید که هرگز خود را چنان خجل ندیدم که
 روزی مرا زنی بگرفت و بدو کان استادی بخته گری بردا ورا گفت همچنین *
 من متعیر شدیم که این چه بود ازان استاد پرسیدم گفت فرموده بود که
 تمثال بصورت شیطان برای من بساز گفتم نمیدانم که چه شکل می باید ساخت
 ترا آورد که بدین شکل *

بوالعجب روی و گونه داری * کس بدین رو و گونه نتوان کرد

بهر تصویر صورت شیطان * جز رخت را نمونه توان کرد
 ﴿ الجبر ﴾ چنانچه نعمت خان که عالی تخلص داشت قطعه در طوی کامگار
 خان پسر جعفر خان وزیر اعظم عالمگیر پادشاه گفته و باتش زبانی هالنجمن
 خوش طبعی گرم ساخته در آن قطعه این بیت واقع است *

آن سند از جبر آوردان سند از اختیار
 این سخن هم در میان مانده است امر بین بین

﴿ فاضل ﴾ نامی میر غلام علی بلگرامی المتخلص با آزاد سلمه الله تعالی که این
 خاکسار را بایشان اخلاص خالص الله است بموجب و فور در خواست بعضی
 احباب شرح آن قطعه را بطرز غریب نوشته اند * و در شرح بیت مذکور
 چنین نو کرین قلم نموده اند که مراد از اختیار مذهب فرقه قدریه است که
 برای بنده قدرت مستقل اثبات میکنند و بنده را خالق افعال خود می شناسند
 و مراد ازین بین بین مذهب اهل حق است که صدور افعال عباد را
 بهر دو قدرت یعنی قدرت حق و قدرت عبد مبروط می دارند و حق را خالق
 و بنده را کاسب میگویند *

﴿ و حاصل ﴾ معنی آنکه اشارت (اول) سوی کامگار خان است
 و (دوم) سوی صبیبه سید مظفر و زیر سلطان ابوالحسن والی حیدرآباد که
 بعد فتح حیدرآباد در ازدواج خان مذکور در آمده بود یعنی خان مذکور نفس
 خود را دید که هیچ اختیاری در حرکت ندارد و برای تمیز مذهب
 جبریه را مستند خود ساخت و عروس مذکوره برای مطالبه حق خود و مقابله
 حجت خصم معارضه مذهب قدریه کرد که بنده در افعال خود قدرت مستقل
 دارد اگر ترا قدرتی و قوتی هست بکار مشغول شو * این سخن هم در میان

﴿ ف ۲۸ ﴾

نیل
 ۲۸

ماند یعنی سخن عروس که از اختیار و استقلال قدرت میگفت در میان ماند و بدرجه نبوت نرسید و محصل مقصود نشد بلکه مطابق مذهب اهل سنت (۱) که امر بین بین است فعل نیم کاره ماند* یعنی خان عالی شان کسب و جمله و قوت و قدرت خود در اصراف نمود اما فاعل حقیقی خلق و ایجاد نفرمود* ﴿ الجبر و المقابلة ﴾ و قال الفاضل الخلیجی الجبر اما رفع الاستثناء بان یزاد علی المستثنی منه مثل المستثنی و علی الطرف الآخر مثل ذلك و اما تکمیل الکسور اموال و اشیاء* و المقابلة القاء المشترك من الجانبین انتهى و الفاضل الآملی قال فی خلاصة الحساب و الطرف ذوالاستثناء یکمل و یزاد مثل ذلك علی الآخر و هو الجبر و الاجناس المتجانسة المتساوية فی الطرفین یسقط منهما و هو المقابلة* و لما کان بعض ما فی خلاصة الحساب فی باب الجبر و المقابلة محتاجا الی التوضیح و لم یتعرض له الشارح الخلیجی اوضحته بما خطر فی خاطر فی الفاتر و ذهنی القاصر (۲) بعبارة واضحة لعموم النفع هكذا*

(قوله) یسمى المجهول شیئا* (اعلم) انه لا بد وان یکون الشیء المجهول غیر الواحد لانه ان کان واحداً فلا فائدة فی ضربته فی نفسه اذ لا حاصل له سواه* (واعلم) ان المال و الشیء و الکعب و هكذا الی غیر النهایة یسمى منازل و هی منازل الصعود و اجزاء المنازل هی النزول* (قوله) فسابع المراتب مال مال انکعب لان ابتداء الحساب من الشیء* (قوله) صعودا ای فی جانب المنازل* (قوله) و زولا ای فی جانب اجزاء المنازل* (قوله) کنسبة الکعب الی المال فان الکعب کما انه ضعف المال کذلک مال المال ضعف

(۱) سبحان الله و بحمده کسیکه اهل سنت باشد و سنت او کار نکند ظاهر اهل سنت نخواهد بود (۲) او ان تکرار بعض الاحباب - هامش الاصل

الكعب فان الشئ اذا فر ضناه اثنين فمضروبه في نفسه الذي هو المال اربع *
 ولا شك انه ضعف الاثنين والثمانية التي هي الكعب ضعف المال * والكعب
 اعني ستة عشر ضعف الثمانية وقس عليه و العاقل تكفيه الاشارة *
 (قوله) والواحد الى جزء الشئ عطف على الكعب اي كنسبة الواحد الى جزء
 الشئ فاننا اذا فر ضناه الشئ اثنين كان جزوه النصف ونسبة الواحد الى النصف
 نسبة الضعف فان الواحد ضعف النصف وكذا نسبة النصف الى جزء
 المال لانه على ذلك الفرض ربع لان المال حينئذ اربعة * ولا شك ان النصف
 ضعف الربع * وهكذا نسبة الربع الى جزء الكعب الذي هو الثمن لان الكعب
 على ذلك الفرض ثمانية -- والربع ضعف الثمن و قس على هذا (قوله) فان كان في
 طرف واحد * يعني اذا اردت ضرب منزل من المنازل في جنس آخر * فان كان
 الجنسان معا في طرف واحد من طرفي الصعود والنزول فاجمع مراتبهما --
 (وحاصل) الضرب سمي المجموع في ذلك الطرف كمال الكعب في مال مال
 الكعب (الاول) ووقع في المرتبة الخامسة (والثاني) في المرتبة السابعة * فالخاصل
 من هذا الضرب كعب كعب كعب اربعا وهو واقع في المرتبة الثانية
 عشر * او كان الجنسان في طرفين من طرفي الصعود والنزول * فالخاصل من
 الضرب هو من جنس الفضل في طرف ذي الفضل -- فالمراد من الطرف
 الواحد طرف الصعود فقط او طرف النزول فقط -- والمراد بالطرفين طرفا
 الصعود والنزول معا -- (قوله) من جنس الفضل يعني ان كان الفضل واحدا
 فيكون ذلك الواحد الفضل من جنس الشئ وهو الجذروان كان الفضل اثنين
 فيكون الاثنان مالين لان جنس الاثنين هو المال و قس على هذا --
 (قوله) في طرف ذي الفضل يعني ان كان ذو الفضل في طرف الصعود يكون

جنس الفضل في طرف الصمود يعني لا يضاف اليه الجزء وان كان في طرف
 النزول اي الجزء يكون جنس الفضل في طرف النزول اي يضاف اليه الجزء *
 مثال (الاول) مامر ومثال (الثاني) جزء كعب كعب الكعب لشيء في مال
 مال الكعب لشيء - الحاصل جزء المال لان المضروب في طرف النزول
 والمضروب فيه في طرف الصمود وفضل المضروب على المضروب فيه بأثنين
 وجنس الأثنين هو المال فاعتبرناه في طرف ذى الفضل وطرف ذى الفضل
 هو النزول فاضفنا الجزء الى المال فصار الحاصل جزء المال وكذا اذا ضرب
 جزء مال المال في مال الكعب لشيء يكون الحاصل هو الشيء اي الجذر لان
 مرتبة الواحد هو الشيء اذا كانت المضروب والمضروب فيه في طرفين
 ولم يوجد فضل احدهما على الآخر *
 (فالحاصل) من جنس الواحد ابدأ يعني يكون الحاصل هو الواحد فان جزء
 الشيء الذي فرض اثنين نصف فاذا ضربنا جزء الشيء في الشيء يكون الحاصل
 هو النصف مرتين وللنصف مرتين هو الواحد * واذا ضربنا جزء المال
 الذي فرض اربعا مثلاً وجزوه هو الربع في المال يكون الحاصل هو الربع
 اربع مرات * والربع اربع مرات هو الواحد وعليه القياس * (قوله) اضرب
 عدداً من الجنسين الى آخره فان ضربت شيئاً مثلاً وقد فرضته اربعة في
 شيء آخر وقد فرضته خمسة فا ضرب عدد الاول في عدد الثاني يحصل
 عشرون فهذا العشرون يكون من الجنس الواقع في ملحق المضروبين
 فانظر فيه فاذا هو مال فيكون عشرين مالا وقس عليه * (قوله) من الجنس
 الواقع الى آخره فاجعل ما وقع في الملتقى تيمراً لذلك العدد الحاصل * (قوله)
 وان كان استثناء اي ان وجد في احد المضروبين او في كليهما استثناء وجزء

هذا الشرط قوله فاضرب الاجناس الى آخره وقوله ويسمى المستثنى الى آخره جملة معترضة بينهما - (قوله) زائد اى بلا استثناء -
 (قوله) ناقص اى مستثنى فيكون مقروبا بحرف الاستثناء (قوله) والطرف ذو الاستثناء اى الطرف الذى هو ذو الاستثناء سواء كان مع حرف الاستثناء مثل الاشياء او في حكمه مثل نصف شئ فانه في حكم الانصاف شئ - (قوله) يكمل بان يسقط حرف الاستثناء ان كان او بوخذوا احداً ان كان نصف شئ وان كان نصف مال فيوخذمال *

﴿ وقال الفاضل ﴾ الخ لخالى ان المصنف غفل عن بعض المقدمات وهو قولنا اما يكمل الكسور اموالا * (قوله) عدد بعداد اشياء الى آخره يعنى هذه ضابطة كلية اى كلما يعدل عدد جنس شئ فاقسم العدد بعد المعادلة على عدد جنس الشئ - فالمراد بالاشياء جنس الشئ سواء كان شيئاً واحداً او شيئين او اشياء وقس عليه اموالا واعداداً - وجنس الشئ في هذه المسئلة الاوى شئ ورابع * - (قوله) يخرج الشئ المجهول وهو في هذا المثال ما صرح بقوله فلزيد الف ومائتان ولعمرو اربع مائة * (قوله) فافرض ما يزيد شيئاً الى قوله يعدل شيئاً وربعاً * الفرض منه تحصيل المعادلة * - (قوله) فلعمرو الف الا نصف شئ يعنى له الف بعد اخراج نصف ما يزيد منه فيكون لعمرو ما بقى من الالف بعد ذلك الاخراج * وستعلم ان لزيد الف ومائتين ونصفه ست مائة فاذا خرجت من الالف بقى اربع مائة فهي لعمرو * (قوله) فلزيد الف وخمس مائة الاربع شئ اما الالف فلانه اقرب لزيد واما خمس مائة الاربع فلانه اقرب لزيد مع ذلك بنصف ما لعمرو وكان لعمرو الف الا نصف شئ ونصف الالف خمس مائة ونصف الا نصف شئ

الاربع شئى فتامل * (قوله) يعدل شيئاً يعنى ان الالف وخمس مائة الاربع شئى يعدل الشئ الذى فرض لزيد اولا يعنى كان الشئ لزيد مفر وضاً واولاً ثم وصل له بعد العمل مقام الشئ المذكور الف وخمس مائة الاربع شئى * (قوله) وبعد الجبر اى لزيد بعد الجبر *

﴿ واعلم ﴾ ان هاهنا طرفين (احدهما) ذوالاستثناء وهو الف وخمس مائة الاربع شئى فكلناه برفع الاستثناء فصار الف وخمس مائة * والطرف الآخر هو الشئ المفروض لزيد اولا ثم حصل المعادلة فزدنا الربع المستثنى على ذلك الشئ فصار شيئاً وربعاً الف وخمس مائة صار معادلاً بشئى وربع * فعملنا تلك الضابطة المذكورة لعنى عدداً يعنى اشياء فاقسمه على عدد ما يخرج الشئ المجهول * بان قسمنا على ضابطة قسمة الضحاح على الضحاح مع الكسر عدد الاعداد وهو الف وخمس مائة على عدد شئى وربع وهو خمسة بعد التجنيس بان ضربنا الف وخمس مائة في مخرج الربع وهو اربعة حصل ستة الف فرض بنا الشئى في ذلك المخرج وزدنا على الحاصل صورة الكسر كما هو ضابطة التجنيس حصل خمسة فقسمة الف على خمسة حصل الف ومائة ان لزيد ونصفه ست مائة فلما استثنيناها من الالف بقى اربع مائة وهي لعمرو وكما اشرنا اليه انفا * (قوله) اشياء تبدل اموالاً الى آخره وهذه ايضا ضابطة كلية اى كلما تبدل اشياء اموالاً فاقسم الى آخره * (قوله) انتهوا اى اخذوا التركة على خلاف فرائض الله تعالى * (قوله) فاسترد الحاكم اى فاسترده القاضى بعد الخصومة * (قوله) وقسمه بينهم اى قسم القاضى المسترد على فرائض الله على اثنائه العصبات على السوية * (قوله) فافرض الدين اى الى آخره هذه الاعمال انما هي لعرض تحصيل المعادلة ليعمل بعد المعادلة بالضابطة المذكورة

حتى يحصل المجهول * (قوله) فافرض الدنانير شيئاً لكونها مجهولة *
 (قوله) وخذ طرفيه أي طرفي الشيء واحد طرفيه معلوم تعييناً وهو الواحد
 لأنه مبدأ سلسلة الأعداد وطرفه الآخر مجهول ففرضناه شيئاً * — (قوله)
 واضربه إلى آخره يعني لما كان الشيء قائماً مقام الدنانير التي على الأعداد المتوالية
 وحصل لنا واحد منه أي واحد وشي فاجربنا فيه ضابطة معرفة الأعداد
 المتوالية * (قوله) يحصل نصف مال لأن مضروب الشيء في الشيء مال فإذا
 أضفنا إليه النصف صار نصف مال * (قوله) ونصف شيء لأن مضروب الواحد
 في الشيء شيء فإذا أضفنا إليه النصف صار نصف شيء فالجموع الحاصل نصف
 مال ونصف شيء * (قوله) إذ مضروب الواحد إلى آخره يعني إنما ضربنا بالضرب
 المذكور لأن حاصل ضرب كل عدد مع الواحد في نصف ذلك العدد يساوي
 مجموع الأعداد المتوالية من الواحد إلى ذلك العدد فإليك إذا أردت أن تعرف
 الأعداد المتوالية من الواحد إلى الخمسة فزد عليها واحداً لتصير ستة فاضربها
 في نصف الخمسة وهو اثنان ونصف الواحد يحصل خمسة عشر وهي الأعداد
 المتوالية من الواحد إلى الخمسة وإن ضربت نصف المجموع أعني ثلاثة في هذا
 المثال في الخمسة يحصل أيضاً خمسة عشر والأعداد المتوالية هي الواحد والاثان
 والثلاثة والأربعة والخمسة إلى ما لا نهاية له من غير أن يترك عدداً من الوسط
 كان يؤخذ واحداً وثلاثة بترك الاثنين فيكون كل عدد ذاتاً أعلى ما تحته بواحد
 ويكون ما تحته ناقصاً عما فوقه بواحد فتأمل * (قوله) فاقسم أي تم افرض عدد
 الجماعة المجهول شيئاً فاقسم عدد الدنانير وهو نصف مال ونصف شيء على ذلك
 الشيء المفروض فيخرج حصة كل منهم من ذلك العدد سبعة فاضرب السبعة
 في ذلك الشيء المفروض المقسوم عليه ليحصل لك عدد المقسوم المجهول

اذا الضابطة الكلية ان حاصل القسمة اذا ضرب في المقسوم عليه يكون
 حاصل الضرب عين المقسوم فانك اذا قسمت عشرين على المائة يكون خارج
 القسمة اربعة فان كنت عالما بان المقسوم عليه خمسة ووصل لكل اربعة وجاهلا
 عدد المقسوم فلتضرب الاربعة في الخمسة ليحصل عشرون وهو عدد المقسوم
 (قوله) يعدل نصف مال ونصف شيء لان حاصل ضرب حاصل القسمة في
 المقسوم عليه يساوي عدد المقسوم ويعدله فيكون المقسوم وحاصل ذلك
 الضرب شيئا واحدا لا غير فيكون سبعة اشياء ونصف مال ونصف شيء
 امر او احدا (قوله) وبعد الجبر والمقابلة اي بمد تكميل الكسور في الطرفين
 باسقاط النصفين وازديادهما على سبعة وبعد المقابلة بان يكفي المشترك عن الطرفين
 مال يعدل ثلاثة عشر شيئا *

(وسألت) عن وجه هذه المعادلة افضل فضلاء الزمان صاحب النفوس
 القدسية الشيخ الاجل استاذي قطب الملة والدين العماني الاحمد آبادي
 سقى الله تراه وجعل الجنة مثواه (فقال) لانه اذا جبر وكل نصف المال
 ونصف الشيء صار امالا وشيئا ثم اذا زيد ذلك الكسر ان في الطرف الآخر
 صار ذلك الطرف اربعة عشر شيئا لوجود سبعة اشياء في ذلك الطرف وكون
 ذلك الكسر ينمثلة سبعة اشياء ومما دلت لها فيصير مال وشيء في طرف
 واربعة عشر شيئا في طرف آخر ثم القيت شيئا من الطرفين فبقي ثلاثة عشر
 شيئا في طرف ومال في طرف آخر انتهى *

(قوله) فالشيء ثلاثة عشر اي فالشيء الذي هو عدد الجماعة ثلاثة عشر لانه
 وقع المعادلة بين ثلاثة عشر شيئا وبين المال وقد سبق الضابطة الناطقة بان
 المعادلة اذا وقعت بين الاشياء والمال تقسم عدد الاشياء على عدد الاموال

فقسنا ثلاثة عشر شيئاً على المال حصل ثلاثة عشر وهي عدد الجماعة المجهول
ثم معرفة عدد الدنانير في غاية السهولة لان السائل قال اصاب لكل سبعة
فضر بناها في ثلاثة عشر حصل احد وتسعون وهي عدد الدنانير (فان قلت)
كيف يكون خارج القسمة ثلاثة عشر بقسمة على المال (قلنا) عدد المال اربعة
لما من ان الشئ المفروض ادناه انسان فمضروبه في نفسه اربعة فاذا قسنا
ثلاثة عشر على اربعة ضربناها في اربعة فحصل انسان وخمسون فخرج قسمتها
على اربعة ثلاثة عشر *

(فان قلت) الضابطة في القسمة ان المقسوم عليه اذا كان ناقصاً عن المقسوم
فحاصل نسبة المقسوم عليه الى المقسوم خارج القسمة فما وجه الضرب
(قلنا) مرجع النسبة الى ضرب المقسوم في المقسوم عليه وجعل الكسور
صحاحاً كما لا يخفى على المحاسب (قوله) فاضربه اي عدد الاولاد في سبعة
او بالعكس لان مضروب خارج القسمة في المقسوم عليه او بالعكس
يساوي المقسوم كما مر فالدنانير احد وتسعون (قوله) فالخطا الاول اربعة
ناقصة لانا اذا فرضنا عدد الاولاد خمسة كان عدد الدنانير خمسة عشر لانها
مجموع الاعداد المتوالية من الواحد الى الخمسة فالخطا الاول اربعة ناقصة
لان حصة كل واحد من الاولاد الخمسة من خمسة عشر ديناراً ثلاثة دنانير فلا بد
من اربعة اخرى حتى يصير المجموع سبعة كما قال السائل فالخطا الاول
انما هو اربعة ناقصة من سبعة (قوله) فالثاني انسان كذلك اي فالخطا الثاني
انسان ناقصاً لانه مجموع الاعداد المتوالية من الواحد الى التسعة خمسة
واربعون والنصيب منها لكل من التسعة خمسة ولا بد لنا من سبعة كما قال
السائل فلا بد من اثنين زائدين فالخطا انما هو بقدرهما *

(قوله) والفضل بينهما أي بين المحفوظين (قوله) وبين الخطأين أي الفضل بين الخطأين أنان فاذا قسمنا الفضل بين المحفوظين أعني ستة عشر على الفضل بين الخطأين أعني اثنين يخرج ثلاثة عشر وهي عدد الأولاد ومنه يعلم عدد الدنانير بضرب السبعة في عددهم كما لا يخفى *

(قوله) فالحاصل إلا واحد * أي فحاصل التضميف وهو أربعة عشر عدد الأولاد لكن بعد استثناء الواحد منها بقي ثلاثة عشر وهي عددهم وحصة

كل واحد سبعة كما قال السائل فضر بناها في عددهم فالحاصل هو عدد الدنانير لأن مضروب خارج القسمة في المقسوم عليه يساوي المقسوم كما مر *

(قوله) عدد يعدل مالا * يعني كلما وقع المتعادلة بين عدد و أموال فالضابطة حينئذ قسمة ذلك العدد على الأموال (قوله) وجذر الخارج من القسمة * (قوله) أقر

زيد عند القاضي * (قوله) بأكثر المالين ليس المراد بالمال ما هنا المال الاصطلاحي

في هذا الباب أعني مضروب الشيء في نفسه بل المراد المعنى اللغوي أي ماله مالية وقيمة * (قوله) ومسطحها أي مسطح مجموع المالين أي حاصل ضرب أحد

المالين في آخر والمسطح هو العدد الحاصل من ضرب عدد في غيره مثل العشرين الحاصل من ضرب أربعة في خمسة كما سيحى في موضعه * (قوله)

لحدهما أي أحد المالين لزيد * (قوله) عشرة وشيئا لأن العشرة وشيئا أكثر من قسمين من عشرين وقد أقر المقرئ زيد بأكثر المالين اللذين مجموعهما عشرون *

﴿ واعلم ﴾ أن الإشارة أصريقتني في أكثر المالين وإنما الجهول هو الشيء الذي فرض مع العشرة والعمل إنما هو لتحصيل العلم به فافهم واحفظ فإنه نافع فيما

سيأتي * (قوله) وبمداجبر والمقابلة بأن تعتبر المائة بغير الاستثناء وهو الألف مائة مائة مائة - وزدنا المال على الطرف الآخر أعني ستة وتسعين فصارت ستة

وتسعين ومالاً ثم وقعت المقابلة بين مائة وستة وتسعين مالا فاسقطنا ستة وتسعين من المائة من الطرفين فبقي أربعة من المائة فوَقعت المعادلة بين الأربعة والمال فقسنا الأربعة على المال فحصل خارج القسمة الأربعة وجذرها اثنان * —
 (قوله) والشئ الذي فرض مع العشرة لزيد اثنان فزيدانها على العشرة فصار اثني عشر ولما استثنى الشئ الذي علم أنه اثنان من العشرة الباقية بقي ثمانية فأكثر المائتين اثنا عشر لزيد - والباقي الثمانية للقاضي حق السعي نحو ذب الله من شرورنا فسننا ومن سيئات أعمالنا * —

﴿ قوله ﴾ عدد يعدل أشياء وأموالاً ضابطة كلية أي كلما تقع المعادلة بين الأشياء والأموال * — (قوله) فأكمل المال بعد المعادلة واحداً أي اجعله مالا واحداً فإن كان نصف مال فزد نصفاً عليه حتى يصير مالا كاملاً واحداً وان كان ثلث مال أو ربع مال فزد ثلثي مال أو ثلاثة أرباعه عليه ليصير مالا كاملاً واحداً وقس عليه * — (قوله) ان كان اقل منه أي ان كان المال اقل من المال الواحد كمنصفه وثلثه وربعه وغير ذلك كما مر * — (قوله) ورده أي زد المال إلى مال واحد ان كان ذلك المال أكثر من مال واحد بان كان مائتين أو ثلاثة أموال أو غير ذلك * — (قوله) وحول العدد كائني عشر في المثال الآتي والأشياء الخمسة أشياء في ذلك المثال * — (قوله) إلى تلك النسبة أي نسبة التكميل والرديانك ان كملت نصف المال مثلاً بزيادة النصف الآخر عليه أي بتضميف النصف أو رددت المائتين مثلاً إلى المال باسقاط نصف المائتين إلى المال فأكمل العدد بتضميفه وانقصه بتضميفه فكما ان نصف المال بالتضميف يصير مالا والمالان بالتضميف مالا كذلك العدد كالمائة مثلاً يصير بتكميله بالتضميف عشرة كاملة وكالعشر بتضميفه

يصير عشرة ناقصة وكذا ان كان ربع مال فتكميله بزيادة ثلاثة ارباع اى ثلاثة
امثاله عليه كذلك اذا كان المدد خمسة يصير بزيادة ثلاثة امثاله عليها عشرين وكما
ان اربعة اموال بالر دباس قاط ثلاثة اموال ببق مالا كذلك المدد اذا كان عشرين
مثلا ببق بالر دباس قاط ثلاثة ارباع اعني خمسة عشر خمسة * (قوله) بقسمة
عدد كل اى ذلك التحويل يحصل بقسمة عدد كل واحد من العدد والاشياء
على عدد الا اموال قبل التكميل والر دمج مجموع خارج القسمة هو المطلوب
من التحويل فان كلامنا من خمسة اشياء واثناعشر في المثال الآتي اذا قسم على
نصف مال على ضابطة قسمة الصحيح على الكسر يكون خارج القسمة في
الاول خمسة خمسة ومجموعها عشرة وفي الثانى اثنى عشر اثنى عشر ومجموعها
اربعة وعشرون * — (قوله) ثم ربع اى بعد التكميل نصف عدد الا اشياء وذلك
النصف خمسة لان عدد الا اشياء في المثال عشرة ومربع الخمسة خمسة وعشرون *
(قوله) وزده على المدد اى زد ذلك المربع على المدد الذى حصل الماد له به
بعد التكميل والتحويل وذلك المدد في المثال الآتي اربعة وعشرون واذا
زد عليه مربع الخمسة اعني خمسة وعشرين يحصل تسعة واربعون * —
(قوله) وانقص من جذر المجموع اعني الزيد والمزيد عليه وهو في المثال
تسعة واربعون وجذره سبعة واذا نقصنا منها نصف عدد الا اشياء وهو خمسة ببق
اثنان وهو العدد المجهول المطلوب المقرب * (قوله) في نصف بقها اى في نصف
الباقى من العشرة بعد القاء المجهول منها الذى سنفرضه شيئا * (قوله) فافرضه
اى قافرض ما مجموع مربعه الى آخره شيئا لجهاته * (قوله) ونصف القسم
الآخر اى نصف الباقي من العشرة * (قوله) خمسة الا نصف شي لان القسم
الآخر عشرة الا شيئا فنصفه خمسة الا نصف شي * (قوله) ومضروب الشئ

فيه اى في نصف القسم الآخر يعنى في خمسة الانصف شىء * (قوله) خمسة اشياء الانصف مال لان مضروب الشىء في الخمسة خمسة اشياء ومضروب الشىء في الانصف شىء الانصف مال * (قوله) فنصف مال وخمسة اشياء بل مال وخمسة اشياء الانصف مال لان عندنا مالا وهو مربع القسم الاول وخمسة اشياء الانصف مال وهو مضروب الشىء في القسم الآخر فالمجموع عندنا مال وخمسة اشياء الانصف مال *

﴿ ولما كان ﴾ هذا كلاما طويلا لا طائل تحته اختار نصف مال وخمسة اشياء في مقامه لان مفاد هذا مفاد ذلك مع الاختصار لانه لما استثنى من المال نصف مال بقى نصف المال فنصف مال وخمسة اشياء صبح ان يقال في مقام مال وخمسة اشياء الانصف مال كما لا يخفى على المتأمل * — (قوله) يعدل اثني عشر الواقع في السؤال * (قوله) فالعشرة اشياء يعنى لما وقع المعادلة بين العدد اعنى اثني عشر وبين جنس الاموال والاشياء اعنى نصف مال وخمسة اشياء عملنا بالضابطة المذكورة بان كلنا نصف المال اى جعلناه مالا واحدا بالتضعيف وحوّلنا عدد الاشياء اعنى خمسة الى عشرة والعدد اعنى اثني عشر الى اربعة وعشرين بتلك النسبة اى بتضخيم الخمسة واثني عشر على عشرة اشياء مما دللنا لاربعة وعشرين * — (قوله) نقصنا نصف عدد الاشياء وهو خمسة لان عدد الاشياء عشرة بعد التكميل * — ﴿ قوله ﴾ من جذر مجموع الى آخره * — (اعلم) ان عدد الاشياء عشرة ونصفها خمسة ومربع الخمسة خمسة وعشرون والعدد اربعة وعشرون ومجموع ذلك المربع وهذا العدد تسعة واربعون وجذره سبعة فاذا نقصنا الخمسة التى نصف عدد الاشياء من السبعة التى جذر المربع بقى اثنان

وهو المقربه — (قال المصنف رحمه الله تعالى) في الهامش لان صر به اربعة
 ومضروبه في نصف الباقي من العشرة بعد القاء الاثنين منها ثمانية
 ومجموع الاربعة والتمائة اثناعشر * (قوله) اشياء تعدل الى آخره اي كلما وقع
 المعادلة بين الاشياء والعدد والاموال فبعد التكميل او الرد على وزان ما صرفي
 المسئلة الاولى من المقترنات تنقص العدد الى آخره (قوله) جذر الباقي من
 الرابع * (قوله) على نصفه اي على نصف عدد الاشياء * (قوله) او تنقصه منه
 اي الجذر المذكور من نصف عدد الاشياء معطوف على تزيد وكلمة او للتخيير *
 (قوله) امثال العدد اي ذلك العدد المضروب في نصفه * (قوله) فاضرب شيئاً
 اي فافرض ذلك العدد المجهول لجهاته شيئاً واضربه في نفسه يحصل نصف
 مال وزد عليه اثني عشر فنصف مال مع اثني عشر يعدل ويقوم مقام خمسة امثال
 ذلك الشيء اي مقام خمسة اشياء فاذا كملنا نصف مال صار مالاً وحولنا اثني
 عشر الى اربعة وعشرين وخمسة اشياء الى عشرة اشياء على نسبة ذلك التكميل
 فبهذا التكميل وقع المعادلة بين عشرة اشياء ومال واربعة وعشرين فعملنا
 بالضابطة المذكورة بان نقصنا العدد اعني اربعة وعشرين من صر بع نصف
 عدد الاشياء وهو خمسة وعشرون لان عدد الاشياء عشرة ونصفها خمسة
 وصر بع الخمسة خمسة وعشرون يبقى بعد هذا التنقيص واحد وجذره
 ليس الا واحداً فان زدنا الواحد على الخمسة التي هي نصف عدد الاشياء يحصل
 ستة وهو العدد المجهول المطلوب لانك اذا ضربتها في نصفها اعني ثلاثة يحصل
 ثمانية عشر فان زدنا عليه اثني عشر يحصل ثلاثون وهو خمسة امثال الستة *
 (قوله) او نقصته منها اي نقصت الواحد من الخمسة يحصل اربعة وهي العدد
 المجهول المشهور عنه ايضاً لانه اذا ضرب اربعة في نصفها يحصل ثمانية واذا زيد

عليها ثنا عشر يحصل عشرون وهو خمسة امثال الاربعة * (قوله) اموال تعدل
عددا الى آخره يعني كلما وقعت المعادلة بين المال والعدد والاشياء فبمد
التكميل او الرد على الوجه المذكور تزيد مربع الى آخره * (قوله) وجذر
المجموع اي تزيد جذره * (قوله) عدد نقص من مربعه اي عدد ربع ثم نقص
ذلك العدد من مربعه * (قوله) وزيد الباقي بعد نقصان الجذو * (قوله) نقصنا
من المال شيئا اي فرضنا ذلك العدد الجهول شيئا ثم ضربناه في نفسه حتى
صار مالا ثم نقصنا الشيء من المال فيبقى مال الاشياء * (قوله) وكنا العمل اي
سلكنا على ما قال السائل بان زدنا الباقي اعني مال الاشياء على المربع المذكور
اعني مالا حصل مالان الاشياء وهو معادل للعشرة لانه حصل لنا بعد التريبع
والتنقيص وزيادة الباقي كما كان العشرة حاصلة بعد هذه الامور في قول
السائل فعملنا ان ما لين الاشياء هو بعينه العشرة المذكورة في قول السائل لكن
لا نعلم ان مالين الاشياء ما هو فعملنا باضا بطة المذكورة لمعادلة الامور للاعداد
والاشياء بعد الرد والتكميل * (قوله) وبعد الجبر والرد * (قال الخلخالى) بان
اخذنا المالمين الكاملين بغير الاستثناء وزدنا الشيء على العشرة فصار مالان
يعادل عشرة وشيئا ثم رددنا المالمين الى مال واحد والعشرة الى الخمسة والشيء الى
نصف الشيء صار خمسة اعداد نصف شيء * (قوله) ومربع نصف عدد الاشياء *
﴿ واعلم ﴾ ان عدد الاشياء نصف لان الشيء بعد الرد صار نصف شيء ونصف
النصف ربع فنصف عدد الاشياء ربع ومربع الربع نصف ثمن * (قوله) مضافا
الى الخمسة اي حال كون ذلك المربع منضما الى الخمسة * (قوله) خمسة ونصف
ثمن خبر قوله ومربع نصف عدد الاشياء المنضم الى الخمسة * (قوله) وجذره
اي جذر خمسة ونصف ثمن اثنان وربع * يعلم هذا باضا بطة استخراج الجذر

بانك ان ضربت الخمسة في مخرج الكسر وهو ستة عشر وتزيد على الحاصل
صورة الكسر يحصل احد وثمانون وجذر تسعة فاذا قسمناها على جذر
مخرج الكسر وهو اربعة يخرج انسان وربع * (قوله) تزيد عليه اى على
الجذر المذكور اعني اثنين ونصف اربعاً * (قوله) ربعاً اى تزيد ربعاً * (قوله)
يحصل انسان ونصف لان الربع نصف عدد الشيء وهو نصف كما مر ونصف
النصف ربع فاذا زدنا الربع على اثنين وربع صار اثنين ونصف * (قوله) وهو
المطلوب قال المصنف في الهامش لان مربعه ستة وربع واذا نقصنا منه اثنين
ونصفا بقي ثلاثة وثلاثة ارباع ويزيدنا ذلك على ستة وربع صارت عشرة انتهى *
(وتوضيحه) انه انما قلنا ان الاثنين ونصف هو المطلوب لانه يصدق عليه ما قال
المائل لان مربع اثنين والنصف على ضابطة ضرب الصحيح مع الكسر في مثله
ستة وربع لان مجنس الاثنين والنصف خمسة ومربعها خمسة وعشرون وهو
الحاصل الاول ومربع مخرج الكسر ين اربعة لان مخرج النصف انسان
ومضروب الاثنين في انفسهما اربعة وهي الحاصل الثاني * فلما قسمنا الحاصل
الاول على الحاصل الثاني يخرج ستة وربع واذا نقصنا منها ذلك العدد اعني اثنين
ونصفا بقي ثلاثة وثلاثة ارباع * فاذا زدنا هذا الباقي على المربع المذكور اعني ستة
وربعاً صارت عشرة كما قال المائل فافهم واحفظ وكن من الشاكرين * اللهم اعنا
على الجواب يوم السؤال والحساب * كما هو تنى مغلفات الجبر والمقابلة في
خلاصة الحساب * ولما كان مطمح نظري في هذا الكتاب * بل في كل ما تاليفاتي
توضيح المطالب بعبارات واضحة وتحرير المآرب باعتبارات لا تحته * اخترت
تطويل الكلام * في بيان كل مطلب ومرام * والزمت غلق ابواب الاقتصار *
وقفتح اقفال الاختصار * بحيث يوه الاطناب ليتيسر الوصول على القاصرين

من كل باب * نعم وان یفرضات ارباب البصیرة الاذکیاء لكن بحسبه اصحاب
البصارة الضعفاء كحل الجلاء * - اللهم وفقنی للنفع العام * والبذل التام *
واغفر لی وتب علی انک انت التواب الرحیم *

﴿ الجبائي ﴾ هو ابو علی محمد بن عبد الوهاب الجبائي من المعتزلة بالبصرة والجباء
بضم الاول وتشدید الثاني قرية من قرى الحضضستان وبالتخفيف قرية من
قرى الكازرون وهو استاذ الشيخ ابی الحسن الاشعري رحمه الله لكنه ترك
مذهب استاذه لما ذكر في الكتب الكلامية *

﴿ الجمة ﴾ قال الحسن الميذبي رحمه الله في (الفوائح) حكما گویند جمت حقیقی دو

﴿ الجمة ﴾

است فوق وتحت وهر دو بفلك اعظم مددی شود - فوق محیط او
وتحت مرکز * بنابرین اورا محدود جہات گویند وجميع افلاك شفاف اند یعنی
حجاب ابصاری نمی شوند و نه خفیف اند و نه ثقیل چه خفت می یابد محیط
است و ثقل میل بر مرکز * و نه سرد اند و نه گرم و نه تر و نه خشك * و نمو و ذبول
و شهوت و غضب ندارند * و قابل کون و فساد نیستند و همشیه متحرک باشند
باستدارت باراده * و حی و باطق اند و تصور نگنی که چون افلاك حی و باطق
اند * متحد بدانسان حیوان باطق مانع نباشد چه مراد از حی صاحب حیات
است و از حیوان جسم نامی حساس متحرک باراده و علاقه قدیم بحوادث
بر وجه علیه مو قوف بر امری است که بوجهی مستمر باشد و بوجهی
متجدد باعتبار استمرار مستند باشد قدیم و باعتبار تجدد واسطه صدور
حوادث شود * و آن حرکت فلکیه است * و مشائین گویند عقل را جمیع
کلمات ممکنه بالفعل حاصل است و فلك را هیچ کمال ممکن بالقوة نیست
الاوضاع مختلفه * پس تشبه بعقل میکند و میخواید که اوضاع مختلفه از قوت

بفعل آرد و آن بیک دفعه میسر نیست پس بتدریج بوسیله حرکت بفعل می آرد انتهى *

﴿ حرف الحاء مع الالف ﴾

﴿ الحال ﴾ و ما ذکره هذا العاصی المؤلف فی (جامع الغموض) شرح الکافیة فی اقسام الحال یدکر بعبارة فی هذا الكتاب لا تنفع الطلاب - *

﴿ ف ۳۲ ﴾

الحال

(و باید دانست) که حال بر اقسام است ایکی (منتقله و آن حالی است که از

ذی الحال خود منتقل می شود و مثل جاءنی زید را کباً - (دوم) موکده و آن حالی

است که جزء جمله را تا کید کند مثل لاریب فیه دره و الحق لاریب فیه که

حال است موکده است جزء جمله را که آن حق باشد و تحقیق حقیق قوله تعالی

(الم ذلك الكتاب لا ريب فيه) در متطول در باب فصل و وصل مفصل

مذکور است - من اراد الاطلاع عليه فليراجع اليه * و بعضی فرموده اند که

حال موکده آن حال است که از ذی الحال خود منفک نشود یعنی از صفات

لازمه بود مثل قوله تعالی (هو الحق مصدقا لما معكم من التوراة والانجيل) *

پس (مصدقا) که حال است از حق که ذی الحال است از صفات لازم است

و نزدیک این بعض حال دائم داخل است در حال موکده و بعضی گفته اند

که حال موکده آن است که غالباً از صاحب خود منفک نشود ما دایمی که

صاحب او موجود است * (وسرم) متداخله و آن حالی است که از معمول

حال اول بود چون جاءنی زید تقوم غلامه مجر و حاراً سه * (چهارم) مترادفه

و آن حالی است که عامل او عامل حال اول بود مثل رأیت زیداً قائماً عالماً را کباً *

(تسجم) حال مقدره است و آن حالی است که حصول او مقدر بود و صاحب

او بر آن حال در زمان اخبار نبود مثل جاءنی زید مده صقر صائداً را غداً *

﴿ ٣٣ ف ﴾

الحسن والحسين رضي الله عنهما

﴿ الحسن والحسين ﴾ سبط رسول الله افضل الانبياء صلى الله عليه وآله وسلم وهما ابنا امير المؤمنين اسد الله الغالب المطلوب لكل طالب علي المرتضى كرم الله وجهه من بنت رسول الله فاطمة الزهراء رضي الله تعالى عنها * ﴿ اعلم ﴾ ان ولادة الحسن رضي الله تعالى عنه خامس عشر من رمضان يوم الثلاثاء السنة الثالثة من الهجرة في المدينة المكرمة * قيل انه رضي الله تعالى عنه تم الخلافة بستة اشهر الايام معدودة ثم تركها واختار الانزواء والاعتكاف في المدينة العظيمة وهو رضي الله تعالى عنه قد سمته امرأته مقدمة او جمدة بنت الاشعث فمكث شهرين يرفع من تحتها في اليوم كذا وكذا طستاً من دم - (وقال) رضي الله تعالى عنه سقيت السم مرتين وهذا المرة الثالثة هكذا في حيوة الحيوان (١) وكنت آن امام همام ابو محمد است رضي الله تعالى عنه - ودر حبيب السير مسطور است كه مروان بن حكيم كه از طرف معاويه حاكم مدينه بود معاويه مند يلى زهر آلود مصحوب او گر دانده گهت بايد كه بهر تدبير كه توانى جمده بنت اشعث بن قيس را كه زوجه حسن است فریب دهى تا بعد مباشرت وجود حسن را باين منديل پاك سازد و از قبل من ازوى متقبل شود كه چون اين مهم را بتقديم رساند و حسن بعالم آخرت انتقال نمايد پنجاه هزار درهم بدو هم و او را در سلك ازدواج يزيد كشم - و مروان بفرموده معاويه بن ابى سفيان بمدينه شتافته بانواع خديمت جمده را كه اسم القبط داشت بر آن آورد كه موجب مدعاى معاويه عمل نموده زهر در اندام امام حسن عليه السلام سرايت كرده بدار السلام نقل فرمود - (وازر وضة الشهداء) چنان مستفادى شود كه چون جمده مكررا امام حسن

(١) هو تاليف كمال الدين بن محمد بن موسى الدميرى المصرى المتوفى بالقاهرة

علیہ السلام رازہر دادچندان تأثیری نہ نمود آخر مقداری الماس سودہ در
 آب برآمیخت و چون آنجناب از آن آب بیاشامید قی بروی غالب گردید
 و جگر آن سرور پاره پاره شد تا ہفتاد قطعہ بیرون افتاد و یازدہم شہر ربیع
 الاول سنۃ خمسین شربت شہادت چشید و بجوار رحمت حق پیوست *
 و سعید بن عاص نماز پر جنازہ خواند و بگورستان بقیع مدفون گشت
 عمر شریفش چہل و ہفت بود * دہ پسر و شش دختر داشت و بعضی اولاد
 امجاد امام علیہ السلام را پانزدہ نوشتہ اند دہ پسر و پنج دختر * و اسامی ہر یک
 در کتب سیر مسطور است * و کمال الدین دمیری رحمہ اللہ تعالیٰ در حیات
 الحیوان می نویسد کہ مروان بن حکم کہ جا کم مدینہ بود از دفن امام زدیك
 جناب رسالت مآب علیہ الصلوٰۃ والسلام مانع آمدہ و التفصیل فی المطولات
 ﴿ و حضرت سید الشہدا امام حسین رضی اللہ تعالیٰ عنہ ﴾ برادر خورد
 حضرت امام حسن رضی اللہ تعالیٰ عنہ از حضرت خاتون جنت فاطمہ زہرا
 رضی اللہ تعالیٰ عنہا نوشتہ اند کہ بعد از ولادت حضرت امام حسن رضی اللہ
 تعالیٰ عنہ بہ پنجہا روز سیدۃ النساء فاطمہ الزہرا رضی اللہ تعالیٰ عنہا
 بامام حسین رضی اللہ تعالیٰ عنہ حاملہ شد - و تولد آنجناب در چہارم
 یا پنجم ماہ شعبان سال چہارم از ہجرت وقوع یافت * و روایت جمعی
 از ارباب اخبار مدت حمل آن امام ہمام شش ماہ است * و غیر از حسین بن علی
 المرتضیٰ رضی اللہ عنہما و یحییٰ بن زکریا علیہما السلام ہیچ فرزندی در مدت شش
 ماہ متولد نشد کہ زیستہ باشد - چون نوید تولد آن سید الشہدا بسمع مبارک
 خیر الانام علیہ الصلوٰۃ والسلام رسید مبتہج و مسرور گردیدہ بخانہ حضرت
 خاتون جنت شریف ارزانی داشت و امام حسین رضی اللہ تعالیٰ عنہ را در کنار

حضرت سید الشہدا امام حسین رضی اللہ تعالیٰ عنہ ﴿

عطوفت خویش جای داده اذان در گوش مبارک از امام همام گفت و حسین نام نهاد * و آن امام عالمیقام وقت وصال خیر الانام علیه و علی آله الصلوة والسلام شش ساله و چند ماهه بود - و در زمان شهادت امیر المومنین علی کرم الله وجهه سی و شش ساله * و در حین انتقال امام حسن رضی الله تعالی عنه چهل و شش ساله * و پس از فوت برادر عالی گهر خود ده سال و کسری در دار فنا اقامت داشت * و روز جمعه یاشنبه دهم محرم الحرام سنه احدی و ستین از هجرت سید المرسلین در کر بلا را یت عزیمت بجانب فردوس اعلی برافراشت و امام الشهدا شد و در آن روز بقول امام یافعی رحمه الله تعالی هشتاد و دو مرد از اهل بیت و توابع او بحضور فایض النور آن امام عالی گهر بتیغ کوفیان بد اختر شهید شدند * و بعضی زیاده روایت کرده اند اماروایت مشهور آنست که عدد آن جماعت از هشتاد و دو زیاده نبود و بر روایت حسن بصری رحمه الله علیه شانزده ذوات با برکات از اولاد و اخوان و برادر زادگان و بنی اعمام امام حسین رضی الله تعالی عنه شهید شدند - و بعضی از مورخان عدد ایشان را سیزده گفته اند *

و مدت عمر گرامی امام همام بنجاه و شش سال و پنج ماه و چند روز بود و شمر این ذی الجوشن علیه الامنه آن نور دیده مصطفی و آن جگر گوشه علی مرتضی و فاطمه زهرا را بخنجر زهر آلود بعد نماز پیشین روز جمعه یاشنبه شهید کرد * انالله و انا الیه راجعون - و تفصیل این اجمال بجهت سوزاست و شمه از ظلم و ستم که بر امام حسن و امام حسین رضی الله تعالی عنهما و بر اهل بیت او از یزیدیان رفت دفاتر و مجلدات نوشته اند و مع هذا اگر این راقم الحروف برخی از آن بخریر آرد او راق را باشک غم و الم تر کرده باشد

وعقل وهو ش خود را کم *

یارب برسالت رسول الثقلین * یارب بغزا کننده بدرو حنین

عصیان مراد ونیم کن در عرصات * نیمی بحسن بخش ونیمی بحسین

﴿ الحکمة ﴾ شمس الدین شهرزوری در تاریخ الحکما گوید وبائی در زمان

فلاطون پیدا شد و مردم را مذبوحی بود بشکل مکعب و وحی آمد بیکى

از انبیاہ بنی اسرائیل کہ تضعیف آن مذبح کنند تا و با مرتفع شود ایشان

در پہلوی آن مذبح مثل آن ساختند و باز یادہ شد صورت حال با آن نبی گفتند

وحی آمد کہ ایشان مثل مذبح در پہلوی او ساخته اند و آن نہ تضعیف مکعب

است * پس استعانت با فلاطون کردند و گفت چون شمار انfert از هندسہ

بود حق تعالی شمار این صورت تنبیہ نمود ہر گاہ استخراج خطین میان خطین

بر نسبت واحدہ تو اند کرد مقصود حاصل شود و تحقیقہ فی کتب الهندسة

وعليک ان لا تكون تابعا للحکماء فی الالهيات فافهم فیہا علی البطلان و الخذلان

﴿ الحلف ﴾ طرفہ حکایتی یاد آمد کہ شخصی بخانہ قاضی رفت و گہت مرا

چیزی بخوران قاضی گفت نشنیده کہ بخانہ قاضی غیر سو گند نخورند *

﴿ الحوض ﴾ و لما كانت مسئلة الحوض فی خلاصة الحساب مغلفة

ولم يتعرض بتفصيل ہ فلقامہ الشارح الخ لخالی رحمہ اللہ التمس منی من ہوزبدة

الابرار اوان التکرار بالتعليقات علیہا بہ عبارات موضحة للمراد * وبالله استعین

وهو المعین فی البدء والمعاد * وتلك التعليقات هذه *

(قوله) و البواق زیادة يوم بان عملاً الانبوة الثانية فی یومین والثالثة فی ثلاثة ايام

والرابعة فی اربعة ايام * (قوله) ففی کم عملاً ای ففی کم جزء من اجزاء الیوم

تملاً تلك الانایب الاربعة الحوض — (قوله) فبالاربعة المتناسبة * ای

فانه تعلمه بالاربعة المتناسبة بان لاريب الى آخره * (قوله) لاريب ان الاربع الى آخره بيان لمعلومية الطرفين واحداً الوسطين ومجولية احداً الوسطين الآخر مثلي الحوض الذي تملأه الانبوبة الاولى * (قوله) ونصف سدسه عطف على مثلي الحوض اي تملأ تلك الاربع في يوم واحد حوضين كل واحد منهما مماثل لذلك الحوض الذي تملأه الانبوبة الاولى ونصف سدس ذلك الحوض * واما الحوض الاول فلان الانبوبة الاولى تملأه * واما الحوض الثاني ونصف سدسه فلان الثانية تملأ نصف ذلك الحوض والثالثة ثلثه والرابعة ربه *

﴿ وانت ﴾ تعلم ان مخرج نصفه وثلثه وربه حوض واحد ونصف سدسه فالمجموع في يوم واحد تملأ مثلي ذلك الحوض ونصف سدسه * (قوله) فالمجهول احد الوسطين اي اذا ثبت ان عندنا معلومات ثلاثة (أحدها) اليوم الواحد وهو الطرف الاول والثاني مثلاً الحوض ونصف سدسه وهو الوسط الاول والثالث الحوض الواحد وهو الطرف الثاني فالمجهول إنما هو الوسط الثاني وهو اجزاء اليوم الواحد * —

﴿ قوله ﴾ فالنسب الى آخره يعني ان احد الوسطين اذا كان مجهولاً فالضابطة حيث ان يضرب احد الطرفين في الطرف الآخر ويقسم حاصل الضرب على الوسط المعلوم فخرج القسمة هو الوسط المجهول المطلوب * ولما كان الطرفان هاهنا واحداً يكون مسطحهما ايضاً واحداً وهو اقل من المقسوم عليه وهو الوسط المعلوم اعني مثلي الحوض ونصف سدسه - والمقسوم اذا كان اقل من المقسوم عليه فالضابطة ان ينسب المقسوم الى المقسوم عليه فحاصل النسبة هو خارج القسمة * فهذا امر المصنف رحمه الله تعالى بان ينسب الواحد

وهو مسطح الطرفين الى اثنين ونصف سدس فلما نسبناه اليه وجدناه
 خمسين وخمسي خمس بعد التجنيس بان ضربنا الواحد في مخرج السدس اعني
 ستة حصل ستة * ثم ضربناها في مخرج النصف اعني اثنين حصل اثنا عشر
 نصف سدس هذا التجنيس الواحد * واما تجنيس اثنين ونصف سدس فبانا
 ضربنا الاثنين في مخرج السدس وهو ستة حصل اثنا عشر سدساً * ثم ضربناه
 في مخرج النصف وهو اثنان حصل اربعة وعشرون نصف سدس * ثم زدنا
 نصف السدس عليه حصل خمسة وعشرون نصف سدس * ولا ريب في ان
 اثني عشر نصف سدس الذي هو تجنيس الواحد اذا نسب الى خمسة وعشرين
 نصف سدس الاى هو تجنيس الاثنين ونصف سدس يكون خمسين
 وخمسي خمس وهو المطلوب لانه علم ان الحوض الواحد يكون مملواً بتلك
 الانابيب الاربعة في اليوم الواحد المقسوم على خمسة وعشرين جزءاً في خمسين
 وخمسي خمس منه اى في اثني عشر جزءاً من خمسة وعشرين جزءاً يوم واحد
 وفيه علمت من هذا البيان ان المنسوب هو اثنا عشر نصف سدس الذي
 هو مجنس الواحد بالكسر المذكور اعني نصف سدس والمنسوب اليه هو خمسة
 وعشرون نصف سدس هو مجنس اثنين ونصف سدس *

(توله) وبوجه آخر عطف على قوله وخمسين وخمسي خمس اى نسب
 الواحد الى اثنين ونصف سدس بوجه آخر غير ما ذكر اولاً وهو ان الانابيب
 الاربعة تملأ حوضاً كبيراً وهو خمسة وعشرون جزءاً من الاجزاء التي
 بها الحوض الاول اثنا عشر جزءاً بان فرضنا الحوض الاول اثني عشر
 ذراعاً فيكون الحوض الكبير خمسة وعشرون ذراعاً فيمتلئ الحوض الاول
 في اثني عشر جزءاً من خمسة وعشرين جزءاً من اليوم الواحد الذي قسم

على خمسة وعشرين جزءاً* وحاصل هذه النسبة ان الواحد انا عشر جزءاً من
اثنين ونصف سدس بعد التجنيس* وانت تعلم ان الفرق بين النسبتين في
البيان والماء واحد*

﴿ قوله ﴾ فلا ريب ان الاربعة اى النبوة الاربعة تملأ في يوم واحد ثمن
حوض والثلاثة الباقية على حاملها لان اخراج البالوعة اتمنا اعتبر في حق
الاربعة لسهولة الفهم وان كان ممكناً في حق كل واحد منها فاعلم مما ذكر ان
البالوعة لا توتر الا في الاربعة دون غيرها و الانبوبة الاربعة تملأ الحوض
في اربعة ايام في كل يوم ربهه و البالوعة تفرغ في ثمانية ايام فيكون مخرجا
لنصف ذلك الربع وهو الثمن* (قوله) فالاربعة تملأ فيه اربعي في يوم واحد مثل
ذلك الحوض الى آخره لان الانبوبة الاولى تملأ الحوض كله في يوم واحد
بلا مشاركة اخرى* والثانية تملأ فيه نصفه و الثالثة ثلثه و الاربعة منه لانها
كانت تملأ ربهه لكن بمقتضى اخراج البالوعة يبقى الثمن و يخرج الثمن
فالحوض الواحد والنصف والثالث و الثمن انما هي مثل ذلك الحوض و ثلاثة
وعشرين جزءاً من اربعة وعشرين جزءاً من ذلك الحوض*

﴿ قوله ﴾ فانسب مسطح الطرفين عملاً بضابطة المتناسبة فان المجهول احد
الوسطين والطرفان واحد الوسطين معلومتان لان الطرف الاول اليوم
الواحد والطرف الثاني الحوض الواحد و احد الوسطين هو الحوض الواحد
و ثلاثة عشر جزءاً من اربعة وعشرين جزءاً* (قوله) باربعة وعشرين لان
كل واحد من الطرفين واحد فاذا ضربنا واحداً وهو اليوم في واحد
وهو الحوض المنقسم على اربعة وعشرين جزءاً يحصل اربعة وعشرون جزءاً*
(قوله) من سبعة واربعين جزءاً هي مجنس الحوض الواحد و ثلاثة وعشرين

جزاً من اربعة وعشرين جزءاً من ذلك الحوض الواحد*

(واعلم) ان الحوض الواحد منقسم على اربعة وعشرين ربع سدس وهي مع ثلاثة وعشرين ربع سدس سبعة واربعون ربع سدس * فعلم الوسط المجهول وهو اربعة وعشرون جزءاً من سبعة واربعين جزءاً من اليوم الواحد فيتمتلى الحوض الاول في اربعة وعشرين جزءاً من سبعة واربعين جزءاً من اليوم الواحد * (قوله) وعلى الوجه الآخر ای انسب على الوجه الاخير * (قوله) والباقي وهو ان الحوض الاول يتمتلى في اربعة وعشرين جزءاً من سبعة واربعين جزءاً من يوم واحد ظاهر غير منفتح الى البيان *

(ف ۳۷) (الحیض) نقل است که مامون الرشید دختر وزیر خود را نکاح کردان دختر (بوران) نام داشت در شب زفاف چون دست باو دراز کرد بوران را بسبب حیاد در زمان غیر معتاد حیض طاری شد بوران گفت (ای امر الله فلا تبسم جلوه) مامون کنانه او معلوم نکرد باز بوران گفت یا امیر المؤمنین (فار التور) مامون گفت (سأوی الی جبل یعصمی من الماء) بوران در جواب گفت (لا عاصم الیوم من امر الله) مامون دست از او باز داشت پس از اینجا معلوم می شود که گاهی جریان حیض از کثرت حیام می شود *

(ف ۳۷)
بیرین

(ف ۳۸) (الختان) و افضل المحدثین المتأخرین شیخ عبدالحق دهلوی قدس سره در شرح (صراط مستقیم) فرموده و احتجاج کرده اند بر وجوب ختان بانکه حق سبحانه و تعالی امر فرموده باتباع ملت ابراهیم علیه السلام و تحقیق و نابت شده در صحیحین از حدیث ابی هریره رضی الله عنه که پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم فرموده ختان کرد ابراهیم علیه السلام در هشتاد سالگی بقدم و بانچه روایت کرد ابو داود که گفت پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم مردی را که

(ف ۳۸)
الختان

اسلام آورد بپند از خود موی کفر را و ختان کن * و با آنکه قلفه نگاه
 می دارد نجاست را و منع می کند صحت صلوة را پس واجب بود از اله آن *
 (و امام فخر رازی رحمه الله تعالی) در حکمت شرعی ختان نکته گفته است که
 حشفه چون مستور بود بقله نرم بود و قوی بود لذت از وی نزد مباشرت
 و چون قطع کرده شود پوست قلفه درشت شود و لذت بسبب قطع ضعیف
 گردد * و بالجمله احساس و لمس بسطح مستوراتم و اکمل بود از سطح
 مکشوف * چنانچه از حال لسان و شفتین بجز به می گردد و لایق بشریعت
 ما که وسط و معتدل است میان جاسین افراط و تفریط تقابل و تمایل لذت
 است نه قطع آن مطلقاً و نه افراط در آن و ختان موجب اعتدال است
 انتهی * ولیکن مؤلف این کتاب بخدمت اولوالالباب عرض میدارد که
 ختان موجب امساک و دفع سرعت انزال است علی قدر الطبیعة ازان که غیر
 مختون را بسبب کمال لذت احساس جلدین یعنی قلفه و سطح باطن فرج
 سرعت انزال می باشد از نو مسلمی که بامن ابواب بی تکلفی مفتوح داشت
 استفسار حالتین کردم گفت که چون مختون نبودم اگر چه لذت بیشتر بود
 اما سریع الانزال بودم و وزن از من ناخوش الحال انزال بدیر است و وزن از من
 خوش - پس در شریعت ما اگر چه نعمت کمال لذت مفقود است اما واجب
 العطیات بسبب ختان نعم البدل کرامت فرموده *

﴿ ختم خواجگان ﴾ علیهم الرحمة والفران در حصول مطالب دینی و دنیوی
 و وصول برکات صوری و معنوی و جمعیت اخلا و مخدولی اعدا اثر عظیم دارد

و طریق ختم مسطور درین نظم مذکور است *

زختم خواجگان گویم حکایت * که دارم از مشایخ این روایت

﴿ ختم خواجگان علیهم الرحمة والفران ﴾

چو آید بنده را مشکلی پیش * که دفعش را نیابد مرد دل ریش
 کند ختم و مراد خویش جوید * و در ختمش سخن با کس نگوید
 بهریت که خواندمستجاب است * سوالش را ز لطف حق جواب است
 شب جمعه بخواند یاد و شنبه * بود شبهای دیگر نا موجه
 طهارت ساز اول ای برادر * بدن را از جنب سازد مطهر
 ز اول چون شود تویق یارش * بخواند فاتحه تا هفت بارش
 درود آنکه فرستد بر پیمبر * ز بعد فاتحه صد بار دیگر
 چو خواندی این درود ای مرددشمار * الم نشرح بخوان هفتاد و نه بار
 هزار و یک بود رخصت پس انگاه * به بسم الله خواندن قل هو الله
 باخر با رای مرد نکو کار * بخوانی فاتحه تا هفت این بار
 چو اول بارم صد بار دیگر * درود از جان فرستی بر پیمبر
 (و خراشدگان) ختم کم از هفت کس نباشند و اگر زیاده باشند طاق باشند لیکن
 صوفی و پرهیزگار باشند * و بعد از ختم ده بار این دعا بخواند بسم الله الرحمن
 الرحیم یا مفتح الابواب یا مسبب الاسباب یا مقلب القلوب و الابصار
 و یا دلیل المتعیرین و یا غیاث المستغیثین تو کلت علیک یارب و افوض امری
 الیک لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم - (و در فاتحه) آیه الکرسی بخواند
 و نذر شیرینی و یا چیزی که باشد برابر حصه کرده بگیرند *

﴿ و اسامی ﴾ حضرات خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم این است *
 حضرت خواجه (سلمان) فارس - و حضرت خواجه (قاسم) بن محمد بن
 ابی بکر صدیق - و حضرت خواجه (بازید) بسطامی - و حضرت خواجه
 (ابو الحسن) خرقانی - و حضرت خواجه (ابو علی) فارمدی - و حضرت

خواجه (یوسف) همدانی -- و حضرت خواجه (عبد الخالق) عجدوانی --
 و حضرت خواجه (عارف) ریوگری -- و حضرت خواجه (محمود) الخیر
 فنوی -- و حضرت خواجه (علی) رامیتی -- و حضرت خواجه (بابا محمد)
 سہاسی -- و حضرت خواجه (سید امیر کلال) -- و حضرت خواجه
 (بہا و الدین) نقشبند -- قدس اللہ تعالیٰ ارواحہم * و ختم معظم مکرم میان
 صلوة عصر و مغرب نیز جائز است و بعد صلوة عشاء مستحسن داشته اند *

﴿ ف ۳۹ ﴾

﴿ الخطبة ﴾
 ﴿ فائدة نافعة ﴾

﴿ الخطبة ﴾ فرمود رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اگر پیغام نکاح کند
 بسوی شما شخصی کہ راضی باشید شما با آن شخص اگر نکنید شما این کار را
 پیدا شود فتنہ در زمین و حادث گردد فساد بہن و ہزار *
 ﴿ قدوة علماء دھر ﴾ یگانہ فضلاء عصر * صاحب کرامات ظاہرہ --
 واقف اسرار باہرہ -- جامع المعقول و المنقول -- حاوی الفروع و الاصول --
 الذی اخضرت ریاض الریاضات و الریاضی بذانہ * و صارت اشجار
 العلوم الغریبہ مشرقة بزلال حیاض صفاتہ * سید شمس الدین مد اللہ ظللال
 جلالہ و افاض علی العالمین امطار فضلہ و کمالہ -- رسالہ نوشته اند مسمی
 (بنایات الہیہ) در بیان شمع از احوال و خرق عادات جد امجد خود
 قبلہ اولیاء عصر -- کعبہ اتقیاء دھر -- سید عنایت اللہ خجندی نقشبندی
 و نیز بارہ از شمائل کمالات والد بزرگوار نامدار خود یگانہ حضرت
 صمدیت -- مقرب بساط احدیت -- سید شاہ منیب اللہ قدس اللہ
 تعالیٰ اسرارہا و نور مرقدہما * و مزار مقدس این دو قطب فلک ولایت
 در ولایت برادر سواد بالا پور زیارت گاہ خواص و عوام است دران
 رسالہ در بیان احوال والد ماجد خود قدس سرہ چنین نوشته اند *

که حضرت ما برای تزویج این فقیر بنحانه سیدی که از جمله مشایخ
 نجسته بنیاد (۱) بود پیغام خطبه فرستادند آن شخص قبول نمود و چون
 شرایط امور شرعی و احترام از اشیاء منیه که خواص و عوام این زمانه
 در مقدمه تزویج ارتکاب باین چیزها دارند در میان آوردند انکار کرده و از تقرر
 برگشت حضرت مافرمودند ما مسلمانیم بدون متابعت شرایط شرعیه
 قبول نکنیم اگر بکافری خواهی داد در امور بدعیه و منیه با تو موافق خواهد
 شد * چنانچه بعد چند روز مردی نو مسلم خود را سیادت و نجابت معزوف
 کرده با دختر آن شخص خطبه نمود و بعد از عقد نکاح ظاهر گشت که
 این کس جدید الاسلام است بر سوائی تمام نکاح را فسخ کرد و دختر دیگر
 آورد آتش بسوخت و بر دو سوی را بکسی نکاح کرده داد آخر کار آن غنی
 بر آمد * و همین منوال بنحانه سیدی که در سب و حسب درین عالم نظیر
 خود نمیدانست پیغام خطبت فرستادند چون در اجابت توقف کرد نایا
 همین حدیث شریف نوشته فرستادند قبول نکرد بعد چند روز دختر آن
 او عاصی کیره گرفتار شدند و رسوای عام و خاص گشتند که تفصیل آن بر زبان
 توان نوشت انتهى *

﴿ الخلافة ثلاثون سنة ﴾ و صاحب کتاب (جوامع الکلم) می نویسد که خلافت
 رسول الله علیه السلام بر دو نوع است * خلافت کبری و خلافت صغری
 (خلافت کبری) خلافت باطن است و آن مخصوص بامیر المؤمنین علی
 کرم الله وجهه گردیده و (خلافت صغری) خلافت ظاهر است و آن میان

﴿ ف ۹۰ ﴾
 الخلافة ثلاثون سنة

(۱) یعنی بلده او رنگ آباد من مضافات حیدرآباد دکن صانها الله
 عن جمیع الشرور والفتن - محمد شریف الدین المصحح عنی عنه

امت مختلف فيه گشته اهل سنت و جماعت حق آنرا بطرف امیر المؤمنین ابی بکر صدیق ثابت میکنند* و شیعه بسوی امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه می کشند اتمی* و این خلافت کبری بواسطه حضرت امیر کبیر پیران ولایت رسیده باقیامت جاری است - و خلافت ظاهر بسی سال باصحاب کبار منقضی شد*

﴿ و تفصیل چهار پیر و چهارده خانواده این است ﴾ که حضرت امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه را چهار خلیفه بودند دو صابی و دو غیر صابی - (صلبی) حضرت امام حسن و حضرت امام حسین رضی الله تعالی عنهما - و (غیر صابی) حسن بصری و خواجه کبیر بن زیاد و ایشان چهار پیر اند بعد از چهار اصحاب کبیر رضی الله تعالی عنهم اجمعین - و حسن بصری رضی الله تعالی عنه ذو خلیفه گرفت یکی حبیب عجمی و دوم عبدالواحد بن زید - و از حبیب عجمی نه خانواده شدند حبیبان (۱) - طیفوریان (۲) - کرخیان (۳) - سقطیان (۴) - جنیدیان (۵) - کازرویان (۶) - طوسیان (۷) - سهروردیان (۸) - فردوسیان (۹) - و از عبدالواحد بن زید پنج خانواده شدند - زیدیان (۱) - عیاضیان (۲) - ادهمیان (۳) - هیریان (۴) - چشتیان (۵) - پس از چهار پیر و کس صاحب خانواده شدند یکی حبیب عجمی و دوم عبدالواحد بن زید رحمة الله علیهما*

﴿ و واقف ﴾ اسرار مقرب بارگاه پروردگار شیخ فریدالدین عطار قدس سره و انور مرقد در (تذکره الاولیا) میفرماید* که آن پرورده نبوت - و آن خوکرده قوت - و آن کعبه عمل و علم - و آن خلاصه ورع و حلم - آن سبق برده بصاحب صلاهی - صدر سنت حسن بصری رحمة الله علیه مناقب

او بسیار است * و مجاهده اونی شمار * صاحب علم و معامله بود دائم خوف و حزن حق داشت - مادروی مولاة ام المؤمنین ام سامة رضی الله تعالی عنها بود چون مادرش بکاری مشغول شدی حسن در گریه آمدی ام سلمه پستان مبارک در دهانش نهادی تا از و بمکیدی از شفقت و مرحمت شیر در پستان ام سلمه پدید آمد و او میخورد *

﴿ نقل ﴾ است که حسن طفل بود یک روز از کوزه مبارک رسول خدا صلی الله علیه و سلم آب خورد * پیغمبر فرمود که این آب که خورد * عرض کردند حسن * فرمود چند آنکه اب خورده است علم من در وسرایت کند انتمی (۱) م از بن جهت آنحضرت علیه السلام حسن بصری را پسر نبرد خواند * و همچنین خواجه کلیل بن زیاد رحمة الله علیه بجانب حضرت علیه السلام مدتی پسر برد و نعمت پسر خواندگی یافت *

﴿ و تویل ﴾ خانواده این است که پسران عبدالرحمن بن عوف دو برادر بودند عالم و متقی راصلح الناس مرید خواجه حبیب عجمی شدند خلوت و عزالت گزیدند خود را (حبیبیان نام کردند که خانواده اول است و نسبت آبا و اجداد از خود دور نمودند و همچنین دیگر اصحاب خانواده انساب خودها از خود ساقط کردند *

نده عشق شدی ترك نسب کن جامی

که درین راه فلان ابن فلان چیزی نیسب

(و خانواده دوم طیفوریان) است که می پیوندند بسطان العارفین خواجه بایزید بسطامی علیه الرحمة و طیفور نام شهر است و خواجه علیه الرحمة خلیفه عجمی بود صد و پنجاه سال عمر داشت و (سوم خانواده کرخیان) است

(۱) این نقل خلاف تصریح کتب اسماء الرجال هست که ولادت حسن بصری در آخر زمانه خلافت حضرت عمر رضی الله عنه است - الحسن النہای المصحح که

که می پیوندند حضرت معروف کرخی علیه الرحمه که خلیفه خواجه داود طائی است و ایشان نیز بنحو خواجه حبیب عجمی میرسند و کرخ محله است از بغداد و (چهارم خانواده سقپیان) است می پیوندند بنحو خواجه سقپی که خلیفه معروف کرخی است - (پنجم خانواده جنیدیان) است می پیوندند بنحو خواجه جنید بغدادی رحمه الله علیه * و ایشان دو تن بودند اول شیخ عثمان دقاق - دوم نضر الدین منصور * و هر دو شاگرد امام ابوحنیفه کوفی اند در علم و تقوی بی نظیر بودند بعد از هفت افراسیاب و هفتاد سال مجاهده و ریاضت کشیده مرید خواجه جنید بغدادی شدند (ششم خانواده گازرونیان) است از سلطان اسحاق امیر گازرونی نعمت و یمت یافتند و جناب سلطان رحمه الله علیه ترك پادشاهی کرده مرید خواجه عبدالله خفیف شد و گازرون نام شهر است (هفتم خانواده طوسیان) است که بشیخ علاء الدین طوسی می پیوندند (هشتم خانواده فردوسیان) است که بنحو خواجه جنید بغدادی می پیوندند شیخ نجم الدین کبری را شیخ ضیاء الدین جنیدی خلافت دادند و فرمودند که شمار از اکابر مشایخ فردوس ساختم - (نهم خانواده سهروردیان) است که نیز بنحو خواجه جنید بغدادی می پیوندند بواسطه شیخ شهاب الدین سهروردی و ضیاء الدین ابوالنجیب سهروردی * و شیخ مشاد دینوری که خلیفه خواجه جنید بغدادی بود *

﴿ و تفصیل ﴾ پنج خانواده عبدالواحد بن زید این است که (اول خانواده زیدیان) است * خواجه عبدالواحد بن زید دو خلیفه داشت * یکی خواجه عبدالرزاق که خود را زیدی گویند - (دوم خانواده

عیاضیان) است خواجه فضیل بن عیاض زیدی دو خلیفه داشت شیخ عبدالله
 و سلطان ابراهیم ادم بلخی * خواجه عبدالله خود را عیاضی گویند (سوم
 خانواده همیان) است که سلطان ابراهیم ادم بلخی می پویند * باین طریق
 که سلطان ابراهیم ادم دو خلیفه داشت خواجه حمید الدین و خواجه حذیفه
 المرعشی - خواجه حمید الدین خود را ادهمی گویند (چهارم خانواده همیریان)
 است * خواجه هییره البصری دو خلیفه داشت شیخ یازید و شیخ ممشاد علو
 دینوری شیخ یازید خود را هیری گویند - (پنجم خانواده چشتیان) است
 بخواجه ابواسحاق چشتی می پویند * و خواجه ابواسحاق چشتی مرید
 شیخ ممشاد علو دینوری است و چشت نام ولایت است رحمة الله علیهم اجمعین
 ﴿ الف ۱۴ ﴾ و افضل المحدثین المتأخرین شیخ عبدالحق دهلوی قدس سره در
 ترجمه (مشکاة) میفرماید جلال مستق از دجل است و دجل بمعنی خلط و مکر
 و خداع و تلبیس آمد دجل الحق بالباطل * گویند و قتی که کسی حق را باطل
 خلط کند و باو تمس به نماید و معنی کذب نیز آمده و وجه این معانی در دجال ظاهر
 است و معانی دیگر از وجه تسمیه بدجال تواند بود * نیز در قاموس مذکور
 است در شرح آنرا ذکر کرده ایم * و مسیح اسم مشترك است میان وی
 و عیسی علیه السلام و اکثر آن است که اسم وی را مقید بدجال دارند
 و در عیسی علیه السلام مطلق میگذارند - و عیسی علیه السلام را مسیح از آن
 گویند که چون آنگه و ارض را مسح و لمس کردی به شدی و از جهت آنکه
 از شکم مادر مسح بر آمدنی آیش و چرک که اطفال را نزد ایشان باشد *
 و بمضی گویند مسیح بمعنی صدیق است یا از جهت آنکه کف پای وی هموار
 بود یا آنکه بسیار مساحت می کرد زمین را و این وجه مشترك است میان وی

﴿ الف ۱۴ ﴾

و دجل

و دجال * و دجال را مسیح از آن گویند که يك چشم وی مسح و هموار باشد
و مسح الوجه کسی را گویند که يك طرف روی وی بود و چشم او بر او
نباشد یا از آن جهت که مسح کرده شده و مالیده شده از وی خیر و خوبی *
چنانچه مسح کرده شده از عیسی علیه السلام شرویدی پس وی مسیح الضلالة
است و عیسی علیه السلام مسیح الهدایه *

﴿ الدرجه ﴾ و صاحب کفایه منصوري گوید بدانکه هر چیزی که آن
را در بدن تأثیری از کیفیات باشد چون وارد بدن شود و او از حرارت غریزی
متاثر گردد اگر در بدن تأثیری زیاده از کیفیات که بدن را حاصل باشد
نکنند آن چیز را معتدل گویند و اگر در او بکیفیتی زیاده تأثیر کند اگر آن
تأثیر محسوس نه شود آن کیفیت در درجه اولی باشد و اگر محسوس شود اما
مضر نباشد در درجه ثانیه باشد - و اگر مضرت رساند لکن مهلك نباشد
آن کیفیت در درجه ثالثه بود - و اگر ضرر مهلك رسد در درجه رابعه
باشد چنانچه ادویه سمیه *

﴿ الدعاء ﴾ و خلیفه رابع سیدالکونین وصی رسول الثقلین موصل الطالب الی
المطالب علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه باعتبار تأثیرات کواکب اوقات
اجابت دعا را چنین تعیین فرموده اند که اگر دعا برای آخرت باشد
و اموری که تعلق بدان دارد باید که قمر در قوس بود یا در حوت و ناظر
زهره باشد - و اگر برای دنیا و طلب مال بود باید که قمر در ثور یا در میزان
باشد ناظر مشتری * و اگر بطلب جاه بود قمر در اسد باشد و آفتاب در حمل
و یا قمر و آفتاب در اسد * و اگر مشتری در سرطان یا قوس یا حوت بود و قمر
در ثور و یا در میزان متصل مشتری فی الحال دعا مستجاب شود - و بجهت

﴿ ف ۴۴ ﴾

مذہب

اعمال سلطانی و وزارت باید کہ قمر در سرطان و مشتری در ثور و یا مشتری در سرطان و قمر در ثور بود بشرط انکہ ناظر باشد بیکدیگر و ان اردت ان النظر ما هو فانظر فی نظرات الکواکب *

﴿ الدهر ﴾ و نسبة الثابت الی الثابت سرمد و کون الزمان بکله موجود فی الدهر و السرمد من غیر ماضی و حال و استقبال مستبعد عند المبتدئین فتوضیحه یکنی ما قاله جلال العلماء المدققین الدوانی رحمة الله علیه فی شرح رباعياته هكذا رباعيته فی تحقیق علم الله تعالی و کلامه و الاشارة الی حل الاشکالات الی تراعی فی قدمهما *

در علم حق و کلامش ای اهل مجال * بگر نیک نظر کنی نیابی اشکال

انجاست همه ماضی و مستقبل و حال

آنجا که همه هستی است عدم را چه مجال

در علم الهی و کلام آنحضرت باری سالکان مسالک نظری و شهودی را اشتباه شده تقریر شبه در علم آندہ چون علم او قدیم است و متعلق بحوادث پس لازم آید کہ علم آنحضرت متغیر شود در وقتی قیام زید مثلاً عالم بقیام او است و چون قعود مبدل شود اگر علم بقیام مانده باشد علم الهی جهل شود اگر متغیر شود و منتاب بعلم قعود گردد تبدیل در علم الله تعالی لازم آید تعالی عن ذلک علواً کبیراً— و ایضاً الله تعالی درازل عالم بود بحوادث آتیہ— اگر علم برین وجه بود کہ ایشان موجود اند خلاف واقع باشد و اگر برین وجه بود کہ موجود خواهند شد بعد از انکہ حادث موجود شد— اگر علم بر همان وجه ماند جهل باشد— و اگر علم ان مرتفع شد و علم بانکہ موجود است حاصل شد زوال علم اول و حدوث علم ثانی لازم آید و هر دو در حق

الله تعالى محال است و بنا بر این بعضی از حشویه قابل شده اند بانکه علم الله
 تعالى بمحوادث و در وقت حصول آنهاست لا غیر تعالى عن ذلك * .
 و متکلمان تفصی ازین شبه برین وجه کرده اند که علم الهی قدیم است و تعلق
 علم حادث و تبدل در تعلقات آن واقع می شود نه در نفس علم — و این
 سخنی است واهی چه علم نامتعلق نشود بشیء آن شیء معلوم نشود پس لازم
 آید که الله تعالى در ازل عالم بمحوادث نبوده باشد و حینذرا جمع بسخن حشویه
 شود بلکه وجه تفصی آن است که همچنانکه ذات الهی زمانی نیست بلکه محیط
 و عالی است بر زمان علم آن حضرت نیز زمانی نیست بلکه محیط است بجمع
 از منتهی دفته و واحده و هر جز مفروض از اجزای زمان و حوادث و واقعه در آن
 بهمان وجه که واقع است مشاهده او است مثلاً زمان نوح علیه السلام برین
 وجه که ماضی است نسبت بایست انبیاء متاخره از او و مستقبل است بایست
 آدم و دیگر انبیاء متقدم بر او و حال است نسبت باحوادث مقارنه باآدم همچون
 سایر از منتهی و حوادث برین وجه متبدل و متغیر نمی شود چه هرگز بمث نوح
 علیه السلام مثلاً ازین صفات خالی نیست پس ماضی و استقبال نظر بدیگر
 امور است نه نظر باحضرت حق ﴿ و سر این معنی ﴾ آنکه چون ذات حق
 بلکه امور متقدمه بر زمان مطلقاً محیط زمان نیست بلکه محیط است بر زمان
 پس ماضی و استقبال نسبت بایشان نباشد بلکه نسبت بازمانیات باشد
 و ماضی و مستقبل و حال که نظر بزمانیات واقع است همه نظر بعلم ایشان در
 حضور متساوی الاقدام باشد چه ماضی و استقبال از ثبوت عدم حاصل
 میشود زیرا که منشأ ماضی و استقبال زمان است و زمان فرغ حرکت
 و حرکت ناشی از قوت و قوت متلزم عدم بالقوة — و عدم را در ساحت وجود

حقیقی بلکه در حریم آنکه مجردات اند راه نیست و مثال این معنی بوجهی
 آن است که شخص انسانی مثلا خطی که اجزای آن مختلف اللون باشد
 بیکبار ملاحظه نماید و بر جمیع الوان بیک دفعه مطلع شود دو همان خط را
 بتدریج بر حیوانی ضیق الحدقه که احاطه آن نتوان کرد گذراند چنانچه آن
 حیوان هر لحظه از آن یکی مشاهده نماید و هر دم علم او بر آن الوان
 متبدل شود بندارد که یکی منهدم شد و یکی موجود شد و این معنی بنا بر
 غیوبت احاد آن الوان از مشاهده او است و تعاقب در حضور عنده و همانا در
 آنچه از اساطین حکماء سابق منقول است که نسبة الثابت الی الثابت هو
 السر مد و نسبة الثابت الی المتغیر هو الدهر و نسبة المتغیر الی المتغیر هو
 الرزق ذکی دقایق دان رانیهی است برین معنی که اگر غشاوه امتراء
 و سبل جدال را از پیش چشم اهل بصیرت بردارد و عصای تقلید مصطلحات
 رسمی از دست بگذارد و روی توجه بوادی مقدس درک حقیقت اشیا آرد
 تا هادی توفیق چراغ بر راه آورد معلوم گردد که از ازل تا ابد بیک دفعه مجال
 علم الهی و هیچ شان از خط شهود او غائب نمی تواند شد چه ماضی و استقبال
 نظر قاصر عالم امکان است که بشوب عدم مزوج است آنجا که محض
 هستی و کمال است غبار عدم راهیچ وجه راه تفرق بان ساحت مقدس
 نیست ماضی و استقبال نحو اهد بود و همین معنی را بعضی از اعیان فقر و حکمت
 در رباعی بیان کرده ایمنا و تبرکا در این مقام ایراد کرده می شود و ان نیست *
 در علم خدا ماضی و مستقبل و حال * انکس داند که او نداند احوال
 اینها همه محبوس زمان می گوید * از قید افتاده در ضیق مقال
 (ذوالقرنین) در بیان سد سکندر نوشته اند که با امر سکندر ذوالقرنین

ن
ب
ن
ن

میان دو کوه تا آب حفر کرده از اجبار تا زمین برابر ساخته و قطمهای آهن و سرب و مس بر مثال خشت بر یکدیگر گذاشته از منافذ کوره های آتش دمیدند تا یکباره آب گشت و با کوه همواره گردید جدار بطول صد و پنجاه و عرض پنجاه و ارتفاع دوهزار و هشتصد از فراسخ وارش و میل علی اختلاف ما قیل *

﴿ ف ٤٦ ﴾

الذهم

﴿ الذهب ﴾ طرفه رباعی معاً بمقتضای وقت و حال یاد آمد *

قطر آن دایره که کل محیط * جذر تصحیف ضد نسبه بود

هم قرین مصحف کز دم * نام آن دان که بنده را نبود

ازین معاً لفظ زر بری آید بدین طریق که ضد نسبه (نقدم) است و تصحیف نقد (نقد) است و اعداد نقد بحساب جمل چهار صد و هشتاد و چهار است و جذر آنست و دو باشد و هر دایره که محیط آن بست و دو گز باشد قطر آن دایره هفت گز می باشد - و در ابجد حرف (ز) برای هفت موضوع است * پس جزء اول لفظ حاصل شد و از کز دم عقرب خواسته اند - و در علم نجوم علامت عقرب (ز) است معجمه و مصحف از حرف (ر) مهمله * پس از هر دو جزء لفظ زر مستفاد شد و حاصل این است که بنده زر ندارد *

﴿ ف ٤٧ ﴾

الذهم

﴿ الرأس ﴾ و توضیح به بالفارسیه مع الفوائد الکثیره هكذا آفتاب را مداری باشد که بمیان برجهای بگذرد آن را منطقه البروج خوانند و ماه را مداری دیگر باشد که با مدار آفتاب در دو نقطه مقابل تقاطع کند آن دو نقطه را جوزهرین و عقدتین خوانند * پس یک نیمه از مدار ماه در جانب شمال بود از مدار آفتاب و یک نیمه در جانب جنوب و آن عقده را که چون ماه از او بگذرد و شمالی شود رأس خوانند * و آن عقده را که چون ماه از او بگذرد

و جنوبی شود ذنب خوانند و مقدار دوری ماه از مدار آفتاب عرض ماه خوانند و غایتش پنج درجه باشد چنانچه از معدل النهار منطقة البروج بست و سه و نیم درجه غایت دوری دارد و همچنین دیگر کواکب را دوری از سطح مدار آفتاب عرض از گویند و از سر حمل بر توالی بروج را طول ماه خوانند و باید دانست که رأس و ذنب را با کواکب جز مقارنت نبود و رأس دوری در هزده سال تمام میگردد و هر برجی يك و نیم سال تمام و در هر منزل هفت ماه و بست و يك روز میماند و سیر او از مشرق سوی مغرب باشد بخلاف همه سیاره *

وقال ارسطو في المدخل المنظوم في علم النجوم *

رأس باهر ستاره کاید * اثر فعل او بیفزاید
و رذنب با ستاره شد تفران * سعد و نحس را کند نقصان

﴿ الر باعی ﴾

دوشینه ترا خواب دیدم بالله * لب برب تو نهاده بودم بالله
بیدار شدم تراند یدم بالله * لا حول ولا قوة الا بالله

﴿ الر عاف ﴾ حکیم ارزانی در قرابادین قادری نوشته که رعاف که در تپها و به بحر ان افتد تا ممکن بود حبس نکنند و چون ضعف طاری شود باید بست و بستن هر دو بازو و ران و خصیتین و گرفتن سر بینی محکم حبس میکنند و کذا اگر رعاف از سوراخ چپ باشد زیر رستان چپ * و اگر راست بود زیر رستان راست که دو یا شاخ حجامت دهند و نمکنند بی آنکه کلك زنند یعنی خون گیرند تا جذب بلا تنقیه حاصل آید و عملیکه دو بیان انسان مر قوم است از حجرات است فانظر هناك انتهى *

﴿ ف ۴۸ ﴾

الر باعی

﴿ ف ۴۹ ﴾

الر عاف

و دوائی که در منع رعاف تجربه آمده اینست که (که چری مسور) خوب بنزد
 و قدری ازان بر آرد و اندکی روغن اندازند و از شیرۀ لیمون ترش خوب تر
 نمایند و دوسه لقمه صاحب رعاف را خوردن دهند بعدیک گهری رعاف بندی
 شود * و اکثر اوقات همین که نواله در گلو فرورفت رعاف منقطع می شود
 و در آمیختن شیرۀ لیمون ترش مبالغه نمایند *

﴿الرمل﴾ * (روایت) کرده اند که قبل از تشریف فرمودن جناب

﴿ف ٥٠﴾
 ﴿الرمل﴾

رسالت مآب علیه الصلوات والسلام بمدينه منوره چون اهل مدينه راى
 حجج مي آمدند اهل مکه حقارت آنها مي کردند و زردی رنگ و لاغری آنها را
 مي شناختند و اشارت مي کردند که اينها اهل مدينه اند که بگري و باد سموم
 مدينه نجافت و زردی گونه باينها عارض و طاریست چون جناب
 مقدس نبوی علیه الصلوات والسلام مدينه را قدم ميمنت لزوم خود در شك
 روضه رضوان ساختند * و ايزد تقدس و تعالی مدينه منوره را بين تقديم
 مبارك آن صدر نشين مسند رسالت خوش هوا ساخت و بخوش هوای
 و آثار و انا عيم ممتاز و مفتخر فرمود و سکنه آنجا فربه و توانا و خوش
 رنگ و صحيح البدن و معتدل المزاج شدند - و جناب اقدس آنحضرت عليه
 السلام با اهل مدينه بیکه معظمه مجتهد گذارند حج تشریف آورد و بطواف
 بيت الله مشغول شد اضطباع نمود و رمل کرد و بدیگران هم امر فرمود تا کفار
 بدانند که بين ذات فيض آيات آنحضرت عليه السلام اوسبجاهه عزشانه
 مدينه را خوش هوا ساخت و اهل آنجا را از ديگران بفرهي و صحت بدن
 نواخت *

﴿الرمل﴾

﴿الرويا﴾ صادق المؤرخين محمد بن خاوندشاه رحمه الله تكفل بتحقيق ﴿ف ٥١﴾

الرؤیا و اقسامها فی روضه الصفا فی بیان رؤیا عبدالمطلب و تعبیرها بقدم نبی
 آخر الزمان علیه الصلوات و السلام من الله الملك المنان حیث قال
 (برای ارباب) بقره و انتباه مخفی نماید که خواب عبارت است از باز ایستادن
 حواس ظاهره از مشاهده محسوسات بواسطه میل فرمودن روح حیوانی
 باطن * و اگر نفس درین حال ملاحظه صورتی نماید آن را نیز خواب گویند
 (و خواب) بمعنی ثانی منقسم میشود بدو قسم راست و دروغ * (خواب راست)
 آنست که چون نفس بشری از شوغل زحمتی فراغت یابد بنا برین مناسبتی
 ملاً اعلی و منتسبان عالم بالا متصل شود با اتصال روحانی * و بر بعضی از صورت
 که در میانی عالیه منطبق است مطلع گردد * چون این قضیه نزد فرقه
 از صوفیه و جمیع حکما مقرر گشته که مجموع صور حوادث عالم کون و فساد
 در نفوس فلکی مرتسم است چنانچه در خیال صور اشیا ارتسام یابد و چون
 نفس باطنه قوی باشد و قوت متخیله ضعیف در آنچه از جوهر شریفه عالیه
 در عالم بر نفس فائز شده باشد تصرفی نتواند کرد و آن را بصورتی دیگر ممثل
 نتواند کرد و انید بلکه همچنان بخيال سپارد و ناچار بعد از بیداری نقشی را که
 از نفس او پذیرد در خیال خویش موجود یابد بی تغییر * و این خوابی باشد
 راست غیر محتاج بتعبیر * و اگر متخیله نیز قوی باشد در صورتی که از نفس
 فلکی بر نفس بشری انعکاس یافته باشد تصرفها کند و لباسهای مناسب در آنها
 پوشانیده بخيال سپارد * و این خوابی باشد راست اما محتاج بتعبیر * و ازین
 مفدمات لازم آمد که خواب راست هم منقسم میشود بدو قسم همچنانکه
 مطلق خواب منقسم است بدو قسم —

﴿ و برای ﴾ ارباب دانش پوشیده نیست که رؤیای صادقه مخصوص

متمقدار قلاده شریعت و ملل نمی باشد چون قوت متخیله قوی باشد و نفس ضعیف متخیله همیشه نفس را بنا بر عادت قدیم در خواب محرکات خویش از تشبیه و تمثیل و تالیف و تفصیل منقول گردانیده از مطالعه عالم مشغولش مانع آید *

خوی بد در طبیعتی که نشست * نرود جز بوقت مرگ از دست چه کار متخیله آنست که پیوسته اشیاء را با هم تشبیه کند و اشیای منفصله را بایکدیگر ملثم سازد * و گاه باشد که اجزای ملثم را از هم جدا گرداند *
(مصرع) زهی تصور باطل زهی خیال خال *

و گاه باشد که خلطی از اخلاط اربعه بر بدن مستولی گردد و متخیله در مقام مناسب آن خلط صورتها بنفس نماید مثلاً چون خون در بدن استیلا یابد نفس ناطقه بدستیاری متخیله چیزهای سرخ در خواب مشاهده نماید — و علی هذا القیاس و این هم از اقسام خواب دروغ است — و از جمله مناسبات کاذبه یکی اینست که متخیله در بیداری ادراک صورتی کرده باشد و آن صورت در عالم خواب در حس مشترك انطباق یافته مشاهده و ملاحظ گردد و از خوای این سه طور بوضوح پیوست که رویای کاذبه بر سه وجه می باشد انتهى *

﴿ الف ۵۲ ﴾

﴿ الز مخشری ﴾

﴿ الز مخشری ﴾ هو ابو القاسم العلامة محمود بن عمر الز مخشری الملقب بحمار الله و ز مخشری قرینه من خوارزم توفی لیلة عرفة - (وقیل) فی الحادی عشر من شوال سنة ثمان و ثلاثین و خمس مائة فی جرجان بعد عوده من الحج و ولد یوم الاربعاء فی سبعة و عشرين من رجب سنة سبع و ستین و اربع مائة *

﴿ الزنجار ﴾ معرب الزنگار وهو عملی یصنع من النحاس والنوسادر
 واخلل و ماء الليمون وله طرق اذ کرها بالفارسیة لموم النفع - پیار در براده
 مس یک دام - آب لیمون گگل چهار دام - نوسادر سفید یک دام - باید که
 براده مس در ظرف مسی که قلمی نداشته باشد انداخته آب لیمون بر آن ریزد
 و نوسادر مذکور را سه حصه نماید هر روز یک حصه انداخته باشد بعد
 فلوس را بچوب از لاک چسپانیده مضبوط ساخته تا سه روز حل نماید من بعد
 تا سه روز نگاه دارد بعد باز حل نموده بر (بوج پتر) گذاشته خشک ساخته
 نگاه دارد و هر گاه در کار باشد از آب لیمون حل نموده بکار برد (۱) *
 ﴿ طریق دیگر ﴾ براده مس یک آتار - آب لیمون پنج آتار - نوسادر
 کانی یا آتار آب لیمون در ظرف مسی که قلمی نداشته باشد انداخته تا سه
 ماه در خانه زبر زمین دفن کند بعد بر آورده بر بوره خرما یا بوج پتر در
 سانه خشک کند و اگر محلول و محرانشده باشد تا یک ماه دیگر بدارد *
 ﴿ طریق ﴾ آخر براده مس یک آتار - نوسادر باو آتار سر که دو آتار تا چهل
 روز در زمین نمناک دفن کند *
 ﴿ طریق زنگار ﴾ لطیف و بغایت سبز - پیار در براده مس یک آتار - سر که
 ده آتار در ظرف مسی نوانداخته سرش محکم گیرد و در تنور گرم بید بعد
 یک شب و روز بر آرد *

(۱) بیکی از احباب که شکایت حنق معش میگردانین او زان وزنی
 عرض کردم و طریق آن مفصل ظاهر نمودم بعد چند روز اتفاق ملاقات
 افتاد دعا کرد و گفت الحال بطفیل شما بخشک و ترمی گذرانم و احتیاج بکسی
 نمی برم ۱۲ من المؤلف رحمه الله تعالی

﴿السحر﴾ ما هو المجرّب لرد السحر عن المسحور ودفنه عنه اکتب لکم

﴿ف (۵۴)﴾

السحر

ایها الخلان بالفارسیة للنفع العام واجزت العمل لمن اراد الدفع فاعمل یا طالب المراد واستعن بالله المتعال فانه تعالی هو الراد وعمل مذکور این است که بعد نماز عشا اول فاتحه بنام حضرت شاه شرف یحیی منیری قدس سره خواند من بعد درود صد بار و سوره فاتحه با تسمیه هفت بار و آیه الکرسی یکبار و قل هو الله سه بار و قل اعوذ برب الفلق و قل اعوذ برب الناس سه سه بار و قل یا ایها الکافر و نه بار همین ترتیب خوانده بر خود یاد دیگری که مسحور باشد بدمد و وقت دمیدن هر چهار طرف مشت بسته بینفشاند و در هر بار بگوید برگرد برگرد بحق شاه شرف یحیی منیری برگرد بدمد لا یلایف هفت بار بخواند و بر جمیع بدن مسحور بدمد مسحور بخواند باشد یاد دیگری از شاء الله تعالی سحر دفع شه دو اگر احتیاط کند به مذاق فراع این عمل سوره یس هفت بار بخواند و بدمد تا احتمال عود دفع شود

عمل مخرب لدفع السحر

﴿ ولدفع السحر ﴾ مجرب ان یقرأ لیلا ونهاراً - (بسم الله یلی ثمان الرحمن

﴿ف (۵۵)﴾

الرحمان الرحیم حیثان) بعد الصلوة علی النبی علیه الصلوة والسلام وقبلها * ﴿ السمال ﴾ دوائی که برای دفع سرفه بنجر به آمده عرض میدارد تا خلق الله منتفع شود و این عاصی بر معاصی را بدعای خیر یاد آرد قر نفل - پوست لیله - دار چینی - مرچ سیاه هر یک بوزن نیم فلوس - کپیر سار بوزن دو فلوس - و اگر کپیر سار میسر نشود عوض آن هموزن آن کته سفید پارچه باید گرفت و هر یک را جلجده جلجده کوفته از پیر چه گذرانیده و وزن نموده باید آمیخت و در شیره اتر چها ببول که جو شانده بر آورده باشند خمیر باید ساخت و مقدار مرچ سیاه حب باید بست و حبوب را در سایه خشک نموده یک

﴿ف (۵۶)﴾

السعال

دو حبر را در دهن نگاه باید داشت و عرق آن را فرو باید برد همچنین صبح و شام و وقت خواب بعمل باید آورد. و اگر طفل شیرخوار را در شیر مادر او حبر را سائیده بکار برند بفضل ایزدی سرفه دفع شود *

﴿ الف ۵۷ ﴾ ﴿ السفر ﴾ و لله در من قال *

هـ. کس که سفر کند بسندیده شود

چون سر مه چشم هر دیده شود

از آب لطیف تر نباشد چیزی

یک جا که مقام کرد گنبدیده شود

﴿ شمار ﴾ بکسر (الاول) و (الثانی) و تشدید الیم المفتوح والالف بعده ثم

الراء المهملة اسم رجل رومی بنی الخورثی علی ظهر الکوفه للنمان بن امری

القیس فقامت القاه من اعلاه فخر میتا و انما فعل ذلك لثلاثی بنی مثله لغيره فغضب

العرب بذلك مثل لمن یجزی الاحسان بالاساءة *

﴿ سواد الوجه ﴾ یعنی سیاهی رو چنانچه در خبر است از سر و ر کائنات

منقر موجودات صلی الله علیه و آله وسلم (الفقر سواد الوجه فی الدارین)

و مراد ازین فقر فقر اضطراری است پس درین صورت این حدیث شریف

در مذمت فقر مذکور است و اما نزدیک عارفان در مدح فقر و بیان حقیقت

فقر است چه مراد از وجه حقیقت است و وجه مناسبت آنکه بحوظ اول

عرفان از هر شیء حقیقت او است چه این طایفه علیه استدلال ازه و اثر بر اثر

کننده از اثر بر مؤثر و لهذا خلیفه اول حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی

عنه فرموده (مل رأیت شیئاً الا رأیت الله قبله) قال السید السند الشریف

الشریف قدس سره فی اصطلاحاته سواد الوجه فی الدارین هو الفناء فی الله

﴿ الف ۵۷ ﴾

﴿ السفر ﴾

﴿ الف ۵۸ ﴾

﴿ شمار ﴾

﴿ الف ۵۹ ﴾

﴿ سواد الوجه ﴾

بالكلية بحيث لا وجود له اصلا ظاهر او باطنا في الدنيا والآخرة وهو الفناء
الحقيقي والرجوع الى المدم الاصيل * ولهذا قالوا اذا تم الفقر فهو الله اتهم *
(پس سواد الوجه) في الدارين مرتبه ايست از مراتب عليه قرب و وصول
ولهذا بزرگي در مدح حضرت امير المؤمنين علي كرم الله وجهه مي فرمايد *

قنبرش را چون سواد الوجه في الدارين هست

نور مي گيرد مدام از روي قنبر آفتاب

لافتي الا على در سينه خود کرده نقش

ورنه از هر چه مي بينم فتاد آفتاب

چون شود صوفي صفت صافي ز غير مهربان

خرقه از رق کنند از چرخ در بر آفتاب

در قيامت چون رساند شربت كوثر مخلق

جام گردد بر كنار حوض كوثر آفتاب

گر مثالي از رخس خوام كه سازم آشكار

در خيال من شود هر دم مصور آفتاب

كي زمغرب باز گردیدی برای طاعتش

گر نشد اورا بجان منقاد و چاكر آفتاب

نور مي بخشد بخاص و عام عالم بي دريغ

شد مگر از خلك در گاهش فخر آفتاب

باي تا سر غرق نور معرفت مي بينمش

گويا زائده پامرش ز ما در آفتاب

﴿ سيويه ﴾ امام النحاة ومقدم اجتهاد في النحو و كان تلميذا بي الخطاب

سید

وہو کنیۃ الاخفش الاکبر * وصاحب منتخب التواریخ می طراز دکہ بتاریخ
ثمانین ومائة ابو بشر عمر بن عثمان ملقب به سیبویه استاد نحویان در ساوہ و بقول
بعضی در بصرہ و بقولی در بیضا و فات یافت و در انجام تولد شدہ بود و در تاریخ
فوت او دیگر اقوال است عمرش بچہل سال رسیدہ بود و سیبویه لفظی است
فارسی معنی بمر بنی راحۃ السیب است *

(ف ۶۱)

الامام الشافعی رحمه الله تعالى

الشافعی * هو الامام الثاني في الاجتهاد بعد سراج الامة الامام الهمام
الاعظم ابی حنیفہ رضی اللہ عنہما * وقد وة السالکین زبدة العارفين شیخ
فرید الدین عطار قدس سرہ و انور مرقدہ در (تذکرۃ الاولیا) بقلم آورده کہ
فضائل و شمائل و مناقب و مجاہدات او از حد وصف بیرون است * سیزده
سال در حرم شریف درس میگفت و میگفت سلونی عما ششتم * و در یازده
سالگی جواب فتوی میداد * امد حنبلی رحمہ اللہ تعالی امام جهان بود و سیصد
ہزار حدیث شریف حفظ داشت با آن ہمہ بزرگی بشاگردی وی درآمد
و غاشیہ داری میکرد * و سفیان نوری رحمہ اللہ مینرمودا اگر عقل شافعی را
وزن کنند با عقل ہمہ خلق عقل او راجح آید * و شافعی با چنین مرتبہ و منقبت
شاگرد محمد بن حسن است کہ او شاگرد امام ابو حنیفہ است * اگر خواهی
بکعلم مرد بدانی در شاگردانشی نگر انتہی * وقبة الشافعی رحمہ اللہ
تعالی قبة عظيمة البناء واسعة الفضاء وفي رأس ميل القبة سفينة صغيرة من
حديد و انشد بعض الشعراء ايلمازار القبة ورأى ذلك المبل والسفينة في رأسه *

قبة مولای قد علاها * انظرم مقدارها السکینہ
لو لم یکن تحتها بحار * ما کان من فوقها السفینہ

(ف ۶۲)

الشمس * وضابطہ آخری فی تلك المعرفة بالمباراة الفارسیة - اگر خواهی

که بدانی که شمس در کدام برج و در کدام درجه آن برج است نخست روز
 تحویل شمس باول حمل یاد دار در تمامی سال بعد هر روزی که تقویم شمس
 خواهی از آن روز تا روز تحویل آفتاب روزها بشمار باین طریق که ماه محرم را
 سی روز شمار - و ماه صفر را بست و نه و ربیع الاول را سی روز و ربیع الثانی را
 بست و نه و جمادی الاول را سی و جمادی الآخر را بست و نه و رجب را سی
 و شعبان را بست و نه و رمضان را سی - و شوال را بست و نه و ذی قعدة
 را سی و ذی حجه را بست و نه - و تمام روزها از اول حمل بگیر و جمع نموده
 قسمت هر برج بده بدین ترتیب *

لاولاب لاو لا لاشش مه است

لل کطو کطال شهر کوته است

آنجا که منتهی شود در آن برج و درجه شمس بود مثلاً اگر خواهی که در
 تاریخ یازدهم ذی حجه سنه یک هزار و هفتاد و یک هجری برج آفتاب و درجه
 او بدانی * پس بدانکه بتاریخ هزدهم شهر رجب سنه مذکور تحویل آفتاب
 بحساب هند در برج حمل شد و ماه رجب سی روز مقرر است کما علمت آنجا *
 پس دوازده روز از و باقی ماند * و شعبان بست و نه روز مقرر است * و رمضان
 سی روز * و شوال بست و نه * و ذی قعدة سی * و چون تاریخ یازدهم ذی حجه
 ماخوذ است پس جمله روزهای یکصد و چهل و یک شد بده آن روزها را
 بطریق لاو لا اب الی آخره قسمت کن یعنی حمل را سی و یک بده * و نور را سی
 و یک * و جوزا را سی و دو * و سرطان را سی و یک و باقی که شانزده ماند قسمت
 با سدر سید معلوم کن که بتاریخ یازدهم شهر ذی حجه سنه مذکور آفتاب در برج
 اسد در درجه شانزدهم است و از اردت توضیح لاو لا اب الی آخره فاطلب

في محله ولك في معرفته موضع الشمس ايسر طرق في الفيء فيمليك الفيء الى الفيء *

﴿ واعلم يا طالب الصادق اكتب هذا النقش (١) في ساعة الشمس لسعة الرزق وازدياد العزة والوقار ودفع نظر الجن والبلاء فانه مجرب هكذا *

﴿ هذا آية من آيات الله في كتابه هذا النقش (٢) *

صفرى سه الف كشيدمه مدى برسر * ميمى كج و كور و زردباني بد و در باچار الف و هه و واوى معكوس * اين است بزرگ نام خداى اكبر

وقال قائل آخر *

صفرى و مندى باسه خط * مدمى كه باشد كور و كج

يك زردبان باچار خط * پس هه و واوسر نگون

وهذا المنقوش مروى عن امير المؤمنين علي بن ابي طالب كرم الله وجهه * وقالوا ان هذا شكل سورة الفاتحة التى سبع آيات ورأيت مقام الصفر صفرأ هكذا في بعض الكتب *

﴿ باب الشين مع النون ﴾

﴿ الشنجرف ﴾ معرب الشنگرف عملى من الزبيق والكبريت ولفسه و تصفيته طرق شتى اذ كر بعضها بالفارسية لعموم النفع *

﴿ بايد كه شنكرف ﴾ خشك را سحق بليغ نموده من بعد تقدرى آب بسايد

چون خوب مسحوق گردد در پياله مسى انداخته با آب بسيار مزوج ساخته

ظرف مذکور را بر آتش انكشت بگذارند تا در دوسه جوش آيد پس فرود

آورده آب را دور کنند و نه نشين را با آب بسيار آميخته جوش دهد تا ده

بار يا زياده چون دانند كه سرخى فقط مانده است يره صمغ عربى داخل ساخته

عمل از دياد المال والجاه

بکار برد *

﴿ طریق دیگر ﴾ شنگرف را بیک صلابه نموده در کاسه چینی اندازد و آب بسیار انداخته بشوراند و نگاهدارد و زرد آب دور کند همین دستور چند مرتبه عمل نماید چون زردی نماند قدری آب لیمون انداخته خشک کند بعد با آب صمغ عربی سرشته بکار برد *

﴿ طریق دیگر ﴾ شنگرف خام را در باد نجان یا قند پیاز که سرش برداشته باشند داخل نموده بآرد محکم ساخته در خاکستر گرم بپزند تا خوب پخته شود بعد بر آورده بطریق مشهور سحق بلیغ نموده زرد آب دور ساخته بشیره صمغ عربی سرشته بکار برند *

﴿ و طریق ﴾ اسهل قطعه شنگرف در پارچه بندد و درد یکی نیا و بز شب بمانی را در آب ساییده بیندازد و جوش دهد که زردی شنگرف هیچ نماند *

﴿ الصبح الصادق ﴾ فی مفتاح الصلوة و آن چهار گهری با و بالا می شود در ایام معتدله بهمین قیاس در ایام طویل و زیاد می شود و وقصیر کم می شود و نصف اخیر صبح تا آمدن آفتاب دو گهری باشد لیکن هر چند اسفار بود مستحب است پس تاخیر کند تا وقتیکه اگر فساد نماز ظاهر شود اعاده تواند کرد * - و از بحر رایق مستفاد میشود که صبح صادق انتشار سپهیه است * ظاهر امر ادراک باشد نه در جو * و الا آنچه تجربه معلوم میشود آنست که بعد از انتشار در جو تا طلوع آفتاب از سه گهری زیاد باشد و بعد گجر متعارف یک گهری با و بالا هست پس بناه علی الاختلاف نماز بعد از گجر متعارف در غایت استحباب باشد انتهى *

﴿ ف ۶۳ ﴾

الصبح الصادق

الصدق

﴿ ف ۶۴ ﴾

﴿ الصدق ﴾ و التحقیق الحقیق و التدقیق الایقی ما ذکره السید السندی

الشريف الشريف قدس سره في حواشيه على المطول بقوله * -- (قوله) وذكر بعضهم انه لا فرق بين النسبة في المركب الاخباري وغيره الا بانه الى آخره ان اراد انه لا فرق بينهما اصلا الا في التعبير فالفرق بوجود علم المخاطب بالنسبة التقييدية دون الاخبارية بطله قطعاً وان اراد انه لا فرق بينهما مختلفان به في الاحتمال وعدمه * وهذا مناسب لما مر من ان احتمال الصدق والكذب من خواص الخبر في المشهور ولا يجري في غيره وكاف في اثبات ما قصد به من شمول الاحتمال للمركبات التقييدية والخبرية فذلك الفرق باطل لا طائل تحته لان احتمال الصدق والكذب في الخبر انما هو بالنظر الى نفس مفهومه مجرداً عن اعتبار حال التكلم والمخاطب بل عن خصوصية الخبر ايضاً ليندرج في تعريفه الاخبار التي يتعين صدقها او كذبها نظر الى خصوصياتها كقولنا النقيضان لا يجتمعان ولا يرتفان والضدان يجتمعان * --

﴿ فان الاول ﴾ يجب صدقه ويستحيل كذبه في الواقع وعند العقل ايضاً اذا لاحظ مفهومه المخصوص (والثاني بالعكس لكسهما اذا جردا عن خصوصيتهما ولو حظ ماهية مفهومهما اعني ثبوت شئ لشيء او سلبه عنه احتمالاً الصدق والكذب على السوية * فاذا قيل ان المركبات التقييدية تحتلها كما مركب الخبري كان معناه على قياس الخبر ان النسبة التقييدية من حيث ماهيتها مجردة عن العوارض والخصوصيات تحتل الصدق والكذب * والظاهر ان كون تلك النسبة معلومة للمخاطب مما لا مدخل له في معنى ذلك الاحتمال فان الاخبار البديهية معلومة لكل واحد مع كونها محتملة لهما وكذلك كون معلومية تلك النسب مستفادة من نفس اللفظ بخلاف النسبة الخبرية فان معلوميتها انما استفاد من خارج اللفظ لا مجدي نفعاً فيما نحن بصدد

لان الاحكام الثابتة للماهيات من حيث ذواتها لا تختلف بتبدل احوالها
واختلاف عوارضها - فظهر بما ذكرنا ان قوله وظاهر ان النسبة المعلومة من
حيث هي معلومة لا تحمل الصدق والكذب مما لا يفي من الحق شيئا
لانه ان اراد به ان النسبة المعلومة من حيث هي معلومة لا تحملها عند العالم بها
فلم يكن المدعى ان النسبة من حيث ذاتها وماهيتها تختمها واين احدهما
من الآخر - وان اراد ان النسبة المعلومة للمخاطب لا تحمل الصدق
والكذب اصلا فهو فاسد لما مر بل الحق ان يقال ان النسبة الذهنية في المركبات
الخبرية تشعر من حيث هي هي بوقوع نسبة اخرى خارجة عنها فلذلك
احتملت عند العقل مطابقتها او لا مطابقتها * - (واما النسبة) في المركبات
التقييدية فلا شمار لها من حيث هي هي بوقوع نسبة اخرى خارجة عنها تطابقها
او لا تطابقها - بل ربما اشعرت بذلك من حيث ان فيها اشارة الى نسبة خبرية
بيان ذلك انك اذا قلت زيد فاضل فقد اعتبرت بينهما نسبة ذهنية على وجه تشعر
بذاتها بوقوع نسبة اخرى خارجة عنها وهي ان الفضل ثابت له في نفس الامر
لكن النسبة الذهنية لا تستلزم هذه الخارجية استلزاما عقليا فان كانت النسبة
الخارجية المشعر بها واقعة كانت الاولى صادقة والافكاذبة * - واذا لاحظ
العقل تلك النسبة الذهنية من حيث هي جوهر معها كلا الامر ين على السواء
وهو معنى الاحتمال * واما اذا قلت يازيد فاضل فقد اعتبرت بينهما نسبة
ذهنية على وجه لا تشعر من حيث هي بان الفضل ثابت له في الواقع بل من حيث
ان فيها اشارة الى معنى قولك زيد فاضل اذ المتبادر الى الافهام ان لا يوصف
شيء الا بما هو ثابت له فالنسبة الخبرية تشعر من حيث هي بما يوصف باعتبارها
بالمطابقة واللامطابقة اي الصدق والكذب فهي من حيث هي محتملة لهما * -

﴿ واما التقييدية ﴾ فإنها تشير الى نسبة خبرية والانشائية تستلزم نسبة خبرية فهما
بذلك الاعتبار يمتلآن الصدق والكذب * - واما بحسب مفهوميتهما فكلما
فصح ان الحق ما هو المشهور من كون الاحتمال من خواص الخبر انتهى *
﴿ قوله ﴾ ان اراد انه لا فرق بينهما اصلاً * اي ان ارادني الفرق مطلقاً الا بانه
الى آخره فيشذوكون المستثنى متصلاً *

﴿ قوله ﴾ وان اراد انه لا فرق بينهما يختلفان به اي ان ارادني الفرق الخاص اي
الفرق الذي به يختلفان في الاحتمال وعدمه * ولا يخفى عليك ان قوله الا بانه
الى آخره يكون حينئذ مستثنى منقطعاً والقصر اضافياً *

﴿ قوله ﴾ وهذا مناسب اي حال كون هذا المراد مناسباً بالمراد الى آخره لان
غرض ذلك البهض اثبات ما هو خلاف المشهور فليد ان يريد ان بينهما ليس
فرقاً به يختلفان في الصدق والكذب فان المشهور ان بينهما فرقاً به يختلفان فهما *
﴿ قوله ﴾ وذلك الفرق جزاء بشرط اعنى قوله وان اراد اي ان اراد انه لا فرق
بينهما يختلفان به في الاحتمال وعدمه فذلك الفرق بوجود علم المخاطب لا طائل
تحته فان المفيد اثبات الفرق الذي به يختلفان في الاحتمال وعدمه *

﴿ قوله ﴾ لان احتمال الصدق والكذب يعنى انه لا يلزم من الفرق الذي بينه
وهو وجوب علم المخاطب بالنسبة في المركب التقييدى دون الخبرى ان يكون
سهما فرق به يكون للمركب الخبرى احتمال الصدق والكذب دون التقييدى
لان الاحتمال وعدمه ليس الا بالنظر الى مفهوم الخبر ولا منخل لعلم المتكلم
والمخاطب فيه - وكذا حال المركب التقييدى بل عن خصوصية الخبرى بل
مجرداً عن خصوصية الخبر ايضا *

﴿ قوله ﴾ ليندرج في تعريفه اي تعريف الخبر *

﴿ قوله ﴾ فاذا قيل يعني لما ثبت انه لا دخل لعلم المتكلم او المخاطب في احتمال الخبر الصدق او الكذب بل الخبر محتملها بالنظر الى مفهومه مجردا عن حال المتكلم او المخاطب ﴿ قوله ﴾ والظاهر الى آخره يعني ان قلت ان بينهما فرقان النسبة التقييدية تكون معلومة للمخاطب والخبرية مجهولة ﴿ فاقول ﴾ والظاهر الى آخره ﴿ قوله ﴾ وكذلك كون معلومية تلك النسب الى آخره يعني ان قلت ان بينهما فرقان معلومية النسب التقييدية مستفادة من نفس اللفظ بخلاف النسبة الخبرية * ﴿ اقول ﴾ كذلك كون معلومية تلك النسب الى آخره *

﴿ قوله ﴾ فان الاخبار البدئية الى آخره يعني لو كان لعلم المخاطب مدخل في نفي ذلك الاحتمال لما كانت الاخبار البدئية محتملة لهما * ﴿ قوله ﴾ فيما نحن بصدده اى من اثبات الفرق بينهما به بخلافان في الاحتمال وعدمه *

﴿ قوله ﴾ لان الاحكام الثابتة اى كالاتمالات وعدمه فيما نحن فيه * ﴿ قوله ﴾ لا يحتمل الصدق والكذب اصلا اى لا من حيث انها معلومة عند العالم بها ولا من حيث ذاتها وما هياتها *

﴿ قوله ﴾ لما مر اى من ان الاخبار البدئية الى آخره * ﴿ قوله ﴾ فلذلك احتملت اى النسبة الذهنية *

﴿ قوله ﴾ مطابقتها او لا مطابقتها اى مطابقة النسبة الذهنية لنسبة اخرى خارجة فيكون للخبر احتمال الصدق والكذب بخلاف المركب التقييدي * ﴿ قوله ﴾ ربما اشعرت بذلك اى بوقوع نسبة اخرى خارجة عنها تطابقها او لا تطابقها *

﴿ قوله ﴾ من حيث ان فيها اشارة الى نسبة خبرية وهى تشعر بوقوع نسبة اخرى

خارجة عنها فالنسبة التقييده من هذه الحیثیه تحتل المطابقة واللامطابقة *

﴿ قوله ﴾ والانشائية تستلزم نسبة خبریه لانه لا ضرب مثلا يستلزم قولنا اطلب منك الضرب او انت مامور بالضرب - هذه الحواشی من تعلیقاتی علی تلك الحواشی الشریفه الشریفیه ولا ازيد علی هذا فی اظهار الصدق و بیانیه - ولله در الصائب رحمه الله تعالی * ﴿ شعر ﴾

اظهار صدق باعث آزار می شود * چون حرف حق بلند شود داری شود

﴿ الصلاة ﴾ در مرآت اسکندر ی تاریخ سلاطین گجرات در بیان احوال

سلطان ثانی مر قوم است که شخصی از مسلمانان دهقان بخدمت سلطان محمود

آمده عرض رسانده که من ابوالبنا تم و در انقضای کار خیر ایشان عاجز امشب

جمال با جمال محمدی صلی الله علیه وآله و سلم را در خواب دیدم فرمودند که

(سوالك) تنكه یعنی (بك لك و بست و بنجهازار) تنكه بتو دها دیدم از سلطان

محمود بگیر باین نشانه که او يك لك مرتبه هر روز درود بر ما می فرستد

سلطان گفت زری که تو می خواهی تو میدهم اما نشانی که گفتمی نه بیان

واقع است او گفت آنچه از زبان حبیب خدا شنیده ام میگویم اتفاقا شبی سلطان

هم مطابق این واقعه را در خواب دید فرمودند آنچه او گفته بیان واقع است

و این درود که يك مرتبه هر روز بر ما می فرستی ثواب دروديك لك مرتبه

نزد دو درود معظم اینست *

﴿ اللهم صل علی محمد بعدد انفس المخلوقات وصل علی محمد بعدد اشعار

الموجودات وصل علی محمد بعدد حروف اللوح و الدعوات وصل علی محمد

بعدد البدايات و النهايات من الموجودات و المعدومات الی ابد الابد من اول

ازمنته و اوسط عصره و آخر بقائه وصل علی محمد بعدد سكان الارضین

﴿ ف ۶۵ ﴾

﴿ الصلاة ﴾

والسموات وصل علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین) صباح آن سلطان آن مرد را
نخواند و با عزار تمام آنچه او طلبیده بود باور ساند و وظیفه بر آن مزید فرمود
انتهی *

﴿ ف ۶۶ ﴾

﴿ الطهر و الطهارة ﴾

﴿ الطهر و الطهارة ﴾ چنانچه در کتب فارسی واقع است که (بقول محمد بن
ابراهیم میدانی چون از گاه طلاق نوزده ماه و دهر روز کم از چهار ساعت بگذرد
تواند که شوهر دیگر بکند انتهی) اگر گوئی نوزده ماه و دهر روز چر ابر قول
او عدت آن زنی می شود - جواب اینست که عدت مطلقه سه حیض است پس
چون هر حیض راده روز گز فتم يك ماه می شود و هر طهر نزد او مقدر است
بشش ماه پس مجموع سه طهر هیزده ماه خواهد بود و این هیزده ماه بلك ماه
بابت حیض نوزده ماه می شود و زیادتى دهر روز ازین جهت است که احتمال دارد
که زوج در حالت حیض طلاق داده باشد * و مقرر است که چون در حیض
طلاق واقع شود آن حیض از عدت محسوب نباشد - پس از برای احتیاط
دهر روز افزوده گرفته شد - اگر گوئی کم از چهار ساعت چر باشد - جواب
اینست که کم شدن سه ساعت نسبت بسه اطهار است زیرا که هر طهر
بر مذهب ما مقدر به شش ماه کم از يك ساعت است لان العادة تقصیر ان طهر
غیر الحامل عن طهر الحامل و اقل مدة الحمل ستة اشهر فانقص عن هذا شیء
وهو الساعة و کم شدن ساعت چهارم از برای آن است که او زملیه طلاق گفتن
است و عدت شمرده می شود از عقب زمانه طلاق نه از زمانه طلاق فافهم
و احفظ فانه نفمك هناك *

﴿ الطهر المتخلل ﴾

﴿ ف ۶۷ ﴾

﴿ الطهر المتخلل بین الدمین فی المدة حیض و نفاس ﴾ هذه المسئلة واقعة
فی اکثر کتب الفقه و شرح الوقایة فی هذا المقام معرکه آراء الطلباء بل

منال اقدم الفضلاء وقد وقع او آن تكرر بعض الاجاب طول المباحثة في
تحقيقه فنقلت عن الاستاذ رحمه الله ما سمع به خاطري فاستحسنه وحرره
بعبارة هكذا ان قوله (الطهر) مبتدأ موصوف و(المتخلل) صفة و(بين) ظرف
مضاف الى (الدمين) متعلق بالمتخلل و(في المدة) ظرف مستقر حال عن الدمين
والمعنى ان الطهر المتخلل بين الدمين حال كونها واقعين في مدة الحيض حيض
وفي مدة النفاس نفاس على رواية محمد عن اخيصة رحمه الله تعالى بل على رواية محمد
عن ابي يوسف كما هو التحقيق فبمسئلة المتون على ما قررنا لا تصدق الا على صورة
وجد فيها دمان في المدة واما اذا خرج احد الدمين عن المدة فلا تصدق فالمسئلة
الواقعة في الوقاية مثلاما رواه محمد عن ابي حنيفة رحمه الله تعالى لا غير بل مارواه
ابو يوسف رحمه الله تعالى كما مر في قول صاحب الوقاية وقول شارحها وهو
قوله واعلم ان الطهر الذي يكون اقل من خمسة عشر اذا تخلل بين الدمين الى آخر
الاختلافات عموم وخصوص مطلق اعني قول صاحب الوقاية اخص وقول
شارحها اعم لانه كل ما صدق عليه تخلل الطهر بين الدمين في المدة صدق عليه
تخلل الطهر بين الدمين ولا عكس فالطهر الذي يكون اقل من خمسة عشر اذا
تخلل بين الدمين فان كان يوما او يومين او ثلاثة ايام او اربعة او خمسة او ستة
او سبعة او ثمانية فهو داخل تحت مسئلة الوقاية واما اذا كان ذلك الطهر تسعة
او عشرة او احدى عشر او اثنا عشر او ثلاثة عشر او اربعة عشر فلا فالشارح انما ذكر
ما سوى مسئلة الوقاية لان جميع الاختلافات مندرجة تحت مسئلة
الوقاية بان تكون مشتملة على رواية محمد رحمه الله تعالى وغيرها على ما وهم حتى
يقع الخبط والصوبة في تطبيق مسئلة الوقاية على جميع الروايات
واندر اجها فيها *

﴿ قال ﴾ الشارح واعلم ان الطهر الذي يكون اقل من خمسة عشر اذا تخلل بين
الدمين فان كان اقل من ثلاثة ايام لا يفصل بينهما بل هو كالدم المتوالي اجماعاً انتهى
(المراد بدم الفصل) ان لا يجعل الطهر طهراً بل يجعل كايام ترى فيها الدم كما اشار
اليه بقوله بل هو كالدم المتوالي وانما لا يفصل الطهر الاقل من ثلاثة لان دون
الثلاث من الدم لا حكم له فكذا الطهر * (صورته) امرأة رأت يوماً ما يوماً
او يومين طهر او يوماً ما فهذا الطهر مع الدمين حيض بالاتفاق (فان قيل) لا يعلم
من كون ذلك الطهر دماً متولياً انه حيض (قلنا) لا شك ان الدم اذا صلح للحيض
يكون حيضاً واذا لم يصلح فهو استخاضته والدم الصالح للحيض ما يكون
اكثر من يومين واقل من احد عشر يوماً فاذا جعل في ذلك الطهر في هذه الصورة
دماً صار الدم ثلاثة ايام على تقدير كون الطهر يوماً واربعه ايام على تقدير كونه
يومين وذلك الدم يصلح ان يكون حيضاً فاعتبر كذلك *

﴿ قال ﴾ الشارح وان كان اي الطهر ثلاثة ايام او اكثر وهو ما بين ثلاثة وخمس
عشر فمداً بي يوسف رحمه الله تعالى وهو قول ابي حنيفة رحمه الله لا يفصل اي
الطهر بين الدمين بل هو كالدم المتوالي لان ما دون خمسة عشر طهر فاسد فيكون
كالدم * (صورته) رأت يومين دماً وثلاثة طهر او يوماً ما ورأت يومين دماً
واربعه عشر طهر او يوماً ما لا يفصل الطهر عند ابي يوسف رحمه الله تعالى وهو
قول آخر لابي حنيفة رحمه الله تعالى فاياها الحيض على الاول ستة وعلى الثاني عشرة
وانما قال آخر لان القول السابق الذي عليه الاجماع قال به ايضاً ابو حنيفة
رحمه الله تعالى فهذا القول بالنسبة اليه قول آخر وانما قلنا وان كان اكثر من
عشرة بالوصل مع انه كان متفهماً من قوله السابق او اكثر توضيحاً للمراد
ودفعاً لتوهم ان المراد فعماً بالاكتر الا ول اكثر من ثلاثة ايام فقط *

﴿ قال ﴾ الشارح فيجوز بداية الحيض وختمه بالطهر عطف على قوله لا يفصل *
 ﴿ قال ﴾ الشارح على هذا القول فقط اى على قول ابى يوسف رحمه الله تعالى
 دون الاقوال الخمسة الباقية * (صورتها) امرأة عادت في اول كل شهر خمسة
 فرأت قبل ايامها يوماً ما تم طهرت خمستها ثم رأت يوماً ما فمده خمستها
 حيض اذا جاوز العشرة اما اذا لم يتجاوز فيكون الجميع حيضاً والاوضح في
 التصوير ان تقال معتادة بمشرة حيضاً وعشرين طهر ارات تسعة عشر
 طهر اثم يوماً ما ثم عشرة طهر اثم يوماً ما فالعشرة بين الدمين حيض فينشذ
 بداية الحيض بالطهر وختمه ايضاً به ظاهر فطهر منه ان تصور البداية والختم
 معا بالطهر لا يمكن الا يقين لها عابدة معروفة *

﴿ قال ﴾ الشارح قد ذكر ان الفتوى على هذا تيسير اعلى المتقى والمستفتى لان
 في مذهب محمد وغيره تفاصيل يخرج الفنى والمستفتى في ضبطها والتيسير هو
 اللاتق في الشريعة لقوله عليه الصلوة والسلام يسروا ولا تمسروا (فان قلت) اذا
 كان الفتوى على قول ابى يوسف رحمه الله تعالى للتيسير ومع ذلك قد اجتمع
 عليه الشيخان فكيف ذكر في المتون رواية محمد وشارح الوقاية ذكرها في
 مختصر الوقاية ايضاً (قلت) كونها رواية محمد وهم لان الطهر المتخلل بين الدمين
 مطلقاً نجال كون الطهر في مدة الحيض حيض على رواية ابى يوسف
 رحمه الله تعالى سواء كان الدمان في مدة الحيض اولا (نعم) يجب تقييد الطهر
 بالناسخ *

﴿ قال ﴾ الشارح وفي رواية محمد عنه اى عن ابى حنيفة رحمه الله تعالى لا يفصل
 ان احاط الدم بطرفيه في عشرة او اقل * (صورتها) امرأة رأت يوماً ما
 وثمانية طهر او يوماً ما اورأت يوماً ما واثلاثة طهر او يوماً ما فالحيض على

الصورة الاولى عشرة ايام وعلى الثانية خمسة ايام *

(قال) الشارح في رواية ابن المبارك عنه اى عن ابى حنيفة رحمه الله تعالى
يشترط مع ذلك اى مع اشتراط احاطة الدم بطرفيه في عشرة اواقل كون
الدمين نصابا يعنى ثلاثة ايام وليسا اليها كمن رأت يوماد ما وسبعة طهر او يومين
دما و رأت يوما دما و اربعة طهر او يومين دما فالحيض على الصورة الاولى
عشرة ايام وعلى الثانية سبعة ايام *

(قال) الشارح وعند محمد رحمه الله تعالى يشترط مع هذا اى يشترط عنده مع
كون الدمين نصابا كون الطهر مساويا للدمين او اقل كمن رأت يوما دما و ثلاثة
طهرا و يومين دما و رأت يوما دما و يومين طهرا و يومين دما فالحيض على
الصورة الاولى ستة ايام وعلى الثانية خمسة ايام *

(قال) الشارح ثم اذا صار دما عنده * الضمير المستتر في قوله صار راجع الى
الطهر المتخلل المساوى للدمين او الاقل و الضمير المحرور في قوله عنده راجع الى
محمد رحمه الله تعالى *

(قال) الشارح فان وجد * شرط مع جزائه جزاء لقوله اذا صار *

(قال) الشارح في عشرة * متعلق بقوله وجد *

(قال) الشارح هو فيها * جملة وقعت صفة لقوله عشرة و ضمير هو راجع الى
الطهر و ضمير فيها عائد الى قوله عشرة *

(قال) الشارح طهر * مفعول مالم يسهم فاعله لقوله وجد * وقوله اخر صفة
لقوله طهر *

(قال) الشارح يغلب * جملة وقعت صفة ثانية لقوله طهر و الضمير المستتر في
يغلب راجع الى الطهر الآخر *

﴿ قال ﴾ الشارح الدمين * مفعول به لقوله يغلب *

﴿ قال ﴾ الشارح المحيطين * صفة لقوله الدمين *

﴿ قال ﴾ الشارح به راجع * الى الطهر الآخر *

﴿ قال ﴾ الشارح لكن * عاطفة *

﴿ قال ﴾ الشارح يصير مغلوباً * معطوف على قوله يغلب والضمير المستتر في قوله

يصير راجع الى الطهر الآخر *

﴿ قال ﴾ الشارح ان عد ذلك الدم الحكمي دماً * متعلق بقوله يصير مغلوباً والمراد

بقوله ذلك الدم الحكمي الطهر المذكور اى الطهر الاول *

﴿ قال ﴾ الشارح فانه يمد دماً * جزاء لقوله فان وجد * والضمير المنصوب راجع

الى الطهر الآخر وكذا الضمير المستتر في قوله يمد *

﴿ قال ﴾ الشارح حتى يجعل الطهر الآخر حيضاً ايضاً متعلق بقوله يمد *

﴿ قال ﴾ الشارح الا في قول ابي سهيل * يعنى انه لا يمد ذلك الطهر الآخر دماً

(صورته) امراة رأّت يومين دماً وثلاثة طهر او يوم مادماً وثلاثة طهر او يوم

دماً فاحيض عند محمد العشرة كلها عند ابي سهيل الستة الاول حيض *

﴿ قال ﴾ الشارح ولا فرق بين كون الطهر الآخر مقدماً على ذلك الطهر

او موخراً * يعنى يجوز في المثال ان يجعل الثلاثة الاول دماً حكماً * ويجعل الثانية

كذلك ويجوز العكس ايضاً * صورته امراة رأّت يوم مادماً وثلاثة طهر او يوم

دماً وثلاثة طهر او يومين دماً فيجعل الطهر الثاني حيضاً لكونه مساوياً للدمين

المحيطين به ثم يجعل الطهر الاول ايضاً حيضاً لكونه اقل من الدمين المحيطين

ويجعل الطهر الثاني دماً *

﴿ قال ﴾ الشارح وعند الحسن بن زياد الطهر الذي يكون ثلاثة او اكثر يفصل

مطلقا اي سواء كان ذلك الطهر مساويا للدمین المحیطین به او اقل منهما و
اکثر * فان رأی تو ما دما و ثلاثة طهر او یوما دما * اورأت یوما دما و اربعة طهر
و یوما دما * ففی هاتین الصورتین یفصل الطهر عنده * و از رأی تو ما دما و یوما
طهر او یوما دما * اورأت یوما دما و یومین طهر او یوما دما * فالحیض علی
الصورة الاولى عنده ثلاثة ايام و علی الثانية اربعة ايام *

﴿ ف ۶۸ ﴾

﴿ عاشورا ﴾

﴿ عاشورا ﴾ قدوة السالکین و زبدة المارفین مرشدی و مولای حضرت
شاه و جیه الحق و الملة و الدین الملوی الاحمد آبادی قدس سره و نور
مر قده در اوراد خود نوشته اند که هر که روز عاشورا غسل کند بعد از آنکه
جامه پوشیده باشد هفت بار آبی نو بگیرد و در سر مالذو این تسبیح بگوید *
(حسبی الله و کفی - سمع الله لمن دعا - لیس وراء الله متعبی - من اعتمصم
بجبل الله نجما) از درد سر ایمن باشد

﴿ دعای محفوظ ماندن از دزد سر ﴾

شبی بازی بیازی گفت در دشت * که تا کی کوه و صحرا می توان گشت
بیانا سوی شهر آریم پرواز * که باشه زادگان باشیم دمساز
گاهی باشیم ایس بزم شاهان * گهی هم صحبت زرین کلاهان
گاهی بردست شاهان رنشینیم * گهی با مهوشان خلوت گزینیم
بشباشیم کافوری گدازیم * بروزبان باشان نخچیر بازیم
جوابش داد شهباز نکورای * که نادان ادون بهمت سراپای
اگر صدسال باشی در پیابان * جفای برف بینی جور باران
کشی هر لحظه صد شویش و خواری * ز چنگال عقابان شکازی
ازان بهتر که رتخت زر لندود * دی باید بجهم دیگر می بود
خنک آنکس که آزادی گزیند * که هر جا خیزد و هر جا نشیند

﴿ باب العيين مع الشاء ﴾

﴿ عثمان ﴾ من العثم وهو العظم المكسور * وله معان اخر في القاموس والالاف والنون فيه مزيدتان هو علم الخليفة الثالث من خلفاء الراشدين رضى الله تعالى عنهم اجمعين * وهو عثمان بن عفان بن ابي العاص بن أمية بن عبد شمس بن عبد مناف * وامه رضى الله تعالى عنه اروى بنت كريز بن ربيعة * وقيل امها ام حكيم بيضاء بنت عبدالمطلب * وهو رضى الله تعالى عنه بويع له بالخلافة في اول يوم من سنة اربع وعشرين لان اهل الحل والعقد اشتوروا بعد دفن عمر رضى الله تعالى عنه ثلاثة ايام وانفقوا على مبياعته رضى الله تعالى عنه * وهو رضى الله تعالى عنه جامع القرآن كامل الحياء والايمان * وكتاب الله تعالى واحاديث رسول الله عليه الصلوة والسلام ناطقة بفضائله وحسن اخلاقه وفواضله ولم يزل اسمه في الجاهلية والاسلام عثمان ويكنى اباعمر ووابي عبد الله والاول اشهر ويدعى بذى النورين قيل لانه تزوج بابنتي رسول الله صلى الله عليه وسلم رقية وام كلثوم رضى الله تعالى عنهما كما روي انه عليه السلام زوجه رقية رضى الله تعالى عنها فماتت بعد ما خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم الى بدر فلما رجع من بدر زوجته ام كلثوم * وقيل لانه رضى الله تعالى عنه كان يحتم القرآن في الوتر * فالقرآن نور وقيام الليل نور * وتوفي رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو راض عنه وبشره بالجنة ودعاه بالخصوصية غير مرة فابرى وكثر ماله رضى الله تعالى عنه * وكانت له شفقة ورحمة برعيته * وقال المدائني قتل رضى الله تعالى عنه يوم الاربعاء بعد العصر ودفن يوم السبت قبل الظهر وقيل يوم الجمعة ثمان عشرة خلت من ذي الحجة سنة خمس وثلاثين * وكانت خلافته رضى الله تعالى عنه اثني عشر سنة الا اثني عشر يوما * وقتل رضى الله تعالى عنه وهو ابن ثمانين سنة *

﴿ ف ٦٩ ﴾

﴿ امير المؤمنين عثمان رضى الله عنه ﴾

قاله ابن اسحاق وقال غيره كانت خلافته احدى عشرة سنة و احد عشر شهرا
 واربعة عشر يوما * و قتل رضى الله تعالى عنه وعمره ثمان وثمانون سنة * وقيل غير
 ذلك والله اعلم * وسبب شهادته رضى الله تعالى عنه مذكور في السير و قتله رضى الله
 تعالى عنه قنبرة و سودان * وقيل ثلاثة رجال و ثبو اعليه فذبحوه و المصحف
 بين يديه و قيل سال الدم فوقع على آية كريمة (فسيكفيكم الله وهو السميع
 العليم) * و في (حيوة الحيوان) ضرب رضى الله عنه دينار بن عياض و سود بن
 حمران بسيفيهما فذبح الدم على قوله تعالى فسيكفيكم الله الآتة * و جالس
 عمر و بن الحمق على صدره و ضرب به حتى مات و وطى عمير بن صابى على بطنه
 فكسر له ضلعين من اضلاعه و الله اعلم *

﴿ ثم اعلم ﴾ ان الشيخ الاجل الحسن بن على الجهمي رحمه الله تعالى كتب
 في شرح القصيدة اللامية للشيخ ابن الفارض المصرى رحمه الله تعالى ان من
 ارخ وفاة شيخ كان في شفاعته انتهى * (يعنى) هر كه تاريخ گنفت بايات قرآنى
 يا نظم يا ثروفات بزرگى را باشد فرداى قيامت در شفاعت او و لهذا اكثر
 بزرگان بتاريخ وصال اجله مخادم اشتغال دارند *

﴿ باب العيين مع الراء ﴾

﴿ العرض اعم من العرضي ﴾ قال في الحواشي القديمة الابيض لذا اخذ
 لا بشرط شى فهو عرضي و اذا اخذ بشرط شى فهو الثوب الابيض مثلا و اذا
 اخذ بشرط لاشى فهو العرض المقابل للجوهر فكما ان طبيعة الذاتى جنس
 و مادة باعتبارين او فصل و صورة باعتبارين فطبيعة العرضى عرض و عرضى
 باعتبارين * و هذا تحقيق الفرق بين العرض و العرضى لا ما تخيل من ان الفرق
 بينهما بالذات فالمدرک بالبصر اولا و بالذات هو الابيض ثم من خارج يعلم

﴿ ف ٧٠ ﴾
 بصر العرضى اعم من العرضى

ان الابيض مقارن بوجود آخر هو ثوب او حجر او غيرهما حتى لو لم تكن تلك الملاحظة لم يعلم انه شئ ابيض بل جازان يكون ابيض بذاته كما ان الثوب ثوب بذاته وحينئذ كان بياضا وابيض فيكون ابيض ببياض هو عين ذاته اذ البياض هو الابيض باعتبار التحصل ولذلك لا يحمل على مجموع العروض والعارض * وذلك كما ان البدن اسم للجسم من حيث هو مادة للنفس ولذلك لا يحمل على مجموع النفس والبدن بخلاف الجسم فانه اسم له باى اعتبار اخذ فلذلك يحمل على المجموع اذا اخذ لا بشرط شئ وهذا وان كان مخالفا لظاهر اقويل المتأخرين حتى الشيخ في الشفاء فهو الحق ويلوح اليه كلام المعلم الثاني في المدخل الاوسط ويوافقه تعليم المعلم الاول بحسب ترجمتى حنين بن اسحاق فانه عبر عن اكثر المقولات بالمشتقات كالفاعل والمنفعل والمضاف وغيرها * واراد في التمثيل المشتقات وما في حكمها كالاب والابن وفي الدار وفي الوقت ونظائرهما ويشهد به الفطرة السليمة من ذوى فطنة قويمة انتهى *

﴿ وقال ﴾ الزاهد في حواشيه على الامور العامة من شرح المواضع وبهذا يظهر ان العرض اعم من العرضى والمشتقات وما في حكمها اعراض كما يلوح اليه ما نقل من المعلم الاول فافهم فانه مع وضوحه لا يخلو عن دقة انتهى *

﴿ وقال ﴾ زبدة العلماء اسوة الفضلاء هو لانا محمدا كبر المفتى في احمد آباد رحمة الله عليه في حواشيه على تلك الحواشي * (قوله) وبهذا ظهر اى بارادة الاتصاف الاعم الشامل للمواظاة والاشتقاق في مفهوم النعت يظهر عموم المرض وشموله للمرضى فان المشتقات عرضيات بلاريب * وبهذه الارادة صار المرض متناولا لها تناوله للمبادئ التى اعراض بلارية * ولو اقتصر على ارادة الاتصاف بواسطة ذولا يظهر ذلك *

﴿فان قيل﴾ قد شبهت مما سبقنا ان المشتقات على تحقيق المحقق باعتبار شرط
لا اعراض ومحمول بواسطة ذ وفعل الاقتصار ايضا يكون المرض متساو لا
للمرضيات (قلنا) الكلام في هذه المرتبة على زعم المحشي وهو غافل عنه
اذ نقول المقصود تناول المرض للمرضي من حيث انه عرضي وهو مقتصر على
ارادة الاعم وفي الاقتصار انما يظهر تناول لما صدق عليه المرض لا من حيث انه
عرضي فتدبر فانه دقيق * وانتظر لما نتكلم عليه فانه بالتكلم حقيق *

﴿قوله﴾ والمشتقات وما في حكمها الى آخره اما داخل تحت الظهور واستيناف
دفعاً لما يتوهم على الظاهر من المخالفة المشتهرة بين الاسنة فان كلمات المتأخرين
حتى الشيخ في الشفاء صريحة في البرقي بين العرض والمرضى وان المشتقات
عرضيات ليست باعراض * والمبادئ اعراض ليست بعرضيات بان ما نقل
من المعلم الاول يلوح اليه حيث عبر عن أكثر المقولات بالمشتقات ومثل
لها ايضا بالمشتقات وما في حكمها على ما سيظهر بعد * فقوله كما يلوح اليه على
الاول مرتب بقوله يظهر * وعلى الثاني بالمستأنف كما لا يخفى على المتأمل *
وبالجملة المقصود انه وان كان مخالفاً لمخالفة المتأخرين لكنه موافق لكلام
من هو افضل منهم من القدماء * (قوله) وما في حكمها الى مثل ذى سواد *
(قوله) فافهم فانه مع وضوحه دقيق فهم هذا المرام وتفيح هذا المقام
داع الى نوع بسط في الكلام *

﴿فاعل﴾ ان السواد عرض والاسود عرضي على ما هو المشهور والمفهوم
من كلام المتأخرين حتى الشيخ في الشفاء كما شرنا اليه آنفاً وان الفرق بينهما
والتغاير بالذات وان الاول محمول اشتقاقاً — والثاني محمول مواطاة
والمرض مقابل الجوهر غير المرضي المقابل للذاتي * .

﴿ وخالفهم المحقق ﴾ الاستاذ الدواني مستنبطاً من كلام القدماء على ما لوحنا إليه * (وقال) انهما متحدان ذاتاً لا بتغاير بينهما الا اعتبار آفالا سود هو السواد وكذا العكس الا انه اذا اخذ لا بشرط شي عرضي محمول مواطاة * وبشرط لاشي عرضي محمول اشتقاقاً ومبنى كلامه هذا على ما يظهر من الحاشية القديمة على امرين *

﴿ احدهما ﴾ ان المدرك بالبصر اولا وبالذات هو الاسود والابيض ثم من خارج يعلم ان الاسود والابيض مقارن لموجود آخر هو ثوب أو حجر أو غيرهما حتى لو لم يكن تلك الملاحظة لم يعلم انه شي أسود أو ابيض — بل جاز ان يكون اسوداً و ابيض بذاته كما ان الثوب ثوب بذاته وحينئذ كان بياضاً و ابيض، وسواداً و اسود *

﴿ وتوضيحه ﴾ انه اذا رؤى شي ابيض مثلاً فالمرئي بالذات هو البياض على ما قالوا ونعلم بالضرورة اننا قبل ملاحظة ان البياض عرض وان العرض لا يوجد قائماً بنفسه نحكم بأنه بياض و ابيض — ففي تلك المرتبة كما يحكم بأنه بياض يحكم بأنه ابيض ولولا الاتحاد بالذات بينهما لم يجوز العقل قبل ملاحظة تلك المقدمات كونه ابيض * —

﴿ وثانيهما ﴾ انه لا يدخل في مفهوم المشتق الموصوف ولا النسبة فيكون عين الصفة * وتفصيله ان في معنى المشتق اقوالاً — الاول ما هو المشهور من انه مركب من الذات والصفة والنسبة * — والثاني ما اختاره السيد السند الاستاذ العلامة الشريف وهو انه مركب من نسبة والمشتق منه فقط * — ومعنى القول الاول ظاهر لا سترة فيه فان تفسير الكتاب مثلاً على ما اشتهر ودار على الالسنه اعني شي له الكتابة صريح الدلالة عليه و مطمح نظر السيد

السند قدس سره انه لا يمكن اعتبار مفهوم الشيء ولا ما صدق عليه فيه
للزوم دخول العرض العام في الفعل على الاول ودخول النوع فيه مع لزوم
انقلاب مشتق الامكان بالوجوب على الثاني فابقي الا الصفة والنسبة *
﴿ والمحقق ﴾ لما رأى ان دخول النسبة التي هي غير مستقلة المفهومية في
حقيقة مستقلة من غير دخول المنتسبين امر غير معقول ذهب الى ان
المشتق امر بسيط غير مشتمل على النسبة اذا لا يرى انه يعبر عن معنى
الاسود والابيض بسياه وسفيد * (كذا) على الموصوف لاعاماً ولا خاصاً
بل عبارة عن المشتق منه فقط وليس بينه وبين المشتق منه تغاير بحسب
الحقيقة فهو اذا اخذ لا بشرط شي فهو عرضي ومشتق * (واذا) اخذ بشرط
لا شي فهو عرض ومشتق منه محمول اشتقاقاً كما ذكرنا آنفاً وهذا هو
القول الثالث *

﴿ وقد ﴾ يؤيد هذا القول بما قالوا ان الضوء اذا كان قائماً بنفسه كان ضوءاً
مضياً على ما يشير اليه كلامهم نيار وان الوجود اذا كان قائماً بنفسه كان وجوداً
وموجوداً حقيقة وان الحرارة اذا كانت قائمة بنفسها وكانت يترتب عليها
الآثار المطلوبة يقال انها حرارة وحرارة كما بين في بحث عينية الوجود دللوا على
ومن المعلوم بالضرورة ان الضوء بمجرد قيامه بذاته لا يتبدل ذاته ووجوده
فاذا كان عند القيام بالنفس مضياً ومتحد امه بحسب الذات والمفهوم
ولا شك انه حينئذ لا يتصور دخول امر فيه يتوهم اعتباره كالموصوف
والنسبة علم انها ليسا متغايرين بل هما متحدان ذاتاً ثم انه متعلق ايضا بما نقل
من المعلم الاول ومترجم كلامه حيث عبروا عن المقولات بالمشتقات
مثل اكثرهم بها فانه لولا الاتحاد لما صح ذلك الا بالتكلف واعتبار المساحة *

﴿ وايضا ﴾ وقع النزاع في عرضية بعض الاعراض كالالوان ولو كان حقيقتها مبادي الاشتقاق لم يكن النزاع ضرورة ان السواد والبياض بمعنى المبدأ ليسا مجوهرين * - (وانت) خير بما في مبنى هذا القول من الوجهين وغيرهما من التأييد والتعليق من قدح ووهن * اما في الوجه الاول فبانا اذا فرضنا ان احدالم يسمع لفظ البياض والابيض والجسم وغيره ولم يتصور معاني هذه ثم رأى جسمًا ابيض ففي هذه الحالة يدرك البياض اى هذا العرض الخاص وحده ولم يعلم ان هاهنا شيئًا آخر ثم اذا شاهد ان الامر قد زال وبقي شئ آخر علم ان هاهنا شئ آخر فكان ذلك الامر حالًا فيه وهذا هو المراد بالابيض * ولا شك ان هذا المبنى الاخير الذي ادركه آخر غير المبنى الاول ولا نفي بالابيض الا هذانم او اصطلح احد على ان يجعل الابيض بمعنى ما يصدر عنه الاثر الذي يشاهد من الجسم ذي البياض اعنى تفريق البصر مثلاً فيشذيه ان الشخص المقروض حين مشاهدة البياض بمشاهدة الآتار التي تترتب عليه تخيل في بادي الرأى ان الشئ الذي تترتب عليه تلك الآتار هو ذلك الامر المشاهد اعنى البياض لكن على هذا يصير النزاع لفظياً على اننا حينئذ ايضا نقول انه مجرد ان تخيل في بادي الرأى ان البياض هو الابيض لا يلزم ان يكون معناها واحداً بالذات مغايراً بالاعتبار * الا ترى ان من ادرك اولاً الصورة الجسمية ووجد هاهنا حيث تبصير وتفصل تخيل ان القابل للاتصال والانفصال هو الامر ثم بعد ملاحظة البرهان يظهر انه ان القابل ليس هو ذلك الامر بل امر آخر و بمجرد هذا التخيل في بادي الرأى لا يلزم ان يكون القابل في الواقع هو ذلك فضلاً عن ان يكون معناها واحداً ومع ذلك نقول انه لا شك ان البياض والجسم موجودان

في الخارج بوجوده مفاخره ولا شك ان المتعارين في الوجود الخارج لا يمكن
 حمل احدهما على الآخر باي اعتبار اخذ من الاعتبارات الثلاثة وهو اما في الوجه
 الثاني فبان الموصوف لا يدخل فيه على وجه العموم ولا على وجه الخصوص
 حتى يرد عليه ما ذكر بل بعنوان متعلق الحدث الذي هو ماخذ الاشتقاق
 كما يدل عليه تفسير القوم اياه بما يدل على ذات مبهمه باعتبار معنى معين قتي
 الابيض مثلا لا يدخل الموصوف في مفهومه لا بعنوان الشيئية ولا بعنوان
 الثبوتية بل بعنوان النسبوية الى البياض وذو البياض لا بمعنى انه معنى مفصل
 بل هو امر اجمالي اذا فصل وحل يعب عنه بل بالنسب الى البياض وهذا كما
 قولون ان التصديق عبارة عن ادراك ان النسبة واقعة وموادهم انه امر بسيط
 اجمالي يفصله العقل الى ذلك لانه معنى تفصيلي فلا يلزم التسلسل على ملووم
 ثم انه كما يدخل الموصوف اجمالا يدخل النسبة ومبدء الاشتقاق اجمالا ايضا
 وعدم المقولية اعنا هو اذا كان بدون الموصوف تفصيلا — وهذا تحقيق
 ما حقه السيد السند صدر الدين رحمه الله بحيث اندفع به ما لورد عليه الاستاذ
 الحق في الجديدة كما يظهر على من يطالع كلام الاستاذين في الحاشيتين *
 ﴿ و التحقيق ﴾ ان مصداق حمل المشتق على شيء قيام مبدء الاشتقاق به
 والقيام اما قيام (حقيقي) وهو فيما اذا كان مبدء الاشتقاق غير الموصوف ذاتا
 او اعتبارا او (غير حقيقي) وهو فيما اذا لم يكن غيره اصلا بل يكون حاصله بنفسه
 واما في التأييد فاذكره المحشى المدقق في بحث الاجزاء طهه طهته مفهوم
 المشتق عما صدق عليه *

﴿ و محصله ﴾ ان ما يلزم من هذا الذي قالوا ان الضوء على تقدير القيام بالنفس
 يكون غرده اللفظي لانه يكون عين مفهوم الماضي و حقيقته * والى الكلام

انما هو فيه ولو قال المؤيد اناسلمنا ما قلت ونحن ايضا نعلمه كما قلت لانك خير
 بالصدق المضى عليه ليس كصدقه على الجسم المضى به بان يكون هاهنا ذات
 ونسبة ووصف فانه ليس الا ضوء فقط فلا يكون الصدق الا باعتبار انه
 ضوء فلو لم يكن الاتحاد بين الضوء والمضى لم يكن الصدق * وهذا ليس
 من اشتباه في شيء بل الاستدلال من الصدق والفردية على الاتحاد في
 المفهوم والحقيقة يدفع ما قال فانك خير ايضا بما قالوا ان الضوء اذا كان
 قائمًا بغيره ان لم يكن مضيًا بل الغير مضي به وان وجودات الممكنات
 ليست بوجوده وكذا البياض القائم بالثوب ليس بابيض فلو كان الاتحاد
 صدق المضى والوجود والابيض على مياذها وليس كذلك بل هو معلوم
 الانتفاء بالضرورة *

﴿ وما يتوهم ﴾ ان وجودات الممكنات موجودات والضوء القائم بغيره مضي
 وكذا البياض القائم بغيره ابيض الا ان لا يطلق عليه في عرف اللغة لا اشتراط
 القيام بالنفس في الاطلاق فلو تم لا يتم كلها ضرورة ان عدم كون وجودات
 الممكنات موجودة ليس باعتبار امر لفظي بل هو امر معنوي اذ من المعلوم
 بديهية انها ليست بموجودة بالمعنى البدهي العام الذي نفهمه من لفظ الموجود
 ونحمله على الماهيات من دون ان يلاحظه العرف واللغة *

﴿ فاعلم ﴾ ان صدق المضى على الضوء القائم بنفسه ليس مبنيا على الاتحاد * بل
 التحقيق ان صدق حمل المشتق على شيء قيام مبدء الاشتغال به قيا ما (حقيقيا)
 وهو فيما اذا كان الوصف غير الشيء الموصوف سواء كان غيره بالذات كما في
 الضوء القائم بالشمس واليباض القائم بالثوب او بالاعتبار كصفة الوجود القائم به
 لو اعتبر الوجود موجودا او غير حقيقي وهو فيما اذا كان الوصف حاصلًا بنفسه

والوجود القائم بنفسه والبیاض الذی یكون كذلك فانه لیس قائماً بغيره لا ذاتاً ولا اعتباراً *

﴿ ولا شك ﴾ في ان القيام بكلا قسميه في الضو والبیاض القائمین بغيرهما منتف *
اما الثاني فظاهر * واما الاول فلان الیاض القائم بالثوب مثلاً انما هو وصف له واعتبر قيامه به ولم يعتبر فيه قيام بیاض آخر مغاثر له حقيقة او اعتباراً فلا یكون ذلك مصداق حمل الایض اصلاً بخلاف القائم بنفسه * فان القيام على النحو الثاني متعق فيه * (نعم) لو اعتبر الیاض القائم بغيره في مرتبة الموصوف واعتبر قيام بیاض آخر به مغاثر له اعتباراً كما في حصة الوجود القائم بالوجود یكون مصداقاً لذلك لكنه حیث لا یكون في مرتبة الموصوف والمبدء بل في مرتبة الموصوف * ولیس الكلام فيه ولو اتخذ الیاض والایض ذاتاً ومنه وما لكان في مرتبة الوصفية لغيره ايضاً ایض ولیس فلیس * (فان قيل) ان الیاض القائم بنفسه لم يعتبر فيه ايضاً قيام بیاض آخر به فما الفرق بينه وبين الیاض القائم بغيره في ان لا یكون في الثاني قیلم غیر حقیقی ویكون في الاول * (قلنا) الفرق ظاهر فانه فيما اذا كان قائماً بذاته یترتب علیه ما یترتب في القائم بغيره على مجموع الذات والوصف فیكون هذا في مرتبة الذات والوصف والنسبة فکانه ذات قام به وصف ولا یحتاج فيه الى اعتبار قيام وصف آخر به ولو اعتباراً * بخلاف القائم بغيره فانه لا یترتب فيه على مجرد الموصوف بل على ذات مع ذلك فلیس في تلك المرتبة قائماً مقام الذات والوصف بل یحتاج في كونه ایض الى ملاحظة قيام حصة الیاض به وهو في هذه المرتبة لیس من قبیل الوصف والمبدء * واما ما تعلق به حمل نقل من المعلم الاول من التعبير والتمثيل فهو لا یوجب الا ان یكون المشتق عرضاً وهو لیس

مستلزم لان يكون معناه عين معنى المبدء بل المشتق مع كونه مناثراً له
اعتباران * باعتبار عرض * وباعتبار عرضي على ما يظهر فيما ذكر بعد عن المحشى
وكذا وقوع النزاع في عرضية بعض الاعراض كالالوان لا يدل على مرامه *
فان البياض المحسوس وامثاله ليس مما يلي العقل كونه صورة نوعية بديهية
حتى لا تتصور النزاع فيه على تقدير كونه عبارة عن نفس المبدء *

وبالجملة ما قاله المحقق وتفرد به مستبهد جدا يخالف لما يشهده الوجدان
والبرهان * ولما رأى المحشى المدقق ماراً بنا وارتضى بذلك * وقال
في بحث الاجزاء انها متنازلة ذاتاً وحقيقة * ومعنى المشتق امر بسيط
ينزعه العقل عن الموصوف نظراً الى الوصف القائم به * والموصوف والوصف
والنسبة كل منها ليس عينه ولا داخله وهو يصدق على الموصوف * وربما
يصدق على الوصف والنسبة انتهى *

﴿ وتوضيحه ﴾ ان الموصوف ليس بداخله لا عاماً ولا خاصاً ولا عينه وكذا
الوصف والنسبة بل هو معنى بسيط انزاعي ينزعه العقل عن الموصوف
ملاحظة قيام الوصف به سواء كان القيام حقيقياً كما اذا كان الوصف غير
الموصوف غير بالذات او غيراً بالاعتبار * او غير حقيقي كما اذا كان حاصله بلا
محل على ما عرفت * وصدقه على الموصوف ظاهر واما صدقه على الوصف
والنسبة وان كان ليس كلياً فانه لا يصدق الا بوضوح على البياض للقائم بغيره
وعلى نسبة البياض ولا على المجموع * لكنه قد يصدق كالموجود المطلق
فانه يصدق على الوجود والنسبة * وفيه كلام نذكره في موضعه ان
شاء الله تعالى *

﴿ وقال ﴾ ايضا قبل هذا الكلام باوراق ان الحمل يطلق على

ثلاثة معان (الاول) الحمل اللغوي وهو الحكم بثبوت الشيء وانتفائه عنه -
 وحقيقة الاذعان والقبول - (والثاني) الحمل الاشتقاقي ويقال له الحمل بوجود
 شيء توسط ذوهه وحقيقة الحلول وهو ليس مختصاً بالمبادي بل يجري
 في المشتقات ايضاً فان المرض اعم من المرضي كما اشرنا اليه سابقاً -
 ﴿ وقال ﴾ في هامش الحاشية فالمرض هو المرض لكن باعتبارين فاذا اخذنا
 بشرط شيء كان عرضياً ومحمولاً مواطاة واذا اخذنا بشرط لا كان عرضاً ومحمولاً
 بالاشتقاق - واما ما ذهب اليه بعض المحققين من ان المرض والمرضي
 كالسواد والاسود متحدان بالذات ومبتغى ان بالاعتبار - فان اخذنا بشرط
 الاسود عرض - والمأخوذ لا بشرط اسود عرضي فكلامهم بيد هو متفرد
 عسى ان يطلع عليه من مستقبل القول ان شاء الله تعالى انتهى الكلامان ﴿
 ﴿ ولعلك ﴾ استنبطت من هذه الكلمات اموراً - (احدها) ان المشتق
 والمبتدأ متغايران حقيقة - (والثاني) ان المشتق مع كونه مغايراً للمبتدأ له
 اعتباران باعتبار عرض وباعتبار عرضي - (والثالث) ان المرض يصدق على
 ما يصدق عليه المرضي لكن باعتبار آخر - (والرابع) ان المتبصر في اعتبار
 المرض كونه محمولاً اشتقاقاً وفي المرضي كونه محمولاً مواطاة - (والخامس) ان
 الحمل الاشتقاقي غير مختص بالمبادي بل يجري في المشتقات ايها باعتبار -
 وعساك تنبعت الفرق ايضاً بين ما عند المحقق في هذا البحث بوجوه -
 ا) امار اولاً) في ان المشتق عند المحقق عبارة عن نفس المبدء وعند المحشى عن امر
 بسيط انزاعي ليس بداخل فيه فضلاً عن ان يكون عينه كما عرفت - واما
 (ثانياً) في ان الاعتبارين اللذين يكون المشتق عرضاً وعرضياً محسبهما انما هما
 للمبدء عند المحقق وعند المحشى ليس كذلك بل المبدء عرض فقط والاعتباران

المذكوران عنده للمعنى البسيط الانزاعى المغائر له * وكذا الحمل الاشتقاقى
والحمل الموطأ تى يكونان للمبدء فى الحقيقة عند المحقق وعند المحشى انما هو
المعنى المغائر له الانزاعى - واما (الثالث) فبان العرض والعرضى متساويان
فى التحقق عند المحقق - وعند المحشى المرض اعم من العرضى فان المبدء
عرض وليس بمرضى بلاخفاء والمشتق المغائر له عرض كما هو عرضى باعتبارين
عنده بخلافه عند المحقق فان المشتق عنده ليس الا المبدء وهو عرض باعتبار
كما هو عرضى باعتبار على ما حقت آنفاً الا انها متفقان فى ان المعبر فى جهة
العرضية كونه محمولاً اشتقاقياً .

واذا لاحظت جميع جوابات الكلام * وتفتح عندك ما هو تحقيق المرام *
(فاعلم) ان كلام المحشى الذى وقع هاهنا اعنى قوله وبهذا يظهر ان العرض اعم
من العرضى معناه بالنظر الى هذه الكلمات ان العرض اعم منه تحققاً فانه يتحقق
فى كل من المبدء والمشتق بخلاف العرضى فانه لا يتحقق الا فى المشتق
او صدقاً ان ارد بالعرضى مجرد ذات العرضى لا من حيث انه عرضى فان
العرض لا يصدق على العرضى من حيث هو عرضى لانك تقطعت مما نقلنا ان
المرض يصدق عليه باعتبار لا يصدق عليه العرضى بذلك الاعتبار فلا يكون
ما هو عرضى فرداً للعرض - ومعنى قوله والمشتقات اعراض انها اعراض
باعتبار غير اعتبار كونها عرضيات *

﴿ قوله ﴾ على ما يلوح اليه ما نقل من المعلم لا اول * فيه تلويح الى ان ما نقل من
التمثيل والتمثيل لا يدل على ان المشتقات عبارة عن المبدء وانها عينه * بل
انما يدل على كون المشتقات اعراضاً وهو غير موجب له فان للمشتق مع كونه
عبارة عن معنى بسيط انزاعى كما عرفت اعتبارين ايضا باعتبار عرض ومحمول

اشتقاقا وباعتبار عرضي محمول مواطاة فان الابيض معناه سبيد فان
لو حظ لا بشرط فهو عرضي يحمل مواطاة على الثوب وان لو حظ بشرط
لا وتجريده عن الثوب فهو عرضي يحمل اشتقاقا - ويقال انه ذو سبيدي -
اولا يرى ان الثوب فيما اذا كان اسود و ابيض و احمر و اخضر يقال انه ذو
هذه الاوصاف والنوع * ففي هذه الحالة انما يعتبر المشتقات بشرط لا -
﴿ وهذا ﴾ وان استبعد به في بادي الرأي الا انك لو رجعت الى الوجدان
لوجدت بهذا العنوان فظهر بهذا البيان ان الملحوظ في جهة كونها اعراضا
هو الاعتبار الذي به ها هنا يكون محمولة اشتقاقا فاعتبر في المرض هو الحمل
الاشتقائي لكن قوله والمراد بالنعمة ما يتصف به الشيء مواطاة او اشتقاقا
مشعر بان المرض يصدق على العرضي من حيث هو عرضي حيث اعتبر
الاتصاف فيه اعم من ان يكون مواطاة او اشتقاقا فيكون المشتقات اعراضا
بالاعتبار الذي يكون عرضيات ومحمولات مواطاة فيكون المعتبر في
المرض الحمل المطلق لا الاشتقائي فقط *

﴿ وان توهم ﴾ احد انه لا يلزم من جعل النعمة اعم من ما يتصف به الشيء
مواطاة او اشتقاقا لادخال المشتقات في المرض اعتبار الحمل ايضا اعم في
كون الشيء عرضا فانه يصح بان يكون ما هو محمول مواطاة عرضا باعتبار
يكون بذلك محمولا اشتقاقا انما يلزم ذلك لو لم يكن للمحمولات مواطاة
اعتبارها يصح كونها محمولات اشتقاقا وليس كذلك فتوهمه توهم محض فانه
لو كان الامر كذلك لما كان لا يراده على المحقق بخروج المشتقات لاقتصاره
على الحمل الاشتقائي وجه * وايضا ما نقل عنه في هامش الحاشية ها هنا اعني
قوله الصفات المشتقة لها اختصاص بموصوفاتها هو معشأ لا تحادها معها

اتحاد بالمرض و حملها عليها حمل المواطاة انتهى صريح في ان صدق المرض على المشتقات باعتبار حمل المواطاة * ثم ان قوله فيه اتحاد بالمرض اشارة الى ما حتمت المحقق الدواني في موضعه * ويحجى في هذه الحاشية ايضا ان اتحاد للذاتيات لهاي ذاتيات له اتحاد بالذات واتحاد المرضيات اتحاد بالمرض *

﴿ وقد خالف ﴾ فيه السيد السند صدر الدين ونفصل الكلام بعون الله الملك العلام * في ذلك المقام * بقي ما هنا شئ وهو ان كلام المحقق الدواني ليس بنص في الاقتصار على الحمل الاشتقاقي في تعريف الخلول انما استتبط منه المحشى المدقق من طريقته جواه و بسياق كلامه في الحاشية القديمة في بحث الجواهر * ولا يخفى بهذا على من نظر فيه من اهل البصائر انما اطبنا الكلام * في هذا المقام * لانه كان من مزال اقدام العلماء الاعلام * فمليك با تامل التام * والاستعانة بالمليم العلام * انتهى *

﴿ اعلموا ﴾ اي الناظرون ان هذا المؤلف الضعيف العاصي عفا الله عنه تلمذ اكثر كتب التحصيل من خدمة اسوة الفضلاء و زبدة العلماء الخبر التحرير صاحب التقرير والتحرير الشيخ الاجل مولانا محمد محسن بن شيخ عبدالرحيم الصديقي الاحمد آبادي وهو من تلاميذ استاذ الكل من الكل الفاضل الكامل المحقق والمدقق ملا محمد اكبر بن محمد اشرف الدهلوي المفتي في احمد آباد نور الله مضبه نورا نور المغفرة والرضوان و انزل علمها شأبب الرحمة والنوران * ﴿ الحقيقة ﴾ ولا بد من الحقيقة انه صلى الله عليه وآله وسلم قل كل غلام رهينة اي مرهون والتساء للمبالغة وامام احمد رحمه الله فر موده كه معنى حديث شريف ان است كه اكر طفلي كه ازوى عقيته كرده نشده وهم در طفوليت بمرد شفاعت نميكنند والدين خود را عقيته راندهند ومعنى رهن در لغت عيسى

﴿ ف ٧١ ﴾

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

ومنع است * و بعضی میگویند معنی جدید آنست که فرزند محبوب و ممنوع است از خیرات و سلامت از آفات و زیادت نشو و نما بر صفات محموده با عقیقه او را ندهند و نزدیک باین است آنچه گفته شده است که بوی مثل شی مرهون است که تمام نمی شود استمتاع بوی بی از که مقابله کرده شود بعقیقه زیرا که بوی نعمتی است از نعم الهی که واجب است مقابل آن شکر * و بعضی میگویند مرهون است باذی و پلیدی زیرا که در حدیث دیگر آمده فامیطوا عنه الاذی پس دور کنید از بوی پلیدی را یعنی آنچه چسبیده است بوی از خون رحم کذا قیل هذا یبانی شرح الصراط المستقیم المشهور بسفر السعادة *

﴿ باب العین مع اللام ﴾

﴿ العلی ﴾ من المواصله علیو فاعل لعلال سید و مری * و هو اسم رابع الخلفاء الراشدين رضوان الله تعالى عليهم اجمعين * و هو ابن ابی طالب بن عبد المطلب جد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم * فهو ابن عم رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم و هو کرم الله وجهه قام بامر الخلافة يوم قتل عثمان بن عفان رضی الله تعالى عنه * و لم یزل اسمه کرم الله وجهه فی الجاهلیة و الاسلام * و یکنی ابی الحسن و ابی ابراهیم و ابی طالب * و هو کرم الله وجهه و سلم و هو کرم الله وجهه و سلم و کان احب الاسلام و هو ابن سبع سنین و قیل ان تسع و قیل عشر و قیل خمسة عشر و قیل غیر ذلك * و شهد کرم الله وجهه الشاهد کلمها الا بکفانه صلی الله علیه و آله و سلم خلفه فی اهله و کان غزیر العلم * و لما هاجر رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم اقام بدمه ثلاث لیل و ایامها حتی ادی عن رسول صلی الله علیه و آله و سلم الودائع ثم لحق به * و یقال انه اول من اسلم

﴿ امیر المؤمنین علی بن ابی طالب کرم الله وجهه ﴾

﴿ ف ۷۲ ﴾

واول من صلى وزوجه رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم استه الكريمة فاطمة الزهراء رضي الله تعالى عنها وشهد له صلى الله عليه وآله وسلم بالجنة وهو وصي رسول الله لاداء الدين وتجهيزه تكفينه وغير ذلك *

﴿ ومناب فضله ﴾ اكثر من ان تحصى — واظهر من ان نحى — وهو مظهر العجائب — موصل الطالب الى المطالب — اسد الله الغالب — وباب العلم ومخزن الولاية — ومعدن الشجاعة والدراية — وامور المعارف الالهية — والقرب الالهي تمود اليه — ومفاتيح الفضل والنوال لديه — (وامه) كرم الله وجهه فاطمة بنت اسد * وقتله كرم الله وجهه عبدالرحمن بن ملجم في ليلة الجمعة السابع عشر من شهر رمضان سنة اربعين من الهجرة وثب عليه فضر به بمنجر على دماغه فمات بمديومين * فاخذوا ابن ملجم * وذكر غير واحد انه لما ضرب به ابن ملجم اوصى الحسن والحسين رضي الله تعالى عنهما وصية طويلة * وفي آخرها يا بني عبدالمطلب الا لا تقتلن بي الا قاتلي واغربوه ضربة بضره ولا تمثلوا به فاني سمعت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم يقول اياكم والمثلة *

﴿ ولما مات ﴾ على كرم الله وجهه قتل الحسن رضي الله تعالى عنه عبدالرحمن بن ملجم فقطع يديه ورجليه وكحل عينيه بمسارحى كل ذلك ولم يتأوه فزعا ولا جزعا من الموت ولم يجزع * فلما ارادوا قطع لسانه تأوه وجزع فسئل عن ذلك فقال والله ما تأوه فزعا ولا جزعا من الموت ولكن تأوه لكون ان تمر على ساعة من ساعات الدنيا الا ذكر الله فيها فقطعوا لسانه (١) فمات بعد ذلك كذا في حياة الحيوان * ايها الاخوان

(١) اني اظن بل آيقن كذب هذه الرواية — من المؤلف رحمه الله تعالى

اذا جرى على لسان الكافر ذكرا لله تعالى لا ينفع اصلا فلا يفرنكم قول ذلك الملمون *

﴿ و كان عمره ﴾ كرم الله وجهه سبعا و قیل ثمانیا و خمسين و قیل ثلاثا و قیل ثمانیا و ستين ﴾ (وقال) ابن جرير الطبري مات كرم الله وجهه وعمره خمس و ستون سنة * وقال غيره ثلاث و ستون * وكانت خلافة كرم الله وجهه اربع سنين و تسعة اشهر و يوما و احدا * وكانت مدة اقامته اربعة اشهر ثم سار الى العراق و قتل بالكوفة و دفن في قصر الامارة فيها * (وقيل) انه في النجف الاشرف في المشهد الذي يزار اليوم * و بعلي كرم الله وجهه اول امام عنى قبره * (وقيل) انه كرم الله وجهه اوصى ان يخفى قبره ليأمن ان يمثلوا الي بنو امية بقبره كرم الله وجهه * وكان ولادته كرم الله وجهه يوم الجمعة ثلث عشر من رجب و كان له اثنا عشر ابنا و خمسين عشيرة * بزر كى اسم مبار كى راتبعه لطيف اذا ساخته و باشارة حركات ثلاث سه حروف نيزير داخه *

چشم بکشا زلف بشکن جان من * بهر تسکین دل بریان من

﴿ باب العین مع المیم ﴾

﴿ عمرو ﴾ بالفتح و سکون المیم علم رجل کزید و یکتب بعده الواو لافرق بينه و بين عمر بالضم و فتح المیم * و هو اسم عمر بن الخطاب خليفة رسول الله صلى الله عليه وسلم ابدا بي بكر الصديق رضى الله تعالى عنهما و هو رضى الله تعالى عنه عمر الفاروق بن الخطاب بن نفيل بن عبد الله * و يجتمع رضى الله تعالى عنه مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في كعب بن لؤي *

(وامه) رضى الله تعالى عنه حنمة بنت هاشم بن المغيرة المخزومي و يوبع له بالخلافة في اليوم الذي مات فيه ابو بكر الصديق رضى الله تعالى عنه بوصية منه رضى الله

﴿ ف ٧٣ ﴾

﴿ امير المؤمنين عمر رضى الله تعالى عنه ﴾

تعالى عنه فقام بعده بمثل سيرته * ولما سلم رضي الله تعالى عنه اعز الله تعالى به
الإسلام * وتوفي رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو راض عنه وبشره بالجنة *
﴿ ومنساقه ﴾ وفضله كثيرة جداً وهو اول من سمي بأمير المؤمنين وهو
من المهاجرين الاولين وكان رضي الله عنه زاهداً عادلاً فارقاً بين الحق والباطل
واعظاً ناصحاً ذامهاية وهيبته رضي الله عنه كانت في قلوب اعداء الدين وكان
رضي الله عنه يلبس المرقوع ويأكل خبز الشعير ويجاهد في الدين *

(حكى) ان كعب الا جبار قال في او اجر ايام حياته رضي الله عنه يا عمر استعد باسفر
الآخرة وقم براسم الوصية فان الباقي من ايام حياتك ثلاثة ايام * فقال يا كعب
من اين تعلم هذا فقال من التوراة فان من صفاتك وافمالك مذكور فيها * وفي
تلك الاوان جاءه رضي الله تعالى عنه ابولؤلؤة النصراني غلام مغيرة بن شعبة
واسمه فيروز وشكاه من مولاه انه يطلبني اربعة دراهم فامرته ان يحتمل عنى فسأله
رضي الله تعالى عنه ما تصنع * قال ابولؤلؤة اني افعل فعل النجار والحداد
والنقاش فقال رضي الله تعالى عنه ما يطالبه مولاك منك ليس بظلم بل مقرون
بالعدل اتق الله واحسن الى مولاك * فغضب ابولؤلؤة وقال يا عجبا وتمد
وسع الناس عدله غيري * واضمر على قتله واصطنع له خنجر الهراسان
وسميه * فجاءه الى حلوة الفداة * قال عمرو بن ميمون اني لقاتم في الصلوة
وما بيني وبين عمر الا ابن عباس رضي الله تعالى عنهما فساهاوا الا ان كبر فسمعته
يقول قتلني الكلب حين طمنه وطار العليج بسكين ذات طرفين لا يمر على
أحد يمينا وشمالا الا طمنه حتى طمن ثلاثة عشر رجلاً مات سبعة وقيل
تسعة * فلما رأى ذلك من الساميين طرح عليه برنسا *

(فلما علم) انه ماخوذ نحر نفسه * فقال عمر رضي الله تعالى عنه قابله الله تعالى لقد

امرت به معر وفا* ثم قال الحمد لله الذي لم يجعل منيتي بيد رجل يدعى الاسلام
 وكان ابو اؤلوة مجوسيا ويقال كان نصرانيا* (وتوفي عمر رضي الله تعالى عنه)
 في ذي الحجة لسبع وعشرين ليلة منه في سنة ثلاث وعشرين بعد طمعه بيوم وليلة
 عن ثلاث وستين سنة* (و دفن) عند ابي بكر الصديق رضي الله تعالى عنه
 في الحجرة النبوية بحيث وضع رأسه رضي الله تعالى عنه عند صدر ابي بكر
 الصديق رضي الله تعالى عنه وكان رأس ابي بكر الصديق رضي الله تعالى
 عنه عند صدر رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم* قال ابن اسحاق وكانت
 خلافة رضي الله تعالى عنه عشر سنين وستة اشهر وخمس ليال* وقال غيره
 وثلاثة عشر يوما* (وكان له رضي الله تعالى عنه) ستة بنين وخمس بنات*
 وحكي انه رضي الله تعالى عنه لما صار معجروا فمستة جروح او ثلاثة جروح
 واحد اهن تحت السرة كانت مهلكة قالوا ايا امير المؤمنين ثم الوصية
 واستعد لسفر الآخرة* فيها حضر كعب الاخبار رضي الله تعالى عنه فلما راه
 امير المؤمنين رضي الله تعالى عنه اشديبتين ترجمتهما بالفارسية هكذا*

اخبار كرد كعب كه از عمرت أي عمر

سه روز باقی است و درین نیست اشتباه

والله كه نیست خوف من از انقراض عمر

لیکن همین حذر کنیم از گرفت گناه

ولما التمسوا ان يوحى ابنه عبد الله بالخلافة انكر و ترك الخلفاء شورى بين
 ستة اصحاب مبشرين بالجنة (عمران) و (علي) و (سعد بن ابي وقاص)
 و (طلحة) و (زبير) و (عبد الرحمن بن عوف) رضوا ان الله تعالى عليهم
 اجمعين* واوصى ان يختاروا واحدا منهم للخلافة - (حكى) ان بعض المسلمين

لما اطعموا علي وصيته رضي الله تعالى عنه فتحوا لسان الطمن على اصحاب الشورى
 فلما اطعم رضي الله تعالى عنه امتكره - وقال ان رسول الله صلى الله عليه
 وآله وسلم قال ما من موقف من المواقف الا ويكون يدي في يد علي بن
 ابي طالب * وان عثمان يصلي ليلا وملائكة السموات السبع يترجمون عليه *
 ﴿ وهذا ﴾ مخصوص به فانه يستحي من الله تعالى ان يصدر عنه معصية *
 هكذا ذكر فضائل كل من الاربعة الباقية كما فصلت في كتب السير *
 (وزوج) رضي الله تعالى عنه بته مخفصة من النبي عليه الصلوة والسلام في المدينة
 ﴿ وايضا ﴾ عمر اسم نحوي كان مجتهدا في النحو حكى انه جاء عمر النحوي الى
 باب عالم وجر ك حلقة الباب فقال العالم من فاجاب المحرك عمر - فقال العالم وهو
 في البيت انصرف * فاجاب المحرك الا تعلم ان عمر لا ينصرف * فقال العالم اذا
 نكر صرف * فاجاب المحرك هذا عمر غير منكر فقال العالم نكر * فضحكما ففتح
 الباب - والعمر بضم العين وسكون الميم البقاء ولا يستعمل مع اللام الا مفتوح
 العين لان القسم موضع التخفيف لكثرة استعماله فيقال لعمر ك اي بقاء ك
 قسمي اي ما قسم *

صرفت العمر في لهو ولعب * فاهام آهاتم آها

ولله در التجلي

رفت بزباد فنا عمر كرامى افسوس

• • • پيشن ابن شمع كسى دست حمايت نكرت

﴿ عيسى بن مريم عليها السلام ﴾ قيل كانت مريم بنت عمران اذا احاضت تتحول

عن المسجد الى بيت خالتها فاذا اطهرت عادت ميتة فاذا هي تتسل من الحيض
 وقد اخذت مكانا شرقيا اي مشرقة وكانت في الشتاء ومن ثم اتخذت

﴿ عيسى عليه السلام ﴾

﴿ ف ٧٤ ﴾

النصارى المشرق قبله ثم ضربت من دونهم حجابا ای ستر اجزاء جبرئیل علیه السلام وشرها بالغلام ونفخ فی جیب درعها فحملت بمیسی علیه السلام و ذکر ایضا انه ظهر جبرئیل علیه السلام یوما علی صورة شاب امر دوضیبی الوجه بعد الشعر سوى الخلق * (وقال) یا مریم ان الله بمثنی الیک لاهب لک غلاما زکیا * قالت انی اعوذ بالرحمن منک ان کننت تقییا * فلما استماذت منه مریم قال انار سول ربک لاهب لک غلاما زکیا * قالت انی یكون لی غلام ولم یسنی بشر ولم الکی نبیا * قال كذلك قال ربک هو علی هین ولنجمله آیه للناس ورحمة منا وکان امر آ مقضیا * فلما قال ذلك استسلمت لقضاء الله فنفخ فی جیب درعها و كانت قد وضعتہ ثم انصرف عنها فلما البست مریم درعها حملت بمیسی (۱) و كانت هذه الواقعة فی مفارقتہ کافیت ذهبت الیہا لیسقی * و كانت مریم حین الحمل بنت خمس عشرة سنة (وقیل) ست عشرة سنة (وقیل) ثلاث عشرة سنة * وسائر القصة فی کتب السیر والتواریخ - و نزول عیسی علیه السلام من السماء الی الدنیا من علامات القيامة كما ذکرنا فی (الدجال) *

﴿وصاحب منتخب التاریخ﴾ می طرازد که عیسی بن مریم روز چهارشنبه عاشوراست و پنجم کانون اول بعد از خروج اسکندر - بقولی دوست و هشتاد و دو سال - ی بقولی سیصد و سی و یک سال - و بقولی صاحب (جهان آرا) سیصد و شصت و سه سال متولد شد * مریم در آن وقت سیزده ساله بود * درسی سالکی مبعوث شد و سه سال بکسری دعوت نموده با سمان عروج کرد و بقول صاحب (معارف) در دوازده سالگی

(۱) کذا فی الاصول و الظاهر ان یكون هكذا - حملت بمیسی فاتبتت به مکانا قصیا فاجاءها الخاض الآیه ۱۲ الحسن النعمانی المصحح

انجیل برو نازل شد * و در چهل و دو سالگی عروج نمود * بدین قول
مدت دعوتش سی سال باشد * -

(و بروایت) حسن بصری رحمه الله در سیزده سالگی مبعوث شد و در سی
وسه سالگی مرفوع گشت * بدین تقدیر نبوتش بست سال باشد * و مریم
بعد از عروج عیسی علیه السلام بشش سال رحلت نمود - و بقولی
از وفات داود ناعیسی علیهما السلام یک هزار و یکصد سال - و بقول صاحب
(جهان آرا) یک هزار و پنجاه و سه سال * و از عروج عیسی تا ولادت نبی آخر
الزمان علیه الصلوة و السلام بقولی ششصد و بست سال * و بقول صاحب
(جهان آرا) سیصد سال بود آنتهی *

(الف) باید دانست که حکیم ارسطاطالیس رساله در استقامت (غالب
و مغلوب) بحساب اجد برای اسکندر رذوالقرنین ساخته بود که کر اغلبه بود
در حربها و خصومتها (و کارها) که بدین مانند باشد میان بادشاهان و امرا
و مدعی و مدعی علیه که مخصوصت تقاضی دروند و امثال آن که تعلق بمنزاعت
دو خصم دارد و اگر میان دو کس نام هر یک را که بحسب طالع ولادت
او باشد علیحده علیحده بحساب اجد تقید قلم آرد و اگر در دو جانور از خلاف
جنس بمنزعت باشد نام هر جنس را بطریق اجد حساب کنند و اگر در
دو جانور یک جنس باشند نام خداوند آن را بطریق مذکور حساب نماید
و نه نه طرح کنه آنچه باقی ماند از هر دو علیحده نگاه دارد و بدین دایره نظر
کند و معلوم نماید که غالب کدام و مغلوب کدام است * پس ارسطاطالیس
مرا اسکندر را گفت که ای ملک اگر خواهی که غالب و مغلوب را از عهد
آدم علیه السلام تا این دم که بودند و گذشتند بدانی همچنین حساب کن

(ف ۷۵)

الف غالب و المغلوب

تا معلوم شود و آن رساله را بهشت باب مرتب ساخته زبان یونانی که ترجمه اش اینست *

﴿ باب اول ﴾ یکی بانه نه غالب بر یک * یک باهشت یک غالب بر هشت * یک باهفت یک غالب بر هفت * یک باشش شش غالب بر یک * یک بانج یک غالب بر پنج * یک با چهار یک غالب بر چهار * یک با سه یک غالب بر سه * یک با دو دو غالب بر یک - یک با یک * طالب جنک غالب بود *

﴿ باب دوم ﴾ دو بانه نه غالب بر دو * دو باهشت دو غالب بر هشت * دو باهفت هفت غالب بر دو * دو باشش دو غالب بر شش * دو بانج پنج غالب بر دو * دو با چهار دو غالب بر چهار * دو با سه سه غالب بر دو * دو با دو دو طالب جنک غالب بود *

﴿ باب سوم ﴾ سه بانه نه غالب بر سه * سه باهشت هشت غالب بر سه * سه باهفت سه غالب بر هفت * سه باشش شش غالب بر سه * سه بانج سه غالب بر پنج * سه با چهار چهار غالب بر سه * سه با سه سه طالب جنک غالب آید *

﴿ باب چهارم ﴾ چهار بانه نه غالب بر چهار * چهار باهشت چهار غالب بر هشت * چهار باهفت هفت غالب بر چهار * چهار باشش چهار غالب بر شش * چهار بانج پنج غالب بر چهار * چهار با چهار چهار طالب جنک غالب آید *

﴿ باب پنجم ﴾ پنج بانه نه غالب بر پنج * پنج باهشت پنج غالب بر هشت * پنج باهفت هفت غالب بر پنج * پنج باشش پنج غالب بر شش * پنج بانج پنج طالب جنک غالب آید *

﴿ باب ششم ﴾ شش بانه نه غالب بر شش * شش باهشت شش غالب بر هشت * شش باهفت هفت غالب بر شش * شش باشش شش طالب جنک

غالب آید *

﴿ باب هفتم ﴾ هفت بانه هفت غالب بر نه * هفت باهشت هشت غالب بر هفت * هفت باهفت * طالب جنک غالب آید *

﴿ باب هشتم ﴾ هشت بانه نه غالب بر هشت * هشت باهشت * طالب جنک غالب آید *

﴿ و اگر عدد ﴾ هر دو برابر باشد یعنی نه نه بود هر که خورده سال باشد غالب آید

و این که مرقوم شد تفصیل اجمال این دو بیت مشهور است *

بحریف (۱) جنسی کم بودن خوش است

وز مخالف (۲) محتشم بودن خوش است

و عدد هر دو را یکسان (۳) بود

هر که سالش بنورد غالب آن بود

و رشود یکسان دو کس در سال هم

هر که طالب آن غالب آن بود

(۱) یعنی اگر هر دو عدد در جنس موافق بودند یعنی هر دو زوج باشند و یا

هر دو فرد پس کسی که عدد او کم باشد غالب بود بر کثیر العدد ۱۲ منه عنی عنه

(۲) یعنی در صورت آنکه هر دو عدد مخالف بودند در زوجیت و فردیت یکی

فرد بود و دیگری زوج پس درین صورت کثیر العدد غالب بود بر قلیل

العدد ۱۲ منه عنی عنه (۳) مرادناظم از مساوات مساوات است در کمیت فافهم

منه غفر له ۱۲ منه

واین جدول درین استعمال کافی است

غالب	مغلوب	غالب	مغلوب	غالب	مغلوب	غالب	مغلوب
۹	۱	۹	۲	۹	۳	۹	۴
۱	۸	۲	۸	۳	۳	۴	۸
۱	۷	۲	۶	۳	۷	۴	۷
۶	۱	۲	۶	۳	۷	۴	۶
۱	۵	۲	۲	۳	۵	۵	۴
۱	۴	۲	۴	۳	۵	۵	۴
۱	۳	۲	۲	۳	۵	۵	۴
۲	۱	۲	۲	۳	۵	۵	۴
۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱

﴿ الف ﴾ بالكسر العاقبة ومن الحمى ما ناخذ وما وتدع يوما * یعنی تب بك
 روز در میان * چنانچه ربع بالكسر تب دور و در میان یا زیاده - و تب بکه
 هر روز آید و فر و شود آن را بوی نامند * وانگه فرو و نشود و يك تحت
 بود بحرانی گویند * و درین تب اکثر خوف هلاك است - اگر بحران
 كامل در طاق واقع شد چنانچه روز پنجم یا هفتم مثل عرق آمد یا عاف جاری
 شد مثلا * صحت و شفاروی نماید * (و تفصیل) این در کتب طب مشهور
 است * و لله در الشاعر *

تپ بود به پای تورخ زرد و گذشت
صدشکر شده آتش او سرد و گذشت
ان کیست که شرم تو نسازد آتش
تپ هم اگر آمد عرقی کرد و گذشت
باب العین مع المیم

(الغم) بدانکه غم و هم این هر دو لفظ در اطلاقات نزدیک بهم واقع شوند *
و غم عبارت است از آن تنگی و تیرگی که از طریقان قبض و اندوه بردل نشیند
مشتق از غمام بمعنی ابر که عارض گردد - و هم عبارت است از محنتی که از
قصد کردن چیزی و توجه دل و اراده بدست آوردن آن پیش آید و اندوهگین
و پریشان گرداند *

(ف ۱۷۷)

الغم

باب الفاء مع التاء

(الفتوی) بدانکه فتوی دادن فرض کفایه است * اما فرض کفایه
گاهی فرض عین می شود و همان وقتی است که کسی که فرض کفایه بر وی
است متعین باشد مر آن را و در (کشاف) آورده که پیش از بعثت دارد علیه
السلام لقمان حکیم فتوی میداد چون داود مبعوث شد لقمان ترك فتوی
دادن کرد *

(ف ۱۷۸)

الفتوی

(و نیز کفایه) آورده که فتوی دادن از فرض کفایه است چون قضا *
و ادنی درجات فرض کفایه ندب است * پس مندوب باشد دخول در امر افتا
کسی را که اهل آن باشد * مگر آنکه در وی خطر عظیم است از برای آنکه
بحری است که هر سبب سلامتی از او بکناره نرسد * اگر چه وی
مردم را بسلامت میرساند * ظهر المقتی جسر جهنم * اشارت بدین است

گاہی کہ از مہب ریح منہ آیات محکمات ہن ام الکتاب و اخر متشابہات
 تند باد و ما یعلم ناویلہ الا اللہ و زیدن گیرد و تلاطم امواج اشتباہ و اشکال
 ترا کم شود سفینہ علم را سخنان بی کینار توفیق الہی سکون و قرار نگردد
 و کشتی اجتہاد مجتہدان بمدد ری نسیم فیض نامتناہی بجنبش در نیاید *
 اما شرط افتا اسلام و عقل است * و علم بدانچہ فتوی میدہد از اقویل علما *
 ﴿ و بعضی گفتہ ﴾ اند کہ شرط افتا همچون شرط قضا است از اسلام و عقل
 و بلوغ و عدالت * وانکہ باشد از اہل اجتہاد * و اما صحیح آنست کہ این
 شرط کمال است و اول شرط صحت و اہلیت اجتہاد شرط اولیت است *
 و در صحیح از مذاہب در تفصیل آورده کہ اجماع کردہ اند علما کہ
 واجب است کہ مفتی از اہل اجتہاد باشد از برای آنکہ وی مبین احکام شرع
 است و این وقتی ممکن است کہ عالم باشد بدلائل شرعیہ *

﴿ قال ﴾ ابو حنیفہ رحمہ اللہ تعالی لا یجمل لاحدان یفتی بقولنا حتی یعلم من این
 قلنا * و در (غیانی) آورده کہ معنی این سخن آن است کہ قیاس نکند مسئلہ را
 ز پیش خود مادامی کہ نداند کہ امام از جهت چہ معنی مسئلہ اول را جواب
 دادہ * و در (ملقط) و غیر آن آورده کہ چون صواب او بر خطای او غالب
 باشد جائز است مر او را کہ فتوی دہد گرچہ نباشد از اہل اجتہاد اما
 حلال نیست او را کہ فتوی دہد الا بطریق حکایت از قول فتہاء *

﴿ قال ﴾ فی (المناہج) و نبغی ان یکون المفتی عاقلاً بالغاً عالمّاً باللغۃ و النحو
 و الاحادیث المتعلقۃ بالاحکام و النسخ و المنسوخ و التصحیح و التسقیم و ان
 یکون فقیہ النفس عالمّاً بالتواریخ و سیر الصحابة و مذاہب الائمة و اصول
 الفقہ * و در شرح (قدوری) آورده کہ امام ابو یوسف رحمہ اللہ درین

در آداب

معنی امر را سخت گرفته و گفته غیر سدا حدی را که فتوی دهد بمقل و رای مگر بشناشد احکام کتاب و سنت و ناسخ و منسوخ و اقوال صحابه و وجوه کلام * پس ازین اقوال ظاهر شد جو از افتاب اجتهاد و تقلید و اولویت اول *
 ﴿ اما آداب ﴾ و مستحبات از آن جمله آن است (که اگر مفتی) از اهل اجتهاد نباشد جواب کند از فروع که اسلم و احوط است * (دیگر آنکه) جرأت نکنند بر فتوی دادن بمجرد علم خود و گوید که اجازتی علمی بلکه مـالزمت مفتیان کند و استفاده اجازت نماید از ایشان تا بر به یرت باشد * قالوا و ان حفظ جمیع کتب اصحابنا فلا بد ان يتلمذ للفتوی حتی یمتدی الیه *

(دیگر آنکه) بعد از مطالعه تاز و تأمل بی اندازه بر جواب اقدام نماید و از مبادرت و تعجیل در جواب اجتناب نماید تا اگر خطائی واقع شود معذور باشد و مسئله تحری درین مقام دایلی تمام است * روایت کرده اند که حضرت امام اعظم رحمه الله علیه بسیار بودی که مسئله از وی سوال کردی جواب نگفتی * و باید که التفات نکند بالحاح مستفتی * آورده اند که هر گاه ابو نصر را رحمه الله علیه مستفتی الحاح کردی و گفتی که راه دور آمده ام در جواب او گفتی

فلا یمن نادیناک من حیث جئتنا * ولا نحن عمینا علیک اذ هبا

(دیگر آنکه) ملبول نشود از بسیاری سوال و جواب و در حال تفرقه خاطر من ای جهة کان جواب ندهد * و چون جواب کند جو ابعا از حواله بخود نکند و گوید من میگویم که حکم این است و من فتوی میدهم که چنین است و مانند ان باشد که گوید ولایت از علما آن است که در فلان کتاب چنین است *
 ﴿ دیگر آنکه ﴾ چون سوال کنند از عبادات و صحت و فساد آن و وجه فساد

و صحت هر دو باشد اختیار کند و وجه فساد را و اگر این صورت در معاملات
باشد اختیار کند و وجه صحت را * همچنین است در (محیط) و در (ذخیره) است
که این نوع مسئله اگر در معتقدات باشد اختیار ایمان کند و مها مکن فتوی
بکفر ندهد * (دیگر آنکه) مزدنگیر دبر نفس افتا از برای آنکه طاعت است
و این مسئله در باب اجرت بتفصیل گذشت * و همه حال مز دنیا گرفتن در
عبادات اولی است و احری لقوله تعالی (قل لا اسئلكم علیه اجرا *
(دیگر آنکه) اگر از وی سوال کند که چیست حکم این مسئله گوید بر قول
امام اعظم اینست *

﴿ و در باب سیوم ﴾ از کتاب نکاح شیخ الاسلام و او هر زاده آورده که
اگر زن بکر بالغه شفعویة المذهب خود را بر دحنفی یا شافعی دهد و پدروی
نباشد باین نکاح درست است و هر چند نزدیک شافعی این نکاح درست
نیست زن و شوهر هر دو بر مذهب شافعی باشد ولیکن چون اعتماد ما
آن است که شافعی درین مسئله خطا کرده واجب است بر ما جواب گویم
بدانچه معتقد ما است درین مسئله * و اگر چنین سوال کند که چیست جواب
شافعی درین مسئله واجب است که گویم درست است نزدیک ابی حنیفه
رحمه الله تعالی و الله اعلم * (دیگر آنکه) اگر سوال کند از وی در مسأله ای که
مصدق است مفتی در آن (دیانة لا قضاء) که دیانة حکم این مسئله چون است *
اگر جواب کتابت باشد چنین نویسد که مصدق نیست قضاء - و اگر
جواب زبانی باشد گوید که مصدق است دیانة بلکه نیست *

﴿ دیگر آنکه ﴾ مبادرت نکنند بحواب بحضور کسی که اعلم باشد از او
لا تقریراً و لا تحریراً * (دیگر آنکه) اگر وارد شود بروی جواب مفتی دیگر

و ظاهر شود بروی که خطا کرده ان مفتی معذور است در ترك جواب ورد فتوی اگر مجتهد فیه باشد * و اگر منصوص علیه باشد معذور نیست در رد آن بلکه نگاه دار آن رایا پاره کند اگر داند که بدان عمل خواهند کرد - و در فتاوی (کمال بیاعی) آورده که معذور نیست مطلقا در رد آن اگر عالم شود بخطای آن و داد که بدان عمل خواهند کرد *

(دیگر آنکه) اگر بروی وارد شود صورت استفتای که مستحق نباشد از جهت ترك قیدهای ضروری جواب نکند و باز دهد مستفتی تا تکمیل آن نماید * - و اگر قید کنند آن را با التماس مستفتی یا کنی نیست * لیکن رعایت کند در قیود شرایط ایجاز و اطباب اجتناب کند از حشو و تطویل * مثال ایجاز زید زینب را گفت کذا * مثال الاطباب زید حر مکلف زینب حره مکلفه را گفت که کذا * مثال الحشو زید که مرده است و پسر همراست زینب را که زنی است و دختر خالد است گفت که کذا * مثال التطویل زید کبیر که در دارالاسلام است زینب کبیره را که در دارالاسلام است دشنام بخش داد چنان دشنام که حد قذف که عبارت است از هشتاد تا زبانه بدان دشنام واجب نمی شود *

(دیگر آنکه) احتراز کند از آن قید که مضر باشد به مستفتی و صورت را بدون آن استحقاق جواب باشد یا مشر بحیله و تلیسی باشد * (دیگر آنکه) چون در مسئله از خلیات که در آن دو قول باشد یا بیشتر بريك قول فتوی دهد طریقه آن است که در آن حادثه بدان روایتی دیگر که نقیض آن است فتوی ندهد که تا زدیك مردم متمم و مطمون نشود * (دیگر آنکه) مطلقا اجتناب نماید از تملیم حیله و تلیس تا مستحق حجر و منع نشود * و حضرت امام اعظم

رحمه الله فرمود که حجر جائز نیست الا بر سه کس و یکی ازان مفتی ما جن را
 شمرده و در (ذخیره) آورده که هر کس امر کند عورنی را که مرتد شود
 از اسلام با حرام شود بر شوهر خود آن شخص کافر شود نمود با الله مهیا
 و در ﴿ جواهر الفتاوی ﴾ آورده که مفتی حنفی اگر امر کند مطلقه ثلاثه
 را که نقل کند از مذهب خود و عده امام شافعی رود و اقرار کند که نکاح
 اول باطل بوده از جهت آنکه بی ولی بوده واجب است بر سلطان زمان
 زجر و منع این مفتی و صاحب (جواهر) گفته چون این مسئله را استفتا
 کردند از ائمه بخارا و فرستادند نزد ایشان جواب ایشان چنین وارد شد
 امام ظهیر الدین مرغینانی چنین جواب کرده بود عقیب قول مستفتی که
 واجب بود بر سلطان زمان زجر و منع این مفتی و تعزیر وی یا نبود و الله اعلم
 ﴿ و از ائمه سلف ﴾ در مثل این مسئله سوال کردند جواب داد که گمان
 می برم که اینکس از دنیا بی ایمان رود و الله العاصم و (قاضی) امام فخر الدین حسین
 ابن منصور الاوزجندی چنین جواب کرده بود و الله اعلم و امام قوام الدین
 صفار جواب کرد که شاید کرده و حلال نبوده مثل این کردن و بر سلطان
 وقت واجب شود زجر این کس و حجر این مفتی با مثل این نکند (دیگر آنکه)
 در قبول هدیه با کسی نیست مر مفتی را لکن قبول هدیه بعد از استفتا
 و جواب اقرب است بحمل و ابد است از رشوت
 ﴿ شیخ الاسلام ﴾ خواهرزاده آورده که اگر مفتی بعد از استفتا
 و جواب از برای مفتی هدیه آورده با کسی نیست قبول آن (دیگر آنکه)
 باید که در امر فرج احتیاط بسیار کند قدر استطاعت همچنین است در
 عیض (دیگر آنکه) چون مدعی باشد روایت بلفظ هو الاصح یا هو

الاولی - یا هو الاسر - یا فتی به فلان - یا به اخذ فلان - یا علیه فتوی
 فلان - یا آنچه درین معنی است - مفتی را جائز است که بچیزی که مخالف
 آن است از روایات فتوی دهد * اما اگر روایت مذیل باشد بلفظ علیه الفتوی
 یا هو الصحیح - یا هو الماخوذ للفتوی - یا به یفتی * و آنچه مانند آن است مفتی
 را جائز نیست که بخلاف آن فتوی دهد * و در (مضمرات) بعضی علامات
 فتوی را ذکر کرده و آن اینست علیه الفتوی - به ناخذ - به یتمد - علیه
 الاعتماد - علیه عمل الناس الیوم - علیه عمل الاعتماد - هو الصحیح -
 هو الظاهر - هو الاظهر - هو المختار - علیه فتوی مشاخصنا - هو الاشبه
 هو الاوجه - و در (حاشیه زردی) آورده که لفظ اصح تقاضا میکند که
 غیر آن صحیح باشد و لفظ صحیح تقاضای کند که غیر آن صحیح نباشد *

﴿ قطعه ﴾

دیدنی ایدل که نزد مجتهدان * امر افتاچه شرطها دارد
 لیک در عصر ما چنین مفتی * حکم عنقا و کیمیا دارد
 زهی حرمان و خسران که این خاکسار با وجود آنکه مدتی عمر مزید طالب
 این طایفه صرف نموده کسی که بزبور این صفات آراسته باشد بسیار کم دید
 و چون از مقصود خود محروم ماند و در صف جمنی بی علم و عمل که از روی جهل
 و بی دیانتی متصدی این امر جلیل گشته بودند چند بیت بر زبان رفت حال

﴿ نظم ﴾

پیش ازین مقتیان هر شهری * داشتند از علوم دین بهری
 سالکان راه خدا بودند * وارث علم مصطفی بودند
 علم شان پیشه حلم شان دستور * عالم از علم و حلم شان معمور

- زاختر علم شان جهان روشن * عالم از بوی خلق شان گلشن
 خامه شان نور پاش و ظلمت سوز * بلکه دانش نهاد و دین اندوز
 فوك اقلام شان لسان الغیب * نقش تویق شان بری از عیب
 هر یکی در صفا یگی صوفی * تا بی بو حنیفه کو فی
 از سر جد و جهد چندین سال * سعی کردی در اکتساب کمال
 لغت و نحو و صرف و رزیدی * منطق و حکمت و بیان دیدی
 سالها چون شدی برین مشغول * رونمایی بسوی علم اصول
 در اصول و حدیث و فقه و کلام * چون شدی شهره خواص و عوام
 بعد ازین رونفقه آوردی * عمری آن را ممارست کردی
 مدتی دیگر آشکار و نهان * میدویدی بگرد استادان
 چون شدی در جهان بعلم علم * علم را کردی از عمل خورم
 وه کز ایشان نماد نام و نشان * اثری نیست در جهان زیشان
 کیست مفتی کنون یکی جاهل * از بسب دور و از حسب عاقل
 چه چیز خواهی فضول و بی معنی * نشناسد ز جهل هست ارنی
 گفتن حق و باطل میداند * خون ناحق حلال میداند
 قلمی تیز کرده چون تیشه * بیخ مردم بریدنش پیشه
 قول و کرده ار اوفسانه دهر * رشحه نملک او نشانه زهر
 خیل شیطان مدام در گردش * بلکه شیطان کینه شاگردش
 عالم اما بجهله و تلیس * بود عمری معلم ابلیس
 قلم از کز لك جهالت تیز * به قلم بلکه نغزه خوب ریز
 خامه کج نهاد آن بادان * راست چون آفتی سیاه زبان

ان چنین خامه سرشکسته به است • صاحب خامه دست بسته به است
 قلمش روسیه بود یارب • روز گارش تبه بود یارب
 یا الهی چنانکه این دنیا • گشت خالی ز فرقه اولی
 که ازین فرقه نیز باکش کن • هر که زین سان بود هلاکش کن
 اندرین تیره خاکد از جهان • مشعل دانشی برافر و زان
 در فیضی بروی مابکشای • جمله را سوی خود رهی بنهای
 ﴿ الفرس ﴾ و کثیر من الشعراء عرفوا الفرس و عدوا و محاسنه بالفارسیه
 و العربیه و احسنها ما قتل قاتل بالفارسیه •

﴿ ف ۷۹ ﴾

در
 شرح
 و
 تفسیر

حبله از بخش فر طلعت و جو زان فطرت
 آنکه چون فکر منجم بدود فوق سما
 سخت سم بر دم آنگه سرین بهن کفل
 جرب مو خشک بی افراخته سر ریخته پا
 مست نازی است که از رشته جان بافته مو
 نو عروسی است که از خون مدو بسته حنا
 ای غزال ختنی نقش بریشان کاکل
 وی منقش کفایت نیرت دیبای خطا
 ای عرب زاده مجنون صفت و دشت نورد
 وی که از رشک دمت زلف یزد لیلی

و (حیرتی) در وصف سرعت سیر اسپ قیامت کرده سامعین را در حیرت می
 اندازد و وسطب خود را بحسن ادای بردازد •

شاه اسپنی بحیرتی بخشید • باد صرصر بگرداو بدوید

آنچنان تند بود در رفتار * که یک شب بماقبت برسید .
 ﴿ الفصل ﴾ وفي الصراح فصل يك بخش از چهار بخش سال ﴿ مخفی نماید ﴾ که
 اصحاب تخیم سال را بر چهار فصل تقسیم کرده اند * و بیان آن بطریق اجمال این
 است که در معظم مسوره حمل و نور و جوزا بر جهای ربیع بود که بهار است *
 یعنی چون آفتاب درین برجه باشد فصل بهار بود * و سرطان و اسد و سنبله
 بر جهای صیف بود که تابستان است * و میزان و عقرب و قوس بر جهای
 خریف بود که خزان است * و جدی و دلو و حوت بر جهای شتا بود که
 زمستان است * و بر جهای بهار و تابستان و خجالی گویند * و بر جهای خریف
 و زمستان را جنوبی ﴿ و وقتی ﴾ که آفتاب با اول حمل یا اول میزان رسد روز
 و شب در همه آفاق برابر گردد یعنی هر روز دو اژده ساعت بود و هم شب *
 و در باقی سال مادام که در بروج شمالی باشد روز از شب زیاده بود *

﴿ الفصل ﴾

﴿ ف ٨٠ ﴾

﴿ و بیانش ﴾ آن است که از اول حمل تا اول سرطان هر روز در اتر می
 گردد و هر شب کوتاه تر * پس در اترین روزها و کوتاه ترین شب های
 سال کمترین طول سرطان باشد * و از انجا تا اول میزان با روز کاستنی گیرد و شب
 افزون دین * پس اول میزان با برابر شوند * و از انجا تا اول جدی شب
 در اتر گردد و روز کوتاه تر * پس در اترین شبها و کوتاه ترین روزهای سال
 اول جدی باشد * و از انجا تا اول حمل با شب کاستن گیرد و روز افزون دین * پس
 اول حمل با برابر شود فافهم *

﴿ ف ٨١ ﴾

﴿ الفصل ﴾

﴿ الفطرة ﴾ وفي (القنية) مقال چارونیم ماشه پس رطل بوژن چهارده تنکه
 طالبگیری و سیزده ماشه باشد و وزن نصف صاع که چهار رطل است
 پنجاه و هفت و نیم تنکه و ده ماشه میشود و دو رطل سیزده است که

ست و هشت و نیم تنگه و دوازده ماشه باشد * پس سیر شرعی از سیر متعارف
 ذرد کن که بوزن سی و دو تنگه است کم است بقدر سه و نیم تنگه و دو ماشه
 فافهم و احفظ *

﴿ الفقيه الهندواني ﴾ هو ابو جعفر البلخي رحمه الله كان من اكابر الفقهاء
 والمحدثين و ذكرها هنا لثلاث اعمده من نساء الهند *

﴿ الفلاسفة ﴾ الحكماء * و (معجون فلاسفه) که آن را ماده الحیات نیز گویند

جهت امراض بارده دماغی مثل فالج و نسیان و مانندان * و جهت تقویت دماغ
 و حفظ فهم و تفریح و افزونی عقلی نافع است * و برای اشها و انطلاق لسان
 و دفع بلغم و مسلسل بول و درد نشت و کرده و اوجاع مفاصل مفید و مزید منی
 و مقوی ذکر و باه و مطیب بدن و منشط و مفرح دل و محسن لون و مطیب دهن
 و مشدد اسنان و مضر لثه و مزید بلغم و جگر و دافع قولنج بلغمی
 و ریخی و استسقا و سنگ کرده و مثانه و تقطیر بول و دیگر امراض مثانه
 و موافق مشایخ و مبرود بن و مضر بحر و ربن و مصلحش شیر نازه
 و سکنجبین *

﴿ و شر بتش ﴾ از دو مثقال تا چهار مثقال * و قوتش تا چهار سال باقیست و در
 نسخه وی اختلاف است (اما آنچه) شیخ ابو علی سینا و صاحب ذخیره و حکیم
 ارزانی در قرآباد بنهای خود نوشته اندین است *

﴿ زنجیل ﴾ فلفل - دار فلفل - دار چینی - پوست هلیله - آمله - پوست بلیله
 شیطرح هندی - زراوند مدحرج - خصیه الثلب - مغز چلفوزه - پیچ بابونه
 نار جیل نازه - هر یک ده درم - تخم بابونه - بنجدرم - مویز منقی سی درم - عسل
 مصفی دو چند یا سه چند همه بطریق معروف معجون سازید و بسدیك روز

استعمال نمایند *

الفواق بالفارسیه شجک و بالهنده هجکی و للعطاس باثیر عظیم فی دفعه
اگر دانه الاهی سه ماشه و بودینه ایضا و مصطکی ایضا در قدری آب
جوشانند و بیاشامند فواق را دفع می کند * و اگر انگوزه خالص را بریان
کرده بپوشند تا عطسه آید در دفع آن مجرب است *

القاضی سائر احکام القاضی فی کتب الفقه و فی (مختار الاختیار) در شرح
آداب القاضی خصاف است که اهلیت قضا کسی دارد که عالم بکتاب باشد
و سنت ناحکم کند بحسب راستی * و محیط جوادث و نوازل بغایت بی پایان
است * و ملاحظان نصوص و آیات که بواسطه توسل بدیشان بساحل نجات
می توان رسید کم اند * اگر در کتاب واقعه مخصوصه بملاحظان نصوص
نرسد هر آینه باید که شنآوری اجتهاد دانند تا قدر طاعت دست و پائی زبند
و خود را بکنار اندازد * و اجتهاد در وقتی حجت است که مخالف کتاب
و سنت نباشد * و شناخت عدم مخالفت کتاب و سنت وقتی میسر است
که عالم باشد بکتاب و سنت * پس علم بدین جمله شرط باشد *

الفواق

القاضی

و در (فصول استروشنی) آورده که بودن قاضی عالم مجتهد شرط نیست
حتی که اگر جاهلی را قاضی سازند قاضی می گردد اما عدالت بقول خصاف
شرط صحت تقلید است و این مذهب شافعی است * و نزدیک جصاص
شرط اولویت است * اما در خلاصه آورده قیل از محیط که علم و عدالت شرط
اولویت است * و در استروشنی آورده که عدالت شرط اولویت است در
ظاهر الروایت و در روایت (نوادر) شرط صحت تقلید * و بعد از این میبند
سطر میگوید که قاسق صلاحیت قضا دارد بر اصح اقاویل * و قال فی

(المخلصۃ) الاصح ان یصح تقلید الفاسق لکن در (خزانة الفتاوی) آورده
 کہ جاہل برہیزگار اولی است از عالم فاسق و ہم در خلاصہ و فصول است
 کہ کسی کہ قضا رشوت بگیرد در قاضی شدن او اختلاف مشایخ است
 و صحیح آنست کہ قاضی نمیکردند و اگر حکمی کند حکم وی نافذ نیست
 چنانچہ اگر قاضی در قضیہ رشوت گیرد یا سروی یا کاتب وی یا بعضی
 اراعیان او یا سرور رضای او رشوت گیرند حکم وی در آن قضیہ نافذ نیست
 (اما کبر سن) و حدائق آن را دخلی نیست در قضا از برای آنکہ در (مبسوط)
 شمس الأئمہ سرخسی آورده کہ حضرت پیغمبر علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ
 والسلام عتاب بن اسید را امیر المؤمنین قاضی مکہ گردانید در وقتی کہ ہزده سالہ
 بود و در زمان خلافت امیر المؤمنین عمر رضی اللہ تعالی عنہ در شام قاضی
 بود حدیث السن و بعضی بجهت آن در وی طعن کردند امیر المؤمنین
 عمر اورا طلبید و در باب قضا از وی چیز ہا پرسید ہمرا جواب بصواب
 گفت امیر المؤمنین عمر با وجودیکہ بیشتر از ہمہ کس در امثال ابن امر
 نامل میکرد اورا برای قضا مقرر گردانید (و حکایت) کردہ اند کہ مامون
 الرشید قضای بصرہ بہ یحیی بن اکثم تقلید کرد در حالی کہ ہزده سالہ بود
 و بعضی در حدائق سن او طعن کردند مامون الرشید خطی نوشت بدو
 کہ عمر و چند است در جرأب و شت کہ من بر سن عتاب بن اسیدم در حینی
 کہ حضرت رسالت اب صلی اللہ علیہ وآلہ و صحبہ وسلم اورا امیر و قاضی
 مکہ گردانیدہ

مکتبہ
 دارالکتاب
 و
 سنہ

و صدر الشہید در شرح آداب القاضی خصاف آورده روایت کردہ
 اند کہ زوری امیر المؤمنین علی کرم اللہ وجہہ در موضع ذی قار بر بالای پشته

یا کو ہی برآمد و بر سر وی دستار سیاه بود * پس گمت ای آدمیان بدرستی که
 من شنو ده ام از رسول خدای صلی الله علیه و آله و سلم که وی فرمود نیست
 از باد شاهی و نه قاضی که مگر آورده شود روز قیامت و نگاه داشته شود
 در پیش از دتعالی بر صراط پس بکشایند ملائک صحیفه عمل او را باز عیت
 او که عدل کرد یا جور پس بخوانند آن را بر سر خلائق پس اگر عدل کرده
 باشد نجات دهد خدای تعالی او را ببدل او * و اگر جور کرده باشد پینشاند
 او را تا میاز هر عضوی از اعضای او مسیرت صد ساله راه شود پس میل کند
 صراط تا او را بروی نگون سار در آتش اندازند تا با منافعان باشد در درك
 اسفل از دوزخ * (واضحسن) بصری منقول است که در بنی اسرائیل هر
 گاه کسی قاضی شدی مردم از آنکه وی پیغمبر شود نو میدمی شدند چه در
 بنی اسرائیل چنان بودی که هر که شصت سال عبادت از دتعالی کردی
 مردم طمع می بردند که وی پیغمبر شود پس اگر تقضا مشغول شدی طمع
 ایشان منقطع گشتی — و اختیار بن غیاث الدین الحسینی رحمه الله تعالی در (مختار
 اختیار) می نویسد که فقیر خاکسار اختیار این نقل را از بزرگی ذکر میگرد
 ان بزرگ چنین فرمود که این در زمان پیشین بود اما در زمان ماهر کس
 که بای در میدان قضا مباد * دست از عقل او می باید شست * اللهم احفظنا من
 شرور افسنا و من سیئات اعمالنا و الله در من قال *

زر فاذا کان (ا) رفت شـ خصی باردو * که قاضی شود صدر راضی نمی شد
 رشوت خری داد قاضی شد آخر * اگر خرنمی بود قاضی نمی شد

﴿ القبر ﴾ ما یدفن فیہ المیت * فی جموعه الروایات من الجامع الصغیر الخانی
 و یرش علی القبر الماء کیلا یتشر بالريح فی (جنة المریدین) چون خاک را بر قبر

بعد دفن میت برار کنند آب از سر تا پایان برند که رسول علیه الصلوة والسلام فرمود که آن آب بر محقق اینی است از عذاب گور و در (جواهر خمسة) مرقوم است هر که بر دست میت این اسم بنویسد (یا کریم الیفو ذالمدل انت الذی ملا کل شیء عدله یا کریم) یا نوشته در قبر مهد حق سبحانه و تعالی بفضل خود قبر او را روضه از ریاض جنت گرداند و عذاب بردارد - میم کریم و لام عدل را مضموم باید نوشت - و بعد ذال الف یعنی ذالمدل به بو او یعنی ذوالمدل - و این جا قانون نجات را برکنار باید داشت و قانون مرشد نجات را درکنار باید گرفت *

﴿ ف ٨٨ ﴾

﴿ القبول ﴾

﴿ القبول ﴾ بالفتح من المصادر الشاذة والقياس الضم و معناه بالفارسية بذیر قن و جاء القبول بالفتح بمعنى ريح الصبا ويقابلها الدبور * (بدانکه) فائده دبور این است که اگر را متفرق می سازد و هوای گرداند و بطرف فوق می برد و وقتی که بلند شد دبور از ابر باز میماند پس صبا با ملاقی می شود و استقبال می نماید پس بعضی سحاب را با بعضی مجتمع می سازد تا که مجموع سحاب واحد می گردد پس باران می بارد که طراوت و عموی اشجار بسبب او صورت می بندد و الی هذه الفائدة اشار العلامة التفتازانی رحمه الله تعالى في التلويح حيث قال والعرب يزعمون ان الدبور تزعم الى آخره فذكره اتفاقا للتبني على ان لريح الصبا فائدة - وللدبور فائدة اخرى سبحانه ما خلقت هذا باطلا *

﴿ قوسین ﴾

﴿ ف ٨٩ ﴾

﴿ قلب قاب القوسین ﴾ القاب المدار والقوسان هما القطعتان الحاصلتان من

الدائرة اذا نصفت وان الخط النصف هو قلبها وهذا الكلام

وقع فی (زومه الارواح) (۱) فی تمت خام الاشیاء علیه الصلوة والسلام فی هذه القطعة *

رسول مشرق و مغرب امام انس و ملك
 كه بر بساط شرف شهسوار کونین است
 زهی بلند کجانی که در صف دعوی
 همه نشانه او قلب قاب قوسین است

مؤخذ بیک انجاسی عبدالواحد بلگرامی رحمه الله تعالی در شرح می فرماید
 که رسول ماصلی الله علیه و آله و سلم گمانی ز به عشق بس بلند دارد که در صف
 دعوی نبوت نشانه او یعنی توجه گناه دل او همه مقام قاب قوسین است و قاب
 قوسین مقدار دو کمان را گویند قال الله تعالی (فکان قاب قوسین او ادنی)
 ای کمان دنوه اقرب کقرب قاب قوسین *

﴿ و این ﴾ از جمله تشابهات است تا عارف بنوره معرفت آن را بداند و مومن
 صادق بمقیده درست دارد و جاهل منکره لاک شود * چنانچه ابو جهل
 بر تمصه معراج شادی کرد که اول محمدی گفت جبرئیل از آسمان می آید و ما
 استوار نمیداشتم * اکنون عجب تر آورد که شبی با آسمان رفتم و باز آمدم گمان
 مردم که هیچکس این را استوار نخواهد داشت تا پیش صدیق اکبر رفت
 و گفت چه میگوئی در حق افسانههای محمد که گوید شبی با آسمان رفتم چندین
 هزار حکایت و کلام کردم و کذا و کذا ماجرا گذشت و هم در آن شب باز آمدم
 صدیق رضی الله تعالی عنه گفت من این چیزها را از محمد صلی الله علیه و آله و سلم

(۱) زومه الارواح فی الفارسی لغیر السادات حسینین محمدنا معروف میر
 حسینی سادات الفه ستة احدى عشرة و سبع مائة - محمد شریف الدین عفی عنه

از اول استوار داشتہ ام کہ میگفت جبرئیل از سدرہ بر زمین میرسد انتہی *
 (بدانکہ) خط منصف دائرہ چنانچہ قلب قاب قوسین میگوشند خط موہوم
 و برزخ و مرتبہ نعل اول و حقیقت محمدی نیز می گویند و نا کہ این خط میان
 دائرہ بود بک دائرہ بود گنج مخفی۔ و محب و محبوب۔ و عارف و معروف۔
 و خالق و مخلوق۔ و عابد و معبود۔ هیچ امتیاز نداشت کیفانہا تقضی
 التمدد و لا تمدد فی تلك المرتبہ * (و حاصل) معنی بیت مذکور اینست کہ چون
 ارادہ از لی آن خلوت نشین سر ادق عظمت و جلال تعلق بظہور گرفت
 خط دوئی میان آن دائرہ پدید آمد نیمہ دائرہ محب شد و نیمہ محبوب *
 و جناب خواجہ کائنات علیہ الہلولۃ والسلام بلند کمانی است کہ نشانہ آن
 خط فارق است یعنی می خواهد کہ آن خط فارق را از میان دائرہ بردارد
 تا دائرہ یکی باشد و در محب و محبوب کہ بسبب این خط دوئی واقع شدہ
 برخیزد * و لهذا الکلام مقام عظیم لایملو معارجہ ولا یسوم مدارجہ الامن
 ہدایہ اللہ تعالیٰ باسرارہ و اتاہ قلب سلیم انچہ بمقتضای حال ہندی مقال
 بر زبان خاکسار گذشت عرض میدارد *

زبان اپنی عبد الہی بند کر * پس دل میں آ پس کون خورسند کر
 برون کون بری بات ہی سازوار (۲) * بود خاموشی شیوہ خاکسار
 نہنی مونس می متلی والی بری * کہ قاضی پرارا دری سر بری
 بہت در کی چلنا تو اس کہات میں * مگر جارینکا تو ارباب میں
 وجیہ (۱) خدھی ترا دستگیر * ولایت کی افلاک پر بی نظیر
 سچا چاندھی چو دو بیزرات کا * اندھارا کیا دور گجرات کا

(۱) یعنی حضرت شاہ وجیہ الدین الملوی الاحمد آبادی قدس سرہ۔

د کپیاری جد کو انی خدا * نجھی بھی د کھاوی نو ہیگاروا
خدا یا موز و جیہ زمان * مجھی دام دنیا سون دینا امان
محمد کی امت میں دائم تون رکھ * شریعت کی کوچی میں قائم تون رکھ
﴿ القمر ﴾ صاحب مطالع القمر می نویسد کہ چون حکیم محقق ماشاء اللہ
المصری عزیمت سفر آخرت مصمم فرمود و طوطی روحش را کہ شاه باز
ریاض حقایق بود از قفس آب و گل خلاصی روی نمود در خزانه کتب
او صندوقی یافتند چون سر بکشادند دروی قدری حریر سفید بود این
فصل دروی نوشته بود عبارت آنی کہ محصلش اینست * (هر کہ) عملی کند و ماه
در عقرب باشد یا سنبله - ازان عمل پشیمان شود * (و هر کہ) جامه نویوشد و قمر
در اسد بودین النعمین در ان جامه میرد * (و هر کہ) سفر کند و قمر در طریقه
عترقه باشد باز نگردد الابرنج و سختی و بیشتر آن باشد کہ بوطن نیاید
(و هر کہ) تزویج کند و قمر در منزل سعد ذابح باشد در محاق قبل از اجتماع
متفرق شوند - و اگر مرد بازن مجتمع شود در آن سال میرد و یا صورت
مفارقت بروجی کہ اقبح ازان باشد دست دهید - (و هر گاه) کہ نکاح
کند و قمر در منزل زبانا باشد در محاق زن میرد *

﴿ و کلمه دوسه ﴾ دیگر هست در احکام هو الید کہ ابرادان درین موضع
مناسبتی دارد (اگر) در وقت ولادت مردی را کف انجلیب بر درجه
طالع باشد آن مرد هرگز نکاح نکند - (و هر) مولودی کہ متولد شود
زهره و عطارد (اوا) باشد خاصه بر پنج البتہ آن مولود مریم را بنفس خود
خواند - (اگر) سفلیتین تحت الارض باشند در خفیہ دعوت باشد -
(و اگر) فوق الارض باشند از دعوت علانیہ باشد (و چون) ابتدای

﴿ ف ۹۰ ﴾

﴿ ۹۰ ﴾

خصوصت کثی و قمر منحوس باشد غلبه تراود * و همون گوید سفر ممکن
 در حالتیکه یکی از تیرین در طالع باشد که بازنگردی یا بیمار شوی *
 (و هر گاه) که طالع نحس باشد در وقت سفر صاحب طالع مسعود دلالت
 کند بر صحت بدن * (هر گاه) طالع سعد بود و صاحب طالع منحوس بود
 دلیل است بر مرگ مفاجات * (و چون) قمر در قوس بود سفر ممکن که
 موجب تعویق امور بود * (و بزویج) مشغول مشود و وقتی که قمر در
 سرطان باشد که در آن هیچ خیر نبود * (موی) آب باز بکن و ناخن بگیر وقتی
 که قمر متصل باشد بمطار دو یا مشتری یا در خانه های ایشان باشد * (و هر گاه)
 قمرها بط باشد بنانه که زود منقطع شود * (و چیزی) منویس وقتی که قمر
 در طالع باشد که پسندیده بود * و چون قمر خالی السیر بود نیک است
 صید و سواری و فراغت و خلوت و شراب خوردن و ضیافت و چون قمر
 بار اس بود نیک است بخدمت سلطان و حکام رفتن و از ایشان حاجت
 خواستن آشی *

والضابطة المضيطة في معرفة ان القمر في اي برج من بروج الفلك في هذه
 القطعة *

آن چه از ماه شد مثنی کن * پنج دیگر فزای بر سر آن
 پس به پنج از آن موضع شمس * کیر بر جی و جای ماه بدان
 (و توضیحها) بالعبارة الفارسیة هكذا اگر خواهی که بدانی که ماه در کدام برج
 است بین از ماه چند رفته است آن را دو چندان کرده پنج عدد را نیز بر تو
 بیفزای و از برجی که آفتاب در و است بشمار پنج عدد را بیک برج بده بعد از آن
 هر زیادتیی را که بماند آن زیادتیی که بر برج رسد ماه در آن برج است مثلا

امروز از ماه شعبان سنة (۱۱۷۱) هجری یازده روز گذشته است آن را دو چندان کردیم بست و دو شد و پنج نیز برافزودیم بست و هفت شد نظر کردیم آفتاب در برج حمل بود بست و پنج را بر پنج برج قسمت کردیم دو باقی ماند و دراد رشتش ضرب کردیم دوازده درجه شد مثلا حمل - نور - جوزا - سرطان - اسد - سنبله - پس مشخص شد که قدر در برج سنبله است و دوازده درجه سنبله قطع نموده

﴿ ضابطه دیگر ﴾

بگذشته ز ماه ضرب کن ای رهبر * در سه زده و سه زده هفت بر سر بر حاصل شده هر روج سی بر سان * از خانه آفتاب زد یک قر (یعنی) از ماه آنچه گذشته باشد در سه زده ضرب نمایند و سه زده دیگر بر او افزایند بعد از آن سی قسمت کنند و هر سی را بر جی بدهند از برجی که آفتاب دروست هر برجی که رسد قدر آن برج خواهد بود *
 ﴿ و ملاحظه ﴾ درجات هم می توان نمود باین طریق که ایام گذشته از ماه را بشمارند و یک اضافه نمایند همان قدر از درجات گذشته باشد *

﴿ القنوت ﴾ وقال الشيخ الاجل عبدالحق الدهلوي رحمه الله في شرح سنن السامه وبعضی گفته اند که در اول این هفت کلمه (انؤمن - شتی - نشکرک - نخلع - نسجد - نخفد - رجو و ایاوردن حاجت نیست * و گفته اند که اولی آن است که بیارد و او را چه آیان و او عطف موجب شود بعدد آئینه است چنانچه در تشهد آتی *

وهذه القطعة على رواية ذلك البعض *

هفت لفظ اندکان بخوانند و او از اندر قنوت *

﴿ ف ۹۱ ﴾
 القنوت

نقل کرده ابن مسعود از شفیع مجرمان
 نؤمن ونثنی و ندمی نخلع و نسجددگر
 نخدموز جو و رحمة ابن همه بی و اودان

﴿ الکبیره ﴾ ما کان حراماً محضاً و شیخ ابو طالب مکی قدس سره در قوت
 القلوب آورده که گناه کبیره هفده است (چهار در دل) (اشراک) (واصرار)
 بر محبت گناهی (و قصد) کردن او هر وقت که دست دهد بر تقدیری که
 صغیر باشد (و نو میدی) از حق و ایمن بودن از وی * و ازان چهار در زبان
 (گواهی دروغ) که مبطل حق شود (و سحر) (و سوگند) دروغ (و قذف)
 کسی که مر جب حدشرد - و سه ازان همدم شکم است (خوردن خمر)
 (و مال یتیم) (و ربا) و دو ازان در فرج است (زنا) و (لواطه) - و دو دیگر
 بنیابت بد است تعلق بدست دارد (دزدی) (و قتل) ناحق * و یکتا
 کار با است (گریختن) يك مسلمان از دو کافر روز قتل - و آخرین کار تمام
 بدن است (که عقوق والدین) باشد *

﴿ ۱۷۷ ﴾

الکبیره ﴿

﴿ الکحل ﴾ بالضم انال الکثیر و الاعد و کل ما یوضع فی الین للشفاء و الجلاء
 و بنده عاصی بر معاصی که جامع این جواهر زواهر است بسبب آنکه
 مطالعه و نوشتن کتب و تحشیه و خفی نوشتن اشتغال تمام داشت چنانچه
 هر روز در نیم جزوئی نگاشت و با جله مخادم چهارده کتب معتبره با تحقیق
 و تدقیق تکرار میکرد و اکثر شب هم بمطالعه و تحشیه میگزراید چون بسن
 بست و چهار سال رسید آشوب چشم بهم رسانید تا پنج سال با اعزّه بی واسطه
 کتاب تکرار میکرد و طاقت کتابت و دیدن کتاب نداشت و معالجات
 و تدبیراتی که بعمل آمد تا کجا شرح دهد اطباء به جز اعتراف کردند و بنده بیاس

﴿ ۱۷۸ ﴾

الکحل ﴿

القصة بمقتضای آنکه *

در نو میدی بسی امید است * بایان شب سیه سفید است
 روزی جامع کمالات مرزا عبدالله بیگ مرحوم که در کوتله لنگر دوازده
 امام کرام علی جدم الاقدس وعلیهم الصلوة والسلام سکونت داشتند و با فقیر
 اخلاص بدل و رابطه بی بدل * کیفیت چشم ملاحظه کرده تاسف نمودند
 و گفتند که نسخه دارم اگر بسازند و در چشم کشند از شفای برحق امید صادق
 است که سرخی و خارش چشم و جمیع امراض حادثه دفع شود * چون آن نسخه
 را ساختیم و استعمال نمودم همان روز او سه ماهه تعالی شفا کرامت فرموده در
 سه روز شفای کلی حاصل گشت * از آن مدت تا این مدت آن نسخه می سازم
 و لله مردم میدهم بفضل ایزدی هر که استعمال کرد دفع کامل دید * و نسخه
 مسطوره این است *

﴿ سرمه ﴾ طوطیای هارونی هر یک چهار توله - سنگ بصری زرد پشت
 یک توله - کف دریا شش ماشه * هر یک از ما میران - قر نفل - مرچ سفید * دو
 دو ماشه هر یک علی حده کوفته پیخته وزن نموده با هم آمیخته تا دو هفته در شیر
 بادیان که جوشانده بر آرد چنانکه در یک آن آب نیم آنرا بماند در کهرل
 سنگ - سماق یا سنگ دیگر - حقیق نمایند چون خشک شود شیره مذکوره
 قدر حاجت می ریخته باشند و شب بمیل جنت یا طلا در چشم کشند
 نارینگی و سرخی و خارش چشم و جاله ببرد * و همه امراض چشم نافع است
 هر کس که از آن سرمه منتفع شود باید که سرزای مذکور مرحوم را بد عای
 مغفرت یاد آرد و اگر این عاصی را هم در خاطر خطیر گذرانند عسلی است
 والله لا یضیع اجر المحسنین *

سرمه های کهنه

﴿ نسخه دیگر ﴾ که درین ایام بدست آمده فوائد کثیره دارد و بجهت دفع پرده و خارش چشم و سرخی و زیادتی روشنائی مجرب است شخصی که محتاج عینک بود اگر چندی احتمال نماید مستغنی گردد لهذا این سرمه را بسرمه عینکی موسوم ساخته و آن این است * خاک سرخ از دیگرگان حلوانی یک ماشه - فلفل گرد دو نیم عدد - برگ درخت نیم دو عدد - این همه را از دسته جست برچرم کهنه پابوش - سحق بلیغ نموده بکار برد *

﴿ نوع دیگر ﴾ نیز از جمله مجربات است ناب سنکه یعنی ناب ناقوس بوزن چهار فلوس در شیر ماده گاو تر کنند و منسل بوزن دو فلوس - در شیر گوسفند و مرغ سیاه بوزن یک فلوس در شیر زن - و سیند انمک بوزن نیم فلوس در شیر ماده خرت نمایند چنانکه هر یک علیحده در شیر تمام روز باشد من بعد همه را یک جا کرده در کهرل اندازند و شیر ماده خر هفت روز سحق نمایند و برابر مرغ سیاه گولی بندند و در سایه خشک کرده نگاه دارند باب یا بشیر زن - ائیده بچشم کشند همه امراض چشم نافع است و حصول انتفاع ازین اودیه مشروط باحتر از اثرشی و بادی است *

﴿ کسری ﴾ اسم نوشیروان و هو کان سلطان زمانه عادل و لدنی ناصلی الله علیه و آله و سلم فی زمانه (قیل) لم اقات خزانه کسری وجد فیها لوج من زبرجد کتب علیه خمسة اسطر (اولها) من لا مال له لا جاه له * (الثانی) من لا اخ له لا عضد له * (والثالث) من لا زوجة له لا عیش له * (والرابع) من لا ابن له لا عین له * (والخامس) من لا یكون له من هذه الاربعة شیء لا هم له ولا غم له *

﴿ الکوثر ﴾ نهر فی الجنة و بان تقریب رشحه حکایتی از سحاب قلم می

﴿ ف ۹۴ ﴾

﴿ کسری ﴾

﴿ کسری ﴾

﴿ کسری ﴾

﴿ کسری ﴾

﴿ کسری ﴾

﴿ کسری ﴾

﴿ کسری ﴾

﴿ کسری ﴾

تراود که شیخ فیضی وقتی که از جلال الدین محمد اکبر پادشاه دہلی بسفارت
برہان نظام شاہ والی احمد نگر مامور شدہ در عریضہ خود از احمد نگر
باکبر پادشاہ می نگارد کہ مولانا ظہوری نقل کردہ کہ روزی در باغ یکی
از شرفای مکہ معظمہ جمعی بود اقسام مردم بر کنار حوض نشسته صحبتی
میداشتند تقریبی یکی از اہالی ماوراء النہر گفت کہ فردا چہاریار بر چہار
گوشہ حوض کوثر نشسته آب بمو منان خواهند داد محمود صباغ
نیساپوری برخاستہ گفت نام مقول مگوئید حوض کوثر مدور است
وساقیش مرتضی علی و گریخت *

﴿ الاسم ﴾ با مین المعجزة (۱) گریذ بن پارہ حسین الفاضل احسین بن مہین الدین
میبندی رحمہ اللہ در فواتح میگوید از انس بن مالک رضی اللہ تعالی عنہ
حروست کہ جبرئیل علیہ السلام آمد کہ گفت یا رسول اللہ فقرا ی امت تو
پانصد سال پیش از اغنیابہشت روند رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم خوش
وقت شد و فرمود هیچ کس ہمت در میان شما کہ شمہری بخواند یکی
خواند *

قد لست حیا الموی کبدي * فلا طیب لہ ولا راقی
الاحیب الذی شفقت بہ * فمدہ رقیق وریاقی
مولوی معنوی جامی قدس سرہ السامی در ترجمہ اش فرماید *
از مارہوا گزیدہ دارم جگری * اورا نکند هیچ فسونی آری
تریاک مگر ز وصل محبوب رسد * او زانند ہدیج فسونی آری
بس نبی علیہ الصلوٰۃ والسلام واصحاب وجد کردند بمرتبہ کہ ودای مبارک
از دوش مبارک آنحضرت علیہ الصلوٰۃ والسلام بیفتاد چون فارغ شدند

وهر يك بجای خود نشستند ما و به بن ابی سفیان گفتم ما احسن لبکم
یا رسول الله پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرموده یا معاویه ایس بکریم
من لم یهتز عند سماع ذکر الحیب * پس ردای خود بچهار صد باره کرده بهر
کس و صله داد *

﴿ وفي الحصن الحصين ﴾ من کلام سید المرسلین و یرقی اللسدیغ بالفاتحه
سبع مرات و لدغت النبی صلی الله علیه و آله و سلم عقرب و هو یصلی فلما
فرع قال لمن الله العقرب لا تدع مصلیا ولا غیره ثم دعا بما و ملح و جعل یمسح
علیها و یقر اقل یا ایها الکفرون و قتل اعوذ برب الفلق و قتل اعوذ برب الناس
الناس انتهى * و جهت دفع زهر عقرب دواها نوشته اند و تاثیر آن موقوف
بر موافقت مزاج است و لیکن یاد باید داشت که در حال گزیدن عقرب
گرفش نخورند بلکه (بو) هم (ا) نکنند و الا هشدار * که (گرفش خوردی
مردی) * و گرفش دوائی است نبی که بزبان هندسی (اجودا)
گویند *

﴿ ف ۹۷ ﴾

بلنه الرغائب و لیلۃ البراءة ﴿

﴿ لیلۃ الرغائب و لیلۃ البراءة ﴾ كما قال زین المحدثین الشیخ عبدالحق الدهلوی
رحمه الله فی رسالته موصول المرید الی المراد (طریق محدثین) اخذ عمل بمصوص
است که بنقل صحیح ثابت شده باشد یا جو از عمل بحديث ضعیف در فضائل
اعمال لا سبما نزد تعدد طرق و تماضدان * و طریقہ فقها اعتبار معنی و علت حکم
و قاعده باب است * مگر آنکه نص مقابل آن افتد چنانچه در تحقیق قیاس ثابت
شده * و اکثر صلوات ایام و اسابیع و اشهر و مراسم لیل رغائب که شب جمعه
اول از رجب بکیفیت مخصوص بگذارند و در میان مشایخ مشهور است نزد
ایشان ازین قبیل است * و در منع و تشیع آن انکار غریب نمایند و حدیثی که

درین باب نقل کنند مطعون است * و نمازهای که در نصف شعبان که عامه آن را شب برات گویند و در روز عاشورا و امثال آن بگذارند همین حکم دارد * چنانچه در شب برات قیام و تطویل - جده با دعاها که در و ماثور است و زیارت قبور و دعا و استغفار مر اهل قبور را * و در روز عاشورا جز صوم و توسعه طعام نابت نشده * و احادیث تو سیمع طعام نیز ضعیف اند * و تعدد طرق جبر آن را نقصان کرده اما در صوم روز عاشورا تا یکد تمام و رو دیافته * و طریقه اکثر مشایخ دیار عرب خصوصاً اهل دیار مغرب موافق طریقه محدثین است * و گفته اند که در اخذ بصریح کفایت است مر طالب را و استغنا است از ما سوی آتی * و نیز در شرح سفر السعاده فرموده در باب صلوة رغائب و در صلوة نیمه شعبان و صلوة اتمان و صلوة نیمه رجب و صلوة لیلۃ القدر و صلوة کل من رجب و شعبان و رمضان درین ابواب چیزی نابت نشده * این صلوة و امثال آن در او را در بعضی مشایخ طریقت نوشته اند و بعملی ایشان مقرون گشته * و نزد مشایخ حدیث بصحت رسیده و بعضی از ایشان در آن مبالغه عظیم نمایند * و سید احمد بن زروق که از مشاهیر مشایخ دیار عرب است در وصایای خود گفته و لا تقل بصلوة لایام و الا سابع آتی *

﴿ الف ۹۸ ﴾

﴿ المثال ﴾

﴿ الف ۹۹ ﴾

﴿ النقل و المثال ﴾

﴿ الماء ﴾ باید دانست که آب عالم بر دو نوع است از چشم هاست یا از چشموها آب چشم هارای شستن نامه هاست * و آب چشمه هارای شستن جامه ها برای شستن نامه هاشکی پیارد * و برای شستن جامه هاشکی *

﴿ المثل و المثال ﴾ بالفارسیه مانند و فاضل نامی علامه میر عبدالجلیل بلگرامی

رحمة الله علیه فرموده *

مثل از دانش او گر کند گوش * فلا طون از مثل - از دفتر اموش

ومثل افلاطونی بچند معنی آمده (گاهی) مراد ماهیات کلیه مجزیه از عوارض
 ازلی و ابدی می باشد و تنبیر و فنادر و راه نمی یابد مگر با فردان ماهیات *
 (و گاهی) مراد میشود عالم مثال که متوسط است میان عالم غیب و عالم شهادت *
 (و گاهی) صورت علمیه الهیه که قائم بذات خود داند نه بذات خدا مراد میباشند *
 (و گاهی) مراد میشود جوهر مجرد که آن را رباب انواع نامند یعنی از هر
 نوع فردی است مجرد از ماده ازلی و ابدی که اضافه کمالات جمیع افراد آن
 نوع وابسته است و آن را بلسان شرع ملک البحار و ملک الجبال و غیر آن
 خوانند فافهم و احفظ *

﴿ الثالث ﴾ حکیم ارزانی رحمه الله در قرابادین قادری سر قوم ساخته که مثلث
 نزد جمهور الباعبارت است از آنکه شیره انگور فقط بجوشانند تا ثالث
 بماند * و مصطلح فقهای نیز همین است لیکن آمدلی در شرح کلیات ایلاق نوشته
 که مثلث آن است که شیره انگور سه جز و آب یک جز آمیخته بجوشانند
 تا ثالث بماند و این را شراب مفسول نیز گویند * بالجملة مثلث در تقویت باه قائم
 مقام خمر است آتھی *

﴿ ف ۱۰۰ ﴾

﴿ الثالث ﴾

﴿ باب المیم مع الحاء ﴾

﴿ محمد ﴾ اسم سینا خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله و سلم من التحمید للمبالاته
 فی الحسنة قال فلان احمده اذا اثنی علیه بجلائل صفاته واحمدنه ذابجدته محموداً
 و يقال له هذا الرجل محمود فاذا بلغ النهاية فی ذلك و تکامل فی المحاسن و المناقب
 فهو محمد - و انما سمي عليه السلام محمداً لكثره خصه الله المحموده و سیکثر حمده
 ﴿ وقال مولانا علی القاری رحمه الله ﴾ سیحمدہ الاولون و الآخرون فی المقام
 المحمود تحت اللواء المدود * و من نظر الی تسمیة الله تعالی اياه محمد او معناه الذی

﴿ ف ۱۰۱ ﴾

﴿ محمد صلی الله علیه و آله و سلم ﴾

بلغ الى النفاية في الحمودية اي المحمود بكل المحامد والى انه تعالى قال الحمد لله
رب العالمين يعني ان الحمودية منحصره في الله تعالى يكشف عليه ما هو الحق
المرموز عند العرفاء الاولياء *

﴿ واعلم ﴾ ان من تمام الايمان به صلى الله عليه وآله وسلم اعتقاد انه لم يجتمع
في بدن آدمي من المحاسن الظاهرة ما اجتمع في بدنه صلى الله عليه وآله وسلم
(وسر) ذلك ان المحاسن الظاهرة آيات على المحاسن الباطنة والاخلاق الزكية
ولا اكمل منه صلى الله عليه وآله وسلم بل ولا مساوي له في هذا المدلول فكذلك
في الدال - ثم نقل القرطبي عن بعضهم انه لم يظهر تمام حسنه صلى الله عليه
وآله وسلم والاماطات اعين الصحابة رضی الله تعالى عنهم النظر اليه صلى الله
عليه وآله وسلم * نقل من شرح الشماثل المسمى باشرف الوسائل للشيخ
الحافظ ابن حجر *

﴿ واعلم ﴾ انه عليه الصلوة والسلام ابن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن
عبد مناف بن قصي بن كلاب بن مرة بن كعب بن لؤي بن غالب بن فهر بن مالك
ابن النضر بن كنانة بن خزيمة بن مدركة بن الياس بن مضر بن نزار بن معد بن
عدنان - وتنتهي هذه السلسلة العلية الطيبة الى اسمعيل بن ابراهيم عليهما السلام
(وامه) عليه السلام آمنة بنت وهب بن عبد مناف الزهري وثبت ولادته عليه
السلام بالتواتر في طالع الجدى في شهر ربيع الاول في مكة المباركة
في بيت من بيوت عبد المطلب بن هاشم - (تم في التاريخ) واليوم اختلاف
الاشهر يوم الاثنين حادي عشر من ذلك الشهر بعد شهرين من واقعة اصحاب
القبيل وبعد ست مائة سنة من عروج عيسى عليه السلام الى السماء وبعذار بعين
سنة من جلوس كسرى العادل (وبعنه) الله تعالى الى الخلق بعدار بعين سنة فاقام

بمكة عشر سنين على الاختلاف في الزيادة وبالمدينة عشر سنين وتوفاه الله تعالى على رأس ستين سنة كما رواه الترمذي عن اسحاق بن موسى - وفي عمره عليه الصلوة والسلام ثلاثة اقوال * خمسة وستون * وثلاثة وستون - وستون وقد جاءت الروايات الثلاث في الصحيح - والاول اصح واشهر *

﴿ قال العلماء ﴾ في الجمع من روى خمسا وستين عدستى الولادة والوفاة ومن روى ثلاثا وستين لم يعدها * ومن روى ستين لم يعد الكسور وهي خمسة كذا في تهذيب الاسماء وفيه انه لا يلام لفظ الرأس مع انه لا يتعارف اسقاط ما بين العشرات * (وقيل) ان سنة صلى الله عليه وآله وسلم اثنتان ونصف وستون لما روى عنه صلى الله عليه وآله وسلم من ان عمر كل نبي نصف عمر نبي كان قبله وكان عمر عيسى عليه السلام خمسا وعشرين ومائة - وزيف هذا الحديث كذا في شرح الشماثل للفاضل المدقق عصام اندين رحمه الله *

﴿ وقال الشيخ ابن حجر المسقلاني رحمه الله ﴾ انفقوا على انه صلى الله عليه وآله وسلم (ولد) يوم الاثنين من شهر ربيع الاول واختلفوا هل هو في اليوم الثاني او الثامن ام العاشر ام الثاني عشر فهذه اربعة اقوال مشهورة - وتوفى صلى الله عليه وآله وسلم ضحى يوم الاثنين لثنتي عشرة خلت من شهر ربيع الاول سنة احدى عشرة من الهجرة * (وفيه اشكال) من جهة انه صلى الله عليه وآله وسلم كانت وقفته بعرفات بالجمعة في السنة العاشرة اجماعا فاذا كان كذلك لا يتصور وقوع يوم الاثنين في ثاني عشر من ربيع الاول من السنة التي بعدها وذلك مطرد في كل سنة يكون الوقفة قبله بالجمعة على كل تقدير من تمام الشهور ونقصانها وتتمام بعضها ونقصان بعضها * (واجاب) بعضهم باحتمال وقوع الاشهر الثلاثة كوامل او كان اهل مكة والمدينة اختلفوا في روية هلال

ذی الحجۃ قرآہ اہل مکہ لیلۃ الخمیس ولم یرہ اہل المدینۃ الا لیلۃ الجمعۃ فصلت
 الوقفۃ برویۃ اہل مکہ ثم رجعوا الی المدینۃ فارخو اربوۃ اہلہا
 ﴿وہذا الجواب﴾ بمیدمن حیث انہ یلزم تو الی ثلاثۃ اشہر کو امل ﴿واجاب﴾
 بعضهم یحمل قولہم لانتی عشرۃ لیلۃ خلت ای بايامہا فیکون فوتہ فی الیوم
 الثالث وینقض الشہور کو امل فیصح قول الجمهور ﴿وفیہ انہ لا ینفہم من قولہم
 لانتی عشرۃ الا مضي الیالی ویکون ما رخ واقما فی الیوم الثاني عشر انتہی﴾
 ﴿اردت﴾ ان اکتب حلیۃ افضل الانبیاء علیہ الصلوۃ والسلام ﴿لیست سمعہا
 الخواص والعوام﴾ فوجدتہا منظومۃ فی عدۃ آیات مطابقتہ لما نقلہ الثقات
 نظمہ العارف باللہ الصمد میر محمد الدہداری قدس سرہ وانور مرقدہ
 ای ہمہ رش دادہ جان ودل گرو * گوش جان بکش اصفا ت اوشنو
 شہ از حلیۃ خیر الانام * ہشتو و بفرست صلوات وسلام
 حسن مطلق خلق مطلق شان اوست * ہر کجا نیکی است کان از خوان اوست
 زینت ابداع و حسن ہستی است * بر ہمہ حسنیش بالادستی است
 چیست حسن از باغ او گلدستہ * چیست نیکوئی بدویو ستہ
 حسن حسن است و جمال ہر جمال * نسبت اوشد کمال ہر کمال
 جود و فضل و حسن و احسان بردرش * متمکف نامہرہ یابند از بریش
 ہر چہ شد بالفوہ در امکان نکو * با کمال خود بود بالفعل او
 از جمالش گشتہ ظاہر حسن مجیب * زو بر آورده نکوئی سر زجیب
 بر تو اورا فتادہ نام حسن * یافتہ از نسبت او کام حسن
 خیر محض است و کمال مطلق است * صورتش نقش جمال مطلق است
 عالم حسن است ہر یک خوی او * رشتہ رحمت بود ہر موی او

حلیتہ صلوات اللہ علیہ وآلہ وسلم

- شيخ دين قاضي عياض باصفا * چند جا کرده روايت در شفا
 من هم انجا امتزاجي کرده ام * در روايت اوزبان بکشوده ام
 در بيان حليه صدر الانام * هم زاهل البيت وهم صحب کرام
 وز امام المؤمنين ابن الرسول * قره العين علي جان بتول
 ان بمهرش بوده ايتان مرتهن * بدر اوج اجتبايفي حسن
 کوزهند بن ابی هاله سوال * کرد زان رو کو حسن - را بود خال
 داتم اومي بود و صاف نبی * به ز جمله گفتي اوصاف نبی
 پس حسن گفتش بيان کن بهر ما * حليه و حسن رسول الله را
 بود بس نغم و منغم قدراو * بود بس تابان ترازمه بدر او
 قامت نخلش که دل بردی زدست * بد ميانه مائل بالانه بست
 رنگ او مهر شفق از گيخته * با سفیدی سرخی آميخته
 فرق فرقدساي او بودي عظيم * موی او سر رشته فيض قدیم
 دادی از راز شب قدیش خبر * زان نکرد از رمه گوشش گذر
 از جبین و اسمش صبح امید * برخ ارواح قدسی میدمید
 اروان شه بیت دیوان کمال * دقت و طولش مضامين جمال
 موی ابرو وافر اما بی قران * مشتری بین الهلا لیش عیان
 از فراخي بوده اش عين جمال * هم سفیدی هم سیاهی با کمال
 سوی هر کودیدی از فرخندگی * از سیاهی دادش آب زندگی
 هر کجا بمن و سعادت راست هم * رده انداز سرخی چشمش - بوام
 شد کثیر الشعر مزگان نکو * تا نیاید غیر حق در چشم او
 بینی خوش بلند و مستقیم * حسن را دل از هوای او دو نیم

- منبع جان جهان بود آن دهان * زان زرگی ازدهانش بدعیان
 از لطافت بود دندان رقیق * وز طراوت میچکیدی زان رحیق
 در تبسم لو لویی تری نمود * از دل بیننده پشمان می ربود
 در سخن میریخت چون بر خاق جان * داشت دندانش فراخی در میان
 وز فروغ و زرمی رخسار او * کم شده عقل و نظر رفته فرو
 ز اعتدال حسن آن روی لطیف * فی سمین فاحش آمدنی نحیف
 قبله خوبی است آن روی منیر * شد مدورتا بود طوفش بسیر
 سینه اش زهت گه قدوسیان * بیعد دشمنی تجلی اندر آن
 چون دغان زان شمعها بالا دوید * در محاسن گشته انبوهی بدید
 گردنش بنهاد از لطف و بها * بارها بر گردن حسن و صفا
 سینه او با شکم هموار بود * موی تانافش چو خطی می نمود
 ملک هستی را چو بود آن سینه جا * واسع آمد صدر آن بدرالدجی
 دوشهارا داشت وسعت در میان * تا کشید بار نبوت را بدان
 از کرامت بودش انگشتان دراز * بهر فتح الباب از باب نیاز
 ساق و بازو استخوانهای بدن * در ضخامت بود بر هیچ چسب
 دوش و زانو و همه پیوندها * در تنش بودی عظیم و با بها
 دست و پایش واسع الکفین بود * بر ته پایش جهان زان چهره سود
 سینه و پستان و بطنش سونداشت * جز خطی کز ناف تا حلقش نگاشت
 یعنی از حرف جمل غیر از الف * می نشد در سینه او منکشف
 ملک بر بازوی و دوشش روی بود * و زاعا لی الصدر هم موی نمود
 داشت عالم تکیه بر بازوی او * رشته جانها از ان بنمود مو

خلقتش در کوشمندی معتدل * در تماسك جمله اعضا متصل
 از کف پایش میان بی گوشت بود * پیش و پس آبش زرمی می نمود
 گاه رقت زود با برداشتی * قصد را بر سمت ره بگذاشتی
 گام بنهادی فراخ آن اصل نور * تا بود از عجب واز بندار دور
 التفاتی گر بسوی می نمود * جمله تن بالتفاتش رام بود
 ان شده بخت جهان از وی سعید * در نظر بود اجل الناس از سعید
 لیک در زدیك آن خیر البشر * بود اجل الناس واحسن در نظر
 بردهیت هر که دیدش ناگهان * بعد عرفان دوست بگرفتش بجان
 از ره لطف ارگهی غدا نشدی * بر تو از دیوارها تابان شدی
 دایما پیشی گرفتی در سلام * دیده را از عیب پوشیدی مدام
 خلقتش این بود خلقتش راعظیم * خوانده در قرآن خداوند حکیم
 لا طاقة لاحدان یصف علو جنابك صلی الله علیك وسلم فانك اول مرتبة تنزل
 الذات الواجب الوجود والحقیقة المحمدية والعالم بوجودك وجودك وجود
 الوجود وهو سبحانه وتعالی حمدك حمداً کثیرا و امر بالصلوة علیك کل
 وجود سبحانه تعالی ما اعظم شانك وما اجل برهانك فلا عتراف بالقصور
 فی هذا المقام اولی و الاختصار فی هذا المرام علی هذا الکلام احری *
 شائسته جناب تو مدح و ثنا کجا * بعد از خدا بزرگ توشی قصه مختصر

﴿باب المیم مع الدال﴾

﴿السداد﴾ بالكسر سیاهی کتابت و انما سمی مداد الجریانه و سده علی
 القرطاس عند الكتابة ویسمی مرکبا ایضا ترکیبه من الاجزاء *
 و خوش نویسان ﴿روزگار بجهت سیاهی نسخه ها مقرر کرده اند﴾

﴿ف ۱۰۲﴾
 ﴿الدال﴾

و بعضی را در نظم آورده اند چنانچه بزرگی فرماید *
 هم وزن دوده زالك است هم وزن هر دو مازو
 هم وزن هر سه صمغ است انگام زور بازو
 هر ادا مازو آب مازو است یعنی آبی که مازو در وجودش آمده باشند (و طریق)
 او این است که مازو را جو گو ب نموده در آب بجوشانند و پنج شش روز
 نگاهدارند آنچه بالای آب بسته شود دور نموده آب را از برچه گذرانیده
 نگاهدارند و بکار برند * ﴿ ایضاً ﴾

دوده شش کن هر يك از صمغ و نبات و صبر سه
 زعفران يك جز کن و زنگار دونه کوسای
 جمله را حل کن بآب مورد و قندری گلاب
 گر همی خواهی سیاهی ساختن اینست رای

بزرگی بزبان هندی فرماید *

جیتا کاجل تول تیتا گوند تلاتین * تس کادها بول بهی بانه ملاتین
 (وجه دیگر) دوده پنج درم - صمغ درخت مغیل سفید و صاف پانزده درم
 سر مکی دو درم - ونیم - زالك سفید يك درم و ربع -
 ﴿ صفت آن ﴾ اول صمغ را در آب شیرین تر کنند و بگذارند تا که خوب
 حل شود همچو شهد صاف نمایند بده اندك شیره صمغ بکف دست
 بر گیرند و اندك از آن دوده بر هر دو کف دست بمالند تا که حل شود بدین
 دستور اندك اندك دوده گرفته کف دست را بان شیر - صمغ تر کرده بمالند
 تا که تمام دوده حل شود بده زالك را سائیده در آب شیرین گرم اندازند
 که حل شود و صمغ مذکور را نیز در آب شیرین دوشه روز بر کرده دارند

چون خوب مضمحل شود این را نیز اندازند و بدسته چوب درخت نیم
 صلابه نمایند و اگر چوب بچی سار بهم رسد آزار از زهر زره کرده در کانه
 چینی نمایند و همین آب صمغ را بر کنند و زاک و مر را نیز بهمین آب استعمال
 نمایند و هر وقتی که در صلابه کردن آب در کار شود همان آب بچی سار
 را اندازند که مرکب سیاه و درخشنده گردد *

﴿ و طریق دیگر ﴾ آنکه دوده مذکور را در صمغ بدستور مذکور حل
 کرده مر مکی اندازند و بدستور بچوب نیم در ظرف مسی صلابه کنند
 و بعد یک هفته یک درم تویای سبز اضافه نمایند و بسایند تا خوب حل شود
 بدمه بکارند *

﴿ ایضاً ﴾ دوده یک درم - صمغ سه درم - زاک ایض ربع درم - مر مکی ربع درم -
 زنگار ربع درم - اول صمغ را در آب شیرین تر کنند و شبانه روز نگاهدارند
 که مثل عسل غلیظ شود بدمه زنگار و مر را جدا جدا تر کنند که حل شود
 بدمه صاف نموده دوده را در صمغ خمیر کنند و درهاون برنجی خوب بکوبند
 بدمه در پشت مسی که قلعی نداشته باشد از دسته چوب نیم حل کنند و
 حرورت حل کردن اول آب زاک اندازند بدمه آب بول و زنگار اضافه
 نمایند و حل کنند و اگر خشک شود اندک اندک آب شیرین می ریخته باشند
 و صلابه کنند همین طریق تا چهل روز حل نمایند تا قابل نوشتن گردد *

﴿ و طریق برداشتن ﴾ روغن از دوده آنست که در دوده را در پوری کاغذ
 بندند و در خمیر گیرند و در خاکستر گرم بپزند و نگذارند که بسوزد *
 ﴿ بچی فرموده ﴾ اگر خواهند که حروف را از کاغذ بردارند تا سفید شود
 بیارند سم - الفارنها که - نوشادر - هر سه برابر کوفته مثل سیاهی سازند

باب پته بر حرف نو بسند سیاهی محو شود هذامن المجربات جرب *

﴿ف ١٠٣﴾

﴿المرید﴾

﴿المرید﴾ زبده خاندان مصطفوی خلاصه دو دمان مرتضوی جامع کلمات
انسانی واقف اسرار ربانی سید شمس الدین المتعارف بسید محمد میرک الخجندی
التقشبندی البالا بوری خلد الله ظلالة و اوصل الى العالمین بره و نواله در رساله
عنايات الهیه از جدا مجد خود قدوة العارفین زبدة السالکین حضرت سید
عنايت الله قدس سره و انور سر قدہ چنین رقم زده کلك کرامت سلك نموده
اند که فائده مرید کردن عوام الناس همین قدر میدانم که اینها مراد را
از جمله فرایض می دانند اگر در صورت رجوع آوردن اینها مرید نکند
بفقرای دیگر که اکثر درین زمانه مبتدع و فساق اندر فتنه سر یابد خواهند شد
و مرتکب بافعال قبیحه خواهند گردید و از افعال را مستحسن بلکه عبادت
خواهند دانست و کافر خواهند شد و بر همون اعتقاد خواهند مردالیا ذبالله
منها و در صورت ارادت از ما اگر توفیق باشد اشتغال او امر واجتنبانواهی
نخواهند یافت باری آن را معصیت خواهند دانست و از دائرة اسلام
نخواهند بر آمد اینقدر هم غنیمت است *

﴿ف ١٠٤﴾

﴿الزوجة﴾

﴿الزوجة﴾ قرین کردن چیزی با چیزی و عند ار باب البدیع ایقاع
المزوجة بین معینین فی الشرط و الجزاء

اذانہ النہای فلیج بی الهوی * اصاحت الی الواشی فلیج بها الهجر
یعنی وقتی که منع کند مانع مو از محبت محبوبه پس لازم شد مرا محبت او یعنی
چندانکه ناصح از محبت او مانع بود من در محبت او مبالغه کردم و بمقتضای
الانسان حریص علی مانع * محبت او را از خود لازم گرفتیم و استماع نمود
و گوش فر اهد آن محبوبه بسوی چغل خور که از من باوج کایت دروغ رسانید

وآن محبوبہ سخن اور تصدیق کر دہیں لازم شد آن محبوبہ و اماہجرت
 و مرعبت یعنی محبت از من دور کرد * فزواج الشاعر المذكورین نہی
 الناهی واصاحتها الی الواشی الواقمین فی الشرط و الجزاء فی ان ترتب علیہا
 اللجاج بشی *

(ف ۱۰۰)

المصاهرة

(المصاهرة) من الضرر فی القاموس الصبر بالکسر القرابة و حرمة الختونة
 و بجهت ہدایت عوام و تنبیہ خواص انام ذکر حادثہ کہ درین ایام روی دادہ
 واجب میدانند کسی از روایت (فصول عمادی) در ضلالت یفتند و باب
 زنا مسدود گردد *

(بسر امیری) در بلدہ خجستہ بنیاد اورنگ آباد خواست کہ با مزنیۃ الاب عقد
 نکاح کند نزد محمد کامل کہ نکاح خوانی مفوض بدو است اظہار مطلب
 خود کرد موی ایہ گفت در مذهب امام شافعی رضی اللہ تعالیٰ عنہ حرمت
 مساہرہ نیست اگر بجهت مطلب خود از مذهب ابی حنیفہ رضی اللہ تعالیٰ
 عنہ سوی مذهب شافعی انتقال کنی بمطلب خود میرسی - روایات
 انتقال از مذهب سوی مذهب آخر نوشته میدم - و چون اغراض در میان
 بود و صاحب الغرض مجنون مشہور خواص و عوام است محمد کامل اورا
 باروایات انتقال مذهب نزد محمد عارف مفتی بلدہ مسطور برد و کیفیت
 ظاہر نمود - مفتی مذکور گمت کہ احتیاج بانقال مذهب نیست - روایت
 از فصول عمادی در باب جواز نکاح با مزنیۃ الاب در مذهب ابی حنیفہ
 رضی اللہ تعالیٰ عنہ نوشته میدم - چنانچہ مفتی مذکور روایت از فصول
 عمادی نوہ تہ داد و پیش شیخ امان اللہ المخاطب بکریم الدین خان قاضی بلدہ
 مذکور خویش قاضی کریم الدین خان مرحوم فرستاد قاضی مذکور بر طبق

روایت دستخط باجارت نکاح کرد و محمد کامل نکاح خواند -
 ﴿ چون ﴾ این امر شنیع شهرت گرفت و خبر بسمع افضل فضلاى زمان
 یگانه عصر و آوان عارف معارف الهی واقف اسرار نامتناهی رکن الشریعة
 النبویه عماد الطریقه المصطفویه سید السند حضرت مولانا سید قمر الدین
 خدا لله ظلله و ضاعف عمره و جلاله خلف الصدق حضرت شاه منیب الله
 ابن سید عنایت الله الحسینی النقشبندی الخجندی البالاپوری قدس الله
 تعالی سرهما و انور مرقد همار سید محمد کامل و مفتی راطب فرموده و معنی
 روایت فهمانیده حکم نسیخ نکاح کردند - (راقم الحروف) که در خدمت
 آن والا منقبت عقیدت راسخ دار دلالتاس از روایت فصول عمادی و کیفیت
 فسخ نمود * خود از راه کرم عنایت نامه که بقلم آوردند اینست *

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿ اللهم صل علی محمد و آل محمد و بارک و سلم ﴾ در حادثه مشهوره که آن
 شخص مبتلی اولایینجا برای استفسار جواز این نکاح آمد و شد داشت
 ازینجا جواب داده شد که در مذهب ما جایز نیست بالحاح پیش آمد و گفت
 که اگر روایت ضعیف هم باشد عنایت فرمایند گفته شد که کسی حیرا فتوی
 بروایت ضعیف داده خود را عند الله مأخوذ نماید - مهذا روایت ضعیف
 هم درین صورت نیست * چونکه ازینجا جواب صاف یافت ظاهرا اول نزد
 محمد کامل رفت مومی انیه گفت که این نکاح نزد امام شافعی رضی الله تعالی
 جاز است روایات انتقال مذهب بر آورده میدم - چونکه این سخن بسمع
 رسیده محل تعجب شد * طرفه مردم اند که برای زن ترغیب بگذاشتن مذهب
 و در آمدن مذهب دیگر میدهند نامزنیة الابرواگرد ازین مردم چه

بمیداست که برای زن ترغیب بگذاشتن دین اسلام و در آمدن در دین مجوس دهند تا مزنیة الاب چه که مادر حقیقی هم روا کردند *

﴿ القصة ﴾ روایات انتقال مذهب را بر آورده همراه آن شخص نزد مفتی محمد عارف رفت * مفتی عارف گفتند که حاجت با انتقال مذهب نیست روایت جواز این نکاح در مذهب خود بر آورده میدهم *

﴿ چنانچه ﴾ روایتی نوشته همراه آن شخص داده پیش قاضی فرستادند چنانچه قاضی روایت را دیده دستخط بر وانگی نکاح کرد * محمد کامل بر طبق فتوی مفتی و دستخط قاضی نکاح خواند - بعد وقوع نکاح بر سیل شہادت اینجا آمد گفت که مرا مفتیان فتوی دادند و نکاح بعمل آوردم گفته شد آن روایت را بنامنا که فائده حاصل کرده شود لیت و لعل در میان آورد * باری از بیرون نقل آن رسید همان وقت مفتی محمد عارف را طلبیده شد آمدند پرسیده شد که روایت جواز این نکاح از کجا دادید اظهار نمودند که در فتاوی فصول عمادی نوشته است (ولو قضی بجواز نکاح مزنیة الاب او مزنیة الابن لا ینفذ عند ابی یوسف لان الحادثة منصوص علیها فی الكتاب وعند محمد ینفذ و ماروی عن ابن عباس، رضی الله تعالی عنهما موقوفا و مرفوعاً انه قال الحرام لا یحرم الحلال یؤید قول محمد رحمه الله تعالی وکان مجتهداً فیہ فینفذ حکمه کذا ذکر فی المحیط)

﴿ گفته شد ﴾ که این روایت مخصوص بفصول عمادی نیست بلکه در کتب دیگر هم هست * لکن دلالت بر مقصود شما ندارد چرا که مذکور درین روایت نفاذ قضا بنکاح مزنیة الاب یا مزنیة الابن است نه جواز نکاح با او - اگر عبارت روایت (لو نکح احد بمزنیة الاب) می بود مؤدی این معنی میشد

و عبارت اینچنین است (لوقضی الخ) و قضا در اصطلاح فقها مشروط است بدعوی و دعوی سبق نکاح را میخواید یعنی نکاح اگر سابق شده باشد و میان زوجین دعوی بجهت مهر یا نفقه یا امثال آن بوقوع آمده باشد و مرافعه پیش قاضی شده باشد قاضی از روی سینه یا دیگر حجج شرعی حکم نموده باشد این حکم را قضا میگویند و آنکه قاضی هر چه بصیغه امر گوید آن را قضا نامند چنانچه اگر گوید که آفتابه به بیت الخلاء بپسند این قضا باصطلاح شرعی نیست گو که قضای حاجت باصطلاح عرفی باشد*

﴿ و همین ﴾ معنی قضا مصطلح علما و مشهور است فیما بینهم - مع هذا بمضی مصنفین شرط مذکور را درین مسئله هم تصریح نموده اند تا کسی در غلط نیفتد* کافی (حسب المفتین) اذ قضی القاضی مجتهد آیه و هو لا یعلم بذلك الاصح انه يجوز قضاؤه وانما ینفذ اذا علم بگونه مجتهد آیه قال شمس الاثمة وهذا ظاهر المذهب و هاهنا شرط لنفاذ القضاء فی المجتهد فیه و هو ان یتصریح حکم حادثة فتجری فیہ خصومة صحیحة بین یدی القاضی من خصم علی خصم* و فی البحر الرائق هاهنا شرط لنفاذ القضاء فی المجتهدات و هو ان یتصریح حادثة تجری بین القاضی من خصم علی خصم حتی لو فات هذا الشرط لا ینفذ القضاء لانه فتوی

﴿ و اصل درین مسئله ﴾ آن است که اگر قضیه که در آن مجتهدان را اختلاف است پیش قاضی رجوع شود و قاضی خلاف مذهب خود حکم نماید نزد امام ابی حنیفه رضی الله تعالی عنه اگر سایر حکم نماید نافذ باشد - و اگر عامد آلود دور و آیت است و نزد صاحبین مطلقا خواه سلمها باشد خواه عامد آلود نیست - اصحاب متون مثل وقایع الروایة و غیره و اصحاب شروح

مثل هدایه و شرح وقایه و غیره بر قول صاحبین فتوی داده اند - و شیخ کمال الدین ابن همام در فتح القدر حاشیه هدایه نوشته اند که در زمان ما فتوی بر قول صاحبین است چرا که درین زمانه هر که مخالف مذهب خود حکم خواهد کرد البته خالی از طمع نخواهد بود * پس درین حادثه اگر قضا بمعنی مصطلح علمای متحقق میشد نفاذ قضا بر وایت مذکور ثابت میشد بلکه بقول صاحبین که مفتی به همان است قضا هم نافذ نمی شد جواز نکاح را چه امکان *

﴿ و علاوه ﴾ آنکه در نفاذ چنین قضا اجتهاد قاضی شرط است حتی که اگر قاضی غیر مجتهد قضا بمخالف مذهب خود نماید نزد هیچکس از امام و صاحبین نافذ نخواهد شد * چنانچه این اشتراط از کلام صاحب هدایه مفهوم میشود و صاحب فتح القدر و غیره محققین همین تصریح نمودند * (هذا كله في القاضي المجتهد فاما المقلد فاما ولا يلحکم بمذهب ابي حنيفة رضی الله تعالی عنه مثلا فلا ملک المخالفة فيكون معزولا بالنسبة الى ذلك الحكم) (و نیز) آنکه این روایت با وجود آنکه دلالت بر مقصود ندارد خالی از ضعف نیست چرا که با قاعده کلیه که در همه متون و شروح مذکور است مخالفت دارد * با وجود آنکه علما تصریح نموده اند که روایات متون مقدم است بر روایات شروح و روایات شروح مقدم است بر روایات فتاوی خصوص نوشته اند که تصحیح صاحب هدایه مقدم است بر دیگران بمذاهب التیاء و التیاتی چون مفتی مذکور بر سوء فهم خود مطلع گردید و فهمید که مدلول روایت نفاذ قضا است نه جواز نکاح گمت این خطا از قاضی است که پروانگی نکاح داد خطا از من نیست که من روایت نفاذ قضا را این نکاح داده بودم و مضمون

روایت شرطیه است و شرطیه صادق است اگر چه مقدم متحقق نباشد
 (گفته شد) که صدق شرطیه از اینجا بکار نمی آید مطابقت میار سوال و جواب
 می باینستفتی از جواز نکاح سوال میکنند شما از نفاذ قضا جواب میدهید*
 اگر در جواب استفتای مذکور (کما یخرج من السبیلین بنقض الوضوء)
 نوشته می دادید روایت فی نفسها صحیح است و از جهت مطابقت کاذب
 حضرت مولوی دره شوی فرموده اند *

خاله را خایه بدی خالوشدی

بصدق این شرطیه بر خاله احکام خالو یعنی برادر مادر جاری نمی توان کرد*
 (و نیز گفته شد) که در نفاذ قضا که مدلول روایت است سخن است زیرا که
 مخالف متون و شروح میشود که در آن فتوی بر قول صاحبین است و مخالف
 میشود بمحققین که اشتراط اجتهاد نموده اند و اقتابر روایت غیر مفتی به
 بی دیانتی و خلاف آداب افتا است* گفت که من مفتی دوم را گرفته سه پیر
 می آیم سه پیری مفتی مذکور با محمد نجیبی که مفتی دوم شده است و حل و عقد
 قاضی بدست اوست و با محمد کامل که سررشته افتای مفتی دوم حواله باو
 است آمدند چون قاضی و مفتیان فهمیدند که معنی روایت بخلاف آن
 است که مانای کار بران نهاده بودیم محمد نجیبی صورت واقعه را تبدیل داده
 زبان بتقریر کشاد که چون این نکاح منعقد شد پیش قاضی مبرافعه آن کردند
 قاضی بجواز آن موافق مذهب امام شافعی حکم کرد* در جواب گفته شد
 که شما تقریر را چراجی گردانید اول قاضی پروانگی داده بود بموجب آن نکاح
 منعقد شده آنکه اول نکاح شده بود بعد از آن مرافعه پیش قاضی شد -
 و از اتفاقات حسنه اینکه اول مرتبه که مفتی محمد عارف آمده بود در آن وقت

ان شخص مبتلا هم مفاجاتا حاضر شده بود بخاطر گذشته بود که این مردم
معنی روایت شنیده اند شاید که تقریر برابر گردانند اقرار ازین مردم مبتلا
بمضور مفتی محمد عارف باید گرفت تا هر عدم تبدیل برده ان آن مردم شود
پس از ان مردم مبتلی پرسیده شده بود که اول پروانگی قاضی بدست آوردید
بعد از ان نکاح کردید یا نکاح اول کردید بعد از ان قاضی بجواز ان حکم نمود
گفت که اول روایت گرفتیم و بر طبق آن قاضی پروانگی نکاح دادند بموجب
آن محمد کامل عقد نکاح بستند پس وقتی که محمد یحیی تقریر را گردانید تکذیب
او نمود مفتی عارف را شاهد گرفته گفته شد که کتمان شهادت نکنید
آنچه وقت صبح از ان مردم مبتلا شنیده بود بگوئید ناچار آنچه شنیده
بود ظاهر نمود و نیز محمد یحیی گفته شد که بر تقدیری که نکاح سابق
هم میشود قاضی را کجاریا بود که حکم بجواز ان نکاح نماید زیرا که نزدائمه
ثلاثه رضی الله تعالی عنهم حرمت مصاهرت بزنا ثابت است و این نکاح نزد
هیچ یکی از آنها جائز نیست و قاضی را هر چند که مجتهد باشد روا
یست که مخالف علمای ثلاثه حکم کند

﴿ چنانچه ﴾ در (حسب الفتین) برین تنصیص نمود است * (اذا اتفق)
اصحابنا ابو حنیفه و ابو یوسف و محمد رحمهم الله تعالی فی مسئله لایسع القاضی
ان یخالفهم ولا یبقی ذلک محلا لاجتهاد * وان اختلفوا فی مسئله فبما بینهم قال
حاکم مشایخنا رحمهم الله ان کان القاضی من اهل الاجتهاد یجهد فان وقع اجتهاده
علی قول الواحد اخذ بقوله و یتروک قول الثنی وان کان فی الثنی ابو حنیفه
رحمه الله تعالی) و روایت مذکوره برین دلالت ندارد که قاضی را رواست
که بجواز ان نکاح حکم نماید بلکه دلالت برین دارد که بر تقدیرا اگر حکم کند

نافذ میشود چنانچه عبارت (لوقضى القاضى الخ) نص صریح است و کتب فقه
از امثال این عبارت مشحون است * مثلاً (لوطى رجل دبر امرأة ولو و طى
فرج بهيمة ففليه الفسل) پس این عبارات دلالت بر وجوب غسل میکنند
بر تقدیر و طى در درو و طى بهیمه یا دلالت میکنند بر جواز و طى در و و طى
بهیمه پس شما که میگوئید که قاضی بعد مرافقه حکم کرده است بر تقدیر
صدق این قول قاضی را از کجاریا بود که حکم کند و بچه دستاویز حکم کرد
بعد از اینها معذرت پیش آمدند و گذشت آنچه شنیده باشند اتمی *

﴿ المعلم الاول ﴾ الحكيم ارسطاطاليس وقد يخفف ويقال ارسطو قالوا ﴿ف ۱۰۶﴾

المعلم الاول

مقتن قوانین المنطق والفلسفة هو الحكيم ارسطو ودونها با مر سکندر ولهذا
لقب بالمعلم الاول * وقيل ان المنطق ميراث ذى القرنين *

﴿ ثم بعد ﴾ نقل المترجمين تلك القدمات من لغة اليونان الى لغة العرب
القح هذها ورتها واحكمها واتقنها تايماً

﴿ المعلم الثاني ﴾ وهو الحكيم ابو نصر الفارابي واسمه محمد بن طرخون * وقد
فصلها وحررها بعد اذاعة كتب ابي نصر الشيخ الرئيس ابو علي ابن سينا
شكر الله مساعيهم الجليلة * والنسبة بين المعلم والمتعلم عموم من وجه فانهما قد
يصبيان وقد يخطى المعلم ويصيب المتعلم في المطالعة فمعرض على معلمة * وقد يخطى
المتعلم فيعرض المعلم عليه ويهديه *

﴿ المعرفة ﴾ ومعرفة در اصطلاح ارباب سلوك آن است که عارف نامی قدوة ﴿ف ۱۰۷﴾

المعلم الثاني

العارفين نور الدين شيخ عبدالرحمن الجمالي قدس سره السامي در (نفحات
الانس من حضرات القدس) فرموده اند که معرفت هجاوت است از
باز شناختن معلوم مجمل در صور تفصیل * چنانچه در علم نحو بدانند که هر يك

از عوامل لفظی و معنوی چه عمل میکند اینچنین دانستن بر سیل اجمال
 محو باشد * و باز شناختن هر عامل ازان علی التفصیل در وقت خواندن سواد
 عربیت بی توقفی و رویتی و استعمال آن در محل خود معرفت نحو * و باز شناختن
 بفکر نیکو و رویت تعریف نحو * و غافل بودن ازان با وجود علم سهو و خطا پس
 معرفت ربویت عبارت از باز شناختن ذات و صفات الهی در صورت تفصیل
 احوال و حوادث و نوازل بعد ازان که بر سیل اجمال معلوم شده باشد که
 موجود حقیقی و فاعل مطلق اوست سبحانه * و تا صورت توحید مجمل
 علمی مفصل عینی نگردد چنانکه صاحب علم توحید در صورت تفصیل وقایع
 و احوال متجدد متضاده از ضرر و نفع و منع و عطا و قبض و بسط و ضار و نافع
 و معطلی و مانع و قابض و باسط حق را سبحانه و تعالی نیند و نشناسد بی توقفی
 و رویتی و اراعارف ننخوانند * و اگر باول و هله ازان غافل بود عن قریب
 حاضر گردد و فاعل مطلق را جل ذکره در صورت وسایط و روابط بازشناسد
 او را متعرف خوانند نه عارف * اگر کلی غافل بود و تا اثبات افعال را حواله
 بسایط کنند او را ساهی و لاهی و مشرک خفی خوانند * مثلاً اگر معنی توحید
 را تقریر میکنند و خود را مستغرق بحر توحید می نمایند و دیگری آن را بر سیل
 انکار باو باز گرداند و گوید این سخن نه از سر حالت است بل نتیجه فکر
 و رویت است در حال بر نجد و بروی خشم گیرد و نداند که این رنجش عین
 مصداق قول مذکور است و الافاعل مطلق را در صورت این انکار باز
 شناختی و بروی خشم نکر دی *

المیمی ﴿

﴿ ف ۱۰۸ ﴾

﴿ المیمی ﴾ هو الکلام الموزون الدال علی اسم من الاسماء او غیر ذلك بطریق
 الرمز والابناء بحیث یقبله ذو طبع سلیم وفهم مستقیم (مثاله فی النظم) باسم محمد

صلی الله علیه وسلم *

خذنا الیمین من میم فلا تنقط علی امر * فامزجها یکن اسمالمن کان به فخر

* وایضاً بالفارسیه *

خم چو نکون گشت (۱) ازو قطره ریخت

هوش ز مدهوش محبت بر نرفت

﴿ و باسم البرق ﴾

خذ القرب تم اقب جمیع حروفه * فذالك اسم من اقصى من القلب قر به

و (مثاله فی النثر) آش درم (۲) جوشق بانمک خوان آصف جاه

فانه کلام مشهور یعلم انه اسم هاشم علیخان باستمانت قوانین المعنی باین طریق که چون آش را درم اندازی هاشم میشود - و عدد علی و نمک برابر است پس مراد از نمک علی است و چون هاشم را با علی منضم کنی هاشم علی میشود و چون او را در خوان اعتبار نیست چنانچه در عروض مقرر شده پس

هاشم علیخان حاصل میشود * - و نعم من قال فی اسم الخضر *

زاسما مثلی که غشش حاصل است و بس

او را برابر است بهم مرکز و محیط

مشروح بشنوا شرف جبر المعنی * نصف محیط مغز پیش سدس بطاعی

﴿ من بینه فی بینه ﴾ در مجلسی که جماعتی از سنی و شیعه حاضر بودند نماز بزرگی

پرسیدند من افضل الناس بعد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم آن بزرگ

(۱) یعنی از خم مخ شد بده نقطه دور شد پس مع ما ند بده مد در آن ضم شد

پس محمد گردید ۱۲ المصحح (۲) یعنی در لفظ هم درون هاشم و میم آش

بیار پس هاشم شد ۱۲ المصحح

﴿ ف ۱۰۹ ﴾

من بینه فی بینه

جواب داد که (من بته فی بته) یعنی آنکس که دختر او در خانه اوست و این عبارت دو معنی را مفید است یکی آنکه افضل ابو بکر صدیق است که دختر او در خانه رسول است - و معنی دیگر اینست که افضل علی مرتضی است که دختر پیغامبر علیه السلام در خانه اوست * پس این کلام را دو معنی متضاد اند چنانچه در تواریخ مسطور است که چون عقیل رضی الله عنه پسرای طالب از امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه در ایام خلافت زیاده بر کفاف خود التماس نمود امیر المؤمنین فرمود زیاده بر کفاف نه مناسب اهل عفاف است * و معیشت بر سبیل قناعت انفع و انفس بضاعت - عقیل بسبب این جواب هجرت اختیار کرد و نزد معاویه بن ابی سفیان رفت معاویه بعد از تعظیم بسیار و اکرام بی شمار الزام و ابرام نمود که البته جهت اثبات ناخوشی تو با علی باید که تو بر جمع اناس بر علی لعنت کنی هر چند عقیل عذر نمود مقبول نشد * بعد ازین عقیل در مجمع اناس گفت که از علی بن ابی طالب اخي و امرني امیر المؤمنین معاویه ان الضمه فلغنه الله علیه * و این عبارت متضمن دو معنی متضادین است * زیرا که اگر ضمیر علیه راجع بمعاویه باشد لعنت راجع باوست - و اگر راجع بعلیست استغفر الله من ذلك لعنت راجع بمعاویه نخواهد بود - و عمرو بن عاص در آن وقت بمعاویه گفت که عقیل لعنت بر تو کرده بر علی از آنکه ارجاع ضمیر باقرب اولی است *

﴿ وقدوة العارفين ﴾ شیخ فرید الدین عطار قدس سره در تذکره الاولیاء در ذکر حضرت امام جعفر صادق رضی الله عنه فرموده که اصحاب رسول را دانستن از اصول ایمان است پس فضولی بکار نمی آید انصاف آن است که چون پادشاه دنیا و آخرت محمد را میدانی و زراي اورا بجای اومی باید شناخت

وصحابه را بجای خود و فرزند از اورا بجای خود تاسنی پاك باشي و باه چكس
از پیوستگان باشامت کار نبود چنانچه او حنیفه رضی الله تعالی عنه را سوال
کردند از پیوستگان بیغیر علیه السلام که کدام فاضلتر است گفت از پیران
صدیق و فاروق - و از جوانان عثمان و علی - و از زنان عایشه - و از دختران
فاطمه رضی الله تعالی عنهم و رضوان الله تعالی علیهم اجمعین *

﴿ مهدی ﴾ کرمی من هدی یهدی هداية * و الامام الهمام محمد المهدی ﴿ف ١١٠﴾
رضی الله تعالی عنه سیولد خلافا للشیعة فانه رضی الله تعالی عنه عندهم موجود
مختلف للاعداء وهو رضی الله تعالی عنه من اولاد الحسن بن فاطمه رضی الله
تعالی عنهما خلافا للشیعة * فانهم يقولون من اولاد الحی بن رضی الله تعالی عنه *
﴿ صاحب منتخب التواریخ ﴾ می نویسد که امام محمد مهدی بن امام حسن
عسکری مادرش ام ولد بود در جنس نام ولادتش شب جمعه یازدهم شعبان
سنه خمس و خمسين و مائتين در سامره واقع شد غیبت صغری در زمان معتمد
عباسی بتاریخ ست و ستین و مائتین * و غیبت کبری در زمان راضی بن مقتدر
عباسی بتاریخ ثمان و عشرين و ثلاث مائة واقع شد انتهى * و عندنا اسمه محمد
و اسم ابيه عبدالله * و اسم امه آمنه * مولده بمكة * و هجرته ببیت المقدس
و يكون فيه قبره *

﴿ و حلیته ﴾ مسطورة فی کتب السیر و یظهر علی الخلق وله اربعون سنة فی
مكة الشریفة یوم عاشوراء بعد العشاء و یفهم من بعض الرسائل ان ظهوره فی
المائتین بعد الالف * و فی وقت ظهوره روایات مختلفة و یایمه ثلاث مائة
و ثلاثة عشر رجلا من اشراف القوم علی عددا هل بدر بین الحجر الاسود
و مقام ابراهیم * و معه علم النبی علیه السلام مکتوبا علیه الیوم الله * و حامله

شعيب بن صالح التيمي وايضا قميص النبي عليه الصلوة والسلام وسيفه واكثر من يبايه اهل الكوفة واهل اليمن وابدال الشام ويملك الدنيا كلها كسليمان عليه السلام وذى القرنين يملك العرب والعجم بالمحاربة ومدة سلطته سبع سنين * وفي رواية ثمان * وفي رواية تسع * مقدم جيشه جبرئيل ومؤخره ميكائيل ومعه ثلاثة آلاف من الملائكة * ويكون على رأسه سحاب فيه ملك يقول هذا هو المهدي الموعود فبايعوه وسعة كلامه من المشرق الى المغرب حتى يستيقظ النائم منه *

﴿وله﴾ خوارق وكرامات ويخرج من البلدة التابوت فيه سكينه من ربكم وبقية ممالك آل موسى وآل هارون واربعة الواح من التوراة وعصا موسى وحلة آدم وخاتم سليمان عليهم السلام * واذا اتى على بلدة يقول الله اكبر الله اكبر فيهدم جدران حصنها * فاذا ملك الارض كلها بعلاها عدلا بحيث لا يوذى الموزيات احداً ويلعب الصبيان مع الحيات والعقارب ويسكن في بيت المقدس ثم يبلغه الخبر بخروج الدجال * فينزل عيسى ابن مريم عليهما السلام * ثم الاصح انه يصلى بالناس ويقتدى به المهدي لان عيسى عليه السلام افضل فامامته اولى كذا في شرح العقائد للامامة النفاذاني رحمه الله تعالى وهو الاموال عليه الذي اتفق عليه الثقات من المحدثين (وقال القاضي عيسى) في رسالته في باب المهدي انه يجمع المهدي وعيسى ابن مريم في وقت الصلوة فيقول المهدي اميسى بن مريم تقدم فيقول عيسى انت اولى بالصلوة فيصلى عيسى عليه السلام وراءه ماموماً * وعن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما انه قال المهدي ينزل عليه عيسى ابن مريم يصلى خلفه عيسى عليه السلام * وعن ابي سعيد الخدري رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم المهدي مني اجلي

خوارق وكرامات امام مهدي

الجبهة اتقى الانف عملاً الارض قسطاً وعدلاً كما ملئت ظلماً وجوراً املك
سبع سنين *

﴿ النصيحة ﴾ هي الدعاء والطب الى ما فيه الصلاح والنهي عما فيه الفساد * ﴿ف ۱۱۱﴾
وشیخ زین الحق وامله والدين داود بن سيد محمود شیرازی قدس سره (۱) که
صاحب سجاده شیخ برهان الدین غریب قدس سره واز عظمای اولیا
و کبرای این طائفه علیاست وصاحب کرامات ظاهره وجمع علوم ظاهری
وباطنی و مرقد مبارک در روضه خلد آباد که فاصله هشت کره از خجسته
بنیاد اورنگ آباد واقع است فرموده که نصیحت بطریق کنایت باید گفت
بحکایتی و نظیری حسب الحال کس و چون صریح گویند خصومت باشد نه
نصیحت * چه نصیحت است و فقیحت و خصومت آنچه در خلا گویند
نصحت * و آنچه در لا گویند نصیحت * و آنچه صریح گویند خصومت *
سلطان المشایخ حضرت شاه نظام الدین بدوانی قدس سره فرموده کلاماً
اشاره فاذا صار عبارة صار جفاء *

﴿ الولاية ﴾ القرابة والتصرف و القرابة الحاصلة من العتق او من الموالاة
و عند ارباب السلوك مرتبة علیة لخواص المؤمنین المقربین فی الحضرة الصمدیة
تحصل بالمواظبة علی الطاعات والاجتناب عن السيئات و قدوة العارفين
عارف نامی نور الدین شیخ عبدالرحمن الجامی قدس سره السامی (در نفحات
الانس من حضرات القدس) فرموده اند ولایت ردو قسم است (ولایت
عامه) و (ولایت خاصه) ولایت عامه مشترك است میان همه مؤمنان -
قال الله تعالى الله ولى الذين آمنوا يخرجهم من الظلمات الى النور - وولایت

(۱) وقيل داود بن خواجه حسين بن سيد محمود شیرازی قدس سره -

خاصہ مخصوص است بواسطہ از باب سلوک * وہی عبارتہ عن فناء العبد فی الحق وبقائه بہ - فالولی هو الفانی فیہ والباقی بہ - و فاعبارت است از نہایت سیر الی اللہ تعالیٰ - و بقا عبارت است از بدایت سیر فی اللہ تعالیٰ * چہ سیر الی اللہ وقتی منتهی شود کہ بادیہ وجود را تقدم صدق یکبارگی قطع کند * و سیر فی اللہ آن گاہ محقق شود کہ بندہ را بعد از فنا ی مطلق وجودی و ذاتی مطہر از لوث حدیثان از زانی دارد تا بدن در عالم اتصاف باوصاف الہی و تخلق باخلاق ربانی ترقی کند * ابو علی جو زجانی گوید رحمة اللہ علیہ بالولی هو الفانی من حالہ الباقی فی مشاہدۃ الحق لم یکن لہ عن اخبار ولا مع غیر اللہ قرار (ولی آن بود کہ فانی بود از حال خود و باقی بمشاہدۃ حق سبحانہ و تعالیٰ ممکن نباشد مگر او را کہ از خود خبر دہد و باغیر خداوند بسیار آمد - *

﴿ ابراہیم بن ادم رحمہ اللہ ﴾ مردی را گفت خواہی کہ ولی باشی از اولیاء اللہ تعالیٰ گفت بلی خواہم * گفت (لا ترقب فی شیء من الدنیا والآخرة و افرغ نفسك للہ تعالیٰ و اقبل بوجہک علیہ) بدنی و عقبتی رغبت مکن کہ رغبت باینہا اعراض بود از حق سبحانہ و تعالیٰ و فارغ کن مر خود را برای دوستی خداوند دنیا و عقبتی را در دل راہ مدہ و روی دل بحق آر - و چون این اوصاف در نو موجود شد ولی باشی *

﴿ و فی الرسالۃ القشیریۃ ﴾ ان الولی لہ منیان (احدہما) فمیل بمعنی مفعول و هو من تتولی اللہ امرہ (قال اللہ تعالیٰ و هو تتولی الصالحین) فلا یکلہ الی نفسه لحظۃ بل تتولی الحق سبحانہ رعایتہ (والثانی) فمیل مبالغۃ من الفاعل و هو للذی تتولی عبادۃ اللہ و طاعتہ فمبادتہ تجری علیہ علی التوالی من غیر ان یتخللہا عصیان - و کلا الوصفین واجب حتی یکون الولی ولیا یجب قیامہ بحق اللہ

على الاستقصاء والاستيفاء ودوام حفظه الله اياه في السراء والضراء (ومن شرط لولى) ان يكون محفوظا كما ان من شرط النبي ان يكون معصوما فكل من كان للشرع عليه اعتراض فهو مغرور مخادع. (قصد ابو يزيد البسطامى) قدس الله تعالى روحه بهض من وصف بالولاية فلما دنا مسجده قعدت تنظر خروجه فخرج الرجل ورمي بزاقه تجاه القبلة فانصرف ابو يزيد ولم يسلم عليه وقال هذا رجل غير مأمون على ادب من آداب الشريعة فكيف يكون اميناً على اسرار الحق) * (شخصى) بنزدك شيخ ابو سعيد ابى الخير قدس سره در آمد و نخست پای چپ در مسجد نهادنمى بخ اورا گفت باز گرد که هر که در خانه دوست ادب آمدن نداند ما را نشاید که با او صحبت : اريم انتهى (السراء) الرخاء و (الضراء) الشدة *

﴿الهجو﴾ الشتم بالشعر مخفى نماید که در احمد نگر * عمره الله تعالى وحفظه عن الخطر * در سنه یک هزار و یکصد و بست هجرى اسحاق نام از قوم نوایت ذوفنونى بود در فرس بهره تمام دشت قوتش بر نظم و نثر غالب بود روزی از شخصی رسید که کدام کتاب می خوانی او گفت انشای ابو الفضل و طغرا اسحاق تبسم کرد و گفت که این چنین انشای در وقت بول می توان نوشت - ذوالفقار خان پسر وزیر المالك اسدخان همی الیه را بمنت طلبداشته بر میسند مصاحبت و رقا جاداد * روزی گفت که بفلان امیر ازین جانب خط منظوم باید نوشت اسحاق قلم برداشت و ذوالفقار خان اظهار مطلب میگرد و او بمجرد استماع جواهر مطالب را در سلك نظم بدیع با سه تمارات غریب و لطیف و مطبوع میکشید چون هوای تکبر و غرور در سر بسیار داشت هر اندک زمانی صحبت بنا خوشی انجام میدخت نستعلیق و شکسته خوب می نوشت

﴿ف ١١٣﴾

﴿ف ١١٣﴾

در جلد نویسی یگانہ روزگار بود گلستان را بموجب فرمودہ سیدالسنند
سیدبخش قدس سرہ در یک شب تمام قلم آورده طالب علمی تا بکافیہ داشت
در فارسی شاگرد عارف باللہ شاہ محسن (۱) رحمہ اللہ تعالیٰ بود۔ و عربی را
از جناب اقدس استاد الکمل فی الکمل حضرت سیدبخش الکرمانی الخیر ابادی
ثم الاحمد نگری قدس سرہ آلمذمومودہ طبع عالی داشت و حضرت سیدبخش
قدس سرہ ببنده میفرمودند کہ اسحاق طبع عالی داشت در حین قراءۃ
کافیہ سوالات اورا بفکر و تأمل جواب میدادم۔ مدامن البنیج بود۔ پست
قد۔ گردو۔ اسود اللون۔ گردیش۔ لباس مکلف می پوشیدہمگی
ہمت طبع کتشف مائل و مصروف بہ جو بود۔ و در جناب بزرگان بسیار
کنندہ دہنی میکردہ با مسماۃ رام بولی زن مسمی گیش قوم را چوت تعلق فسق
داشت روزی صحبت بر ہم خورند و فیما بین ناخوشی پدید آید۔ قصیدہ
طولانی در ہجو او بنظم آورده *

شیخ عظمت اللہ درویش احمد نگری کہ با عالمگیر بادشاہ گرمی صحبت داشت
بدزبانی او شنیدہ گفت ای اسحاق از من نمی ترسی فی البدیہہ قطعہ بنظم آورد
۱۰ بزمضمون کہ نام من اسحاق است از مادہ سحق و نام تو عظمت از مادہ
عظم یعنی من سحق کنندہ استخوان تو ام می بایستی کہ تو از من بترسی
نہ کہ من از تو روزی مدعو بودم جلس ضیافت حاضر شد بعد فراغ ہر چند
تفحص کرد کفش خود نیافت بارہنہ روان شد تا بدروازہ رسید صاحب (۲)

(۱) مرقد مبارک حضرت شاہ محسن قدس سرہ در احمدنگر در محلہ مہمت
خان نزدیک یادگیر جانب جنوب واقع است ۱۲ منہ (۲) شیخ احمد کروری
کہ کوس سخامی نواخت۔ ۱۲ منہ رحمہ اللہ

مجلس پرسید چه حالت است و موجب تشویش و تردد چیست فی البدیهه
آغاز کرد *

رفتم بمجلسی که درو جای من نبود
کفشی فرو گذاشتم و رای من نبود
دزدی نفرج زن چو بیند اخت کفش را
صد شکر میکنم که درو پای من نبود
صاحب مجلس پاوش داد و معذرت نمود و در خصت فرمود *

﴿باب الماء مع الدال﴾

﴿الهدایة﴾ و بتفصیل این مجمل بعبارت فارسی بفرموده بعضی احباب می
پردازد که هدایت نزدیک اشاعره و دلالت نئی مایه وصل الی المطلوب است
یعنی نمودن راهی که موصل بمطلوب بود * و نزدیک معترله ایصال الی المطلوب
است * و فرق میان دو معنی مذکور این است که اول مستلزم وصول بمطلوب
نیست * و ثانی مستلزم وصول بمطلوب است * و معنی اول منتقض می شود
بقوله تعالی انک لا تهدی من احببت (که خطاب بجناب رسالت مآب است
صلی الله علیه و آله و سلم یعنی هدایت نمیکنی تو کسی را که میخواهی و حال
آنکه پیغمبر ماعلیه الصلوٰة والسلام هم کس را راهنمایی بحق میفرموده * همین
امر گرامی قدر مامور بود * و معنی ثانی منقوض است بقوله تعالی (واما تمرد
فهدینام فاستحبوا العمی علی الهدی) یعنی اما قوم نمودن را هدایت کردیم پس
اینها اختیار نمودند ضلالت و گمراهی را بر هدایت * و اگر هدایت در اینجا
بمعنی دلالت الی المطلوب باشد معنی چنین می شود که اینها بمطلوب رسیدند
پس اختیار ضلالت و گمراهی نمودند * و ظاهر است که گمراهی بعد

﴿ف ١٤﴾

﴿الهدایة﴾

وصول مطلوب متصور نیست * و هل هذا الاتناقض فاحش وحق این است که هدایت لفظی است مشترک میان دو معنی مذکور و همین مختار طوسی است پس گاهی باقرائن بمعنی دلالت علی ما یوصل مستعمل می باشد مثل (واما نمود فهدیناهم فاستجبوا العمی علی الهدی) و گاهی بمعنی دلالت موصله مثل انک لاتهدی من احببت) و تفصیل قرائن این است که هدایت گاهی متعدی می باشد بسوی مفعول ثانی بنفس خود مثل اهدنا الصراط المستقیم * و گاهی متعدی می شود بآلی مثل والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم * و گاهی بلام مثل (ان هذا القران یهدی للتی) ای یهدی الناس للتی ای للطریقه الی هی اقوم پس هر گاه که متعدی بنفس خود باشد بمعنی ایصال بمطلوب است و چون متعدی بآلی یا لام بود بمعنی اراده الطریق است فافهم واحفظ * شخصی در هجو شیخ مصلح ابد کیش که مقرب و مشیر امارت مرتبه هدایت کیش بود و پدرانش مو تراشی می نمودند میگوید *

اصلاح که در قوت و امکان شما است

رسمی است که میراث بزرگان شما است

تنها نه هدایت است اصلاح پذیر

عالم همه سیرنگون بدو کان شما است

﴿ باب الهاء مع الراء ﴾

﴿ هر قل ﴾ بکسر الاول وفتح الثانی و سکون القاف علی وزن قطر اسم عظیم الروم * و کتب الیه نبینا صلی الله علیه و آله وسلم هکذا (بسم الله الرحمن الرحیم من محمد بن عبدالله الی هر قل عظیم الروم فانی ادعوبک بدعوة الاسلام اسلم تسلیم * و سائر قصته فی کتب السیر *

باب الهاء مع الراء

﴿ باب الهاء مع النون ﴾

﴿ هند ﴾ بکسر الاول وسكون الثاني اسم ابن ابی هالة وكان هو اخا خياقبا
 السيدة النساء خاتون الجنة فاطمة الزهراء رضي الله تعالى عنها - وكان هندی بن
 ابی هالة رضي الله عنه وصاف النبي عليه الصلوة والسلام كما مر في ذكر اشرف
 الاسماء محمد صلى الله تعالى عليه وسلم *
 و صاحب فرهنگ ابراهيمي می نویسد که هند بالكسر اقلیمی بزگشونام
 معشوقه بشر و منکوحه معاوية (ا) و بسر هندی زیدانتهی *
 وفي (کشکول) الشيخ بهاء الدين الاملي رحمه الله تعالى يقال فضائل الهند ثلاث
 كليها دمنه و لب الشطرنج و الحروف التسعة التي تجمع انواع الحساب
 انتهى * لعل المراد بالحروف ال ر قوم الهندسية او النقوش كما لا يخفى *
 ﴿ والفاضل ﴾ النامي مير غلام علي البلگرامي سلمه الله تعالى كتب في فضائل
 اقليم الهند رسالة عجيبه البيان عظيمة الشأن كثر الاحاديث الصحيحة معددة
 الاقوال الرفيعة بالمباراة الفصيحة البليغة - وكان الصائب رحمه الله تعالى
 لم يطلع على تلك الفضائل ولهذا قال *

صائب از هند جگر خواره برون می آئی

دستگیر تو اگر شاه نمف خواهد شد

عفا الله عنه * و از انجام معلوم می شود که هند نام بلاد معاویه است - و محمد
 افضل سرخوشی در کلمات الشعر امی نویسد وقتی که خون بد کار و در به نیست
 نامه جلوسی و الا یعنی شاه جهان تحریر نمود بشما که شاه جهان خود را تبیین
 کرده آید اگر ملک ما ایران و توران و غیره اقلیم داخل جهان است شما

(ا) و از کتب معتبر سیر معلوم میشود که هند نام بلاد مطویه است ١٢

﴿ هند ﴾

بادشاهی انجاندارید بهترین نامهازد خدا عبدالله و عبدالرحمن است یعنی
ازین اسم اختیار کنید بمطالعه بین الدوله مصلحت کرد که این خطاب را
تغیر بایداد طالب کلیم خبر یافته این بیت گذرانید *

هند و جهان زر روی عدد چون برابر است

هر دو خطاب شاه جهان را مقرر است

همین بیت در جواب نوشتند و او را زر کشیدند تم لفظه *

(هوش دردم) از جمله کلمات قدسیه حضرت خواجه بهاؤالدین

نقشبند است قدس سره العزیز در رسعات است - و هم از کلمات قدسیه

حضرت خواجه است هشت فقره که بنای طریقه خواجهگان قدس الله

تعالی ارواحهم بر آن است - (هوش دردم) - (نظر بر قدم) - (سفر در وطن)

(خلوت در انجمن) - (یاد کرد) - (بازگشت) - (نگاه داشت) - (یاد داشت)

(اوماهوش دردم) آن است که هر نفسی که از درون بر می آید باید که از سر

حضور و آگاهی باشد و فطرت بآن راه نیابد *

(و نظر بر قدم) آن است که سالک را در رفتن و آمدن در شهر و صحرا

و همه جانظر او بر پای او باشد تا نظر او را گنده نشود و جای که

نبی باید بیفتد و می شاید که نظر بر قدم اشاره بسرعت سیر سالک

بود در قطع مسافت هستی و طی عقبات خود برستی *

(و سفر در وطن) آن است که سالک در طبیعت بشری سفر کند یعنی

از صفات بشری بصفات ملکوتی راز صفات ذمیمه بصفات حمیده

انتقال فرماید *

(و خلوت در انجمن) - از حضرت خواجه بهاؤالدین قدس سره پرسیدند

(۱۱۰ ف)

ه
و
ن
س
ع

که بنای طریقه شہار چیست فرمودند کہ خلوت در انجمن با ظاهر
مخلق و بساطن بحق *

﴿ یاء کرد ﴾ عبارت از ذکر لسانی یا قلبی است کہ نزد انسان مرسوم است *
﴿ و باز گشت ﴾ آن است کہ ہر باری کہ ذاکر اگر زبان دل کلمہ طیبہ را
بگوید در عقب آن بہمان زبان بگوید کہ خداوند مقصود من تویی و رضای
تو زرا کہ این کلمہ باز گشت نفی کنندہ است ہر خاطری را کہ بیاید از نیک
و بد تا ذکر او خالص ماند و سر از ماسوی فارغ گردد - و اگر مبتدی
در بدایت ذکر بکلمہ از خود صدق در بیابد باید کہ ترک آن نکنند زیرا کہ
بتدریج آثار صدق بظہور آید *

﴿ نگاہ داشت ﴾ عبارت از مراقبہ خاطر است چنانچہ در یک دم چند بار کلمہ
طیبہ را بگوید کہ خاطر او بغیر رود - و مولانا سعد الدین قدس سرہ العزیز
در معنی این کلمہ فرمودہ اند کہ یک ساعت بود و ساعت و زیادہ از دو ساعت
آن مقدار کہ میسر شود خاطر خود را نگاہ دارد کہ غیر بخاطر او نگردد *

﴿ یاد داشت ﴾ عبارت از دوام آگاہی است بحق سبحانہ و تعالی بر سبیل
ذوق - و بعضی باین عبارت گفتہ اند کہ حضور فیہ است - و بعضی
اہل تحقیق مشاہدہ کہ استیلای شہود حق است بر دل بتوسط حب ذاتی
کنایہ است از حصول یاد داشت *

باب الیاء مع الراء

﴿ الیرقان ﴾ الدواء الذی جرب مراراً لدفنہ از کمرہ بانقار سیۃ لعموم
النفع - نبات یک تولہ زاج سفید یعنی ہتکری شش ماشہ - ہر دور اعلیحدہ
کوفتہ از رچہ گذرایدہ وزن نمودہ آمیختہ دو نیم ماشہ از آن وقت صبح

﴿ ف ۱۱۶ ﴾

الیرقان

در دهن اندازد و آب گل خشك تيسو كه بوزن دو فلوس شب در آن آب
 خيساينده باشند صاف نموده بالای آن پاشامد و بمديك گهری نان گندم
 بروغن چرب نموده بادل تور مرغن بخورد تا شش روز نهایت هفده روز
 سفوف مذکور بوزن مسطور از آب مذبور میخوردند باشد *

﴿ نوع دیگر ﴾ درخت کاموني مع بيخ و برك و شاخ - وزيره سفيد ب قيمت
 دمری - شکر سفيد ايضا ب قيمت دمری تمام درخت مذکور را از آب شسته
 صاف نموده کوفته شيره بر آورده زيره هم کوفته شيره کشيده شکر انداخته
 سه روز بناشته بنوشد و از نمک و روغن زرد پره هزد مجرب است *

﴿ وايضا ﴾ زيره يك و نیم ماشه کاسني شش ماشه - باديان سه ماشه - در آب
 انداخته و ظرف را از بارچه پوشيده شب در هوا نگاه دارد وقت صبح
 سائیده از بارچه گذراينده در آب تيسو که بوزن دو فلوس گرفته بشب
 در آب خيساينده باشند انداخته پاشامد و از روغن احتراز نماید در پنج شش
 روز بر طرف شود *

﴿ باب الياه مع الزاي ﴾

﴿ يزيد ﴾ مضارع معروف من الزيادة يقال لزيد المذاب عليه يزيد زيادة
 فجوزنه خال عن الصحة من الازل الى الابد معلوم من الغلة والفساد *

﴿ وهو ﴾ علم ابن معاوية بن ابي سفيان و ايضا علم ابن نهشل (واعلم) ان يزيد
 ابن نهشل كان مشهورا بالجود والسخاء واعانة العاجزين عن انتقام الاعداء
 واعطاء السائلين بغير وسيلة عندها هلاك الهالكين اموالهم كما ان يزيد بن معاوية
 اشهر من الشيطان عليه المنة والخسران في الشرارة والخبائث وايذاء
 اهل بيت رسول الله عليه الصلوة والسلام واحل المدينة المكرمة ثلاثة ايام

باب الياه مع الزاي

﴿ ١١٧ ﴾

زيد

وقد قال النبي عليه الصلاة والسلام من اباح حرمي فقد حل عليه غضبي *
(فغيره) * سوى علة الجوف غلتان (احدهما) انه علم مشهور في امره بقتل
امير المؤمنين الحسين بن علي كرم الله وجهه على اختلاف الرواية
او استحلاله واستبشاره عند سماع الخبر بقتله رضي الله تعالى عنه (والثانية)
وزن فله فانه لو اترن فعله الشنيع مع سائر الافعال السيئة للمصاة الاولين
والآخرين لرجح - ولهذا امتنع صرفه من جزاء الشر الى جزاء الخير وان
سألت عن جواز اللعن عليه فانظر في اللعن * وهلك يزيد بن معاوية عليه ما هو
اهله في رابع عشر من ربيع الاول سنة اربع وستين من الهجرة النبوية وله
تسع وثلاثون سنة ودفن بمقبرة باب الصغير في فناء قرية حواريم من
مضافات دمشق * وقال صاحب الجمل النصيحي انه ولد في الثاني والعشرين
من الهجرة وكان مخمورا وسكران فتواجده في مجلس الرقص فوقع برأسه
على الارض وانشق رأسه فهلك ودخل فيما دخل والله اعلم *

(وكان) * عبيد الله بن زياد امير الجيش وهو جهز علي امير المؤمنين الحسين بن
علي كرم الله وجهه وعلى من كان معه من اهل بيته ورفقائه السمداه حتى قتله
رئيس الاشقياء شمر بن ذى الجوشن لعنة الله عليه وسي عبيد الله الملعون بن
زيد حرمة المكرم واهان بما تقشعر من ذكره جلود الابدان * ويكنى المليك
والانس والجان - وكان مع امير المؤمنين الحسين رضي الله تعالى عنه ثمانية عشر
رجلا من اهل بيته وستون رجلا من شيعة - وحكى ان شمر بن ذى الجوشن
لعنة الله عليه لما قتل الامام المهام واخذ برأسه وذهب به مع جماعته الخبيثة الى
زيد بن معاوية وهو يومئذ كان بدمشق حتى وصلت تلك الجماعة الى دير
في الطريق فنزلوا اليه ليوابه فوجدوا مكتوبا على بعض جذرانه * (شمر)

أرجوامة قتلت حسينا * شفاعة جده يوم الحساب
 ﴿ فسألوا ﴾ الراهب عن السطر وعن كتبه فقال انه مكتوب هنا من قبل ان
 يبعث بيكم بمخمس مائة عام * وقيل ان الجدار انشق وظهر منه كف مكتوب فيه
 بالدم هذا السطر مكذابي حيوة الحيوان للفاضل الكامل كمال الدين الدميري
 رحمه الله * وانا لا ازيد على هذا في ذكر يزيد بن معاوية كما زيد في مقاله يزيدك
 سرور احواله وشفاعة افعاله - اعتبروا يا اولي الابصار ان سوء نفسه الخبيثة
 الملوثة كيف سار سراية تامة الى اسمه حيث لا يسمى احدا احد باسمه
 قال الله تبارك وتعالى (وبئس مثوى الظالمين) ايها المحبون المؤمنون
 الصادقون الخارجون عن طرق الخوارج الرافضون سنن الر وافض
 السالكون مسلك اهل السنة السنية والجماعة الهنيئة ان الذين تدمع والقلب
 يحترق بقصة شهادة سيد الشهداء حسين بن علي المرتضى قررة عين فاطمة
 الزهراء واتباعه الطيبين الطاهرين بن رضوان الله تعالى عليهم اجمعين - اللهم هون
 علي شدايد الدنيا والآخرة ببركة جبهه واحشني يوم القيامة معهم تحت لوائهم
 (هذا) ما حررنا بحسب الاتفاق في الليلة العاشرة من المحرم الحرام سنة اثنتين
 وسبعين ومائة والف من الهجرة النبوية صلى الله عليه وعلى آله الكرام
 ورحمة المظالم *

﴿ اليوم ﴾ ان اردت ان تعلم المساواة والتفاوت بين الايام والليالي
 بسهولة فانظر الى الجداول الثلاثة الآتية فاهلم تترك شيئا *

﴿ ١١٨ ﴾

فوزی حمل			درجہ			پانچول			درجہ			پانچول		
درجہ	حاصل	پانچول	درجہ	حاصل	پانچول	درجہ	حاصل	پانچول	درجہ	حاصل	پانچول	درجہ	حاصل	پانچول
۱	۳۰	۷	۱	۳۱	۸	۱	۳۱	۸	۱	۳۱	۸	۱	۳۱	۸
۲	۳۰	۱۰	۲	۳۱	۱۱	۲	۳۱	۱۱	۲	۳۱	۱۱	۲	۳۱	۱۱
۳	۳۰	۱۲	۳	۳۱	۱۳	۳	۳۱	۱۳	۳	۳۱	۱۳	۳	۳۱	۱۳
۴	۳۰	۱۴	۴	۳۱	۱۵	۴	۳۱	۱۵	۴	۳۱	۱۵	۴	۳۱	۱۵
۵	۳۰	۲۱	۵	۳۱	۲۲	۵	۳۱	۲۲	۵	۳۱	۲۲	۵	۳۱	۲۲
۶	۳۰	۲۴	۶	۳۱	۲۵	۶	۳۱	۲۵	۶	۳۱	۲۵	۶	۳۱	۲۵
۷	۳۰	۲۸	۷	۳۱	۲۹	۷	۳۱	۲۹	۷	۳۱	۲۹	۷	۳۱	۲۹
۸	۳۰	۳۱	۸	۳۱	۳۲	۸	۳۱	۳۲	۸	۳۱	۳۲	۸	۳۱	۳۲
۹	۳۰	۲۵	۹	۳۱	۲۶	۹	۳۱	۲۶	۹	۳۱	۲۶	۹	۳۱	۲۶
۱۰	۳۰	۳۸	۱۰	۳۱	۳۹	۱۰	۳۱	۳۹	۱۰	۳۱	۳۹	۱۰	۳۱	۳۹
۱۱	۳۰	۲۲	۱۱	۳۱	۲۳	۱۱	۳۱	۲۳	۱۱	۳۱	۲۳	۱۱	۳۱	۲۳
۱۲	۳۰	۲۵	۱۲	۳۱	۲۶	۱۲	۳۱	۲۶	۱۲	۳۱	۲۶	۱۲	۳۱	۲۶
۱۳	۳۰	۲۹	۱۳	۳۱	۳۰	۱۳	۳۱	۳۰	۱۳	۳۱	۳۰	۱۳	۳۱	۳۰
۱۴	۳۰	۵۲	۱۴	۳۱	۵۳	۱۴	۳۱	۵۳	۱۴	۳۱	۵۳	۱۴	۳۱	۵۳
۱۵	۳۰	۵۴	۱۵	۳۱	۵۵	۱۵	۳۱	۵۵	۱۵	۳۱	۵۵	۱۵	۳۱	۵۵
۱۶	۳۰	۵	۱۶	۳۱	۶	۱۶	۳۱	۶	۱۶	۳۱	۶	۱۶	۳۱	۶
۱۷	۳۱	۳	۱۷	۳۱	۴	۱۷	۳۱	۴	۱۷	۳۱	۴	۱۷	۳۱	۴
۱۸	۳۱	۷	۱۸	۳۱	۸	۱۸	۳۱	۸	۱۸	۳۱	۸	۱۸	۳۱	۸
۱۹	۳۱	۱۰	۱۹	۳۱	۱۱	۱۹	۳۱	۱۱	۱۹	۳۱	۱۱	۱۹	۳۱	۱۱
۲۰	۳۱	۱۳	۲۰	۳۱	۱۴	۲۰	۳۱	۱۴	۲۰	۳۱	۱۴	۲۰	۳۱	۱۴
۲۱	۳۱	۱۴	۲۱	۳۱	۱۵	۲۱	۳۱	۱۵	۲۱	۳۱	۱۵	۲۱	۳۱	۱۵
۲۲	۳۱	۱۴	۲۲	۳۱	۱۵	۲۲	۳۱	۱۵	۲۲	۳۱	۱۵	۲۲	۳۱	۱۵
۲۳	۳۱	۱۴	۲۳	۳۱	۱۵	۲۳	۳۱	۱۵	۲۳	۳۱	۱۵	۲۳	۳۱	۱۵
۲۴	۳۱	۱۸	۲۴	۳۱	۱۹	۲۴	۳۱	۱۹	۲۴	۳۱	۱۹	۲۴	۳۱	۱۹
۲۵	۳۱	۳۱	۲۵	۳۱	۳۲	۲۵	۳۱	۳۲	۲۵	۳۱	۳۲	۲۵	۳۱	۳۲
۲۶	۳۱	۲۱	۲۶	۳۱	۲۲	۲۶	۳۱	۲۲	۲۶	۳۱	۲۲	۲۶	۳۱	۲۲
۲۷	۳۱	۲۱	۲۷	۳۱	۲۲	۲۷	۳۱	۲۲	۲۷	۳۱	۲۲	۲۷	۳۱	۲۲
۲۸	۳۱	۲۱	۲۸	۳۱	۲۲	۲۸	۳۱	۲۲	۲۸	۳۱	۲۲	۲۸	۳۱	۲۲
۲۹	۳۱	۲۱	۲۹	۳۱	۲۲	۲۹	۳۱	۲۲	۲۹	۳۱	۲۲	۲۹	۳۱	۲۲
۳۰	۳۱	۵	۳۰	۳۱	۶	۳۰	۳۱	۶	۳۰	۳۱	۶	۳۰	۳۱	۶

محل			محل			محل			محل		
درج	طاس	پانول	درج	طاس	پانول	درج	طاس	پانول	درج	طاس	پانول
١	٣٣	٩	١	٢٩	٥٤	١	٣١	٣٢	١	٣٣	٩
٢	٣٣	٤	٢	٢٩	٣٩	٢	٣١	٢٨	٢	٣٣	٤
٣	٣٣	٣	٣	٢٩	٣٥	٣	٣١	٢٥	٣	٣٣	٣
٤	٣٣	٥	٤	٢٩	٣٢	٤	٣١	٣١	٤	٣٣	٥
٥	٣٢	٥٤	٥	٢٩	٣٨	٥	٣١	٢٨	٥	٣٢	٥٤
٦	٣٢	٥٢	٦	٢٩	٣٥	٦	٣١	٢٢	٦	٣٢	٥٢
٧	٣٢	٥١	٧	٢٩	٣١	٧	٣١	٢١	٧	٣٢	٥١
٨	٣٢	٣٩	٨	٢٩	٢٨	٨	٣١	١٤	٨	٣٢	٣٩
٩	٣٢	٢٤	٩	٢٩	٢٣	٩	٣١	١٣	٩	٣٢	٢٤
١٠	٣٢	٣٣	١٠	٢٩	٢١	١٠	٣١	١٠	١٠	٣٢	٣٣
١١	٣٣	٢٠	١١	٢٩	١٤	١١	٣١	٤	١١	٣٣	٢٠
١٢	٣٢	٣٢	١٢	٢٩	١٤	١٢	٣١	٣	١٢	٣٢	٣٢
١٣	٣٢	٣٢	١٣	٢٩	١٢	١٣	٣٠	٥	١٣	٣٢	٣٢
١٤	٣٢	٢١	١٤	٢٩	١٠	١٤	٣٠	٥٤	١٤	٣٢	٢١
١٥	٣٢	٣٩	١٥	٢٩	٤	١٥	٣٠	٥٣	١٥	٣٢	٣٩
١٦	٣٢	٢٤	١٦	٢٩	٩٣	١٦	٣٠	٢٩	١٦	٣٢	٢٤
١٧	٣٢	٢٣	١٧	٢٩	٥٤	١٧	٣٠	٢٥	١٧	٣٢	٢٣
١٨	٣٢	٢٠	١٨	٢٩	٥٦	١٨	٣٠	٢٢	١٨	٣٢	٢٠
١٩	٣٢	١٤	١٩	٢٩	٢٩	١٩	٣٠	٣٨	١٩	٣٢	١٤
٢٠	٣٢	١٢	٢٠	٢٩	٢٥	٢٠	٣٠	٣٥	٢٠	٣٢	١٢
٢١	٣٢	١١	٢١	٢٩	٢٢	٢١	٣٠	٢١	٢١	٣٢	١١
٢٢	٣٢	٨	٢٢	٢٩	٣٨	٢٢	٣٠	٢٨	٢٢	٣٢	٨
٢٣	٣٢	٦	٢٣	٢٩	٣٥	٢٣	٣٠	٢٢	٢٣	٣٢	٦
٢٤	٣٢	٣	٢٤	٢٩	٣٥	٢٤	٣٠	٢١	٢٤	٣٢	٣
٢٥	٣٢	٥	٢٥	٢٩	٣١	٢٥	٣٠	١٤	٢٥	٣٢	٥
٢٦	٣١	٥٤	٢٦	٢٩	٢٨	٢٦	٣٠	١٢	٢٦	٣١	٥٤
٢٧	٣١	٥٢	٢٧	٢٩	٢٤	٢٧	٣٠	١٠	٢٧	٣١	٥٢
٢٨	٣١	٥١	٢٨	٢٩	٢١	٢٨	٣٠	٤	٢٨	٣١	٥١
٢٩	٣١	٥٨	٢٩	٢٩	١٤	٢٩	٣٠	٣	٢٩	٣١	٥٨
٣٠	٣١	٢٤	٣٠	٢٩	١٣	٣٠	٣٠	٥	٣٠	٣١	٢٤

۱۲ حوت			۱۱ دلو			۱۰ بابا			۹ قوس		
درجہ	طاس	پائیل	درجہ	طاس	پائیل	درجہ	طاس	پائیل	درجہ	طاس	پائیل
۱	۲۸	۱۶	۱	۲۶	۵۰	۱	۲۶	۱۳	۱	۲۶	۲۶
۲	۲۸	۲۱	۲	۲۶	۵۳	۲	۲۶	۱۴	۲	۲۵	۲۶
۳	۲۸	۲۴	۳	۲۶	۵۶	۳	۲۶	۱۵	۳	۲۴	۲۶
۴	۲۸	۲۸	۴	۲۶	۵۹	۴	۲۶	۱۶	۴	۲۳	۲۶
۵	۲۸	۳۱	۵	۲۶	۶۲	۵	۲۶	۱۸	۵	۲۲	۲۶
۶	۲۸	۳۵	۶	۲۶	۶۵	۶	۲۶	۱۹	۶	۲۱	۲۶
۷	۲۸	۳۸	۷	۲۶	۶۸	۷	۲۶	۲۰	۷	۲۰	۲۶
۸	۲۸	۴۲	۸	۲۶	۷۱	۸	۲۶	۲۱	۸	۱۹	۲۶
۹	۲۸	۴۵	۹	۲۶	۷۴	۹	۲۶	۲۲	۹	۱۸	۲۶
۱۰	۲۸	۴۹	۱۰	۲۶	۷۷	۱۰	۲۶	۲۳	۱۰	۱۷	۲۶
۱۱	۲۸	۵۳	۱۱	۲۶	۸۰	۱۱	۲۶	۲۴	۱۱	۱۶	۲۶
۱۲	۲۸	۵۷	۱۲	۲۶	۸۳	۱۲	۲۶	۲۵	۱۲	۱۵	۲۶
۱۳	۲۹	۵۹	۱۳	۲۶	۸۶	۱۳	۲۶	۲۶	۱۳	۱۴	۲۶
۱۴	۲۹	۶۳	۱۴	۲۶	۸۹	۱۴	۲۶	۲۷	۱۴	۱۳	۲۶
۱۵	۲۹	۶۷	۱۵	۲۶	۹۲	۱۵	۲۶	۲۸	۱۵	۱۲	۲۶
۱۶	۲۹	۷۱	۱۶	۲۶	۹۵	۱۶	۲۶	۲۹	۱۶	۱۱	۲۶
۱۷	۲۹	۷۵	۱۷	۲۶	۹۸	۱۷	۲۶	۳۰	۱۷	۱۰	۲۶
۱۸	۲۹	۷۹	۱۸	۲۶	۱۰۱	۱۸	۲۶	۳۱	۱۸	۹	۲۶
۱۹	۲۹	۸۳	۱۹	۲۶	۱۰۴	۱۹	۲۶	۳۲	۱۹	۸	۲۶
۲۰	۲۹	۸۷	۲۰	۲۶	۱۰۷	۲۰	۲۶	۳۳	۲۰	۷	۲۶
۲۱	۲۹	۹۱	۲۱	۲۶	۱۱۰	۲۱	۲۶	۳۴	۲۱	۶	۲۶
۲۲	۲۹	۹۵	۲۲	۲۶	۱۱۳	۲۲	۲۶	۳۵	۲۲	۵	۲۶
۲۳	۲۹	۹۹	۲۳	۲۶	۱۱۶	۲۳	۲۶	۳۶	۲۳	۴	۲۶
۲۴	۲۹	۱۰۳	۲۴	۲۶	۱۱۹	۲۴	۲۶	۳۷	۲۴	۳	۲۶
۲۵	۲۹	۱۰۷	۲۵	۲۶	۱۲۲	۲۵	۲۶	۳۸	۲۵	۲	۲۶
۲۶	۲۹	۱۱۱	۲۶	۲۶	۱۲۵	۲۶	۲۶	۳۹	۲۶	۱	۲۶
۲۷	۲۹	۱۱۵	۲۷	۲۶	۱۲۸	۲۷	۲۶	۴۰	۲۷	۰	۲۶
۲۸	۲۹	۱۱۹	۲۸	۲۶	۱۳۱	۲۸	۲۶	۴۱	۲۸		۲۶
۲۹	۲۹	۱۲۳	۲۹	۲۶	۱۳۴	۲۹	۲۶	۴۲	۲۹		۲۶
۳۰	۲۹	۱۲۷	۳۰	۲۶	۱۳۷	۳۰	۲۶	۴۳	۳۰		۲۶

و ختمت بحسن توفیقه هذا الكتاب يوم الجمعة رابع عشر من المحرم الحرام
المتنظم في سلك شهور الف و مائة و ثلاث و سبعین من الهجرة المقدسة
في البلدة الطيبة احمد نگر من مضافات اورنگ آباد خجسته بنیاد عمرهما الله
تعالی الی یوم التناد *

روایات چند مناسب حال مشتمل بر شکر و سپاس از دمتعال و درودنا محدود
بر سید الرسل علیه و علی آله افضل الصلوات و ا کمل التحیات و وصف این
کلمه صدق و صفار و ضنه رعنا و حدیقه علیا ﴿

بفضل خداوند عالیجناب *	بخوبی شده جلوه گر این کتاب
بسی روز و شب در پیش تاختم *	بسی عیش و آرام در باختم
پس از محنت سالها شد نام *	بعون محمد علیه السلام
بود معدن گوهر بی بها *	جواهر فروش و جواهر نما
باین جا همیت که دیده کتاب *	بهر سائلی میرساند جواب
بود روضه از ریاض جنان *	نشاند در وهر گلی باغبان
بدیده کسی از وضع و شریف *	بهاری چنین در ربیع و خریف
نهالان او تازه و باردار *	خزان را انداد و داند بهار
بجز راستی سرو او دم نزد *	کمره نیمه در خدمت هنر خرد
ستاده بیک یاد این انجمن *	ز سائید همزده بصحن چمن
که آزادی آمد ز قید خطا *	هم از جهل و گمراهی ناسزا
نسیحی که عنبر فشان می وزد *	بو خسپار از هارد لها سزد
شفا را در نسخه بو علی *	حیا ضش ز آب بها ممتلی
اگر مصر خوانی رو باشدت *	بخرهر متاعی که می بایدت

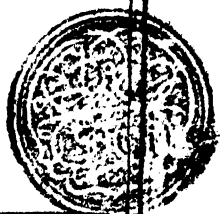
- هر باب او گر گذاری قدم * فرزند هر جنس را بی دردم
 د کاین بازار او ز رنگار * نشسته در سوقیات باوقار
 بشجر ف قانی عمامه بسر * عشک تاری قبائی (۱) به بر
 بلعل بدخشان و در عدن * چو گلپای رنگین بصحن چمن
 دکاها ازین جنس پیراسته * جواهر فروشان صف آراسته
 نه بینی در (احمد نگر) مشتری * مگر ز آسمان مشتری بنگری
 بامصار دیگر سخن پرورید * محال من خسته مشفق تر اند
 سرا بس بود قدر دانی شان * اگر کس نداند ند ارد زیان
 نخواهم بر این امر مزید از کسوی * امید از خداوند دارم بسی
 درین دهر دوز پرورنا سزا * خریدار جهل اند و جاهل رسا
 شده علم و علما همه ناسند * بدله باشد بد جاها لان ار چند
 خصوصاً چو حکام این سرزمین * تهر خدایند اعدای دین
 شدند مسلمین بی وقار و خراب * قارینا من شدید العذاب
 شکستند گوران اهل قبور * سبکیار کردند تانفخ صور
 مساجد که بودند اندر رکوع * فتا دندهر سجود از خضوع
 زیارت برگشته و فعلی بد * که آید ز ماص دم بی خورد
 بی گو شمال این همه اشقیا * مسلط نمود است بر ما خدا
 زعدای دین ای خدای کریم * نکهدار ما بفضل عمیم
 بی احتیاجم بدلیلز شانت * مبر زینهار ای خدای جهان

(۱) المراد به تفصیل کل لفقه مکتوب بالمدار الشجر فی ۱۲ منہ

﴿ تصیده غرا ﴾

بعد حمد کرد گار و نعت احمد مصطفی
می سرایم وصف این گلدسته صدق و صفا
گلشن علما بود در وصف او گویم سزد
جنت الفردوس والاها رتجری تحتها
ازخیا بانس همه گهای رنگین از علوم
در نظر آید چو بکشا بند هر یک بابها
بحر موج معانی جامع ابتکار فکر
معدن لؤلؤی ایجات و لطف مؤلف بابها
شمع بزم نکته دان مجلس افر و زسبخن
مبتدی را رهنما و منتهی را آشنا
همدم فضلا بود در دوستی کامل عیار
با وفا و باسروث بی نفاق و بی دغا
مردم چشم فطانت دیده نادیدگان
مردم دل رازنده سازد کور را کحل جلا
فاضلی صاحب کمالی واقف اسرار علم
عالم کنه همه اشیا مگر کنه خبیدا
مخبر اخبار عالم از رده وحدت کند
جمله اخبار را راجع سوی یک مبتدا
بهر استغفار ازین لاف و گداز ای راستان
عنوفر مائید از جرم و خطای بی نوا

من کہ در احمد زگر در باختم عمر عزیز
کی تو انم ساخت چیزی را کہ کس گوید ثنا
لیک از طفلی بہ پیری شغل علمی درخور است
ہست بر من لمحہ تعطیل رنج سالہا
زین سبب در یوزہ کردہ ساختم مجموعہ (۱)
گر قبول مقبلی افتد پیاد آرد مرا
گر خطائی رفتہ باشم ناظران را لازم است
اینکہ در اصلاح او کوشیدہ در پوشند خطا
مگر پسند خاطر ایشان فتد زان نکتہ
یاد فرمودہ فراموشم نسازند از دعا
گرچہ از دنیا بدل بی زارم اما این عیال
پای بندم کردہ نگذارند سوی مدعا
یارب از دنیا و مافیہا مرا آزاد کن
منما از صحبت اعدای دین مجتبی
از طفیل احمد مختار و آل باک او
از ہوم ہردو عالم در امان داری مرا
ہم باصحاب کرامش کان چہار ارکان دین
یعنی آن شیخین و عثمان و علی مرتضی
گفتگوی مامضی رنگ شکایت میدہد
دم مرز عبدالبی خاموش از چون و چرا

(۱) بفضل اللہ تعالیٰ در پنجہ سال تصنیف باتمام رسید - منہ

